Kalewi poeg.

Üks ennemuistene Eesti jut.

Kaheskümnes laulus.

Kolmas trük.

Tartus.

Schnakenburgi trük ja kulu.

1875.

Zensuri poolest lubatud. — Rijas, 6. Webruaril 1875.

Eessõna.

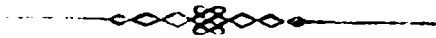
Eestlaste kuulsam ennemuistene jut **Kalewi poeast** astub siin laiale pillu-atud juttu- ja laulu-sõna riismetest koku korjatud ja uest jalule seatud, rahwa ette, wooramatele enamist küll üks tundmata wööras, aga siiski on ta sündind oma küla laps. Tema toob meile sõnumid wanemast aeast, näitab meie suguwanemate elust ja waimu
:ööst awaliku märkisi, kuda nemad kuulsat juttu olid sünnitanud. Aastate saead on mööda läinud, rasked sõa kurnad, katku surmad, nälja piinad ja orja kütked olid küll mitmel puhul rahwast muljunud ja maad mõne korra tühendanud; aga kõik need wiletsused ei jõudnud mälestust mitte inimeste meelest kustutada, mis kaugemast õnne aeast — **Kalewi poea päiwist** — üle oli jäänud. Kui palju tema elust ja kangest tegudest tõsi on, ja kui palju laulikute meele mõlgutused sinna kõrwa iluks olid lisanud: sellega ei ole meil siin pikemalt tegemist. Arwamisel wõiks küll lugu :tsegu ühe wana inimesega olla, kellel endine lapse põli üsna õnnelikum ja parem näitab, kui praegune aeg, seal oli päike heledamast paistnud, taewas selgem ja maapind alju ilusam olnud — räägib wanarauk, ehk küll tõtelikult wäljaspoolt asjadest midagi ifite ei olnud, waid et aga waatajal süda ja silm noorusel palju selgemad olid. — õnda on ka rahwa sugudel ükskord nende noor põli olnud, mis hiljemine kui kuldne ; nende mälestuses läigib; ehk küll neil, kes kiidetut aeal elasiwad ja asju toimetasid, ama sugused mured ja waewad kanda olid, kui meilgi. Ainuke wahe wõis ses olla, eal keha kangus mehe kuulsaks tegi, kudas nüüd waimu anded teda ülendawad.

Meie päiwil on asjade lugu kõigelt poolt hoopis teiseks läinud, meie oleme :lt **Ristiusu** läbi täielikumale Jumala tundmisele jõudnud, ka muidu mõnes tükis :likumaks saanud, sellepärast ei wõi meil wana aeg mitte enam nii kallis olla, eil, kes seitse sada aastat enne meid siin elasiwad, ja kellel tõewalguse koitu weel ei olnud selitanud. Seepärast oleks suur rumalus, kui kedagi pimedat ebausu täna päämal ülemaks tahaks kiita, kui seda, mis tal praegu käes on. Aga teiselt ei oleks se mitte wähem rumalus, kui meie tühja uhkuse pärast seda läheksime ia, mis suguwanemate mälestustest meie päiwini on ulatanud. Teistel — targe-ahwa sugudel leiti juba mõne tuhat aasta eest kirja tundjaid, kes tähtsaid juh-tulewa põlwele oskasiwad üles panna. — Kõik, mis meie maal enne seda aega

oli sündinud, kui saksalaste kaupmehed esimest kord laewaga teed seie leidsid: seisab paksu udu wörgus. Sellepärast peame seda suureks önneks pidama, mis wana juttu sö sinna pimedasse jälgi on teinud. Mötlejad lugejad wöiwad Kalewi poea elukäig mönda wanast aeast tundma saada, kuda neil päiwil juba korraline walitsus ühe kangem mehe woli al ja omad seadused olid olnud.

Kes siis sündind Eestlastest Kalewi poega käte wöttab jaloeb, sellele soowim et ta seda niisuguses armastuses teeks, kui raamatu wälja andjal nende wana pölw mälestustc koku seadmise juures oli, kes seda tööd endale köige ülemaks arwab, mi ta tännini Jumala helduse läbi oli jöudnud toimetada. — Saagu siis meie päiw jälle töeks minema, mis teises Kalewi poea laulus seisab:

„Kastel töustes kanarpikust,
Udu kue ummuksesta
Tunzib Kalewi tunnistus
Läbi tammitse tänawa,
Üle waskise wärawa,
Kindla kalju keskeelta,
Läbi rauda müürisida,
Teraksesta tornisida."

Soowituseks.

Laena mulle kannelt, Wanemuine!
Kaunis lugu mõlgub meeles,
Muistese põlwe pärandusest
Ihkan laulu ilmutada.
Ärkage, hallid muistena healed!
Sõudke sala sõnumida,
Parema päävade paeatust,
Armsama aegade ilust.
Tule sa, laulikn targa tütar!
Jõua Endla järweesta;
Pikalt ju hõbedases peeglis
Siidi hiuksid silitasid.
Wõtkem tõe woli, wanad warjud!
Näitkem kadunud nägusi,
Wahwama meeste ja nõidade
Kalewide käikisida.
Lendagem lustina lõuneela,
Paari sammu põhja poole,
Kus neid kasusi kanarpikus,
Wõsu õitseb wööral wäljal.

Mis mina kodu nurmelt noppinud,
Kaugelt wööral wäljal künnud,
Mis mulle toonud tuule hoogu,
Laened lustil weeretanud;
Mis mina kaua kaisula kannud,
Põues peidula pidanud,
Mis mina kaljul kotka pesas
Ammust aega ellast audund:
Seda ma lauluna lõksutelen
Wööra kuuliate kõrwa;
Armsamad kewadised kaimud
Warisenud mulla alla,
Kuhu mu lustina lööritusi,
Kurwastuse kukkutusi,
Ihkawa meele igatsusi
Koolja kuulmesse ei kosta.
Üksina lindu laulan ma lusti,
Kukkun üksi kurba kägu,
Healitsen üksi igatsusi,
Kunni närtsin nurmedela.

Sissejuhatuseks.

Lehwi muiste mälestusi,
Kalewide kuulutusi
Kalmu künkast kerkimaie,
Udu aurust paisumaie,
Ämarikust ärkamaie,
Kanarpikust kaswamaie,
Sambla soosta suitsemaie!
Kussa warjud waikusela,
Pikad piinad peitusela,
Kurnatused kaane alla
Põrmu põues põõnutawad,
Ukko hõlmas uinutawad,
Maarja rüppessa magawad.
Päike neid ei paistemaie,
Kägu kuldne kukkumaie,
Pesilindu petemaie
Enam pease mätta alla.
Kuu aga kumab kõrgeelta,
Täht'de silmad taewa sõrwast
Walgust warju walwajale,
Kuma kuju kudujale;
Kes neid rahu rüüdidesse,
Warju waipa mähkinesse —
Koolja koea katawada,
Magajaida matawada.
Tuleb hoogult tuule tuhing,
Kostab kaugelt laente kohin:
Toogu tulles terwisida,
Kuulutagu kallimaida
Unustuse uinund asju,
Mõttest läinud mälestusi,
Mis ehk ehawalgel wälgub,
Widewiku wilul wilgub,
Kaste kergil keeritelles,
Udu hõlmal hüpeldelles:
Kuhu waimu äbarikud
Ämarasse ärgutanud,
Sagarasse seltsitanud,
Parwes eha palistusel
Õõde wilul õilmekarwa
Mälestusi mängitawad,
Kuldast kuulu keerutawad.
Waata mängi, wennikene,
Näe sa keerdu, neitsikene,
Nõua sõudeid, sõbrakene,
Sõna sõudeid laulikule!
Mis kui koidul kiirutelles,
Pääwa piiril pilutatud
Usin unenägu kaub;
Lõukene lööritelles,
Künnitindu lõksatelles,
Kulla kägu kukkutelles
Õõ ja õnned metsa wiib.
Kiirest kauwad meie pääwad,
Tuhatnelja elu tunnid
Ruttes Kalmu küngastele,
Lendes rahu lepikusse,
Kolletawa koolja sängi.
Kaduwal ei kodupaika,
Rändajal ei rahurünka
Põrmu põlwesta pärida.
Tuule tuhing tuiskas wile

Laane ladwil laulemaie,
Piki puida puhumaie,
Mööda metsi mõuramaie;
Sundis suwel sõudewaida
Lehekesi lehwimaie,
Käskis kaske kahiseda,
Haawa lehti argelikult
Warga küüsil wabiseda,
Rööwli kohkel kabiseda.
Õhul helid õrnad healed,
Panid parmu põrisema,
Pihulase pirisema,
Werewenna wirisema,
Sitika sirisemaie.
Liblik üksi, lustilindu,
Tallab tuulta salamahti.
Kõigis kuuleb targa kõrwa,
Mõistelikku õrna meele
Lustilugu, leinanuttu,
Kiusatuse kiljatusi,
Kuuleb kõigis muiste kõne,
Märkab muiste mõistatusi,
Sala sõna sõlmitusi. —
Rõõm ja mure kaksikwennad,
Kaksiklapsed loomus' koeas,
Kõnniwad käsi käessa,
Rändawad sammu sammussa;
Üks neid isa sünnitanud,
Emä üks neid imetanud,
Ühes kätkis kiigutanud.
Ehapuna kena palgeid
Pilwerünkad palistawad,
Palistawad kulla karwa,
Silitawad siidi narma:
Poeg! kas tunned pilwe põues
Sala peitelikku sisu?
Pikse wälgud, müristused,
Röhutawad raheterad,
Lume paksud puistatused,
Äikese ähwardused
Magasiwad pilwe rüppes,
Petelikku põne peidus.
Kas sa tunned kulmu kastet,
Langewada laugu wetta?
Rõõmu silmapilgu ilu,
Wiletsuse õhtu wilu
Silma pisar sigitamas,
Kulmu kaste kosutamas.
Kergib süda kõrgemale,
Murrab mure meelekesta:
Warmalt weereb silmawesi,
Kiirest kukkub kulmu kaste
Tõst-ja langmist tähändama.
Laulik lues lugusida,
Weerewaida wärsisida:
Wõttab pihu wõlsi wallast,
Tüki teise tõsi talust,
Kolmandama kuulu külast,
Laenab lisa meele laekast,
Mõtte mõisa magasista.
Näitab kueu kulla nägu,
Kõne kaunis tõe karwa,
Tõe karwa, tarka arwu:
Siis on laulik osaw looja,
Laitemata sõnaseadja.
Kuulin Marduft kiljatama,
Laane nurgas nuttemaie,
Metsa kaisus kaebamaie.
Mis ta kisa kihutanud,
Nuttu healta ärgatanud,
Kaebamista kaswatanud,
Ohkamista oimutanud?
Mardus leinab langu werda,
Langu werda, häda ärda,
Piinatuse pisaraida,
Kurnatuse kustutusi:
Mis on taewas tarretanud,
Pilweid pilul palistanud.
Ohtu kate katab kaugelt,
Mure waipa matab musta,
Peidab pilwe pimedasse
Laulikku pääwa terada.
Waimu warjud udupilwes,
Kaste hõlma kergitusel,
Argel sammul astunessa —
Näitwad werist wõitlemista,
Mässamiste mööga mängi,
Tapja taperi tantsisi,
Sõa aegse surma suitsu,
Nälja põlwe närtsimisi,

Katku kurnatuse jälgi,
Toowad kurbe teadusida,
Ohtupäiwist ohkamisi,
Piinatuste pisaraida.
Isa maa ilu hoieldes,
Wööraste wasta wöideldes
Warisesid waprad wallad,
Kolletasid kihelkonnad
Muiste pölwe mulla alla.
Nende piina pigistused,
Nende waewa wäsimused,
Muiste kallid mälestused
Kostku meile kustumata.
Taewas, wana taadi talus,
Taaralaiste targas seltsis
Istusiwad kanged mehed,
Wöörsil wahwad wöidumehed
Tulepaistel paeatelles
Ennemuistest ilmumisi;
Kalewi poeg, kangelane,
Kuulus meesi kuninglik,
Istus nende keskeela,
Kuulas käsi pösakülle
Laulikute lugusida,
Kandlelööja kiitusida:
Misga tema tegusida,
Jumedaida juhatusid,
Ilmas ilmund imedusi,
Tugewaida toimetusi,
Mis ta elu pölwes teinud,
Enne surma sobitanud —
Maha jäänud jälgi mööda,
Järel jäänud riisme raeal
Tulepaistel paeatati,
Kulla keelil kuulutati.
Kül saan sönu seadlemaie,
Kulda lönga kedramaie,
Höbe eideid korutama,
Waske wärtnaid weeretama,
Kui hakkan kuuldu kuduma,
Nägusida näitamaie,
Tegusida tunnistama,
Lugusida lahutama.
Waata! laanes puie peidus,
Puie peidus, pöösa warjus,
Lepa leina hölma alla,
Kurbtus' kase kate alla
Seisab seise kalmu küngast,
Seitse sammeldanud sängi,
Seitse küngast, sörwad lagund —
Kell' ei kaswa kohendajat,
Söbraliku seadejada,
Walwal silmil wahtisida,
Örnal armul kaitsejaida.
Üks on sängi häda ohtu,
Teine sängi orja kütkes,
Kolmas sängi söa kurnas,
Neljas sängi nälja piinas,
Wies sängi wilets pölwes,
Kues sängi katku surmas,
Seitsmes Tautsi tappe sängi.
Seep se Eesti muiste pöli
Enne Wene walitsuse
Armu tiiwa kaitsemista. —
Juhtud önne juhatusel,
Hallijate healitsusel,
Mardus' kutsu meelitusel
Sina seitsme künka juure,
Sammeldanud sängidele:
Istuta, poeg! isa iluks,
Isa iluks pöösakese,
Ema iluks önnelille,
Orjawitsa öele iluks,
Wislapuuda wenna iluks,
Toominga tutawa önneks;
Tippi taimed targal kombel,
Pista juured mulla pöue,
Sibli häästi sügawale,
Et naad kaunist' kaswamaie,
Öigel aeal öitsemaie
Lähekfid rüngaste röömuks,
Uinusängidele iluks,
Murupinnale tugeksa,
Magajate mälestuseks.
Mis seal uinub muru ölmas,
Waikses pörmu rüppes puhkab?
Muru ölma, mulla rüppe,
Pörmu pöue peitewale
Maeti meie mälestused,
Muiste pölwe pärandused,

Muiste õnne õilmekesed,
Muiste sõna sünnitused,
Muiste laulu lunastused.
Aea emalikus kaisus
Warjab unustuse waipa,
Katab kawaluse kuube;
Sõgedate sõna sõba:
Mis seal katkud kooletanud,
Piina pihid pigistanud,
Möllaw mööka magatanud,
Surma sängi suigutanud,
Udu õlma uinutanud.
Ükskord, kui ma noor weel olin,
Noor weel olin, norkus seisin,
Kergel jalal karjas käisin,
Wainul kurni weeretasin,
Külakiigel öötsutasin,
Uinusin ma une ikes,
Öötseliste tulepaistel
Pöösa warjul puhkamaie,
Jaani linna ligidale.
Waat! mis imelikud ilud,
Kogemata kuldsed kueud
Ärkasiwad unenäuksa
Suikuwale silma ette,
Waimu waate wärawile.
Waprad mehed, wanad targad,
Lustilised laulu loojad,
Kulla kandle kõlksutajad,
Kenad kähärpääga piigad
Kargasiwad kesk öö pidul —
Kalmu künkilt kõpsatelles —
Uduwarjus hüppamaie;
Astusiwad argsel sammul,
Argsel sammul, kergel kannul
Libisedes ligemale,
Tähändasid sala tähtil,
Pilgutasid silma pilul:
Uinuta meid magamaie!
Uinuge, unustud loomad,
Puhkage, kolletand kueud!
Uinuge kuldasta unda,
Kunni teid paremal pääwal
Kenama hommiku koitu
Taara toas äratab uuest.

Noored mehed, mehina poead,
Wiru- ja Järwamaa wõsud,
Arju armsamad õed,
Pärnu paremad piigad,
Lääne lähämad langud,
Kuulge, oh kuulge mu kõnet!
Kaugema pääwade kueud,
Warema aegade warjud,
Endine õnne ja ilu,
Muistene kurbtus ja mure,
Muistene kuldane kõne,
Muistene lauliku lugu
Meelta mulle mõlgutamas,
Palgesida paisutamas.
Kuulge jutusi, jumedaid,
Kalewide kuulutusi,
Alewide awaldusi,
Olewide ilmutusi,
Sulewide sünnitusi:
Mis mull' puiskand pihlakasta,
Tulnud teised toomingasta,
Taara tamme tüwikusta,
Wanast sõlmitud sõnasta,
Wanast juurdunud jutusta,
Wanemuinese wöösta,
Jutta hiukse salgusta.

Mis sealt riismeid riisusin,
Jälgilt kokku koristasin —
Laulu lõngaksa kedrasin,
Lõuendiksa lõksutasin,
Kalewi kangaksa kudusin.

Esimene lugu.

Sõua, laulik, lausa suuga,
Sõua laulu laewakesta,
Paeataja paadikesta —
Sõua neid senna kaldale,
Kuhu kotkad kulda sõnu,
Kaarnad hõbe kuulutusi,
Luiked waskseid lunastusi
Wanast aeast waristanud,
Muiste päiwist pillutanud.
Teadanege, linnud targad,
Wilistage, wette laened,
Awaldage, tuuled, armsad:
Kusse Kalewide kätki,
Kange meeste kodupaika,
Wikerlaste warjuwalda?
Laula, laulik, miks ei laula,
Miks ei, kulla! kuulutele!
  Mis ma kukkun, kurwa lindu,
Mis ma laulan, närtsind nokka?
Noorus närtsinud nõmmessa,
Kolletanud kanarpiku,
Leinakase lehtedela.
  Enne, kui õnnes hõiskasin,
Pääwa paistel a'asin pilli,
Hõbedasi laulu lõimeid
Kulda kangaksa kudusin,
Nägin mõnda naljakaida
Salaliku sündimisi,
Imeliku ilmutusi.
  Tuule ema tõstis tiiba,
Marumemme murdis metsa,
Sundis laened sõitemaie,
Merel laial mängimaie,
Puistas pilwed põgenema,
Põgenema Pikse pakku.
  Waataldes röömu rünkalta
Päikese palge peale
Mõtlin muiste mälestusi,
Wanal aeal sündind asju.
  Jooske jõudsamalt, jõgedad,
Tulge, künkad, tunnistama,
Metsad märku andemaie,
Salgud, sala sõnaldama.
  Lausa tõuseb laulu ilu
Kui se päike pilwe paisust,
Aeab meele ärkamaie,
Mõtted lustil mõlkumaie.
  Kaugelt nään koda kaswama,
Kalewide kalju linna,
Tammed müüridel tugiksa,
Kalju rahnud seina katteks,
Toomingad toa tahaje.
  Minu kõrwa kostab kohin
Langewa mere laenesta,
Kõikumata kaljukünkast,
Mis jäid marust murdemata,
Tuulehoost tuiskamata,
Wihmaweesta weeremata.
  Sahkageme sõnasida
Wanajutu jälgedele,
Raudse põlwe radadele!
  Muiste leiti Kalewalas
Kangemeeste kasusida
Mitmes külas kaswamaies,
Mitmes talus tõusemaies,
Mis kui Taaralaiste taimed,
Wõidulaiste wõsukesed
Sureliku eide sülest
Seie ilma siginenud.

Wana isa kuulsad poead,
Targa nõude nikutajad,
Targa tööde toimetajad,
Pidid sõbrust sobitama
Närtsiliku neidudega,
Kuuni neid'de nõdrad rüpped
Poea kandjaks paisusiwad.
Sealtap tõusis kuulus sugu,
Kange Kalewide seltsi,
Mehed kui tammed tugewad.

Põhja piirel seisis pere,
Tugew talu kaljudele
Taara tamme metsa ääres,
Pool weel seisis metsa peidus,
Teine pool lausa lagedal.
Peres kaswis kolmi poega,
Taaralaiste taimekesi.
Üks neist weeres Wenemaale,
Teine tuiskas Turjamaale,
Kolmas istus kotka selga,
Põhja kotka tiiwa peale.
Se, kes weeres Wenemaale,
Kaswis kauniks kaubameheks,
Poe poordide punujaks,
Se, kes tuiskas Turjamaale,
Sirgus wapraks sõameheks,
Tõusis taperi tautajaks.
Se, kes sõitis kotka seljas,
Põhjakotka tiiwa peale,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas tüki lõune poole,
Teise tüki tõusu poole,
Sõitis üle Soome mere,
Liuges üle Lääne mere,
Weeres üle Wiru mere,
Kunni õnne kohendusel,
Jumalikul juhatusel
Kotkas kõrge kalju peale
Wiskas mehe Wiru randa.
Meie maale tulnud meesi
Riiki kohe raeatanud,
Laia walda asutanud,
Kena koea ehitanud,
Kust ta wägew wolil käsi
Laia walda walitsemas.
Muud ei meie murudele,
Meie laia luhadele
Wanajutu jälgedessa
Kalewi taadist kuulutud,
Tulemisest tähte antud.
Kuida Kalew kosjas käinud
Noorikuda nõudemaies,
Sellest sala sõnumida
Pihkwa piirelt pärisime,
Kuida laulus lõksutame,
Kulda keelil kuulutame.

Lääues elas noori leske,
Naine üksina talunes,
Kes kui tuba toeta,
Hoone seinad katukseta.
Läks ta karja saatemaie
Pühapääwa hommikula,
Argipääwa aegadele.
Mis ta leidis karja teelta,
Sõrge jälgilt tallermaalta,
Küla kiige alt wainulta?
Leidis kana karja teelta,
Tedre muna tallermaalta,
Warekse poea wainulta.
Leske wõttis kana kaisu,
Pistis tedre muna põue,
Wõttis leina leppituseks,
Kurwastuse kustutuseks,
Kodulapsiks kaswamaie;
Wiskas warekse poegada
Rippakülle põlle rüppe;
Wiis neid kolmina koduje,
Kandis sala kamberie,
Kiwist tehtud kelderie.
Wõttis kätte willa waka,
Pani paari audumaie,
Muna alla, kana peale,
Kaane alla kaswamaie.
Seadis sigimise waka
Salwe sõrwale seisama;
Wiskas siis warekse poea
Kassi nurka kerstu taha.

Kaswis kana, audus muna;
Kana kaswis kaane alla,
Tedre muna tiiwa alla,
Kaswis kuu, paisus kaksi
Kaswis kortel kolmat kuuda,
Nädala ehk neljat kuuda,
Peale paari päävakesta
Lesk läks aita waatamaie,
Kasulapsi katsumaie,
Mis seal kaswis kaane alta?
Kanast kaswis kena neitsi,
Tedre munast teine tütar;
Kanast sai Salme, sula neitsi,
Tedrest Linda, libe neitsi.
Mis sai warekse poeasta
Kassi nurgas kerstu taga?
Wareksest sai waene lapsi,
Ohtupäine orjatüdruk,
Tuletungla torgitawa,
Kaelakoogu konksitawa.
Salmel käisid kosilased,
Wied, kued wiinakrausid,
Seitse sala kuulajada,
Kaheksa kaugelt waatajat;
Käisid kõrged kosilased:
Üks oli kuu, teine pääwa,
Kolmas tähte poisikene.
Tuli kuu poisikene,
Kahwa palgil peiukene,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
Salme mõistis, kostis kohe,
Hüüdis aga aidastana,
Kõneles kiwi koeasta:
„Ei mina kuld lähä kuule,
Hõbe ei öõde walgusele!
Kuul on kolmi ammetida,
Kuus weel ise toimetusi;
Korra tõuseb koidikul,
Wahel pääwa weerangul,
Korra pääwa tõusengul;
Wahest ta wäsib waragi,
Wahest enne walgeheida,
Wahest peab wahti pääwalgi,
Luurib laia lõuneela."
Kuu läks kurwalte koduse,
Paistis minnes nukral palgel.
Tuli päike poisikene,
Põlewsilmil peiukene,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila;
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
Salme mõistis, hüüdis wasta:
„Ei mina kuld läinud kuule,
Hõbepärga põlgab pääwa!
Pääwal palju wiisisida,
Mitmel kombel muudemisi;
Palawaste paistab pääwa,
Heledaste heidab ilma.
Kui on hele heina aega,
Siis ta wihmada wihistab;
Kui on kallis kaera külwi,
Siis ta põudada põristab,
Kaera külwie kautab,
Odrad põllule põletab,
Linad liitis liiwikuie,
Herned wagude wahele,
Taterad toa tahaje,
Läätsed käänas kändärie;
Kui on ruuge ruki leikus,
Siis ta kasteta kahistab,
Udu wihmada waristab."
Pääw läks puhkedes koduse,
Paistis minnes põua palgel,
Kõrwetuse kurjusela.
Siis tuli kolmas kosilane,
Tuli tähte poisikene,
Põhjanaela wanem poega,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
Salme hüüdis aidastana,
Paeatas poordi kamberist:
„Talli wiige tähe hobune,
Tähe lauku laterie,
Tähe ruuna roka juure,

Ette se ihutud seina,
Taha se tahutud seina.
Heitke ette heinasida,
Kandke ette kaerasida,
Ette sulpi suupäralta,
Ette roka rohkemasta,
Ette wuhtu walgemada.
Peitke peenie linuse,
Katke laia kanga alla,
Warjage siidi waibala,
Silmad sammeti magama,
Kabjad kaerase lebama.
Tähele minagi lähän,
Tähele armas annan käte,
Lähän kulda kaasakeseks.
Tähel on sirewad silmad,
Meelemõtted mõlkumata;
Täht ei raiska willjategu,
Ega riku rukileikust.

„Tähte poega istutage
Ette se ihutud laua,
Taha se tahutud seina,
Alla pinki pihlakane,
Ette laia söömalauda,
Palakad peale katetud;
Kandke kalad laua peale,
Lihad peiu ligemale,
Kandke magusamad maugud,
Pulma sepikud peiule,
Meemaagnad mehe ette;
Kandke lauale õllekannud,
Mõdupeekerid magusad."

Tähte tuppa kutsutie,
Söömalauale paluti.
Eit aga leske paeateles:
„Sööge, tähte, jooge, tähte,
Elage, tähte, rõõmulan!"

Tähte mõõkada teristas,
Kulda elkuda helistas,
Kannus kardada käristas,
Rauda kandada raksatas:
„Ei taha süa, eidekene,
Ei taha jua, eidekene,
Ega éi rõõmulan elada;
Tooge mu omane tubase,
Saatke Salme põrandale."
Salme kuulis peiu kutsu,
Tähte poisi tahtemista,
Salme hüüdis aidastana,
Üle õue hooneesta:
„Peiukene, poisikene,
Kaugelt tulnud külaline,
Annid aega kaswadessa,
Salmel aega sirgudessa, —
Anna aega ehtidessa!
Pulma riide pandanessa!"
„Lippa, Linda, lendewjalga,
Lenda, õdeda, kamberie,
Karga ehtede kerstule!
Too mulle kued, kalewised,
Särgid udu siidilised,
Käiksed kulla kirjalised,
Wikelised willasukad,
Literissa linikud,
Ruutulised kaelarätted!"
Eite hüüdis nurgastana,
Kasu ema kamberista:
„Sööge, tähte, jooge, tähte,
Elage, tähte rõõmulan
Pikil pipude päiwil."
Tähte kuulis, kostis wasta,
Tähte targaste kõneles:
„Ma'p taha süa, ma'p taha jua,
Taha ei rõõmulan elada
Pikil pidude päiwil,
Enne kui näha saan omada."
Leske mõistis, kostis wasta:
„Ehk tahad, marjuke, magada,
Puhku pikemalt puhata?"
Tähte warmalt wasta kostis,
Tähte targaste kõneles:
„Ma'p taha, marjuke, magada,
Ega pikemalt puhata:
Tähtesilm ei tunne suiku,
Ei ka kulmu katemista,
Ega laugude langemist.
Tooge mu oma tubase,
Saatke Salme põrandale,
Kanast kas'nud kaetewale!"

Siis toodi neidu tubaje,
Sand'ti Salme põrandale.
Leske eit ei tunnud tütart,
Kasumem ei kaswandiku,
Keda sala kamberien
Muru eit oli ehitanud,
Metsa piigad walmistanud.
Leske küsis kahtelasta;
„Kas se kuu on, ehk kas pääwa,
Ehk kas eha tütar noori?"

Saaja kokko kutsutie,
Pulmalise palutie
Lustipidu pidamaie:
Sest et tamme Tartu raealt,
Lepa linna uulitsalta
Juurtega ühte jooksenud,
Ladwila kokko langenud,

Ristitantsii tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!

Tuli kuu teisel korral
Pulma ilu pilli peale
Lääne talusse tagasi,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila;
Tahtis tedremunast tütre,
Linda endel liiwitseda.

Wennad tahtsid kuudeele,
Õde õõde kuningale;
Lind' ei tahtnud kuule minna,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:

„Ei mina kulda lähä kuule,
Hõbe ei õõde kuningale!
Kuul on kuusi ammetida,
Wiis weel isewalmistusi,
Tosin teisi tallitusi;
Wahest waragi tõuseb,
Wahest tõuseb walgehela,
Wahest upputab uduje,
Katab palge kastenarma,
Wahest peidab pilwetie,
Korra tõuseb koidikula,
Korra koidu keskeela,
Korra kaub ta koguniste,
Jätab walda wahtimata."

Kuu lääb koeu kurwal meelel,
Pahandus paistab palgesta,
Kurjus silma kulmulta.

Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!

Seal tuli teine kosilane,
Pulma ilu pilli peale
Teistkord õnne katsumaie
Tuli päike pärganale
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise tuli täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta;
Wennad tahtsid päikesele,
Õde pääwa pealikule;
Lind' ei tahtnud pääwa peigu,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää päikesele,
Hõbe ei pääwa pealikule!
Pääw teeb pahada palju:
Jätab linad liiwikuie,
Kaera seemeta kautab,
Odrad põllule põletab,
Risud nurmele närtsitab,
Rukid wagude wahele;
Paistab suwel pika aega,
Talwel ei tule tuppagi."

Pääw lähäb puhkedes läwelta,
Kõrwetab põua palawal.
Ristitantsi tantsitie,

Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli kolmas kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli wesi weerewala
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise wesihalli seljas,
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad tahtsid wettedele,
Õde woode kuningale;
Lind' ei tahtnud wettedele,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää wettedele,
Hõbe ei woode kuningale!
Wood on kurjad weeremaie,
Laened pahad langemaie,
Allikad arunemaie,
Jõed jõledad jooksemaie."
Wesi weeres pisar pillil,
Laene leinates koduje,
Woolas kurwaste wärawast.
Rīstitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi jändatie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli neljas kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli tuuli tuisateles
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise tuulis täku seljas,
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad tahtsid tuuledele,
Õde soowis õhkudele;
Lind' ei tahtnud tuuledele,
Ega õhu ülemale.
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää tuuledele,
Hõbe ei õhu ülemale!
Tuuled kurjad tuiskamaies,
Marud hullud möllamaies,
Õhud liga õrnad peiud."
Tuul lähäb tuisates koeu,
Ei pea pika pahandusta,
Ega tuska tunnikesta.
Rīstitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi tallatie,
Tartu tantsi jändatie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli wies kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Lääne talu läwedele,
Tuli Kungla kuninga poeg
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise kulda täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta;
Wennad tahtsid Kungla peigu,
Õde kuninga poeale;
Lind' ei tahtnud Kungla peigu,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää kuningale,
Hõbe ei Kungla poisile:
Kuningal on tütred kurjad,

Kes mind wõõrast wihkaksiwad."
Kungla peig lääb kurjal tueul
Wand'des wälja wärawasta.
Ristitautsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi jändatie,
Tartu tantsi tallatie,
Oma tantsi õpitie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli kues kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli Kalew, kange meesi,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise uhke täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad ei tahtnud Kalewile,
Leske keelas kanget wõtta!
Lind' aga tahtis Kalewile,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Se mul mesi meele pärast,
Sellel' kihlad kinnitame."
Kalew tuppa kutsutie,
Laua taha istutie;
Ette se ihutud laua,
Taha se tahutud seina,
Kangad seina katteeksa;
Ette se hõbeda kannu,
Kallis kuldane peeker,
Sisse se mõdu magusa,
Al on meski, peal on wahtu,
Keskel on õlut punane.
Leske palus leiba wõtta,
Salme palus mokka kasta:
„Sööge, Kalew, jooge, Kalew,
Maitsege meie magusad,
Kastke kurku pulma kannust,
Wikelisest wiina kruusist!
Elage, Kalew, rõõmulan
Pikil pidude päiwil!"
Kalew mõõkada teristas,
Kulda elkuda helistas,
Kannus kardada käristas,
Rahapungada raksatas,
Targal keelila kõneles:
„Ei taha süa, eidekene,
Ei taha jua, noorikukene,
Maitseda ei teie magusad,
Katsuda ei teie kibedad,
Ega rõõmulan elada;
Tooge mu oma tubaje,
Laske Linda põrandale,
Tedre tütar teiste sekka!"
Linda mõistis, kostis wasta:
„Peiukene, poisikene!
Annid aega kaswatessa,
Sõõstrasilmal sirgudessa:
Anna aega ehtidessa!
Kaua ehib se isata,
Kaua ehib se emata,
Kaua waene wööda läksi,
Kaua kroogib käikseida;
Ei ole eite ehtimassa,
Wanemad walmistamassa,
Sugulasi soowitamas,
Õdesi õnne andemas.
Küla eided ehitawad,
Wanad naised walmistawad,
Küla annab külma nõuu,
Rahwas raudessa südame."
Kalew ei wõtnud kannust märga,
Ega toitu tugewuseks,
Ega maitsend pulma ilu.
Linda hüüdis aidastana,
Palwe keelil kiwikeldrist:
„Tule, wares, waenelapsi,
Põlgtud orja piigakene,
Kassinurgas kasw'nud tüdruk,
Lenna kui liblikakene
Kiirelt ehte kerstudele:
Too mulle uus udusärki
Peale se ilusa ihu,

Too mulle tohine särki
Peale se keha kenama;
Too mulle ruka roomekirja
Peale se uduse särgi;
Too mulle teine tähteline
Üle tohise undruku;
Too wöö waherpuu kirja
Ümber nirgu niudedie,
Ümber luikena tühemeid;
Too mulle kirjuwad käiksed
Neiu kõrge rinna katteks;
Too mulle rätik räime karwa,
Peale se kirjuwa käikse,
Walge kaelale warjuksa;
Too mulle kuube kulda toime,
Poordist pärgina pähäda!"
Eite hüüdis nurgastana,
Kasu ema kamberista:
„Sööge, Kalew, jooge Kalew,
Elage, Kalew, röömulan
Pikil pidude päiwil;
Tähte peig ja Salme neidu
Peawad pika pulma ilu!"
Kalew mõistis, kostis wasta,
Kange mees targaste kõneles:
„Ma'p taha süa, ma'p taha jua,
Taha ei röömulan elada
Pikil pidude päiwil.
Tooge tuppa mu omada,
Laske Linda põrandale,
Tedre tütar teiste sekka!"
Siis toodi neidu tubaje,
Lasti Linda põrandale,
Tedre tütar teiste hulka.
Leske eit ei tunnud tütart,
Kasumem ei kaswandiku,
Keda sala kamberien
Muru eit oli ehitanud,
Metsa piigad walmistanud.
Leske küsis kahtelasta:
„Kas se kuu on ehk kas pääwa,
Ehk kas eha tütar noori?"
Linda mõistis, kostis wasta:
„Se'p ole kuu, ei ole pääwa,
Ega eha tütar noori;
Se on kodu kasw'nud lapsi,
Tedre munast tõusnud tütar."
Kalew kosis kulda neidu,
Wõttis Linda kodukanaks,
Wõttis kalliks kaisutawaks,
Aeawiitwaks armukeseks.
Saaja kokku kätsutie,
Pulmalisi palutie
Lustipidu pidamaie;
Sest et tamme Tartu raealt,
Lepa linna uulitsalta
Juurtega ühte jooksenud,
Ladwila kokku langenud.
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Linda neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Täht hakkab koeu minema,
Kutsub Salme saajasta,
Kana lustikamberista;
Kus se tuba toesta tehtud,
Katuksest on kallutatud,
Hernewarsista walatud.
Tähte astub eide ette,
Tänab pidu ja paeatab:
„Jumalaga, eidekene!
Jumalaga, pulmalised!
Jumalaga, kälimees Kalew!
Jumalaga, nadu noori!
Ära wiin nüüd Salmekese,
Ära noore nugissilma:
Eit ei saa Salme nägema,
Õde ei Salme õnne tundma.
Nutke Salme, wennakesed,
Nutke, Lääne neitsikesed:
Ju teilt Salme wiidanekse,
Pilwe taha peidetakse,

Eha neiuks heidetakse,
Taewa alla tõstetakse"
Salme hüüdis pisar silmil,
Salme saanista paeatas:
„Ema, hella memmekene,
Ära pean mina minema,
Hani hulgasta ujuma,
Tedre teista lahkumaie,
Luige lustilt lendamaie;
Part lähän parwe äärdane,
Luige kelgel lunda mööda,
Sinikas sula sooda mööda;
Tuleb tuuli tõstamaie,
Õhku armas aitamaie!"
Õde hüüdis õuestana,
Kasu ema kamberista,
Orja tüdruk nurga tagant:
„Kuhu meie Salme wia,
Kuhu kulli kandis kana?"
Tuule hoog tõi terwisida,
Wihma pisar silma wetta,
Kaste kadund lapse kurba.
Muud saand Salmelt ei sõnumid. —
Kalewide pulma ilu
Kestab kenast kaugemale.
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme,
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Lindan eidu
Pidasiwad pulmailu!
Kodu käinud, neitsikene,
Kodu käinud wied wiinad,
Wied wiinad, kued kruusid,
Seitsmed sala kuuliaida,
Kaheksa kaugelt waatajad.
„Kui on käinud, käigu nemad!
Ei wäsi wärawa sammas,
Katke ei wenna kaewu kooku
Pidades peiu hoosta,
Kandes waski waljasida.
Et las' käia teised wied,
Teised wied, teised kued,
Teised seitsmed salakuuljad,
Kaheksad kaugelt waatajad.
Parem jään ma peiust ilma,
Enne kui pulm jääb poolikule."
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Linda neidu
Pidasiwad pulma ilu!
„Tule, wares, waene lapsi,
Ohtupäine orja piiga
Raske raudatöö tegia,
Wõtta kaelakoogud kätte,
Köida ämbrid kookudesse;
Mine, too meresta wetta,
Jookse too joajõesta,
Käi, too kärme allikasta!"
Uinusin ootamaie,
Wiibisin waatamaie,
Kudas need kalad kuduwad,
Kuda lutsu lööneb loowi,
Isa awid heitelewad,
Ema särjed seadelewad.
Wiibisin wähe pikale,
Tunnikeseks tukkumaie.
Hakkasin koeu minema,
Pulma pilli tõstis jalga.
Tuli wasta pere eite,
Küsis, kus ma pika ööda,
Poole pääwa aega wiitnud?
„Minu hella eidekene,
Eks sa tea noore wiitu,
Waeselapse lustisida? -
Noorel wiisi wiiwitusta,

Kuus weel jalakammitsaida,
Seitse sammusidujaida!
Uinusin ootamaie,
Wiibisin waatamaie,
Kudas need kalad kuduwad,
Kuda lutsu lööneb loowi,
Isa augid heitelewad,
Ema särjed seadelewad.
Wiibisin wähe pikale,
Tunnikeseks tukkumaie."
Ristitantsi tantsigeme!
Omak tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew hakkab koeu minema,
Kutsub Linda saajaasta,
Tedre tütre teiste seltsist,
Luike lusti pidulta.
Linda hüab üle ukse:
„Jookse, pois, jooda hobune,
Palgapois, pane sadula,
Käskujalga, kääna saani,
Saani aisad akenaie,
Saani külled künniksele,
Saani kolju wasta koitu!"
Siis ta lähäb lese poole
Jumalaga jätamaie:
„Jumalaga, kasu ema!
Ära pean mina minema,
Luige parwesta lendama,
Kotkas külasta lahkuma;
Ära pean hädast minema,
Ära häista rahwakesest,
Paremasta paikudesta,
Tutawasta taludesta!
Pidu peab pärale jääma,
Pulm peab jääma poolikule,
Olled otsaje ujuma,
Saiad sagma kannikale."
Siis ta armas astus saani,
Kargas kõpstes peiu kõrwa.
Kalew pani pika koiwa
Wööde kombel neiu ümber,
Teine jalga saanist wäljas.
Kalew kannusta käristas,
Kulda elkuda helistas:
„Oh Linda, minu omane!
Mis sina koeu unustid?
Kolmed sa koeu unustid:
Kuu jäi koea läwele,
Se sinu wana isada;
Pääw jäi peale aida wiilu,
Se sinu wana onuda;
Kased kamberi läwele,
Need su wirwed wennikesed,
Läänes kasw'nud lellepoead." —
„Kui on jäänud, jäägu peale,
Ukko annab ue õnne;
Kuhu teeda tallatie,
Rada ette raeatie,
Senna peab saadik sadama!"
Kuu jäi kurwast waatamaie,
Pahal meelel paistis pääwa,
Kased nutawad kamberin.
Linda, lind, ei tunnud leina,
Tun'd ei teiste kurwastusi,
Linda lendis peiu armul,
Sõitis kaasa sõudemisel
Üle laia lagedaida,
Läbi paksu metsasida,
Sõitis pääwal päike walgel,
Öösel hõbe sõlge walul
Kalewide koeu poole,
Kaasa siidi kamberie,
Kus oli seatud kena sängi,
Padjuline puhke paika.

Teine lugu.

Kui mina hakkan kuulutama,
Laulu joada laskemaie,
Wana lugu weeretama:
Ei mind jõua ohjad hoida,
Ohjad hoida, kõied kõita,
Pilwed pika ei pidada,
Taewas laia tallitseda.
Külad jääwad kuulamaie,
Mõisad mõtteid märkamaie,
Saksad parwil seisamaie,
Linnad eemalt luurimaie.
Elu oli noorel lõunel,
Keskepääwa keeritusel
Kalewide kaasakesta
Sugul rohkest sigitanud.
Linda oli laulusuuga
Wiburidwa wibutelles
Kangeid poegi kaswatanud
Isa kueu kandejaksa,
Oli anderohkel rinnal,
Eide armu allikala
Kaelakandjaks kosutanud,
Inimeseks imetanud,
Kuude walgel taadi rinnal
Kangelaseks karastanud,
Mõistelikuks muisutanud:
Kunni asja a'ajaks kaswid,
Sammu lühendajaks saiwad.
Poegist taadi ela õhtul
Kaksi alles kodu kaswid,
Kaks kui herne kaunakesta.
Teised olid tuulejuhil,
Linnuteede tähändusel
Wõõramaale rada wõtnud,
Käiki pika kaugusela;
Läinud õnne otsimaie,
Pesa aset püüdemaie.
Ega meie kitsik kohta,
Ahtral lüpsil põllumaada
Wõind ei kõiki kaswatada,
Toitu neile toimetada,
Pääwarju walmistada,
Keha katet soetada.
Kalew' taati oli käskind,
Kindlal sõnal kinnitanud:
Meie maada markamata
Ühe poea pärandusels,
Walitsuse wallaks jätta.
Ehk kül poead perekaupa
Isa suuruseks sirgusid,
Tükaltie tugewusel
Wõtnud osa taadi wõimust;
Siiski silmanähtawalta
Hitses isa olemine,
Meelemõistus, märkamine
Rohkemalt kui teiste külles
Wiimsel sündind wõsukesel:
Kes kui kallim pesamuna,
Abielu äbariku,
Hilja pärast isa surma
Weeres pääwa walgusele.
Praegu jälgi wiimsest poeast,
Mälestuse märkisida
Laial mitmes kohas leida.
Paigutie paeatakse
Sohni nimk rahwa suussa
Wiimse wõsukese kohta;
Ehk kül suurem Eesti sugu

Täna pääwal tema kohta
Muud ei oska nimeks mõista,
Isenimeks ilmutada,
Kui et igal kuulutusel
Kalewi poega nimetab.
Selle poea jälgedele
Saawad jõed jooksemaie,
Laened merel läikimaie
Tuulil pilwed tuiskamaie,
Öied tuppesta tungima,
Linnud ladwissa laulema,
Käud kulda kukkumaie!
Seda noremada poega,
Eesti endist walitsejat,
Kiidab laulikute lugu,
Tõstab wana jutusõna.
Ehk kas kuskil küladessa,
Üksikuila urtsikuila
Eesti poegi paisumaies,
Tüterida tõusemaies:
Kes ei wanemate suusta
Muistepõlwe mälestusi
Kalewi poeasta kuulnud?
Mine, poega, Pärnumaale,
Järgukesta Järwamaale,
Astu Arju raeadele,
Sõida Lääne luhadele,
Weere Wiru ranna ääre,
Mine Pihkwa piiredele,
Taara tammiku tahaje,
Aea hallil Alutaha,
Kõrwil Soome sõrwa poole:
Igas paigas idanewad
Kalewi poea sõnumed.
Kastel tõustes kanarpikust,
Udu kue umuksesta
Tungib Kalewi tunnistus
Läbi tammitse tänawa,
Üle waskise wärawa
Kindla kalju keskeelta,
Läbi rauda müürisida,
Teraksesta tornisida.
Tartumaal üksi tarretand
Wanapõlwe mälestused.
Kui tuli õnnis õhtuke,
Waikne elu widewiku,
Siisap Kalew salasõnul
Ettekuulutuse kombel
Eidekesel ilmutanud,
Asja niida awaldanud:
„Linda, kallis lillekene,
Kulla kullerkuppukene,
Kes sa kewadisel käigil,
Suwepääwa sõuendusel
Kangid poegi mulle kannud,
Armu piimal paisutanud,
Kätewarrel kiigutanud:
Sina saad weel sügisela
Öilmest kauna kaswatama,
Tõrust tooma tammekesta,
Linda, kallis kaasakene,
Läänes kaswand lillekene,
Tedre munast tõusnud tütar,
Käid nüüd jälle pikil päiwil
Ootus' põlwe rasket jalga,
Wahetelles kinga paari
Jalas iga hommikula,
Et ei Tühi leiaks teeda.
Lühikese aea warul
Saad sa poega poetama,
Kange lapse ilmal' kandma;
Saad teda rüppel rawitsema,
Rinna lättel rammustama,
Suu juures suisutama,
Kättewarrel kiigutama.
„Seep se poega pesamuna,
Äbariku tallekene
Sigidust saab lõpetama.
Igaweste jumalate
Enne peetud aru mööda
Pea ei poega minu silmad
Närtsi põlwes nägemaie;
Siiski wiimne wõsukene,
Sarja lõpetuse muna,
Talwe piirel kaswand taime,
Peab mull' kõigis määraliseks,
Tegudes ja olles tõusma.
Tulew' põlwe suu peab kandma
Tema nime mälestusi,
Kange tööde kiitusida.

Kui on poega meheks kaswand,
Walitsuse woli wõtnud,
Siis saab õitsew õnne aega,
Rahu põli rahwa keskel
Esti piiril idanema.
Ma ei taha kuningriigi
Woliwalda wähändada,
Lipi-lapi lahutada:
Riik peab jääma jagamata
Ühe poea woli alla,
Kangemale kaitsewallaks."
Pikemalta paeatelles
Ütles Kalew, wanarauka:
„Jääb aga riiki jagamata
Ühe poea pärandusseks,
Siis on tükil tugewusta,
Suurel kiwil kindelusta.
Osad wäetid, wõimatumad
Sööksid üksteist ise ära.
Kaswab meheks noorem poega,
Heitku liisku wendadega,
Kesse rahwa kaitsejaksa,
Kuningriigi walitsejaks
Nende seast saab tõusemaie.
Jumalate juhatused,
Taaralaiste tähändused
Saawad asja sobitama
Paremast', kui meie arwud.
Teised wennad weerenegu
Wõõra maade murudele,
Kaljumaale kaugeele, —
Tehku toad tuule peale,
Elud ilma ääre peale,
Maead marjawarr'te peale,
Koead kobrulehtedele,
Sannad pilwe sõrwa peale,
Wihtelawad wihma alla.
Maad on mitme margalised,
Taewas laia laiguline;
Tugew leiab tuuletiiwul,
Leiab paksust pilwetesta,
Kotkas kaljult pesapaika.
Kanget meest ei köida köied,
Pea ei kinni rauda paelad."

Kes oli külma kamberila,
Tarretanud tubadele,
Pikil õlgil põrandala?
Kalewi taat, wanarauka,
Oli külma ju kamberil,
Tarretanud tubadele,
Pikil õlgil põrandala.
Pärast pika paeatusta,
Kui sai asju kuulutanud
Riigi pärimise pärast,
Langes Kalewide taati
Pikil woodil põdemaie,
Ala sängil loksumaie,
Ega tõusnud toetama,
Jalgu alla paenutama.
Eit pani sõle sõudemaie,
Lepatriinu lendamaie:
„Sõua, sõlge, jõua, sõlge,
Lenna, lepatriinukene!
Minge arsti otsimaie,
Tuuletarka tallitama,
Sõnatarka soowitama."
Sõlge sõudis seitse päewa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere,
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal.
Kesse wasta käidanesse?
Nägi ta kuu tõusemaie,
Tähte kannul kerkimaie.
„Tere, kuu, terwise kaewu,
Armas rammu allikas,
Jõudude joajõgeda!
Kas saab taati terweeksa,
Peaseb rauka woodi wangist?"
Kuu kül kuulis kurwal palgil,
Ei ann'd wastust küsiale.
Sõlge sõudis seitse päewa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal;
Lendas läbi metsasida,
Küünra kullasta mägeda.
Mis tal wasta tuldanesse?

Nägi ta tähte tõusemaie,
Eha tähte kerkimaie.
„Tere, tähte, terawsilma,
Rügissilma noorukene!
Paeatele, taewa poega:
Kas saab terweks taadikene,
Peaseb rauka woodi wangist?
Tähte kuulis terawsilmal,
Ei ann'd wastust küsiale,
Tähte kustus taewa weerde.
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere,
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel lõune poole,
Lendas läbi laanesida,
Seitse wersta sinimetsa,
Küünra kullasta mägeda.
Mis tal wasta tuldanesse?
Nägi ta pääwa tõusemaie,
Walgus' küünla kerkimaie.
„Tere, pääwa, peiukene!
Kuuluta mull', kulda silma,
Paeatelle, taewa poega:
Kas saab terweks taadikene,
Peaseb rauka woodi wangist?"
Päike kuulis põlew palgil,
Ei ann'd wastust küsiale.
Eit pani sõle sõudemaie,
Lepatriinu lendamaie:
„Sõua, sõlge, jõua, sõlge,
Lenna, lepatriinukene!
Minge arsti otsimaie,
Tuuletarka tallitama,
Sõnatarka soowitama,
Manatarka meelitama!"
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere
Läbi kolma kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal;
Lendas läbi laanesida,
Seitse wersta sinimetsa,
Küünra kullasta mägeda.
Kesse wasta käidanesse?
Tuli wasta tuuletarka,
Soomest wana sõnatarka,
Kulla mäelta Manatarka.
„Tere, tere, ilmatargad!
Kuulutage küsiale,
Andke wastust palujale:
Kas saab taati terweeksa,
Peaseb rauka woodi wangist?
Juba küsisin kuulta,
Pärisin ju pääwa käesta,
Tahtsin otsust tähe poealt, —
Kõik need kolm ei kuulutanud."
Targad mõistsid, kostsid wasta,
Kolmil keelil kõnelesid:
„Mis on põuda põletanud,
Rurmel palaw närtsitanud,
Kuude walge kolletanud,
Tähte silma suretanud, —
Sest ei tõuse taimekesta,
Ilutsewa idukesta."
Enne kui sõlge sõudemasta,
Lepatriinu lendamasta
Koeu jõudnud kuulutama,
Oli Kalewide taati
Koolel juba kolletanud.
Linda, kurba leskenaine,
Kurwal meelel, leinakeelel
Ikes leina igatsusi,
Nuttis närtsind kaasakesta,
Puistas leinapisaraida
Kolletanud kaasa sängi.
Leinas kalli mehe surma
Seitse ööd ilma uneta,
Seitse pääwa söömaata,
Seitse koitu kurwastusel,
Seitse eha leina walus,
Et ei nahka silmil' saanud,
Ega lõpend laugelt pisar,
Nuttuwesi palgedelta,
Piina koorem hinge pealta.
Linda, kurba leskenaine,
Pesi külma surnu keha,
Pesi teda pisarila,
Pesi teda mereweela,
Wihtles kallist wihmaweela,

Loputeles läteweela.
Silis hiuksid armu sõrmil,
Silis hõbe harjadega,
Kammis kulda kammidega,
Misga enne näkki neitsi
Oma pääd oli sugenud.
Pani siis selga siidi särgi,
Sammetise surnu rüüdi
Kuldatoime kue peale,
Hõbe wööda wammuksile.
Pani alla udulinad,
Katis peale peened linad.
Linda, kurba leskenaine,
Kaewas walmis kena kalmu,
Sängi halja muru alla,
Kümne sülla sügawuseks;
Sängiteles wilu sängi,
Walmistatud woodiesse
Kalli kaasa puhkamaie.
Täitis sängi sõmeraga
Maapinna kõrguseni,
Halja muru raeadeni.
Muru kaswis mulla peale,
Aruheina haua peale,
Kasteheina kaela peale,
Punalilled palge peale,
Sinililled silmadele,
Kullerkuppud kulmudele.
Linda, kurba leskenaine,
Leinas lahkund armukesta,
Nuttis närtsind abikaasat;
Leinas kuu, leinas kaksi,
Kurtis tüki kolmat kuuda,
Mõne pääwa neljat kuuda,
Lepitas leina nuttuga,
Kurbtust pisar' kastega,
Weerewala silmaweela.
Linda, kurba leskenaine,
Hakkas kiwa kandemaie
Haua peale hunnikusse;
Tahtis teha tunnistähte
Pärast põlwe poegadele,
Tulew' aea tütardele:
Kus on Kalewide kalmu,
Wana taadi woodikene.
Kes Tallinnas käidanessa
Silmi oskas sirutada,
Külap nägi kalmu küngast,
Kuhu pärast põlwe rahwas
Uhkeid hooneid ehitanud,
Teinud kena kirikuda.
Kohta praegu kutsutakse
Tallinna *toompää mäeks*.
Sealap wana Kalew puhkab,
Uinub igawesta unda.
Linda, kurba leskenaine,
Mehe haua mälestuseks
Kiwa kokku kandenessa
Oli ühel pääwal paku,
Rasket raudakiwi rahnu
Kaugelt kannud kalmu poole.
Kiwi raske piinas pihta;
Lesel jõudu lõpemisel,
Rammu juba raugemisel,
Weel oli kaunis tükki teeda,
Tükki teeda, marka maada,
Enne kui jõudis kalmule.
Komistades künka wasta
Wäsind jalga wiirastie:
Kiwi kippas libisema,
Põrkas hiukse paeladesta,
Sõlmilsiutud silmuksesta
Prantsti! jalge ette maha.
Wõind ei wäsind lese wõimu,
Leina kurnal lõpend jõudu —
Ootus'päiwil raskejalgsel
Kiwi maasta kergitada,
Teistkord sülle tõstenessa.
Leske istus kiwi otsa
Wäsimusta puhkamaie;
Hakkas nutma haledaste,
Leina kurbtust kustutama:
„Oh, mis wilets waene leske,
Maha jäänud marjukene,
Kes kui tuba toeta,
Hooneseinad katukseta,
Kui üks wäli warjuta
Iga tuule tuigutusel,
Wette laente weeretawal
Üksi ilmas peab elama,

Ükski kurbtust kannatama!
Lepasta lehed lähewad,
Toomingast tuulil tuiskawad,
Õunapuusta õilmekesed,
Kasesta urwad kauwad,
Alanewad haawadesta,
Taganewad tammedesta,
Warisewad wahterasta,
Käbi kukkub kuuskedesta,
Pihlaka kobarad kauwad!
Ei minu pidu parane,
Ei minu elu ülene,
Wähäne ei waewa päwad,
Pisar'rohked piina päwad!"
Linda nuttis, waene leske,
Leina põlwe pisaraida,
Wiletsuse silmawetta,
Nuttis kaua kiwi otsas,
Kaljupakul kaebadelles.
Silmalauge wesi walgus
Laiaks loiguks lagedale;
Loigust tõusis tiigikene,
Tiigist jälle järwekene.
Linda pisarate loiku,
Lese leinanuttu järwe
Wõite näha tänapääwal:
Mis kui Ülemiste järwe
Laagna mäe peal laenetamas,
Wettewoosi weeretamas.
Kiwi seisab järwe kaldal,
Kus peal leske leina nutnud,
Pisaraida pillutanud.
Nõnda oli ennemuiste
Lese Linda silmaweesta,
Leina piina pisaratest
Ülemiste järw ilmunud.
Kui sa juhtud, wennikene,
Järwe kaudu teeda käies
Linna poole liugumaie,
Järwest mööda weeremaie:
Puhka hobu järwe kaldal,
Kasta kõrwikese keelta,
Wiida aega kiwi ääres,
Mõtle muiste lugusida,
Kalewi põlwe käikisi!
Waata mälestuse märki,
Mis siin leske leinadessa,
Kurba südant kustutelles
Lagedale lahutanud
Pääwa paistel hilgamaie!

Juba jõudis pika pääwa,
Ootus' pääwa õhtuele;
Linda tundis tunnikesta,
Tuskel tundi tulemaie,
Kibedama kiirustama,
Walusama weremaie;
Käskis sauna küttaneda,
Sängi aset seadaneda,
Ala woodit walmistada,
Puhke ginki paigutada,
Ohke järi asutada.
Küla eided kütwad sauna,
Orjad kandwad kaewust wetta,
Teised on sängi seademas,
Pere pinki paigutamas.
Nurganaine, nõrgukene,
Tuhatkord käid toade wahet,
Sadakorda sauna wahet,
Kümme korda kaewu teeda,
Kaewust wõttes karastusta!
Käid sa waene walu sammul
Ilma wööta, wöö käessa,
Ilma tanuta, tanu peussa,
Ohkad aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal, astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädaliste arstimaie,
Tusaliku toetamaie!"
Neli nurka toassa,
Kõik sa nurgad nuttustasid,
Neli seina kamberila,
Kõik sa seinad seisatasid;
Ahju ääred haletasid,
Istmed ära igatsesid,
Palwil põranda põlwitasid.
Ohkad aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:

Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalista toetamaie!
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastemaie!"
Pere nuttis alla pinki,
Lapsed nutsid alla laua,
Külad, kullad kamberila.
Kaasa magas külmas woodis,
Kus ei kuulnud naise nuttu.
Nurganaine, nõrgukene,
Läbi läks siis nelja metsa,
Wie wiletsuse paiga;
Üks oli metsa toomingane,
Teine metsa wahterane,
Kolmas kibuwitsa metsa,
Neljas metsa pihlapuine,
Wies metsa wislapuine.
Tusad jääwad toomingaie,
Walud jääwad wahteraie,
Kibedad kibupuu külge,
Piinad pikad pihlakaissa,
Waewad rasked wislapuissa.
Tusad tulid tagasie,
Tusad tulid eide tungi,
Walud waese lese peale,
Tulid tusale tubaje,
Oigadele ahju ette,
Puhkedele parsidele.
Ohkab waene Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalisia toetamaie;
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastemaie!"
Pere nuttis alla pinki,
Lapsed nutsid alla laua,
Küla naised kamberila.
Kaasa magas külmas sängis,
Kus ei kuulnud naise nuttu.
Nurganaine, nõrgukene,
Waewakandja wäetikene!
Üks ju jalg sul haua seessa,
Teine haua ääre peale,
Ootsid hauda langewada,
Külma woodi kukkuwada!
Ohka aga Ukko poole,
Rohkest' Rõugutaja poole,
Saada palwe saadikuida
Ülemaile jumalaile!
Tuli tunnike tubaje,
Üürikeseks ahju ette
Kiirestiku keriksele.
Naine tuikus, nõrgukene,
Tuikus nuttes tusaline,
Wärisedes waewaline;
Ohkas aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalista toetamaie!
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastamaie!"
Ukko kuulis kamberista,
Rõugutaja rehe alta,
Abitoojad läbi seina,
Kergitajad läbi katukse.
Siis tuli Ukko tubaje,
Rõugutaja kamberisse,
Astusiwad ahju ette,
Sammusiwad sängi sõrwa.
Ukkol õled õlanukul,
Rõugutajal padjad kaenlas;
Wiisid naise woodiesse,
Surmahädalise sängi,
Piinakandja padjadesse;
Panid peente linadesse,
Willase waiba wahele.
Kaks sai päida pääluksele,
Neli reite woodiesse,
Neli jalga jalgusele,
Neli käte keskeele.
Ukko hüüdis üle ukse,
Rõugutaja rõõmsal healel:
„Lööge kinni haua uksed,
Kinni kalmu laiad kaaned!

Naine wiidud woodiesse,
Pandud peente linadesse,
Kaks saand päida päälukſele,
Neli reite woodiessa,
Neli jalga jalgusele,
Neli käte keskeele."
Tänu wana isadale,
Aitüma jumalaile,
Tänu abitoodejaile:
Ukko oli tunni toassa,
Rõugutaja kamberissa
Sala abid sängidela.
Nurganaine, nõrgukene!
Tõsta üless' kaksi käta,
Kaksi käta, kümme künnta:
Et sa tusa tunnist peasid!

Lesel' leina lepitusseks,
Pisarate pähkiaksa,
Kurwastuse kergitajaks
Kaswis kallis poeukene.
Poega imes armupiima
Eide rinnal rohkeesta,
Imes heldus' allikalta
Wõimu wetta, wenitawat,
Karastawat kaswu märga.
Mõistke, mõistke, mehed noored,
Arwage, poisid awarad,
Teadanege, naised targad,
Kesse magab kätkiessa,
Kesse mähkme mässitusel
Kiuste suula kiljatamas!
Seep se lese leinapoega,
Isata kaswaw idukene,
Keda tuuled toetawad,
Wihma weered wenitawad,
Kaste aurud karastawad,
Udupilwed paisutawad.
Eit aga tallas kätkijalga,
Tallas kätki kiikuwale,
Wilistas laulu wäetile
Suikumise soowituseks.
Poega puhus nuttupilli,
Leikas kisa lusti parast,
Karjus kuuda, karjus kaksi,
Nuttis õhtust hommikuni,
Et ei lõpend tuli toasta,
Säde ei sängi sambasta.
Eit läks abi otsimaie,
Otsis lapse lausujaida,
Noore nuttuwõttiaida,
Poea suude sulgujaida,
Kisa kinnipaniaida.
Kui sai otsa kisakuuda,
Nuttunädalate aega:
Lõhkus poega mähkme linad,
Kiskus puruks mähkme paelad,
Lõhkus katki kätki lauad,
Peasis kätkist põrandale
Käppakülle kõndimaie,
Roomaskülle rändamaie,
Roomas kuu, roomas kaksi,
Kolmandal ju kõndimaies,
Jalge jõudu kaswatamas.
Poega imes armupiima
Eide rinnal rohkeesta,
Kaswis leina lepitajaks,
Kurwastuse kustutajaks,
Pisarate pühkiaksa.
Eit oli poega imetanud
Armu kaisus aastat kolme,
Enne kui rinnalt wõõrutas.
Poega wenis poisikeseks,
Kaswis Kalewide poeaks,
Tõutas ettetähendusi,
Kadund isa kuulutusi
Igas tükis ilmutada;
Püüdis jõudu igapääwa,
Keha kangust kosutada.
Kalewide kallim poega
Linda leina lepitaja,
Kaswis karjapoisiliseks,
Kosus künnimeheliseks,
Tõusis tamme tugewuseks,
Tõutas ettetähendusi
Igas tükis ilmutada;
Püüdis jõudu igapääwa,
Keha kangust kosutada.
Mängis kurni murudela,
Wiskas ratast wainuela;

Pani kurnid alla õue
Kahte paika hunnikussa,
Paiskas kaikil pealta õue
Kurnisida kõikumaie,
Saatis kurnid sõudemaie,
Üle mainu weeremaie,
Läbi kopli lendamaie!
Kurnid lendsid kaugeele,
Puistasiwad pilla-palla
Mööda metsi, mägesida,
Mööda laia lagedaida —
Mõned langsid laenetesse.
Kurnisida mõnes kohas
Tänapääwal nähtawala:
Ühetasa ümargused,
Pikerkused kaljupakud —
Neitsi kiwi nime alla:
Needap Kalewide kurnid.
Kalewide noorem poega
Laskis lingu silmuksesta
Kiwisida lendamaie;
Loopis merepinnal lutsu,
Korjas kaldalt lutsukiwa,
Paemurrust parajaida,
Mis ehk jalga laiusela,
Kolme jalga pikusela,
Paari tolli paksusela.
Lutsukiwid lendasiwad
Laente pinnal lustiliste
Rohkem wersta kaugusele.
Senni kui kiwi sõudemas,
Kaswatas Kalewi poega
Tamme kõrge kalda peale.
Kalewide noorem poega
Mängis eide õue alla,
Kitkus noori kuuskesida,
Sirgel kaswul kaskesida,
Juurikuga tükis maasta:
Neist tegi Saksa saanikesi,
Kenu kassi märsikesi.
Aasta sammud astusiwad
Ruttust' aearadadela,
Kiirel teedel kaugemale.
Aastad sõudsid eide armul
Poisikese paadikese
Nooremehe mere peale.
Kalewide noorem kaswu
Kaswis mehena kõrguseks,
Wenis wende wääraliseks,
Sirgus isa suuruseksa.
Nõnda kaswis eide õues
Lese Linda leinapõlwes
Kullerkuppu õilme ilul,
Taara tamme tugewusel
Wiimne Kalewide wõsu,
Kaswis kaljuks kindlusele,
Tõusis wendadest targemaks:
Tõutas ettetähendusi,
Kadund isa kuulutusi
Igas tükis ilmutada.

Lähätame laulu laened
Wasta pääwa weeremaie,
Tõusu poole tuikumaie,
Koidu poole kõikumaie,
Lähme aea kiirel lennul
Tükki teeda tagasie.
Mis seal lese õue alla,
Wara enne walgeheta
Kaksipidi käidanessa,
Salamahti sõidetakse?
Kosilased käidanesid,
Salakuuljad sõitanesid
Kümmekorda enne koitu,
Wiiskümmend walge eela,
Sadakorda suitsu aegul
Pärast taadi surma pääwa
Kurba leske kiusamaies,
Nõuukat naista püüdemaies.
Kui oli taati kolletanud,
Armud külmaksa angunud,
Taadi weri tarretanud:
Siis oli nõuukal lesenaisel
Kosilasi palju käinud,
Wied wiinad, kued kruusid,
Sada sala soowitajad,
Kaksada kauba sobitajad.
Need kõik eite wara pärast,
Rikkast leske naudi pärast

Wõrku püüdsid wõrgutada,
Õnne kaubal õngitseda.

Eit aga mõistis, kostis wasta:
„Mina ei lähe mehele,
Kana ei teise kaasale,
Tedreke ei wõtta teista,
Pääsuke ei wõõrast peigu,
Luige lesk ei seltsimeesta,
Tui ei teista taludela.
Armu tunnid angusiwad,
Ilu tunnid tarretasid
Külmaks kalmu künka alla."

Sest ep norkus noored mehed,
Sest ep kurwad kosilased;
Külm on wõtnud kosjamõtted,
Wälk on lõõnud lustimeeled,
Ei sa poisid pulmasida,
Tütarlapsed tantsisida.

Kui läks teiste kosjakäiki
Aega mööda raugemaie,
Lootus meestel lõpemaie,
Hakkas leske kiusamaie
Kosilase kihladega,
Wõitma wiina märsidega
Soome tuuslar, tuletarka.
Se oli kaugelt sugulane
Kadund Kalewi taadiga.

Ei aga kuulnud kurba leske
Peiu kulutud palwesi,
Ega pöörand peiu poole,
Meelt ei noore armu poole.
Tuuslar wandus, tuuletarka,
Tõutas põlgu tasuda:
„Külap tasun, eidekene,
Teisel korral tiutamise,
Omal aeal põlgamise,
Külap maksan naeru palga."

Leske Linda pidas naeruks
Tuuletarga ähwardused:
„Mis mul tuuslar, tuuletarka,
Tühjast ähwardusest karta!
Pesas kolm weel kotka poegi,
Kõwernokka kaswamaies,
Raudaküüsil tõusemaies!
Külap need eite kaitsewad,
Wana emada warjawad."

Aastad sõudsid, aastad jõudsid,
Sõudsid, jõudsid kiirusela;
Seal jäid soiku peiu sõidud,
Kadusiwad kosjakäigid:
Seal sai rahu ratsudele,
Rahu peiu ruunadele.

Kes oli korra õnne katsund,
Kosjas käinud Kalewissa,
Se aga laulis sõbradele,
Weereteles wendadele:
„Hellakesed, wennakesed,
Ärge minge leske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Sel on suured sõlgerinnad,
Rahaskaelul rasked rinnad,
Hõbe helmed, rauda hambad,
Tulisõnad keelepaelul.
Ärge minge leske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Kesse lustib rikkast leske:
Se toob koeu ahjuhargi!

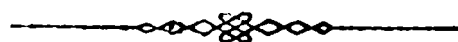
Tehke, mehed, teised laewad,
Paremad kosja paadikesed;
Pange peale siidi purjed,
Siidi purjed, poordi köied;
Pange laewa purjetama,
Saatke wanad sõudemaie!

Sõudke, wanad, jõudke, wäetid,
Sõudke laewa Soomemaale,
Paati, uhket, põhjamaale!

Seal on kõrgel kalju kaldal
Ridas palju neidusida:
Ees on ridas helmeskaelad,
Taga ridas taalderrinnad,
Sõrwil sõrmukse kandiad,
Pika paatrite pidajad,
Wahel aga ridas waesed lapsed,
Keskel ridas kudruskaelad.

Sõtku maha sõlgisrinnad,
Heida maha helmeskaelad,
Talla maha taalderrinnad,
Sõida maha sõrmuskandjad,
Pilluta paatrite pidajad;

Wõtta wahelt waeselapse
Kudruskaela keskeelta:
Sest saab naista nastuliku,
Abikaasa kullakesta!
  Ärge minge leske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Lesest ei saa noorikuda.
  Lapsed kiskund lese rinnad:
Sõlg on tühja kaewu kaasi,
Hõbesild kuiwand allikal.
Leske leinab kadund meesta,
Lese noormees noorikuda;
Ärge minge leske wõtma!“

Kolmas lugu.

Põualise pääwa paistel
Istus mere kalda ääres
Kalewide noorem poega,
Waatas laente lustimängi,
Wette woode weeremista
Kerge tuule keeritusel.
Äkiliste ähwardelles
Puistas musta pilwe põuest
Tuule hoogu tuiskamaie,
Pani laened paisumaie,
Kohisedes kerkimaie.
Äike sõitis rauda sillal
Waske ratusil wankriga,
Tuiskas tulda tulleessa;
Sädemeida sõitenessa;
Pikker taati põruteles
Kärinada käidanessa,
Wiskas wälku wäledaste.
Kurjad waimud kohkunessa
Kuulsid karistaja heale,
Põgenesid Pikse pakku
Laie mere laenetesse;
Hüüdes: „Äike, haisutele!
Pikker, pista nina p—!"
Hüppasiwad kõrgelt kaldalt
Kukerpalli mere põhja,
Wahtus wette woodiessa.
Kalewide poega kargas
Nende jälgil laenetesse,
Langes kotka kiirusela
Kurjalaiste kaela peale;
Püüdis neid kui wähke urkast
Kauni kaelakoti täie.
Mere pinda tõusenessa
Ujus kangelase poega
Tüki kalda ligemale,
Paiskas kotist kurjalaisi
Wõimsal wiskel kalda peale
Pikse rauda witsa alla,
Kus neid puruks kolgitie,
Hundi roaks hukkatie.

Kalewide wennikesed
Läinud kodunt kolmekeste
Lustil metsa luusimaie;
Eit oli jäänud ükssinessa
Koeu kirstu kaitsejaks,
Warakambri warjajaks,
Taalderi toale tugiksa.
Eit pani paea tulele,
Keetis rooga poegadele,
Kohendas tulda korrale,
Kaitses tule kibemeida,
Et ei leeke peaseks lakke,
Kirg ei lennaks katuksele.
Nii on sõlgirinna seadus,
Leekuningana kohus.
Kalewide noored poead
Läinud metsa luusimaie,
Linnu jälgesi aeama,
Karu jälgi otsimaie,
Põdra jälgi püüdemaie,
Metshärga waatamaie,
Metsakriimu kiusamaie.
Karu oli kaeras käinud,
Mesipuiel wöörsis olnud,
Põdra nähtud põllu ääres,

Hunta hulges karjamaale,
Raatmaal rohkest rebasida,
Jäätmaal palju jänesida.
Oli neil kolm koerukesta;
Uks oli Irmi, teine Armi,
Kolmas murdja Mustukene.
Poead olid metsa paksus
Koerte jälgil karu leidnud,
Mesikäpa männikusta.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said karu kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Köitis karu üle õla
Jalgupidi rippumaie;
Tahtis kanda koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Poead läksid põllu peale,
Läksid laanest lagedale;
Seal tuli wasta sarwiline,
Wana põder wennikene.
Koerad põdra kiskumaie,
Sarwilista surmamaie;
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said põdra kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Wiskas põdra üle piha
Karu kõrwa rippumaie;
Tahtis kanda koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Poead läksid kuusikusse
Metshärga püüdemaie;
Palus olid metsapulli
Koerte jälgil mehed leidnud.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said härja kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Sidus härja sarwipidi
Üle õla rippumaie;
Tahtis wia koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Kalewide kanged poead,
Läksid lustil laane poole,
Pöösastiku paksuessa;
Seal tuli hulka huntisida,
Kari kõrwe kutsikuida.
Koerad hunta kiskumaie,
Metsalisi murdemaie.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsiwad tosina kaupa.
Noorem wenda, posikene,
Hakkas hunta nülgimaie,
Nülgis tosinada neli,
Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad koeu kippumaie.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru
Karu selga kateeksa;
Tahtis kanda koduje.
Poead käisid metsa teeda,
Penikoorma palu teeda;
Seal tuli wasta seltsikene,
Kaunis kari rebasida.
Koerad rebasi kiskuma.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsiwad tosina kaupa,
Surmasiwad sadandala.
Noorem wenda, poisikene,
Rebasida nülgimaie;
Nülgis tosinada neli,
Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad aga koeu kippuma.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru
Põdra selga paunaksa.
Kalewide kanged poead
Köndisiwad metsa teeda,
Penikoorma palu teeda;
Juhtus kari jänesida
Neile wasta nurme peale.
Koerad jänesi kiskuma,
Murdma haawiku emandaid.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsid tosinate kaupa,
Surmasiwad sadandala.

Noorem wenda, poisikene,
Jänesida nülgimaie,
Nülgis tosinada neli,
Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad kippusid koduje.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru
Härja selga sadulaksa.
Siis aga wennad kolmekeste
Koeu poole kõndimaie.

Oh sa kawal kosilane,
Peteliku peiukene!
Kust sa teadsid seie tulla?
Kust sa mõistsid üle kalju,
Üle laia laenetela,
Oskasid üle orude,
Märkasid üle mägede
Teeda taalderi talusse,
Rada penningi peresse?
Kül sa kawal kosilane,
Peteliku peiukene!
Sestap tundsid seie tulla
Kargades üle kaljude,
Lennates üle laenete!
Sestap teadsid seie saada,
Oskasid üle orude,
Märkasid üle mägede
Seie Kalewi koduje,
Seie penningi peresse,
Wana taalderi taluda:
Hõbe nup oli õuessani,
Kaks oli warakamberila,
Kolm oli aida katuksela,
Wiis oli wainu wärawila,
Kuus oli karja koppelila.
Sestap peigu leidis teeda,
Sestap petis oskas tulla
Kalewi lese kodaje,
Kui ei kotka poegi kodu,
Kõwernokke ei pesassa
Eite olnud kaitsemassa.
Soome tuuslar, tuuletarka!
Kül sa sala sobitustel,
Petis nõude pidamistel
Pääda rohkest' raskendasid:
Kuida leske kiusamaie?
Kül sa walw'sid warjulisel
Kalda kalju rünka taga:
Kuida Kalewide talus
Asju korda kohendati.
Kül sa, kawal kosilane,
Peteliku peiukene,
Ootsid osawamat aega,
Sündsamada silmapilku,
Kalewide kallist leske
Kurjal kombel kimbutada,
Nõdra naista wõrgutada.
Lootsik seisis luurimaies,
Paati kalju warjul peidus.
Sina petis ise paadis
Wara, hilja walwamaies.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Istus paadis parajalta,
Kui olid poead kodunt läinud
Lustil metsa luusimaie.
Tuuletarka tundanesse,
Kuida eite kaitsemata,
Wägewa käe warjamata
Üksipäine koeu jäänud,
Kus ei abi olnud ood'ta,
Lastest toetust ei loota.
Kodunt läinud kotkapoead,
Kaugel lennand kaarnakesed
Wõind ei eide kisendusi,
Hädas appi hüüdemisi,
Kiuste küüsil kiljatusi
Mitte kõrwul kuuldanessa.
Tuuslar mõtles, tuuletarka:
Nüüdap wara warga wolil!
Tuba jäetud toeta,
Hoone seinad katukseta
Iga tuule tuisatusel,
Wette woode weeretusel.
Pesast lennud kõwernokkad,
Kõwernokkad, raudaküüned,
Nüüdap woli warga wäela,
Wõimus wõtewala käela.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Tõukas paati kalju tagant,

Lootsikuda lagedale;
Seadis mõlad sõudemaie,
Aerud paati aeamaie,
Laenesida lõhkumaie,
Pani purjed paisumaie,
Tuule puhkel tõmbamaie.

Lootsik kõikus laente pinnal
Wette kiigel weeretelles,
Kiikus kõigul ranna poole,
Kalewide talu poole.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Aeas paadi kalda ääre
Kalewide kopli alla,
Peitis paati warjupaika
Kalewi kalmu ligidale,
Kargas ise kergel sammul
Kaljulise kalda peale,
Kus ta wargateede jälgil,
Röövelkäigi radadele
Muru warjul roomaskülle,
Kiwi taga kükkakülle —
Nii kui kassi lindu püüdes
Toa ligemale liuges.

Sala roomas Soome tuuslar
Kalewi talu wärawasse,
Kargas lipsti! kanna peale,
Wirgult jala warwastele,
Sammus julgest' üle õue,
Astus ukse esikusse;
Silmas korra üle sanga,
Enne kui tormas tubaje.

Leske istus lee haugul,
Kulpi segas leemepada;
Ehmatanud eidekene
Saan'd ei aega wasta panna.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Wõttis leske wäekaupa
Warga kaisu kammitsasse,
Aeas kiskjad kulli küüned
Walusaste eide wöösse,
Tahtis leske lootsikusse,
Warga saaki paati wia.

Ehk kül Linda, karske leske,
Tugewaste wasta törkus,
Röövelile rusikada,
Kiusajale küüsi näitas,
Hammastesta abi püüdis:
Siiski waus waese wõimus,
Rauges lese närtsind rammu
Warga wäe wolila,
Sortsi sõnade sidela,
Misga rammu raugastelles,
Misga kangust kütkendelles
Lese wõimu wangi wõttis.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli rikkas sortsisõnul,
Osaw sõnu seadanessa:
Oskas sada sala sõnu,
Teise saea tarku sõnu,
Kolmandama kangemaida
Kangusele kosutuseks,
Rammusele rohkenduseks,
Wõimusele wägewuseks.
Teadis tuhat teisi sõnu,
Sala sõnu rammu raugeks,
Wõimustuse wäsinduseks,
Tugewuse tülpimiseks:
Misga rammu kammitsasse,
Wõimu wangipaelu pani.

Linda, waese lesekese,
Kisenduse kiljatused,
Hädas appi hüüdemised
Tuiskasiwad tuuletiiwul,
Langesiwad laenetesse,
Roidusiwad rägästiku,
Wausid metsa warjudesse,
Kustusiwad kaljudesse:
Aga appi hüüdemista
Poegile ei kõrwa puutund.

Linda palus ainekeelil,
Palus peastmist tuuslarilta,
Palus appi metsalisi,
Appi häida inimesi,
Palus appi wöörikuida
Warjajaida waimusida,
Palus appi kaasa kueu,
Appi hüwa jumalaida,
Ohkas aga Ukko poole,
Wana isa warju poole!

Soome tuuslar, tuuletarka,
Salasõna sõlmil rikkas,
Topis kinni kõrwa kuulmed,
Et ei lese ärdad palwed,
Häda kisa kiljatused
Meelt ei hakkaks eksitama.
Jumalate walwal heldus,
Wõimsamate wägew woli,
Kangemate kätte kaitsus
Kuulid Linda kutsumista,
Lese leina ohkamista,
Ainekeelil hüüdemisi.
Wanataadi tallitusel
Pidi abi pilweesta,
Tulu tuulest tulemaie.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli sammud warga saagil
Iru mäele sirutanud.
Tahtis mäelta teeda wõtta
Otsekohe mere poole,
Kus tal paati ootamaies.
Äike astus äkiliste
Ähwardelles röõwli teele,
Pikker põrutas pilwesta!
Raskel sammul rauda sillal
Sõitis wana isa wanker,
Tuiskas tulda tugewaste.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Langes minestuse kätte,
Warjusurma alla wangi.
Wälk oli wõtnud keha wõimu,
Tundmust hoopis tuimendanud:
Seks ta langes surnu sarna
Mäele maha muru peale.
Warjuandejate wägi,
Taewaliste kindel tugi
Peastsid Kalewide lese,
Kulli küüsist linnukese.
Lendew kiirusega loodi
Kalewide karske leske
Kõrgeks kaljukiwi pakuks,
Kiwisambaks Iru mäele.
Elu paelukesed peasid
Lahti pikast leinapiinast,
Laiast mure lepikusta,
Kurwastuse kuusikusta.
Ega saanud lese sängi
Soome tuuslar solkimaie.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Ärkas tüki aea pärast
Raske minestuse paelust,
Warjusurma wangistusest.
Selitelles silmasida,
Laugusida laiendelles,
Waatas tema überringi,
Kas ehk kuskil jälgi näha,
Kuhu leske Linda läinud,
Kodukanake kadunud.
Aga lesk jäi leidemata,
Tedre tütar teademata.
Kaljuks moondud kodukana,
Linda, Kalewide leske,
Wõite täna tunnistada,
Selgelt oma silmil näha.
Iru mäe peal istub leske,
Tedre munast autud tütar,
Istub Linda maantee ligi,
Kuida linnaskäiad teadwad,
Ehk küll selle põlwe lastel,
Täna päiwisil tuimusel
Linda nimi meelest läinud.
Rahwas kutsub kiwipaku
Enamiste Iru ämmaks.
Esimestkord linnas käiad
Peawad wana seadust mööda
Iru ämma teretama,
Auustades ämma pähä
Poisid kübara panema.
Ehk küll kiwi pakukesel
Elu nähtawalt ei leita,
Ega paigast liikumista;
Siiski wanarahwa sõudel,
Targemate teadusela
Mõnda kuuldu külwatie,
Mõnda sõnum sahatie:
Kuida kiwi paku rüppes
Salawõim peab siginema,
Ime wägi idanema.
Kes on ämma mäe kaldalt
Õhtul orgu weeretanud,

Leiab teisel hommikula
Teda jälle wanas paigas
Seisma, kus ta enne seisnud.
Sellepärast, poeukene,
Mine ämma auustama,
Tedre tütart teretama!
Pane kübar ämma pähä,
Hakka eide kaelast kinni:
Sest ei tõuse sulle süüda,
Laiemaida laitusida!

Kalewi poead kolmekeste
Kõndisiwad lustikäiki,
Mööda rõõmu radasida,
Käisid mööda lagedada,
Mööda nõmme nõtkandile,
Mööda sooda sõtkütile;
Seal tuli wasta neli metsa,
Neli saledad salkusi.
Üks oli kulla kuusemetsa,
Teine tarka tammemetsa,
Kolmas kena kasemetsa,
Neljas leske lepametsa.
Mis oli kulla kuusemetsa,
Seep se kuningate metsa;
Mis olli tarka tammemetsa,
Seep se Taara enda metsa;
Mis oli kena kaskemetsa,
Seep se kudruskaelte metsa;
Mis oli leske lepametsa,
Seep se leinajate metsa,
Kurwa laste warjupaika.
Wanem wenda, wennikene,
Istus maha kuusikusse,
Kuningate ilu metsa,
Kulda kuuse waiba alla;
Laskis laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie:
Laulis lehed lehtapuusse
Hiilgadelles haljetama,
Hõiskas okkad okaspuusse
Siidi ilul siramaie,
Laulis käbid kuuskedesse
Pääwa paistel punetama,
Tõrukesed tammedesse,
Kenad urwad kaskedesse,
Hõiskas õilme urwakesed
Õilme puiela iluksa,
Pääwa paistel paisumaie,
Kuude walgel kaswamaie;
Laulis et metsad mürasid
Lagedad aga laksatasid,
Kõrwed wasta kostalesid:
Kungla kuninga tüterid
Noorta meesta nutasiwad.
Teine wenda, wennikene,
Istus maha kaasikusse,
Leinakase õlma alla;
Laskis 'laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie,
Wägewama weeremaie.
Laulis õilmed õitsemaie,
Lille õilmed läikimaie,
Laulis wilja wälja peale,
Hõiskas õunad õunapuusse,
Sarapuissa pähkelaida,
Laulis marjad wislapuusse,
Masikad madalad murusse,
Sinikad sambla soosse,
Pohlakad palu äärtele,
Murakaida mätastele,
Kobaraida pihlapuusse.
Laulis et metsad mürasid,
Lagedad aga laksatasid,
Rägästikud raksatasid,
Kõrwed wasta kostalesid.
Näkki neiud, neitsikesed,
Noorta meesta nutasiwad.
Kolmas wenda, wennikene,
Istus maha tammikusse,
Wana isa ilu metsa,
Targa tamme õlma alla;
Laskis laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie,
Wägewama weeremaie,
Tulisema tuiskamaie!
Laulis linnud lepikusse,
Laulukanad kaasikusse,
Laulukukked kuusikusse,

Mõistelinnud männikusse,
Targad linnud tammikusse,
Hõiskas puie ladwadesse
Kägusida kukkumaie,
Tuikesi tuikamaie;
Laulis räästad rägästiku,
Pesilinnud põõsastiku,
Lõukesed lagedale,
Pääsukesed pääwapaiste;
Laulis luiked laenetessa,
Pardid parwe äärdane,
Aned aga allikale;
Hõiskas kena künnilinnu
Ööde iluks hõiskamaie,
Widewikul wilistama,
Enne koitu healitsema.
Laulis, et mered mürasid,
Kaljud wasta kärasiwad,
Puie ladwad paenusiwad,
Mäekingud kõikusiwad,
Pilwed lausa lõhkesiwad,
Taewas aga tarka kuulis.
Metshalia ainus tütar,
Metsa piigad, peenikesed,
Kulda hinksil näkkineitsid
Nuttasiwad noorta meesta:
Oleks se mehe meiela,
Kaswaks meile kaasalisekš.

Puie ladwil seistes päike,
Lahedama tuule õhku,
Weeretelles õhtu wilu
Kuulutasid pääwa kustu,
Lustipidamise lõppu;
Tuletasid meeste meele,
Koeu poole käidanessa.
Noorem wenda, wennikene
Kandis metsa saagi koorma,
Mis ei õlgasi muljunud,
Ega piinanud pihtasi.
Mehed tõt'sid kolmekeste
Üle laia lagedaida
Kiirel sammul koeu poole;
Seadsid silmad sihtimaie,
Suitsu tähte tunnistama:
Kas ehk leelta keedukatal,
Pada auru wälja paiskaks;
Aga suits ei tõusnud silma.
Mehed tõt'sid kolmekeste
Üle laia liiwikuda
Kiirest koeu ligemale;
Seadsid silmad sihtimaie,
Olwist suitsu otsimaie,
Leelta auru waatamaie.
Aga suits ei tõusnud silma,
Ega paistnud leeme paealt
Awaldawa aurukesta.
Mehed jõudsid õue alla,
Weeresiwad wärawale,
Läksid lendes üle muru
Usinaste ukse ette,
Läksid kiirest läwedele.
Kustund tule kibemetest,
Suitsuahtrast leehaugust
Märkasiwad mehepoead:
Kuida leekuningana,
Walwil silmil tulewahti,
Kodunta ära kadunud.
Noorem poega paeatama:
„Jõgi jookseb kõwera,
Teede käigid lähwad metsa,
Ei ole lugu õigelta.
Õue wäraw seisab wallal',
Lahti jäänud toa uksed,
Wõerad sammud murupinnal
Kuulutawad kurba lugu,
Õnnetuma juhtumista."
Poead puhusiwad healed,
Hõisku tuulde tõusemaie,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumista kaugusela:
„Hüa wasta, eidekene!
Kosta wasta, kullakene,
Laula wasta, linnukene,
Tõsta healta, tedrekene!"
Aga eit ei teinud healta,
Sõudnud wasta ei sõnakest.
Kostis wasta kõwersilma,
Kutsus wasta laia kõrbe,

Laulis wasta laanemetsa,
Hüüdis wasta Hiusaari,
Kukkus wasta Kuresaari.

Poead puhusiwad healed,
Hõisku teistkord tõusemaie,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumised kaugeele:
„Hüa wasta, eidekene!
Kukku wasta, käukene,
Laula wasta, luikekene,
Tõsta healta, tedre tütar!"

Aga eit ei kostnud wasta,
Teind ei healta tedrekene.
Kostsid wasta merekaldad,
Kukkusiwad kaljuseinad,
Laulid wasta merelaened,
Hüüdis wasta tuulehoogu.

Poead puhusiwad healed,
Kutsumised kolmatkorda,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumised kaugeele:
„Hüa wasta, eidekene!
Kõõrutele, kodukana,
Laula wasta kadund leske,
Kosta meie kutsu wasta,
Laste lahke laulu wasta!"

Aga eit ei kostnud wasta,
Teind ei healta tedrekene,
Kõõrutand ei kodukana,
Ega laulnud luikekene.
Kuhu heali kuulunesse,
Senna kaljud katkenesse,
Kuhu kutsu kostalekse,
Senna metsad murdanesse,
Kuhu helki lendanesse,
Senna laened langenesse,
Pilwed pikila lõhkewad.

Ei oln'd leida eidekesta,
Kuulda kana kõõrutusta,
Kuulda tedre kudrutamist,
Käukese kukkumista:
Kusagilta muru maalta,
Suuremasta sambla soosta,
Laia mere laenetesta,
Põõsastiku paksudesta,
Ega kõrwe keskeelta.

Ohk jäi waikseks, tuuled tukku,
Uinusesse kõik se ilma.

Wennad läksid wärawasta,
Läksid seltsis alla õue,
Kolmekeste kopelisse:
Eide jälgi otsimaie,
Warga teeda waatamaie.
Üks neist weeres wainuele,
Teine kõndis kopelisse,
Kolmas mere kalda peale.

Wanem wenda, wennikene,
Kesse weeres wainuele:
Se ei leidnud eide jälgi,
Ega saanud tunnismärki.

Teine wenda, wennikene,
Kes se kõndis kopelisse:
Se ei leidnud eide jälgi,
Ega rööwli radasida,
Ega saanud tunnistähte,
Kuhu kana kadunesse,
Linnukene lendanesse.

Kolmas wenda, wennikene,
Kesse läinud merekalda:
Se sai selgeid märkisida,
Tõteliku tuunistähte,
Kuhu hella eidekene,
Kodukana kadunesse.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli laentelt lootsikuga
Paku urka põgenenud;
Oli walwal wahikorda
Laente langul lõpetanud,
Kus ta mitu pika pääwa,
Mitu pimedada ööda,
Widewiku wiiwitusel
Wargasaagil walwamaies.

Meestel kaswis kartlik mure,
Mitu mõtted ema kohta:
Kas ehk kawal kosilane,
Peteliku peiukene,
Eite kippund kimbatama,
Warga küüsil wõrgutama.

Wanem wenda paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Käki leiba wõttemaie,
Õhtu rooga otsimaie,
Wäsind keha karastama.
Heidame siis puhkamaie,
Ehk saab usin unenägu
Eide jälgi näitamaie;
Lähme homme otsimaie."
Teine wenda paeatelles
Pani sõna sõudewalle:
„Sängi rüppes suikunessa
Wõib ehk taewaliku tarkus,
Ukko unes ilmutada,
Kuda jälgi kaste kannul,
Udupilwe palistusel
Kadund eidest käte saame,
Kuda kallist kodukana,
Lendu läinud linnukesta
Kulli küüsist peasta wõime."
Pärast nõuude pidamista,
Targa aru arwamista
Wenitasid kaksi wenda
Wäsind keha karastama.
Noorem wenda, wennikene,
Kalewide kallim poega,
Lese leina lepitaja,
Kurwastuse kustutaja:
Oli mõtteid teise teele,
Arwamisi ise radal
Lendamaie läkitanud.
Kallis kange mehe poega
Nõnda mõtteid mõlguteles:
„Tänasida toimetusi
Ära wiska homse warna;
Igal pääwal omad ikked,
Tunnil omad toimetused,
Mure koorma muljutused,
Omad soowituste sõuded.
Tahad tunnist tulu saada,
Õnnekesta õngitseda,
Ära wõtta aega wiita,
Kauemine kõheldada.
Kiirel käiwad õnne sammud,
Wiitjal wiisi wiletsusta,
Kõheldajal kuusi koormat,
Seitse sala sõlmitusta."
Kalli eide kadumine
Kurwastas mehe meelekest,
Kurnas südant mure koorem.
Kui nüüd wennad kahekeste
Sängis keha sirutasid,
Siisap tõttas noorem poega
Üle läwe ukse ette,
Kargas kergelt üle muru,
Weeres wirgult wainuele.
Seal aga sammu seisatelles
Käänas siis isa kalmule.
Kalewide kallim poega
Astub isa haua peale,
Istub kalmu künka peale,
Kurba südant kergitama.
Isa hauasta küsima:
„Kesse liigub peale liiwa,
Kesse astub peale haua?
Sõmer kukkub silma peale,
Kruusi langeb kulmudele."
Poega mõistab, kostab wasta:
„Noorem poega, poisikene,
Seep se liigub peale liiwa,
Seep se astub peale haua,
Istub mure muljutusel
Kadund isa kalmukünkal.
Tõuse üles, taadikene!
Ärka üles, isakene!
Tule teeda näitamaie
Kuhu eite kadunesse!"
Isa kostab mätta alta,
Taati kalmusta kõneleb,
Mulla alta tõstab heale:
„Ei wõi tõusta, poega noori,
Ei wõi tõusta, ei ärata!
Kalju rõhub peale rinna,
Kiwi raske peale keha;
Kulmu katwad kullerkuppud,
Silmi katwad sinililled,
Punalilled palgesida.
Tuuled juhtigu sull' teeda,
Õhud õrnad õpetagu,
Taewa tähed andku tarkust!"

Poega tõttas kiirel sammul,
Astme lennul mere poole,
Kõrge kalju kalda peale:
Eide jälgi otsimaie,
Kadund kana püüdemaie.
Paik, kus enne seisnud paati,
Lootsik ala luuril olnud:
Seisis tühi kui pühitud.
Kalewide kallim poega
Waatas kõrgelta kaljulta
Ehawalgel mere peale,
Laskis silmad laenetele;
Waatas künni silma kestis,
Waate tiiwad ulatasid:
Kas ehk kuskil mere pinnal,
Laia laente langutusel
Warga jälgi maha jäänud!
Kas ei kuskil tunnistähte,
Midagi ehk isemärki
Röömli riisumista näitaks:
Kas ei kadund eide kanda,
Jala warwas märki jätnud,
Rada kuskil raeatanud!
Laene weeres laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkes wahtus kalda wasta,
Tuisatelles wette tolmu!
Aga muud ei märki olnud,
Sõnumid ei keegi toonud:
Kesse täna laente langul,
Wettepinnal weeretelles
Salateel käin'd sõitemaies.
Tähed taewast sirasiwad
Lahkel silmal laente peale,
Aga keelt ei olnud kuskil,
Sõna kellelgi ei suussa.
Nõnda langew laentemängi,
Wettepinna weerlemine
Ika ühel ilul kiigub,
Ega küsi ial: kesse
Täna tema niiskes rüppes,
Märjas kaisus surma leidnud!
Laente kiikuw lustimängi,
Wette kena weerlemine,
Taewast waatwad tähesilmad:
Need ei küsi meie rõõmu,
Küsi meie kurwastusi!
Laene weereb laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkeb wahtus wasta kallast,
Tuisatelles wette tolmu,
Märga auru kallastele;
Aga ei too sõnumida,
Kostmist ial küsiale.
Laene weereb laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkeb wahtu wasta kallast!
Meie elu laenekesed
Weeretawad õhtu wilul
Kõikudelles kalmukünka,
Mättamuru waiba alla;
Tähesilmad waatwad taewast,
Kuu waatab kõrgeelta,
Päike paistab rõõmu palgel
Lahkusaida, magajaida.
Aga keelt ei ole kalmul,
Sõna ial tähte suussa,
Kuu ei oska kõneleda,
Ega päike paeatada,
Küsiale wastust anda.

Neljas lugu.

Kukku, kägu, kulda lindu,
Healitsele, hõbenoka,
Weeretele, waskikeeli!
Kukku meile kuulutusi,
Healitsele ilmutusi,
Weeretele lauluwara,
Kedra kuulutuse lõnga!
Kui ei kukku, kukkun ise,
Paeatelen pardikene,
Lasen luige laulusida,
Seitsmekordseid sõnumida
Wanast aeast weeremaie.
Üks on sõnum ülge suusta,
Teine laente tüterilta,
Kolmas ranna kaljudelta,
Neljas näkki neidudelta,
Wies wette emandalta,
Kues kuude kudujalta,
Seitsmes saare taadi suusta,
Saare eide mälestustest.
  Kalju seinad kuulasiwad,
Laened laiad luurisiwad,
Tähtesilmad tunnistasid:
Kuida Kalewide poega
Julgelt eide jälgesida,
Tedre kadund teedesida
Hobuta läks otsimaie,
Täkuta läks tallamaie,
Ilma ratsuta rändama.
Mõni mees jääks mõtlemaie,
Mõni naine nuttemaie,
Mõni piiga pisaraila,
Kui naad Kalewide poega
Suure mere sõudemisel,
Keskel laea laenesida,
Wahtus wette woodiessa
Üksipäine ööde peitus
Sala teel saaks silmamaie.
  Kui ei kaldalt silma sihti,
Silma sihti, waate woli
Kusagilta jälgi kannud,
Teedreraba tähändanud:
Kargas noormees kõrgeelta
Kaldasõrwalt laenetesse,
Woode laia woodiesse,
Kohisewa wettesängi;
Sundis käsi sõudemaie,
Tagant jalgu tüürimaie,
Pääs hiuksid purjetama!
Sõudis kiirelt Soome poole,
Tüürideles Turja poole,
Purjeteles põhja poole;
Tõtas eite tabamaie,
Tedre paelust peastamaie,
Lindat lingust aitamaie.
Soowis Soome tuuslarida,
Tuuletarka tuuseldama,
Wargakünist wemmeldama,
Rööwelida rookimaie,
Et ei enam naiste rööwi,
Neitsi wargel wõrgutusi
Seie ilma siginekse.
  Wana wanker, Rootsi karu,
Põhjanaele, tähte poega,
Juhatasid siraw silmil
Taewa alta teede rada
Miniale mere laentel,
Näitasiwad niisket teeda,
Märga rada Soome maale,
Kõrge kaljuranna poole.

Mereteel ei ela tölki
Kuskil külas, kõrtsidessa,
Ega ole osmikussa
Wette wäljal kuskil wahti,
Kellelt teed wõiks küsidella,
Oiendusta eksitusel.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Kalewi poeg, kangelane,
Lese leina lepitaja!
Ei sa tunnud tüdimusta,
Wõimusela wäsimusta,
Ega rammul raugemista,
Kui sa wagal teede käigil
Eidekese jälgi a'asid,
Kadund tedre teeda käisid.
Tähed langesid ja tõusid
Omal wiisil taewa weeres,
Põhjanaela pidas paika,
Wana wanker wankumata.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Kalewide kallim poega
Kiirustelles kaugemale
Tõtas eite tabamaie,
Röövlit, kurja, rookimaie.
Armu soowid südamessa,
Meele mõlgul kurjad mõtted
Karastasid kangelasta:
Et ei tüdind pikal teedel,
Wäsind wesiradadele.
Juba sööla seisis sõrwi,
Wardad weerdes walge wasta,
Keskkö wõis ehk käsil olla,
Ehk kül kuskil kuulutajat,
Tunni sammu tunnistajat
Mere teel ei märki anna,
Misga mees wõiks aega mõõta.
Ei siin laula Looja kukke,
Kõõrutele kanakene.
Kaladele laulu kurku,
Sõna keelil sõlmitie.
Wette laenetele weeres
Kerkidelles künkakene,
Sest sai lausa saarekene,
Kaunis tükki kuiwa maada.
Kalew sõudis saare sihil
Kiirustelles kaugemale.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Sihtis saare ligemale.
Kalewide kallim poega
Soowis puhkepaika saarel,
Hinge tõmbamise mahti
Wähe aega ettewõtta.
Tugem käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta
Kiirest saare kalda alla.
Kalewide kange poega
Siruteles wäsind selga,
Wesil wettind külgesida
Wasta kalju rüngastiku,
Istuteles iste luida
Sammeldanud kiwi sülle,
Kaljupingi keskeela,
Jätis rippaskülle jalad,
Warbad wette weeretille,
Labad laente langudele,
Kedred woode kiikewale,
Meredele mängituseks.
Püüdis puhku pisukesta

Laugusida kokku lasta,
Tunni poole tukutelles
Weerand tundi suikul wiita.

Warem weel kui unewoli,
Suiku magus sünnitaja
Waimu silma warjutelles
Meele märkamista mattis,
Wõimust mehe üle wõttis:
Wärisesid ööde waikust,
Pimeduse warju põuest,
Rahusüle sügawusest
Laulukeermed kerkimaie,
Kargasiwad kõrwadesse;
Piiga kena pillikene,
Neiuliku noore heale,
Laululinnu lõksatusel
Niida kulda kukkusiwad,
Kui se kägu kuusikussa,
Künnilindu lepikussa.

Kalewide kange poega
Keeras kõrwad kuuludele:
Kas se kägu kukub kulda,
Alla hammaste hõbedat,
Pealta keele penningida,
Keskel keelta kilingida.

Piiga laul aga paeateles,
Noori kukku kostis nõnda:
„Kaugela on minu kaasa,
Wette taga armukene,
Kaugel on, kaugel nähikse;
Wahel palju wastastiku:
Üks oli suur ja laia merda,
Wiis oli järweda wahele,
Kuus oli kuiwa nõmmikuida,
Seitsesada nõlgatile,
Kaheksa karja aruda,
Üheksa üba jõgeda,
Kümme külma allikada,
Kakskümmend muidu kinnitust.
Saa ei mina minema,
Ega saa tema tulema;
Saa ei kuus teda kuulda,
Nädalas ei teda näha,
Saa ei aastas tema armu,
Armukaisu audumista,
Sõbra rüppe soendusta.
„Kaugela on minu kaasa,
Wette taga armukene;
Kaugel on, kaugel nähikse,
Wahel palju wastastiku,
Wee ja kuiwa kinnitusi.
Tuul tale wiigu terwisida,
Aea tiiwad armusida,
Pilwed pikada igada,
Laened lahkeid elupäiwi,
Wihmasagar saadikuida,
Taewas tarka meelekesta.
Kui on õnne, siis elagu;
Kui on terwe, tehku tööda;
Wii mitu terwist temale,
Kui mitu mõtteid minule,
Nii mitu terwist temale,
Kui on soowi südamela;
Nii mitu terwist temale,
Kui on lehti lepikussa,
Kase urbe kaasikussa,
Kuuse okkaid kuusikussa:
Nii mitu terwist temale,
Kui on merel laenesida
Kui on tähti taewaassa!"
Kalewide kallim poega
Siruteles kaela sooni
Kena laulusõnn kuuldes:
Kas ei kallist kukkujada,
Laulurikkast linnukesta,
Sõnalista sõstrasilma
Neiukest saaks nähtawale?
Ööne pimeduse warju,
Udu umbne kuekene
Kattis saarekese kinni.
Läikiwada tule leeki
Ühest kohast üksinessa
Tõusis üles tamme alta,
Lehtis tamme ligidalta.
Tule paistuse piirel
Istus ilus laululindu,
Kuldanokka neiukene.
Kähär hiuksed katsid kaela,
Krooksus käiksed kõrget rinda.

Seep se laulis linnukeelil,
Künnilinnu lõksatusel,
Seep se sala leinamista,
Igatsusta ilmutelles,
Istus hele tulepaistel
Hõtselise walwamisel:
Wahtis eide lõuendida,
Mis seal murul laialiste
Pääwa paistel pleekisiwad,
Hõde wilul audusiwad,
Mis ta ise pikal talwel
Kedrel lõngaks keerutanud,
Mis ta ise hiljemine
Kangasjalgila kudunud,
Lõuendiksa lõksutanud.
Käed kül kangast kudusiwad,
Sõrmed niisi nikutasid,
Jalad sukki tallanesid:
Suu aga seadis laulusida.
Kalewide kallis poega
Hakkas wasta hõikamaie,
Laulu teiste loomamaie
Piiga laulu pilgatelles,
Seadis sõnad sõudewale,
Wärsid nõnda weeremaie:
„Mis sa kauget kahetselles
Wette tagast wesilaugel
Leskena lähed leinama?
Miks sa, piiga, peenikene,
Peigu ligemalta põlgad?
Ligi on, ligi nähikse,
Ligimal kallim kaasake,
Armsam auduwada kaisu.
Ei ole wahel wastastiku,
Ega kuskil kinnitusta;
Ei ole wahel laia merda,
Kinnitawaid järwesida,
Ei ole kuiwi nõmmikuida,
Wahel kuskil nõlgatile;
Ei ole karja arusida,
Ei ka üba jõgesida,
Ega külme allikaida.
Ligi on, ligi nähiksc,
Ligimall on parem peigu.
Siinap soem armu kaisu,
Siinap rikkam rõõmu rüppe.
Ligi on, ligi nähikse,
Ligi parem peiukene,
Kangem meesi kuulsast külast,
Parem poisi, perepoega.
Kõrged koiwad, laiad oimad
Kandsid teda laente kiigul,
Weeretasid wette woodel
Salamahti saare randa,
Saare pigadele õnneks,
Saare tüterite tuluks."
Saare piiga, peenikene,
Kül sa kuulid petis kukku,
Petis poisi paetausta,
Kül sa tahtsid nuuske kombel
Näha laulu kukekesta,
Poolil pilul poisikesta,
Kes se laulu laksatanud.
Külap, waene, kogemata
Astusid ehk argel sammul
Luuridelles ligemale;
Astsid sammu, astsid kaksi,
Kogemata kümme sammu,
Teadamata teise kümme,
Arwamata weel ehk sada,
Mõistemata mitu peale;
Tahtsid lauljat tunnistada:
Kas tuln'd Soomest sugulane,
Ehk kas Wirust wiinakruusi,
Kosilane kihladega?
Saare piiga, peenikene!
Püa pakku põgeneda:
Enne kui sind waate wangi
Silm saab kinni sidumaie:
Et ei pease paigastani,
Kohastani kanakene.
Saare piiga, peenikene,
Nägi murul noore mehe,
Nägi kaldal kangelase,
Läks siis wähe ligemale.
Hõde wilul wiibidelles
Saiwad sõnu sahkamaie,
Jutu lausalt lahutama,
Kunni armu kütkendused,
Sõbruse paelte sidemed

Südant saiwad sulatama,
Meelta metsa eksitama.
Saare piiga, peenikene,
Istus ise mehe kõrwa,
Langes lapse rumalusel
Kogemata kalda peale,
Sammeldanud kiwisängi.
Saare piiga, sõstrasilma!
Mis sull' weeres wigadusta?
Miks sa kisal kiljatama,
Pisarate kaebe pillil
Hakkad abi hüüdemaie?
Kas sind Kalewi kaisussa,
Armu süle audumisel
Niuetest ehk niksatie,
Labaluust ehk naksatie,
Puusaluiel pigistie,
Mis sull' tüli tehtanesse,
Mis sull' wiga sünnitie?
Isa kuulis tütre kisa,
Ema lapse kiljatusta;
Ärkasiwad une ikkest,
Peasid magamise paelust,
Esiotsalt arwatelles,
Kas ehk kuri unenägu
Petis sõnu paeatanud.
Aga piiga pisarpilli,
Kaebamise kiljatused
Kõlasiwad ärksal kõrwal.
Saare taati tõusis sängist,
Tuli wälja woodiesta,
Wõttis kätte wembelada,
Kargas lugu kuulamaie,
Wiga ise waatamaie:
Kas ehk poisi petisela,
Röövel kurjal riisumisel
Eide wara tüterilta
Ööde warjul warastanud?
Kui nüüd saare taadi silmad
Kange mehe kaldal nägid:
Kukkus wemmal waljust pihust,
Suri sõna keelepaelul
Ehmatuse hirmu alla,
Kartus, nägu kahwateles.
Tütar noori seisis norkus,
Parti kurba parwe ääres,
Ega tõstnud arga silma,
Pisarraskeid laugusida,
Punepaisul palgesida;
Mite ülesse murulta,
Ega sahkand sõnakesta.
Kalewi poeg, kangelane,
Istukülle kalju künkal
Sammeldanud kiwi süles
Küsis taadilt kartuseta:
Kas ehk eile õhtu hilja
Soome tuuslar, tuuletarka,
Wirust tulles weereteles,
Koeu poole purjeteles
Saarest mööda oli sõudnud?
Saare taati kostis wasta:
„Ei ole näinud, wennikene,
Tuuletarka tuuslarida
Minu silma mitmel pääwal,
Mite mitmel nädalatel.
Ütle, wõõras wahwa meesi!
Kus sul kodu, kaswupaika,
Lapsepõlwe pesakene?
Kes sind sugul sigitanud,
Ilma peale ilmutanud?
Kelle ema rikkas rüppe,
Paisutelew rinna piima
Kanget poega kosutanud?
Nii kui jumaliku idu,
Wägew Taaralaiste wõsu
Paistab sinu palgilta,
Sirab wälja silmadesta,
Kaswab keha kombedesta?"
Kalewide poega mõistis,
Kawalaste wasta kostis:
„Wiru ranna wiirudela,
Arju kalju harjadela,
Lääne ranna liiwikuila
Mõnda teeda tallatie,
Mitu rada raeatie,
Astme jälge armitie.
Üks on rada koduteeda,
Tallermaada, tutawama,
Armsam mulle astme jälge,
Mis mind isa õue alla,

Eide armu kopelisse,
Wenna wainu wärawasse
Kõige kiiremalta kannab.
Sealtap tamme tüwist tõusin,
Kasu kännusta kaswasin,
Wõsu juuresta wõõrdusin.
Seal mul lapse kätki seisis,
Sealap pesa kalju peidus;
Senna mängi mälestused
Murupinda maha jäiwad.
Sugula mind sigitanud,
Ilma peale ilmutanud
Tugewate meeste taati;
Rikkas rüppel eidekene
Paisew' rinna piima andja
Kaswis Lääne lepikusta,
Tõusis tedre munasta.
Näed sa jumaliku idu,
Wägew Taaralaiste wõsu:
Arwa, kas ei ainukene
Kalewide kange taati
Wõinud poega pillutada,
Wõsukesta istutada?
Ehk wõib wiimne äbariku,
Lese Linda pesamuna,
Seista sinu silma waatel?"
Saare piiga, peenikene,
Kuulas wõõra jutu kohkel,
Kahwateles surnu karwa:
Kui ta isaks Kalewida,
Linda emaks tunistanud.
Ehmatanud hellakene,
Saare piiga, peenikene,
Liuges kalda ligemale,
Äkilise sõrwa peale,
Sealap samm ukomisteles,
Sealap piiga libistelles
Üle kaela merde kukkus.
Langes laia laenetesse,
Mere põhja sügawasse.
Laene kattis lapsukese,
Wesi mattis piigakese,
Kattis, mattis noorukese!
Laene kattis, wesi mattis
Saare eide silmatera,
Saare taadi tuikese.
Isa tõstis häda kisa,
Appihüüdemise healta!
Kalewi poeg kargas merde,
Liuges laente waiba alla
Kadund kana otsimaie,
Uppund neidu aitamaie,
Laene kaisust lunastama.
Aga laente laia rüppe,
Wette wilu woodikene,
Pidas kinni piigakesta,
Ega annud armukesta
Märjast kaisust enam wälja.
Kalewi poeg tõstis pääda,
Kaela laia laenetesta,
Hüüdis kaldal' ootiale,
Paeatas piiga taadile:
„Jumalaga, saare taati,
Jumalaga, isa kurba!
Tütar sulle sattus wette,
Ema mulle warga wõrku;
Wiletsad meie, wennikesed,
Õnnetumad ühtewärki!" —
Niida paeatelles pistis
Kalewide kallim poega
Kiirel oimul ujumaie,
Saarest ära sõudemaie.
Wahutuwal laente weerul,
Laente kiigul, tuule wiigul
Kadus kangelase poega
Saare taadi silma otsast.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal;
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ujujada,
Langutawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Saare taadi kisa peale,
Appi kutsumise kannul
Tõtas sängist saare eite,
Tõtas häda tunnistama,
Juhtund lugu waatamaie. —
Oh mu hella eidekene!

Miks sa soeast sängist tulid,
Warjew' waiba katte alta?
Kurbtus' külmad kuulutused,
Jää külmad ilmutused,
Raherasked awaldused
Saawad südant kohmetama,
Werda soontes tarretama.
Laenes sinu lapse sängi,
Wettes kulla woodikene,
Kalakudus hella kätki,
Meres marjukese kamber.
Laenest ei saa lapsehoidjat,
Weest ei wibu wibutajat,
Kalakudust ei kaitsejat,
Ega merest mängitajat.
Oh mu hella eidekene!
Miks sa wara woodist tulid,
Enne koitu sängi kaisust
Surnu sõnumida kuulma?
Keda sina, eidekene,
Kallil kombel kaswatanud,
Suu juures suigutanud,
Hellal piimal imetanud,
Armu kaisul kosutanud,
Kahel kättel kiigutanud:
Magab külma laente alla,
Märjas sängis mere põhjas.
Oh mu hella eidekene!
Tee sa reha pikal warrel,
Tee sa reha pulgad pikad,
Rehawarre wanast wasest,
Pulgad tugew' teraksesta:
Mine merda riisumaie,
Laenesida äigamaie,
Köntsast loogu kiskumaie!
Wõtta, taati, ued wõrgud,
Wõtta noodad, tugewamad,
Mine õnne katsumaie:
Kas ehk leiad tütre jälgi,
Püad piiga laenetesta,
Mere põhja sügawusest!

Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Laentest loogu wõttemaie;
Rehad käessa pikal warrel,
Rehapulgad wäga pikad.
Warred rehal waskista,
Rehapulgad teraksesta,
Rehapidew rauast tehtud.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal äigas riismetesta?
Tamme tõusis pühkmetesta,
Kuuske kulla riismetesta.
Wiisid tamme koduje,
Kandsid kuuse kopelisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Ääresida äigamaie;
Rehad waskised käessa,
Rehapulgad teraksesta,
Rehapidew rauast tehtud.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal kaswis riismetesta?
Pühtmist tõusis kotka muna,
Riismetest rauda kübara;
Panid muna kübarasse,
Kandsid koeu kamberisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Mere ääri äigamaie,
Mere urkaid uurimaie.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal kaswis riismetesta?
Pühkemitest tõusis kala,
Riismetest hõbe kausike.
Panid kala hõbe kaussi,
Kandsid koeu kelderisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Laentest loogu wõttemaie,
Mere ääri äigamaie,
Mere urkaid otsimaie:
Kas ei leiaks kodukana,
Laentesse kukkund lapsukest?
Kuulge, kuulge, kurwad kõrwad!
Mis seal laulab laenetesta?
Kuulge, kuulge, kurwad kõrwad,
Mures muljutud südamed:
Mis seal merel healitsemas,

Laente langul laulemaies,
Wette weerdel wilistamas?
Kohisewa laente keskelt
Peasis lugu liikumaie,
Sügawasta mere sängist
Sõnad nõnda sõudemaie:
„Neidu läks merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie;
Panni kingad kiwi peale,
Paatrid pikila paeula,
Siidi lindid liiwa peale,
Sõrmuksed sõmera peale:
Hakkas merda kiikumaie,
Laente lugusida laulma.
Misse wälkus mereesta,
Misse läikis laenetesta?
Kulda mõõka merest wälkus,
Hõbe oda laenetesta,
Waskne ammu kalakudust.
Läksin mõõka wõttemaie,
Hõbe oda püüdemaie,
Waskist ammu õngitsema.
Tuli wasta wanameesi,
Wanameesi, waskimeesi;
Waski kübara päässa,
Waski särki seljassa,
Waski wööde niude ümber,
Waski kindaad käessa,
Waski saapaad jalassa,
Waski kannuksed saapassa,
Waski kilbid pannal wööla,
Waski kirjad kilpidela.
Waski keha, waski kaela,
Waski suu ja waski silmad.
Waskimees neiult küsima:
„Mis teeb mõrsja meressa,
Weikene wette laenetes,
Kudukana kalakudus?"
Neidu mõistis, kostis wasta,
Paeateles pardikene:
„„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie;
Nägin kulda mõõga wälki,
Hõbe oda warre läiki,
Waskse ambu hiilgamista;
Tahtsin mõõka taganõuda,
Hõbe oda lunastada,
Waskist ambu ostaneda.""
Waski meesi wasta kostis,
Waski keelila kõneles:
„Kulda mõõk on Kalewide,
Hõbe oda Olewide,
Waski ambu Sulewide
Warjul hoietud warandus.
Waski mees on wara wahti,
Kulda mõõga warjaja,
Hõbe oda hoidia,
Waski ambu kaitseja.
Tule kaasaks waskisele,
Kodukanaks mõõga wahil,
Õhtu mängiks oda hoidjal,
Ambu kaits'jal armukeseks:
Siis saad kalli kulda mõõga,
Hõbedast Olewi oda,
Waskse ambu kingituseks,
Kihla pandiks kallid anded."
Neidu mõistis, wasta kostis,
Paeatelles pardikene,
Loksatelles luigelindu:
„„Põllume'e tütar peenikene,
Talume'e tütar tallekene
Leiab mehi kuiwalt maalta,
Peigu põllume'e sugusta,
Kaasa leiwame'e külasta.""
Waskimeesi naeratie,
Neidu jälga komistie,
Komistie kogemata,
Libistas libedal liiwal,
Sattus sala haudadesse,
Kukkutas kalakudusse,
Mere urkasse udusse,
Laente laia kamberisse.
Wesi wõitis neiukese,
Laened katsid lapsukese,
Kudu kodukanakese.
Isa tõttas otsimaie,
Ema tõttas otsimaie,
Kadund jälgi kuulamaie:
Kusse kallis kana jäänud,
Kenam õue hanekene?

Kas on kulli, kurja lindu,
Kas ehk wares, warga lindu,
Kas ehk petis peiukene
Kana wiinud pesa warjust,
Hane ujumise paigast,
Piiga peidetud kamberist? —
Leisid kingad kiwidelta,
Paatrid pikilta paeulta,
Leisid lindid liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta,
Ehted paeu oksilta:
Neidu noori ei leietud,
Kallist kana ei silmatud.
Neidu noori, tütar kallis
Nende silmil nägemata.
Neidu nõrkus mere põhja,
Kana kallis kuduss' suikus,
Uinus laente kamberisse.
Hakk'sid neidu hüüdemaie,
Kallist kana kutsumaie:
„Tule koeu, tütrekene!
Tõtta, kana, kamberisse,
Rutta koeu, kullakene!"
Tütar mõistis, wasta kostis,
Wari merelta kõneles,
Leina healta laenetesta:
„Wõi ei tulla, taadikene!
Wõi ei peasta, eidekene!
Wette koorem waewab kulmu,
Laente raskus silmalaugu,
Meri sügaw südameda.
Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette pinnal paeatama;
Panin kingad kiwi peale,
Paatrid pikila paeula,
Siidilindid liiwa peala,
Sõrmuksed sõmera peale,
Ehted paeu oksadele.
Hakk'sin merda kiikumaie,
Laente lugu laulemaie,
Wette lugu weeretama.
Kulda mõõka meres wälkus.
Hõbe oda laenes läikis,
Waske ambu wasta hiilgas;
Mina mõõka wõttemaie,
Hõbe oda püüdemaie,
Waskist ambu tabamaie.
Tuli wasta wanameesi,
Wanameesi, waskimeesi;
Waski kübara päässa,
Waski särki seljassa,
Waskised kindad käessa,
Waskised saapad jalassa,
Waski kannuksed saapassa,
Waski wööde niude ümber,
Wäski kilbid wööde külles,
Waski kirjad kilpidela;
Waski kael ja waski keha,
Waski suu ja waski silmad.
Waskimees neiulta küsima:
Misse teeb mõrsja meressa,
Weikene wette laenetes,
Kodukana kalakudus,
Hani mere urka udus?
Mina mõistin, kohe kostin,
Paeatelles pardikene,
Kõõrutelles kanakene,
Hõbenokkal linnukene:
„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette weerdel wilistama;
Nägin kulda mõõga wälki,
Hõbe oda warre läiki,
Waskse ambu hiilgamista:
Tahtsin mõõkada tabada,
Hõbe oda lunastada,
Waskset ambu ära osta."
Waskimeesi wasta kostis,
Waski keelela kõneles:
Kulda mõõk on Kalewide,
Hõbe oda Olewide,
Waskne ambu Sulewide
Warjul hoietud warada.
Waskimees on wara wahti,
Kulda mõõga warjaja,
Hõbe oda hoidia,
Waskse ambu kaitseja.
Wanamesi, waskimeesi,
Tahtis kaasaks mind kosida,

Kodukanaks meelitada,
Kaisu linnuks kaswatada;
Pakus kihluks kulda mõõka,
Sala pandiks hõbe oda,
Waski ambu armu andeks:
Kui ma temale lähekssin,
Käte wanale annakssin. —
Mina wasta tõrkumaie,
Oma paiga peiukesi,
Oma koha kosilasi
Tema wasta kiitlemaie.
Waskimeesi naeratie.
Minu jalga komistie,
Libistas libeda liiwale,
Sattus sala haudadesse,
Kukkutas kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Wesi wõitis neiukese,
Laened katsid kanakese:
Senna noori ma nõrkesin,
Senna kana ma kadusin,
Linnukene lingu läksin,
Wähki natasse weeresin.

Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette lugu wilistama,
Kulda mõõka püüdemaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waski ambu õngitsema.
Seal mul jalga komistie,
Sattusin sala haudadesse,
Kukkusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna linnuke suikusin,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin!

Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul sala tare.

Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette lugu wilistama:
Sattusin sala haudadesse,
Kukkusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin.
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin.

Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul sala tare,
Kalakudus kambrikene.

Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Läksin mõõka tabamaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waskist ambn wõttemaie;
Põlgasin waski peiukest;
Waski meesi naeratie.
Kukkusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin,
Senna neitsike uinusin.

Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Alla laente sala tare,
Kalakudus kambrikene,
Mere udus pesakene.

Läksin kulda mõõgakesta
Laenetesta tabamaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waski ambu wõttemaie:
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin,
Senna neitsike uinusin,
Senna tuuwike tarretin.

„Ära nutta, eidekene'
Ära kaeba, tadikene!
Merela on minul koda,
Alla laente sala tare,
Kalakudus kambrikene,
Mere udus pesakene;
Minul on wilula woodi,
Wette niiske sängikene,
Kena kätki laenetessa.
Alewid mind wibutawad,
Kalewid mind kiigutawad,
Sulewid mind suigutawad."

Wies lugu.

Juba hommikune puna,
Koidu ettekuulutaja
Taewa palgeid palistamas;
Juba sirendawad tähed
Koidu piirel kahwatamas;
Ju ehk laulis Looja kukke
Ue pääwa ukse suussa,
Köörutelles taadi kana
Walguse õue wärawal.

Kalewi poeg, kangelane,
Wette wode weeretusel,
Laia laente langutusel
Ueub Soome ranna poole.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal;
Kiigutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langutawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.

Koidu heledama kuma
Paneb merda punetama,
Mere laeneid lõkendama.
Juba paistab kaugeelta
Soome kaljukünklik randa,
Kerkib ika kõrgemale
Silmawaatel seisamaie.

Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksi laeneid merepinnal;
Kiigutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langutawa laente turjal
Kaugemale kalda poole.

Ja kui pääwa lues walgus
Koidu pihust lahti peasis,
Teretelles terasida
Taewast hakkas külwamaie,
Mis kui litrid merepinnal,
Siidilindid laenetele
Wesineidu ehitawad:
Jõudis Kalewide poega,
Kangelaste kaswandiku
Soomeranna kaldadele.
Istus wäsind wennikene
Kõrge kalju rünka peale,
Wetteweerul wintsund liikmeid
Natukene puhkamaie;
Istus kalju rünka peale
Wäsind keha karastama
Hommikuse tuule õhul,
Wette laenete wilula,
Istus maha kalju peale
Tülpind rammu toetama
Jahutawal kaste jälgil,
Mere karastawal aurul.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli paati randa jätnud,
Lodjakesta ahelaga
Kalju külgi kütkendanud,
Et ei laente mängimine,
Kõrgemate kõikumine,
Marutuule mässamine
Lootsikut ei lõhkunessa.

Laululinnud lustikeelil
Tõusnud päikest teretama.
Juba lõuke lööritelles
Tallab kerget tuuleteda,
Ööpik hõiskab lepikusta,

Kägu kukkub kuusikusta,
Teised lauljad tammikusta:
Laulid tänu lugusida
Wana isale ilukssa,
Taara taadile auukssa.
Muud ei looma lagedala,
Laial kaljulisel kaldal
Kusagil ei liikumaies,
Ega rahwa rändamista,
Inimeste jälgesida
Kusagilt ei paistnud silma.
Metsad, mäed ja nurmekesed
Uinusiwad koidu unda
Ue pääwa palistusel.
Kalewi poeg tõstis silma,
Saatis waatmist kaugemale:
Kas ehk kuskil jälge märki,
Jälge märki, tunnistähte
Soome tuuslarist wõiks saada?
Aga silma ulatusel
Midagi ei tähte tunda,
Ega leida märkisida.
Waikne hommikune rahu
Kattis maada, kattis merda,
Kattis rahwa perekonda
Kaitseliku tiiwa alla.
Kalewi poeg, kangelane,
Puhkas puhu wäsind keha,
Laskis tuku laugudele
Tunnikeseks aset wõtta.
Senni päikese paiste,
Tahendelles tuule hoogu
Märga riideid kuiwatasid.
Une kiir ei annud aega
Pääwa tera palistusel
Unenägu sünnitada.
Kalewide kallim poega!
Senni kui sa selilie
Kaljukünkal koidu unda
Lased kiirel laugudele,
Waatab laulik waimu silmil
Sinu teede käikisida,
Radasida Soome rannas.
Rahupalgeil paistab päike
Kaljukünkal magajada;
Aga maru mõllamised,
Tuule hoogu tuiskamised
Kippuwad ju kiirel kannul
Õnne päikest kustutama!
Äike astub ähwardelles,
Pikar wiskab pilwest wälku
Tuliteral sinu teele.
Sõariistad rägisewad,
Tüli kärin tõuseb tuulde,
Weri walguneb murula —
Leina nuttu lepikussa:
Mõrtsukas mõõga peremees.
Puhka, wäsind keha, poega!
Lauliku tiiwad lendawad,
Nii kui päike taewa sõrwas
Ilupaistel kõrgemale,
Lähwad teiste luhadele.

Kui nüüd saare taadikene,
Saare hella eidekene
Laenetest ei tütart leidnud,
Kuuliwad naad lapse laulu,
Tütre wärju tuikamista,
Kadund kana kõõrutusta:
Siisap jätsid otsimista,
Läksiwad kurtes koduje,
Läksid tamme waatamaie,
Kuuske koplis katsumaie.
Wõtsid tamme wainuelta,
Suure tamme, laiad oksad,
Wiisid tamme õue alla,
Kandsid kiige ligidale,
Kus oli enne tütar noori
Õhtu ilul õõtsutanud;
Istutasid tütre iluks,
Kadund kana mälestuseks.
„Kaswa, tamme, uhkeks puuksa,
Lahuta ladwa kõrgele,
Puista okse pilwedani!"
Wõtsid kuuse kopelista,
Suure kuuse laiad oksad,
Kandsid kuuse õue alla,
Wiisid kiige ligidale,
Kus oli enne tütar noori

Öhtu ilul õõtsutanud;
Istutasid kiige samba
Ligidale kena kuuse,
Tütre iluks tõusemaie,
Kadund kana mälestuseks.
„Kaswa, kuuske, jõua, kuuske,
Kaswa, kuuske, uhkeks puuksa,
Lahuta ladwa kõrgele,
Puista okse pilwedani!"

Kui oli tamme istutatud,
Kuuske pandud kaswamaie,
Kiige juure kerkimaie;
Ühte samba ilus kuuske,
Teise samba tugew tamme:
Siis läks taati tubaje,
Eit aga sala kamberile
Kotka muna waatamaie,
Mis seal rauda kübarasse
Oli pandud audumaie.

Rauda kübar seisis külma,
Muna külma kübarassa:
Muna ei audund audujata,
Pesa ei pealeistujata.

Eit pani muna pääwadela
Pääwa paistel' audumaie,
Audus öösel ise muna,
Kotka muna soeas kaisus.

Taat läks tamme waatamaie,
Eit läks kuuske katsumaie.
Tamme tõusis, kuuske kerkis,
Tamme sõusis sada sülda,
Kuuske kaswis kümme sülda.

Läksid siis ühes koduje,
Taat aga sala kelderisse;
Taat läks kala waatamaie,
Mis seal hõbe kausis kaswis.
Taati kurtes kõnelema:
„Oli mul õunake ilusa,
Oli mul marjuke magusa,
Eha poolt heledakene,
Koidu poolt kumedikene,
Pääwa poolt punasikene.
Õunake kukkus meresse,
Marjuke langes laenesse.
Läksin õuna otsimaie,
Marja merest noppimaie,
Läksin põlwini meresse,
Kaelani kala kudusse.
Mis mul põlwi puutunesse?
Kala mul põlwi puutunesse!
Mis sest kalast nüüd wõib saada?"

Kala mõistis, kostis wasta,
Hõbe kausista healitses:
„„Lase kala laenetesse,
Merde jälle mängimaie;
Mul on isa, mul on ema,
Wiis weel wenda koduje,
Hulk weel teisi õdesida,
Kulda soomus piigasida."" —

Taat wiis kala kaldale,
Laskis lahti laenetesse,
Läks siis tamme waatamaie,
Kena kuuske katsumaie.

Tamme tõusis, kuuske kerkis,
Tamme tõusis taewaasse,
Kuuske kaswis pilwetesse,
Ladwad taewast lõhkumaies,
Oksad pilweid pillutamas.

Munast kaswis kotka poega,
Tõusis tugew linnukene.
Eit pani kambri kaswamaie.
Kotkas peasis kamberista,
Lendis kohe kangeele.

Läksid tamme waatamaie.
Tam tahab tõusta taewaase,
Oksad pilweje pugeda;
Tam tahab taewast jagada,
Oksad pilweid pillutada.

Taat läks tarka otsimaie,
Tugewada tingimaie,
Kesse tamme maharaiuks,
Suure tamme, laiad oksad.

Eit läks alla heinamaale.
Eit läks loogu wõttemaie,
Riismeid kokku riisumaie,
Reha kuldane käessa,
Wars waskine järela,
Hõbedased rehapulgad,
Wõrud kuldased küllessa.
Wõttis kaare, wõttis kaksi,

Hakkas kolmat wõttemaie;
Mis ta leidis kaare alta?
Leidis kotka kaare alta.
Seep se kodu kaswand kotkas,
Pääwal autud pääwa poega,
Öösel autud eide poega.
Eit wiis kotka koduje,
Pani kõide kamberie.
Mis seal kotka tiiwa al?
Mees on kotka tiiwa al;
Mehikese kõrgus kandis
Kahewaksa wääraliseks.
Mis seal mehe kaendelassa?
Kerwes mehe kaendelassa.

Kalewi poeg, hella wenda,
Tahtsid aga tunnikese
Tukul lasta laugusida,
Tahtsid pisut puhkadelles
Koidu unda keerutada;
Aga wäsimuse wõimus
Wõitnud ettewõttewised,
Kütkendanud kangelase.
Puhkasid sa terwe pääwa,
Uinusid pika öö pimeda,
Tükikest weel teise päwa.
Teisel pääwal pärast koitu
Päike wõis ju paari sülda
Koidu rinnalt kõrgendanud
Mere pinnal paistemaies:
Sealap ärkas une paelust
Kalewi poeg, kangelane.
Polnud mehel enam mahti,
Pikemada puhkamista.
Kiuste sammul kihutelles
Ruttas Kalewide poega
Kaugemale kõndimaie.
Tõttas mööda wõõrast teeda,
Rannast mööda radasida
Maade poole marssimaie;
Tõttas mööda mägesida,
Mööda kalju künkasida,
Mööda aru, orgusida,
Üle laia lagedaida,
Piki metsi, paksusida,
Läbi lausa laanesida.
Kuristiku kaldaid mööda
Kaugemale kaljumaale.
Kalewi poeg, kangelane,
Kiirusteles sammu käiki:
Kas ehk eide jälgesida,
Armsa ema astemeida
Kaste murul' kaswalanud?
Juba pääwa jõudanessa
Keskhommikult kõrgemale,
Lendas noore lõune poole.
Palaw pihta wirutamas
Sunnib nahka suitsemaie.
Kiuste sammul kihutelles
Püab Kalewide poega
Mööda kõrgeid mägesida,
Mööda kalju künkasida
Kaugemale Soome poole;
Palaw pihta wirutamas
Sunnia nahka suitsemaie.
Aga tuuslar, tuuletarka,
Siiski silmal nägemata,
Ega kuskil ema jälgi
Kaste keerul kaswamaies.
Kalewi poeg, kangelane,
Mõtles mõtteid mitmeessa:
Kuida rööwli radasida,
Armsa eide jälgesida
Pikemalt saaks leidamaie?
Kuda eite warga küüsist
Hõlpsamalt saaks peastamaie?
Kiuste sammul kihutelles
Püab Kalewide poega
Mööda aru, orgusida,
Üle laiu lagedaida
Kaugemale kaljumaale.
Palaw pihta wirutamas
Sunnib nahka suitsemaie,
Kalewi poeg, kangelane,
Ronib kõrget kallast mööda
Ühtepuhku ülespidi:
Kas ehk mäe harja pealta
Kaugemale silmad kandwad?
Silmi mäelta sirutelles,
Waatamista wenitelles

Rägi Kalewide poega
Laia kuristiku kõrwas
Kena orgu haljendamas;
Metsasalgu sõrwa ääres
Seisis tuuletarga talu,
Warga warjuline urgas,
Röövel küüsi redupaika.

Kiuste sammul kihutelles
Ruttab Kalewide poega
Ligemale oru poole,
Kunni wainu wasta jõuab,
Õue wäraw silma paistab.

Kalewide kallim poega
Waatab, sammu kinnitelles,
Wainult üle wärawada
Tuuletarga õue peale.
Hooned ümberringi õue
Tunnistasid nõukat talu.
Murul toa ligi magas
Leiba luusse laskemisel
Soome tuuslar, tuuletarka.
Wainu ääres koplit warjas
Kena tamme metsakene.

Kalewi poeg astub kopli,
Kisub tüwikama tamme,
Kisub tamme juurte tükis
Maasta ülesse malgaksa;
Laastab oksad laiemada,
Puistab küllest kõik peenemad,
Jättab kisud kitkumata,
Oksa kännud katkemata,
Jättab jämedamad juured
Ruia kombel wembla otsa,
Wõttab udja ladwapidi
Wahwa käte waluriistaks:
Misga warast wemmeldada,
Eide röövlit rooskeldada! —

Kalewi poeg, kangelane,
Astub kiirelt üle wainu
Ruttes õue ligemale;
Tema raske raudasammu
Paneb kaugelt murupinda,
Maada kõigul müdisema,
Mäed ja orud wabisema.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Ärkab une ummistusest,
Peaseb magamise paelust,
Arwab Äike ähwardama,
Kõuu kaugelt müristama,
Arwab Pikse pilwetessa
Rauda wankril sõitemaies.
Silmi lahti sirutelles,
Laugusida laiendelles :
Näeb ta waenlast wärawassa:
Kesse õue kõigutanud,
Muripinda kiigutanud.
Uuest ärkand mehikene,
Tuuslar taat ei saanud mahti
Enam pakku põgeneda,
Redu urka warjul minna,
Ega aega tuule tiiwal
Tuulispaskel peaseneda.

Kalewi poeg, kangelane,
Astub praegu õue peale,
Wemmal käessa wihisedes
Waatab silma warga peale.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Kibedamas kitsikussa:
Puistab sulgi pihutäie
Põuest tuulde põõrlemaie,
Puhub udusulgesida
Laialiste lendamaie,
Tuule tiiwul tantsimaie
Õhu õlal keerlemaie!
Puhub tuulde wõimu sõnu,
Sunnib rammu sõnasida
Nõia lapsi elustama.
Sortsi sõna sunnitusel,
Tuuletarga toimetusel
Teeb ta sulgist sõalaisi.

Silmapilgul sünnitelles
Tuiskasiwad tuuletiiwad
Rahepilwe pillutusel
Hobuse- ja jalawäge
Sadandella sõudemaie,
Tuhandella tuikumaie
Abilaisteks tuuslarile.

Sortsi sõalaiste parwed,
Õhul sünnitatud loomad,

Tuuletarga tugilased
Weeresiwad wainuele,
Tulid tungil õue peale,
Langesid kui laanemetsa
Kalewide kaela peale.
Nii kui seased õhtu ilul,
Pihulased eha piirel,
Peret heites mesilased:
Püüdsid tuuletarga poisid
Paksu pilwe paisutusel,
Wihmapilwe weeretusel
Kallist Kalewide poega,
Taaralaiste taimekesta
Lausa ära lämmatada.
Kalewide kallim poega
Oli walmis wasta wõtmas;
Agar mõistus arwamaies,
Silma osaw sihtimaies,
Käsi wõimus wirutamas!
Wõttab wembla wahwa kätte,
Tamme tugewa pihusse,
Tõttab tung'jaid tonkimaie,
Waenlasi wemmeldama,
Sõalaisi sugemaie,
Külalisi kolkimaie!
Annab tulda tuliaile,
Soomust sortsi sõbradele,
Rooska nõia rüütridele,
Sõnul sünnitud seltsile.
Paiskab rooska paeatelles,
Wiskab wemmalt ja healitseb:
„Ei ma karda kurja karja,
Sortsilase sellisida,
Tuulest toodud tontisida,
Sõnul soetud sõalaisi,
Ega põrgu perekonda,
Wanapoisi wägewalda;
Ei ma karda kangemaida,
Ega kohku kõrgemaida!
Raasuke mul isa rammu,
Pisut wõimu ema piimast,
Järguke mul enda jõudu,
Kasupõlwe pärandusta!“ —
Kuhu kangelane Kalew
Kogemata annab wopsu,
Rabab matsu raskemasta:
Senna suikub mees ja hobu!
Kuhu tema wiis ehk wiskab,
Kümme wopsu wäljakülwab:
Senna surnu wirna puistab!
Kuhu tamme tüwikuda
Korra sagedamast' salwab:
Senna suikub mitukümmend.
Kus ta ial rasket malka
Tuulde sunnib tantsimaie:
Seal ei enam elu ärka!
Tamme tantsib tuhisedes,
Wemmal wirku wihisedes,
Malka marutuule mängil,
Tuulispaska tuiskamisel,
Udja hukkab hullul kombel,
Puistab põrgu pöörandusel!
Mehi langeb muru peale
Nii kui pihu põrmu peale,
Rahet raatma raeadele,
Lunda põllu peenderila.
Kesse õnnel elu peastab,
Liikmeid püab lunastada:
Annab aga jalgadele,
Kiiru tulist kandadele.
Üürikese aea pärast,
Pisukese walja peale
Oli sõda suigutatud
Taplemine tallitatud,
Mässamine lõpetatud.
Surnu wirnad matsid muru,
Õue oimatu hoigajad,
Wainu hingewaakujad.
Wööni tõusis wereoja,
Kaswis ligi kaendelassa,
Woolas õuesta wainule,
Wainult alla kopelisse;
Weri woolas jõgedana,
Jõgi paisus järweeksa.
Kes siin peasnud surma küüsist,
Läinud pakku tuule lennul.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Sortsisõna sünnitaja,
Lausumise sõna looja
Oli waenu wõrgutuses,

Kibedamas kitsikuses;
Sõalaiste surma nähes,
Abilaiste äppardusta:
Lõpes mehel wiimne lootus.
Ainekeelil, mesimeelil,
Hakkas tuuslar palumaie,
Hüwa sõnu andemaie:
„Kalewide kallim poega,
Linda leina lepitaja!
Heida armu minu peale,
Anna andeks palujale!
Las' meid tüli lepitada,
Juhtund kurja kustutada,
Ülekohut unustada.
Käisin korra eksiteeda,
Toonaeile tegin kurja,
Käisin röömli käikisida,
Warga warba astemisi;
Ülekohtu kütkenduses
Tungisin teie talusse,
Pugesin kotka pesasse,
Kui olid poead kolmekeste
Lustil läinud lendamaie.
Wiisin eide warga wiisil,
Kandsin kalli kulli küüsil,
Kodukana kamberista.
Raugendasin eide rammu
Sortsisõna sünnitusel,
Wähendasin naise wõimu,
Nõdra jõudu nõia paelul;
Tahtsin saaki sadamasse,
Leske wia lootsikusse;
Tahtsin wette weeretusel,
Laia laente langutusel
Soome randa sõudanessa.
Iru mäele jõudanessa
Kuulin Kõuu kärgatama,
Äikest kurjast' ähwardama;
Taewa taadi tulukene
Pani silmad pimendama,
Pikse nooli puutumine
Rabas minda raskel löögil
Maha uimakseks murule,
Et ma surnu sarnaliseks,
Uimasemaks une orjaks,
Tuimaks läinud tombukeseks
Keskel mäge kohmetasin.
Kesse surma sammusida,
Minestuse määra mõõtnud;
Kesse kalmus suikujale
Aea pikust arwanesse:
Se ehk oskab seletada
Minu minestuse aega.
Une paelust lahti peastes,
Silmi ümber sirutelles
Hakkasin ma waatamaie:
Kuhu eite kadunesse?
Kas ei kana jälgesida,
Tedrekese teeda näha:
Kuhu lindu lendanesse,
Parti paelust peasenesse?
Tühi teab, kas tuule tiiwal,
Õhukese õlmadela,
Sala saadikute wiiwal
Leske Linda lennanud?
Ehk kas murueidekene
Muru alla teda matnud?
Jäljed jäiwad nägemata,
Tunnismärgid tundemata.
Kartus wiis mind mööda kallast,
Hirm mind alla Irumäelta;
Kartsin kotka poegasida
Eide jälgi otsimaies.
Mere poole põgenedes
Andsin tulda kandadele,
Walu jala warwastele,
Jooksin lendes lootsikusse,
Mis mind merekaldal ootas.
Hirmu istus sõudja kõrwas,
Kartus tüüril kälimeheks:
Mis mind wette weeretusel
Laente langul kihutasid!
Weike koidu keeritusel
Jõudsin koeumaa kaldale."
Kalewide kallim poega
Kuulas tuuletarga kõnet,
Sortsilase salgamisi
Pahal meelel, poolel kõrwul;
Siis aga pani wiha paelul
Paeatusta purjetama:

„Naisewaras, walelikku,
Keelepeksja kelmi poega,
Kes sa lese leinasängi,
Waga eide woodikesta
Suisa läksid solkimaie!
Loodad sa mind lobasuuga,
Loriga ehk lepitada,
Walega ehk waigistada?
Arwad sa nii hõlpsalt peasma,
Kergel kombel kimbatusest?
Sinu sammu mööt saab täide;
Wõtta, rööwel, rööwli palka,
Maitse, waras, warga malka!"
Tamme wemmalt tantsu keerul
Kange käega kukkutelles
Laskis korra langutelles
Tuuslarile kulmu kohta,
Kahe silma keskeele!
Soome tuuslar, tuuletarka,
Kukkus maha nii kui kotti,
Öhkas hinge oigamata,
Langes sõna lausumata,
Suikus surma külma kaisu,
Et ei suula maigutusta,
Ega laugil liigutusta.
Kalewi poeg, kangelane,
Tõttas tuppa otsimaie,
Ema jälgi aeamaie,
Tuhnib tuuslaride talu
Pikite ja põigitie,
Iga kohta isepäinis,
Uurib läbi rööwli urkad,
Nuusib läbi warga nurgad,
Tallab toasta kamberila,
Kambrist jälle kelderisse,
Läheb lakka luurimaie,
Lõhub lukku pandud uksed,
Tugewamad ukse tabad,
Lõhub uksed, puistab piidad
Risukilluks rusikala!
Paugutuste parinada,
Möllamise mürinada
Kuuleb rahwas kohkudelles
Kümme wersta kaugusele.
Kolin kostab üle kõrwe,
Lendab üle lagedaie,
Muru üle metsadesse,
Kargab kõrge kaljudele,
Kaljult kohkudes meresse,
Langeb laia laenetesse.
Metsa linnud lähwad lendu,
Neljajalgsed putkamaie,
Kalad kohkudes kõntsasse,
Mere salasügawusse,
Näkki neitsi urkadesse.
Rahwas kuuldes kõnelewad:
Kas on sõda raudasammul,
Waen ehk were wankeritel
Meie maada muljumaies?
Siiski jääwad eide jäljed,
Tedre tütre teedekäigid
Poea silmil peitusela,
Udukatte otsiale.
Kange Kalewide poega
Hakkab wiha wihkamaie,
Kurja tueu kahetsema,
Misga tuisa tuuslarile
Surmas suuda kinnisulgnud,
Enne kui ta tunnistanud:
Kus on eide warju urgas,
Helde ema peidupaika.
Wilets äkiline wiha
Meeletu asja aeaja,
Tarkusnõdra tallitaja:
Annad ohjad kurja kätte,
Läheb hobu hoopis metsa.
Kalewide kallim poega
Ladus kaksipidi lugul,
Otse kui kana pääta:
Toast õue, õuest tuppa,
Kambri, lakka, kelderisse,
Käis ta suisal aidad läbi,
Lõhkus läbi karjalaudad,
Otsis mitukümmend korda
Lennates kõik kohad läbi,
Kunni warjaw õhtu õlma
Otsimista lõpeteles,
Käikisida kinniteles.
Kalewide kallim poega
Kaebas kadund eidekesta,

Metsa läinud memmekesta,
Kelle jälgi ta kautanud.
Kurwastus el leidnud kustu,
Ega leina lepitusta.
Wiimaks rauges wäsimuse
Kütkendusel kange meesi
Une paelul puhkamaie.
Trööstiw unenäu tiiba
Tuli kurbtust kustutama,
Leinamista lepitama.
Eite õitses noorel ilul,
Õitses kui mõrsja kamberin,
Naine noorik laua taga,
Pulma pääwa pidudela.
Linda õitses, linnukene,
Kewadisel kenadusel,
Kuida enne küla kiigel,
Lääne lepiku wilula
Oli õitsend eide õues,
Kasu ema kopelissa.
Tedre tütart tõstenessa
Käis aga kiike kõrgele!
Kõrgeele, kaugeele!
Linda laulis, linnukene,
Kodukana kõõrutusel:
„Kiigesepad, hellad wennad,
Laske kiige kõrgemale!
Et ma paistan pailu maada,
Paistan pailu, maksan pailu!
Et ma paistan pääwadele,
Läigin mere laenetele,
Pärg mul paistab pilwedele,
Pärjasabad sadudele,
Kuub mul paistab Kungla maale,
Pooga kirjad Pikkerile,
Ruuga kirjad tähtedele!
Et tuleb poisi, pääwa poega,
Kosilane, kuude poega,
Parem peigu, tähte poega
Kallim peigu Kalewallast."
Unenäuna awaldatud
Hella eidekese wari,
Nooruse kena nõmmessa,
Neitsikene kiigendusel
Seep ei tulnud selle ilma
Märtsiliku nurmedelta;
Kueu tuli kaugemalta:
Eite istus Ukko õues
Õnne pääwa paistusela.
Kalewide kallim poega
Ärkas üles hommikula,
Wara enne walgeheta,
Hakkas öösest unenägu,
Lugu läbi mõtlemaie;
Mõtles tunni, mõtles teise,
Siis aga nõnda paeateles
„Senna läinud eidekene.
Senna metsa mul memmeke,
Senna lennanud linnuke,
Senna kadunud kanake,
Lainud kodunt marjasmaale,
Läinud soole sinikaile,
Tuli kulli, kurja lindu,
Tuli wares, warga lindu:
Needap kana kiskumaie,
Linnukesta lingutama.
Senna kadus kanakene.
Senna suri linnukene,
Suri, kust ei saanud sõna,
Märtsis koolel nägemata."
Kalewi poeg, kangelane,
Teadis nüüd eite lõpenud,
Surma sängila suikunud.

Kues lugu.

Kalewi poeg, kange meesi,
Seisis pääwa mure paelus,
Kaksi kurwastuse küttes,
Lese eide leinamisel:
Kolmandamal enne koitu,
Wara enne walgeheta
Hakkas koeu minemaie,
Ranna poole rändamaie.
Tulid tuulest tuisatelles
Mõnusamad mõttekesed,
Ärkasiwad õhukesest
Osawamad arwamised.
Soomes elas kuulus seppa
Sõariista sünnitaja,
Waenuriista walmistaja,
Mõnusama mõõga meister.
Kalewi poeg paeatama:
„Enne koeu minikuda
Peaksin mõõka muretsema,
Sõasahka sobitama
Waenlaste wastaseksa."
Silmapilgul sammusida
Teise teele seadanessa,
Läks ta üle lagedikku,
Käis ta üle kanarpiku,
Sammus läbi sambla soosta,
Rändas tüki raba sooda.
Seal tulli wasta metsa suuri,
Wasta lausa laane metsa.
Kalewide kange poega
Eksis mööda männi metsa,
Eksis pääwa, eksis kaksi,
Kautas kolmandama pääwa
Õige teede otsimisel.
Öö tulli pika ja pimeda,
Taewas täheta ja tume;
Otsis meesi õnne kaupa,
Katsus teede käsidela.
Kalewida kallim poega
Langes laia kuuse alla
Pikaliste muru peale
Pahatueul paeatelles:
„Kõik nüüd kullad lähwad koeu,
Hõbedased hoonetesse,
Teised tutawa talude;
Minul kodu kole metsa,
Kamber keskel kuusikuda,
Laia laane minu tuba,
Tuules on mul tule ase,
Wihmas wihtlemise paika,
Udus uinumise kohta.
Isa läks ju enne ilmast,
Kui sain pääwa paistusela,
Eite langes surma sängi
Sala sõudikute saatel
Ilma et mu silmad nägid,
Jättis mind waeseks järele;
Wennad kaugel Wirudela,
Teised Turgi raeadela.
Jäin kui lagle laenetele,
Pardi poega parwe ääre,
Kotkas kõrgele kaljule,
Üksi ilma elamaie."
Teise pääwa tõusikula
Kalewi poeg kõndimaie,
Hüwa õnne õpetusel
Uest teeda otsimaie.
Räästas hüüdis rägästikust,
Kägu kukkus kuuse otsast,
Linnukene lepikusta:

„Pööra pääwa weeru poole,
Weere widewiku wasta!“ —
„Olge terwed, targad nokkad,
Sulgilised soowitajad!“
Paeatas Kalewi poega.
Seadis sammud sõudewale
Lääne käänul lendamaie,
Kiireliste kihutelles
Peasis metsa paksustikust,
Sai ta laia lagedale.
Mööda mägilista maada,
Kaljulista teeda mööda
Kõndis Kalew kaugemale.
Seal tuli wasta wana eite,
Tuli wasta lomperjalga
Kargu tugil käidanessa.
Wana eite wiskamaie,
Sõnu nõnda sõudemaie:
„Kuhu lähed kiirel käigil,
Kallis Kalewide poega?“
Kalewide kallim poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mul tuli mõnus mõtte meele,
Hüwa arwu aeudesse;
Tahtsin kuulsat tahmasilma,
Soome seppa sõbrustada,
Tahtsin mõõka tingimaie,
Kallist minna kauplemaie.
Juhatele, eidekene,
Kuulutele, kulla moori,
Kust ma leian seppa teeda,
Raudakäpa radasida?“
Wana eite mõistis kohe,
Mõistis kohe, kostis wasta:
Hõlpsalt wõid sa, wennikene,
Juhtimata jälgi leida.
Mine laiast laanest läbi,
Keskelt kena kuusikusta
Kihutele jõe kalda,
Kõnni pääwa, kõnni kaksi,
Kõnni ehk weel kolmat pääwa;
Pöörad sa siis õhtu poole,
Leiad mäe lagedalta,
Kõrge künka teede kõrwas;
Mine mäe äärta mööda,
Käänа kura kät künkasta,
Siis sul jõuab jõgi wasta
Paremal pool tee kõrwas.
Kõnni jõe kallast mööda,
Kus kolm joada kukunessa;
Jõuad sammud joadest mööda,
Kohe nääd sa kena orgu.
Kena oru keskeela,
Peitelikus puie warjus
Seisab kõrge mäe ääres,
Kalju kuristiku koopas
Kuulsa Soome seppa koda.“
Kalewide kange poega
Kiirutelles teede käiki
Wana eide juhtimisel
Laskis laiast laanest läbi,
Keskelt kena kuusikusta
Kihuteles jõe kalda;
Kõndis pääwa, kõndis kaksi,
Kõndis tüki kolmat pääwa,
Pööras otse õhtu poole,
Leidis mäe lagedalta,
Kõrge künka tee kõrwas,
Marssis mööda mäe äärta,
Käänas kura kät künkasta
Kihutelles jõe kalda;
Kõndis jõe kallast mööda
Kus kolm joada kukunessa.
Penikoormad kahanesid
Pika sammu sõudemisel.
Wiimaks weeres kena orgu
Sõudewale silmadesse.
Kaugemale kihutelles
Puutus lõõtsumise puhin,
Wasarate raske wärin
Alasilta kõlksutelles
Kaugelt Kalewide kõrwa.
Kõrwa kuulu juhatusel
Astus Kalewide poega
Sõudsawama sammudela
Soome seppa sõbrustama.
Kena oru keskeela
Peitelikus puie warjus
Seisis kõrge mäe ääres
Kuulsa Soome seppa koda.

Suitsu andis salatähte,
Säde selget tunnismärki,
Löötsu puhin lausamada,
Raua rägin rohkemada:
Et siin sepilista tehti,
Wasara tööd walmistati.
Wana kuulus Soome seppa,
Tahmamusta taadikene,
Püüdis kolme poegadega
Sepilista sobitada,
Salalista sünnitada.
Sepa poead, sellikesed,
Tahmased kui wana taati,
Panid pauku raua pihta,
Wasaraida wirutelles.
Helepuna mööga tera —
Tulewad werda tähendes —
Oigas aulta alasilta
Wasarate walu alla,
Raske käe rõhutusel,
Pigistawal pihi piinal.
Sealtap tulda topitie,
Löötsu suhu sunnitie,
Pehmitie, pinnitie,
Pehmitie tule paistel,
Pinnitie peenemaksa,
Tautie tugewamaks,
Karastie kõwemaksa,
Kaste wahel katsutie,
Pinni wahel paenutie:
Kes sest sünnib mööka hüwa,
Tarbeliku terariista?
Kalewi poeg, kangelane,
Astus seppa läwe alla,
Hüüdis õuest üle ukse,
Üle läwe lõksatille:
„Tere, seppa! Taara appi
Targa tööde toimetusel,
Salaliku sünnitusel!" —
„Tere jumalime, wenda!"
Kostis Soome raudakäppa
Loti lakalt kergitelles.
Siis ta püüdis silmasihil
Tuliada tunnistada,
Mõtte möödul mehe poega
Sugudelta seletada.
Wahtis wöörast alta kulmu,
Pilu silmal pilgeliste,
Wahtis otsast warbadani,
Kuklast jala kandadani,
Möötis mõttes mehe määra,
Poisikese koiwa pikust,
Arwas labaluie laiust;
Siisap sahkas raudakäppa:
„Taara nimel teretajal,
Abisõna awaldajal
Antaks igas kohas asu,
Igas peeres puhke paika.
Kaugelt oled, kotkas noori,
Tugew tiiwul seie tulnud?
Külap kaswid kuulsas külas,
Paisusid kül kenas pesas,
Targa talu taimekene,
Kalewi pere kaswandiku?"
Kalewide poega mõistis,
Kawalaste wasta kostis:
„Ega sugu lahku soosta,
Wõsu ei weere kännusta;
Igal linnul oma laulu,
Sugu mööda sulgis kuube,
Rähnil kirju, kaarnal musta,
Tedre poeal puna harja,
Kukke poeal kannuksed,
Kalalgi sugu soomuksed,
Wähil musta muda kuube.
Kuule, seppa, raudakäppa,
Tahmamusta taadikene!
Kas teil hüwa mööka müa,
Tugewama terariista,
Mis ei murra mehe käessa?
Andke kaupa katsudela,
Et ma mööga kindlust möödan,
Terawusta tunnistelen!"
Soome seppa kostis wasta:
„Ostjal luba otsust nõuda,
Luba kaupa katsudela.
Sea kaup ei kotis sünni,
Mõrsja kaup ei ukse tagant
Pilkus pimeduse peidust —
Kui se lonkru hobu kaupa,

Sõgesilma wahetused.
Silm peab selge selitamas,
Käsi wirku katsumaies,
Tarkus asja tallitamas:
Siis ei sünni kaubal kahju,
Ohtu ial ostemisel."
Soome seppa, raudakäppa,
Sundis kohe sellikesta,
Käskis nooremada poega
Kambrist tua katsekaubaks
Mõne mõnusama mõõga.
Poega täitis taadi käsku,
Tõttas kambrist kaupa tooma.
Tõi siis mõõku kaenla täie,
Terariistu sületäie
Kalewile katse kaubaks.
Kalewide kallis poega
Mõõga pikust mõõtemaie,
Tera kindlust tunnistama,
Käsipidet katsumaie;
Püüdis tera painutada,
Kas kui lookes kargab kohe
Silmapilgul jälle sirgeks.
Wõttis pideme pihusse,
Laskis tera lennuskülle
Tuule kiirul tuisatelles
Paari korda keeritada,
Siisap rabas raksatelles
Mõõka wasta kalju pakku.
Kõwast kiwist tuiskas tulda,
Sädemeida särisedes;
Tera pudenes tükiksa,
Killud kargasid kaugele,
Käsipide jäi pihusse.
„Tohu, tohu! tugewkäsi!"
Hüüdis seppa imetelles.
Kalewide kange poega
Kostis wasta koera hambil:
„Tühjast ei saa tugiriista,
Waenu wasta warjajada!"
Wõttis warmalt teise mõõga,
Wõttis kätte kolmandama,
Laskis tera lennuskülle
Paari korda keeritada;
Siisap rabas raksatelles
Kiuste kaupa kallist rauda,
Mõõka wasta kalju pakku!
Kõwast kiwist tuiskas tulda,
Sädemeida särisedes:
Tera pudenes tükiksa,
Killud kargasid kaugele,
Käsipide jäi pihusse.
Soome seppa, raudakäppa,
Tahmataat aga paeatas:
„Sest saab nalja sellest korrast,
Katse kaupa küllaltie!
Ma ep raatsi kallist rauda,
Walmistatud waenuriista
Katse kaubaks kulutada,
Kange käele mängiks anda.
Mine, poega, kergejalga!
Käi sa kiirest kamberisse,
Too meile mõõku tugewamaid,
Katseriistaks kindlamaida,
Kellest kange mehe käsi
Wõrraliste wastust leiab."
Teine poega tõttas kiirelt
Taadi käsku täitemaie;
Kandis sala kamberista
Kaenla täie kallid mõõku,
Süle täie sõariistu
Tugewama teradega
Kalewide poea katseks.
Kalewide kallis poega
Wõttis mõõka wägewama,
Terariista tugewama
Kange kätte mängituseks,
Laskis tera lennuskülle
Paari korda keeritada,
Siisap rabas raksatelles
Mõõka wasta alasida.
Tera tungis tugewaste
Tolli paksult alasisse,
Mõõk jäi ise murdemata,
Tera katki kildumata,
Aga tera näitas nüri
Kahekorraliste keerdus.
Soome seppa sahkamaie,
Pilgel nõnda paeatama:
„Oota, oota, poisikene,

Anna aega, wennikene!
Külap leian mööga kirstust,
Sõasaha sala kambrist
Suure rammu sarnalikeks,
Wõimsa wäe wääralikeks,
Kui sul rohkest' kulda kotis,
Hõbe lunastuse hinda,
Mööga wõrra warandusta,
Korja kulda kukrussa,
Taalerida taskuessa,
Penningida pungadessa.
Seep on mööka, maksab palju,
Kalli hinnalisem kaupa,
Maksab mööka wendi keskel
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kümme paari härgasida,
Kakskümmend lüpsi lehmada,
Wiiskümmend paremaid wasikaid,
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paari obrakeri,
Rohke laewa rukistida,
Tuhat wana taalerida,
Sada paari paaterida,
Kaksada kulda rahada,
Süle täie sõlgesida,
Kuningriigi kolmandiku,
Wie neitsi kaasa wara."
Seal siis toodi isekambrist
Kenamast isekerstusta,
Seitsme luku sõlmitusest,
Üheksa taba taganta —
Toodi wälja walgehela,
Päikese paistusele
Kenam möökade kuningas,
Sõasahkade isanda,
Soome sepa pihaptin'ja,
Raudakäpa rammestaja,
Wägewam wõimu waewaja,
Kibedam kätte kurnaja:
Mis ta higi igapääwa
Seitse aastat ala söönud.
Kuulsat mööga kuningada
Oli mõni aastat teeda
Wana Kalewide taati
Enda tarbeks käskind teha,
Woolsal hoolel walmistada,
Targal kombel toimetada.
Wana rauga elupääwad,
Põrmu põlwe sammukesed
Jõudsid Taara tahtemisel
Waremine õhtu weerul
Kaljukünka puhkamaie,
Wilu sängi suikumaie:
Enne weel kui Soome seppa
Mööga tööda toimetanud,
Sõasaha sünnitanud.
Sepp oli mööka seitse aastat
Poegi abil paenutanud,
Tagunud ja tasutanud,
Siledamaks silitanud,
Terawamaks teritanud,
Peenemaksa pinnitanud,
Seistmest sugust raua karrast
Mööga tera kokku keetnud;
Laulnud iga pääwa kohta
Targema töö toimetusel
Seitsmeid sugu sõnasida,
Sündsamaida rammu sõnu,
Woolsamaida wõimu sõnu
Kuulsa mööga kuningale.
Meister oli mööga tera
Kõwedamaks karastanud
Seitsme sugu wette wolil,
Aru märgade autusel:
Üks oli wesi Wiru merest,
Märga lausa Soome merest;
Teine wesi Peipse järwest,
Märga Pihkwa raeadelta;
Kolmas Wirtsu järwe wesi,
Märga muiste järwe jälgilt;
Neljas oli neitsi wesi,
Märga Ema lättekesest;
Wies wesi Koiwa jõesta,
Märga Lätti luhadelta;
Kues wesi Wõhandusta,
Märga püha piiredelta;
Seitsmes selge wihma wesi,
Märga pilwe paisustusest,
Mis se sula sünnitanud,

Kaste piiska kaswatanud.
Tera seitsmest terakesesta,
Rootsi raua rahnudesta;
Wars oli walgesta hõbedast,
Käepide kallimast kullast,
Kupp Kunglamaa kiwista;
Sidemed seitsmest karwa karrast,
Pannal paksusta penningist,
Teine tugewam taalerist,
Pandla pided pitserkiwist,
Sõrmuskiwi sõmerasta."
Kalewide kallim poega
Wõttis mõõkade wanema,
Kuulsa raudase kuninga,
Katsutawaks käsidele,
Laskis tera lennuskille
Tuule kiirul tuisatile
Paari korda keerikada!
Sealap tõusis kange kohin,
Ärkas imeline mühin,
Wõõra wääraline wuhin,
Nii kui tõuseks tuule hoogu,
Wihmatuule wingumine,
Rahetuule röökimine,
Marutuule mõuramine
Kurja ilma ilmutama,
Sadu rasket sigitama,
Mere laeneid mängitama,
Puie ladwi puistamaie,
Katuksida kiskumaie,
Liiwikuida lennutama,
Sõmeraida söölumaie.
Kalewide kange poega,
Wõidulaste wõsukene,
Kanget käppa kukkutelles
Rabas mõõka raksatelles
Wasta rasket alasida!
Wägew käsi, wõidurikkas,
Lõhkus raudase alasi,
Lõhkus tükis aluspakku
Kahte osasse keskelta,
Mõõgale ei jäänud märki,
Krammikesta kusagile.
Kalewide kallis poega
Rõõmsal palgil paeatama:
„See on mõõka meheline,
Tehtud tugewa toeksa,
See on mõõka kullakaupa,
Hõbedase hinnaline,
See on sündind sõariista
Kange mehe käsidele.
Tõutan sulle tõrkumata-
Mõõga hinda wälja maksta,
Luban lunastuse laenu
Tingimata tasudela:
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kümme paari härgasida,
Kakskümmend lüpsi lehmada,
Wiiskümmend paremaid wasikaid,
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paati odrateri,
Rohke laewa rukisida,
Tuhat wana taalerida,
Sada paari paaterida,
Kaks sada kulda rahada,
Süle täie sõlgesida,
Kuningriigi kolmandiku,
Wie neitsi kaasa wara.
Mõõk on minu, hinda sinu;
Tule Wirust wõttemaie,
Arjust palka pärimaie,
Läänest hinda lunastama!"
Soome sepa, raudakäpa,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Wõlg on wanast wõõra oma,
Laenust ei saa suka laba,
Petust kinda põialta;
Õige tasub teise oma,
Tasub wõlga tõrkumata.
Lase kanda Arju laewad,
Weeretada Wiru paadid
Mõõga hinda meie maale,
Tasudust meie talusse.
Külap kandwad killa koormad
Wilja meie aitadesse,
Sõudwad teri salwedesse;
Toowad hobud alla õue,
Aeawad härjad arussa,
Wiiwad wasikad wainule,

Krapi kandjad kopelisse,
Lüpsi lehmad luhadele.
Meie õued on ilusad,
Meie tänawad tasased,
Lauda seinad meil siledad,
Õue aiad õunapuusta,
Wainu aiad wislapuusta,
Tänawad meil tammepuusta,
Wahe aiad wahterasta;
Kopelis käud kukuwad,
Wainul räästad wilistawad,
Luhal laulwad weiked linnud,
Tänawas teised tantsiwad!
Meil on ruunad rahadessa,
Laugud ruunad literissa,
Kõrwid karu nahkadessa,
Mustad hõbe munderissa,
Wõigud ruunad wõidu riides,
Sälud siidi sadulassa;
Meil on lehmi lepikussa,
Wasikaid waariku mäela,
Härgasi heina arussa:
Sealtap saawad karjad seltsi,
Sarwikud sugust sõbrasi."
Wõõraspidu walmistati,
Pikad joodud, laiad ilud,
Laiad lustilikud liigud
Kuulsa mööga kuningale.
Pidu kestis seitse pääwa,
Seitse pääwa puhkas lõõtsu,
Puhkas wasar, aluspakku;
Puhkasiwad raua pihid,
Sepa poead, sellikesed,
Puhkas wana Soome seppa.
Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena käändarassa
Oli pidude peremees,
Laia ilu lustilooja:
Oli tükkind tünderisse,
Pugend õlle poolikusse;
Sealtap kargas kannudesse,
Puges kuri peekerisse.
Liiku joodi liigamiste,
Humal uhke walgus pähä,
Wõttis meele meesta päästa,
Poole meele poiste päästa,
Tanu targa naiste päästa,
Oidu tütarlaste otsast.
Õlut oli hullamaies,
Mõdu murul mõllamaies:
Naised tantsisid tanuta,
Mehed mütsita mügasid,
Poisid poolil püksata,
Neiud nelja tõllakille,
Hüppakille, käppakille.
Õlut, kuri hullamaies,
Tegi tarkuse tõlbiksa,
Selget silmad segatseleks,
Pööras arud pööraseksa,
Tegi mehed meeletumaks.
Kalewide kallim poega
Hakkas kiuste kiitlemaie,
Hullul pääla hooplemaie,
Lorisedes luiskamaie,
Kuida lugu Soome sõudes
Saarel naljakas sündinud,
Kuida Saare taadi kana,
Pere piiga peenikene
Kaisutelles kiljatanud,
Niudest wähe niksatanud,
Puusa luiest naksatanud,
Eide hella hoitud wara
Kogemata ära kautand. —
Enne weel kui paeatusta
Pikemalta pillutanud,
Asja lugu lõpetanud, —
Kargas sepa wanem poega,
Raudakäpa targem tugi
Tulisilmal laua tagant
Kalewi poea kallale.
Soome sepa wanem poega
Põlewsilmil paeatama:
„Lorise sa loba suuga,
Lorise, mis meelel lustid;
Jätta piiga laitemata,
Tütar noori tiutamata!
Ära lasta laimamaie,
Neiukesta naeramaie,
Loba suula solkimaie.
Kergemeelne kiitlemine,

Hullumeelne hooplemine
Puistab piiga õnnepõlwe."
Kalewide kange poega
Kostis, et seinad kõikusid,
Aluspalgid paukusiwad,
Wahe palgid wankusiwad:
„Mis ma kiuste kiitelesin,
Tõeksa selgest' tunnistan.
Neiu lilled ma noppisin,
Rõõmu õied ma raiskasin,
Õnne kaunad ma katkesin:
Tuli taati kisa peale,
Eite tütri heli peale.
Mehed läksid mässamaie,
Hullul päidel hundamaie,
Sõna alwemaid sünnitas,
Kõne kurjemaid kihutas;
Sõna sõimust sigis riidu,
Tõusis tapeliku tüli,
Weeres wereahne waenu.
Waremalt kui arwatie
Tülist õnnetus tulema,
Sõimust tegu sündimaie —
Kiskus Kalew kerge käega
Mõõka tuppesta mõllama.
Mõrtsuka mõõga mängila
Puistas pää põrandale;
Weri wirtsas walusaste
Wasta silmi wendadele.
Soome sepa, raudakäpa,
Kiljatelles kisendama!
Eite langes ehmatelles
Poea kõrwa põrandale.
Wana sepa wandumaie,
Pärast wannet paeatama:
„Mõrtsukas, kes kallist mõõka
Waga were walamisel,
Ilma süüta hukkamisel
Igaweste äratiutand!
Häbemata werekoera,
Wõtsid tuge wanuselta,
Abi targema ammetist!
„Poisid, wõtke pikad pihid,
Wõtke kätte wasarad!
Andke malka mõrtsukale,
Werist palka waenlasele,
Kalli were kurnajale!"
Poead läksid käsku täitma,
Isa tahtmist toimetama,
Wõtsid raskemad wasarad,
Pihusse pikemad pihid,
Rasked raua rahnukesed,
Misga Kalewile malka,
Mõrtsukale werepalka
Kulmudele kukkutada.
Kalewide kange poega
Humala wiha uhkuses
Tõusis kesket tubaje,
Wihast mõõka wibutelles
Hüüdis ta koleda healega:
„Tohu, tahmalased tondid,
Sõgedamad nõgissilmad!
Ons teil elu üsna odaw?
Kalewil on wägew käsi!
Kuhu hoopi kukkuteleb —
Senna surma sigiteleb!
Mees weel alles ilmumata,
Sarnaline sündimata,
Kesse suudaks wasta seista!
Tulge, kui surma tahate!" —
Soome sepa paeatama:
„Jätke rööwel rookimata,
Werekoera kiusamata!
Külap jumalate käsi
Tasutawal rööwli tabab,
Mõrtsukale palka mõõdab,
Werist werewalajale.
Mõrtsukas, kes kallist mõõka,
Sõariistade isanda,
Waga werega wärwinud,
Süüta surmaga solkinud:
Külap jumalate kohus,
Taaralaste ülem tarkus
Mõõka sunnib wõlga maksma,
Kurja tegu kustutama!
„Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu sind sõariist surmama,
Teraw raud sind tapemaie,
Saagu sulle salamahti
Mõõgast sündima mõrtsukas,

Walatud werest waenlane!
Saagu sa soossa suurema,
Mätta otsa mädanema,
Põõsastiku pendimaie,
Rägästiku raipenema!
„Kuule, mõõka, kallis rauda,
Kuule, kuninglik, käskusi,
Märka, mis ma mõtteldessa
Sala sõnula saeatan:
Tõuse, rauda, tappejaksa,
Kaswa kaela leikajaksa;
Maksa wõlga mõrtsukale,
Täida sünnitaja soowi,
Kus ei mõtted enne käinud,
Arwamist ei unes olnud!"
Kalewide kange poega,
Pool weel hullu humalasta,
Pool weel pääda wiha wimmas,
Tormas tuimaselt toasta,
Astus umbselt õue peale;
Sest ei pannud seaatusi
Targemalta tähelegi,
Ega näinud isa norkust,
Waese ama leina wingu,
Õnnetu õdede ohkamist,
Kodurahwa kurwastusi
Närtsind poea surma pärast,
Wenna walusa were pärast.
Tuikuw sammul tormadessa
Wankus Kalew wärawasta,
Wankus üle laia wainu,
Kõiku wainult kopelisse,
Läks siis wiimaks lagedale.
Kalewide kange poega
Tallas tuikel teeda mööda,
Rändas raskest' rada mööda,
Kunni jõgi jõudis wasta
Kural poolel tee kõrwas;
Kõndis mööda jõe kallast,
Kus kolm joada kukkumaies,
Wahtu laial' wiskamaies.
Kalewide wäsind poega,
Kui ta joadest mööda käinud,
Wõttis wõimu wäsimusel,
Keha rammu kurnatusel
Puhke paika künka peale,
Heitis maha magamaie,
Liigu umbust lahutama,
Paksu pääda parandama,
Tuska meelest tuulutama.
Kalewide poega puhkas;
Norin nõtkutas nurmesi,
Kõigutelles kaljusida
Wabisedes wankumaie,
Sundis liiwa liikumaie,
Sõmeraida sõõlumaie;
Linnud kohkel jätsid laulu,
Metsalise poead mängi!
Rahwas aga rääkimaie:
Kas on sõda sõitemaies,
Waenu wanker weeremaies?

Laskem laulu laewakese,
Paeataja paadikese,
Lustikandja lodjakese
Saare randa seisamaie,
Parwe ääre puhkamaie.
Lähme saare lagedale
Wana tamme waatamaie,
Mis seal enne toodud merest,
Laenetesta oli leitud.
Kena tammekene kerkis,
Paisus pääwa paistusele,
Wenis wihma wolidele;
Tamme tungis taewaasse,
Pikad oksad pilwetesse,
Ladwa päik'se ligidale.
Tam teeb taewa tumedaksa,
Peidab walgust pimedasse,
Kattab kuu ja kattab pääwa,
Warjab tähed walgustamas,
Mattab maa mustakarwa
Pimeduse peitusele.
Tamme tõusis, tamme kaswis,
Kaswis, tõusis kõrgemaksa;
Tamme kippub taewast tõstma,
Oksad pilweid pillutama.
Saare taati oli sõitnud,
Käinud kaugel kuulamaies,

Möötnud sammul mitu maada,
Ratsul sõitnud mitu randa
Abimehi otsimaies,
Päilisi palkamaies:
Kesse tamme kukkuteleks,
Määratuma maha raiuks,
Laiad oksad laastaks küllest;
Kes teeks tamme tarbepuuksa,
Laiad oksad laewadeksa,
Ladwa tükid linnadeksa.
Saare taati sahkadelles
Palgalisi palumaie:
„Tulge tamme raiumaie,
Laia oksi laastamaie,
Ladwa maha langutama;
Tamme taewast tumendamas
Peidab ära pääwa paiste,
Warjab kinni tähe walge,
Kustutab kuu kumeduse."
Mehed mõistsid, kostsid wasta:
„Wõi ei tulla, wennikene!
Tamme kaswand taewaani,
Ladwa pilwesse lahutud;
Tamme meiesta tugewam;
Känd ei karda meie kerweid,
Tüwi meie taperid."
Saare taat tuli tagasi,
Käis siis kurtes koduje.
Eit tuli wasta alla õue,
Hakkas otsust aeamaie.
Taat aga mõistis, kostis wasta:
„Tuule käiki käisin tühja,
Saa ei tamme raiujaida,
Laia oksi laastajaida,
Kesse ladwa langutakse,
Pikad oksad pillutakse."
Eit wiis taadi tubaje,
Käskis minna kamberie,
Kusse kotkas kütkeessa,
Põigelmeesi paeladessa.
Eit aga nõnda paeatama:
„Läksin loogu wõttemaie,
Riismeid kokku riisumaie,
Reha kuldane käessa,
Wars waskine järele,
Hõbedased reha pulgad,
Wõrud kuldased küllessa.
Wõtsin kaare, wõtsin kaksi,
Hakkasin kolmat wõttema.
Mis ma leidsin kaare alta?
Leidsin kotka kaare alta;
Seep se kodu kaswand kotkas,
Pääwal autud pääwa poega,
Öösel autud eide poega.
Wiisin kotka koduje,
Panin kõide kamberie.
Mis seal kotka tiiwa alla?
Mees oli kotka tiiwa al.
Mehikese kõrgus kandis
Kahe waksa wääraliseks,
Kalewi põigla pikuseks.
Mis seal mehe kaendelassa?
Kirwes mehe kaendelassa."
Taati mehelta küsima,
Põigelaselt pärimaie:
„Kas sa tahad, kullakene,
Tamme minna raiumaie,
Laia oksi laastamaie?"
Weike mehikene mõistis,
Põigelane paeateles:
„Peasta mind wangi paelusta,
Kisu kütke kammitsasta,
Siisap kaupa sobitame."
Peasteti mehike paelusta,
Kisti kütke kammitsasta,
Hakkati kaupa tegema.
Mis tal palgaks paisatie,
Lepituseks lubatie?
Kulda kaussi anti palgaks.
Mehike läks õue peale,
Astus tamme ligemale;
Sealap kerkis kaswamaie,
Tamme kõrwas tõusemaie;
Kaswis küünra, kaswis kaksi,
Sirgus siis weel mitu sülda.
Mehikesest tõusnud meesi
Hakkas tamme raiumaie;
Raius pääwa, raius kaksi,
Raius tüki kolmat pääwa:
Tamme hakkas tuikumaie,

Kännu otsas kõikumaie,
Ladwa otsa langemaie.
Tamme tüwi kattis saare,
Ladwa langes laenetesse.
Mis sest tammest tehtanessa?
Tüwist tehti tugew silda,
Painutati kena parwe
Kahel aarul üle mere.
Üks wiis saarelt Wiru randa,
Teine aaru Soome randa,
Seep se kuulus Soomesilda.
Ladwast tehti uhkeid laewu,
Tehti kallid kauba laewu,
Keskelt killa paatisida,
Wahelt weikeid linnakesi,
Oksadest sai orja laewu,
Laastudesta laste laewu.
Mis jääb järel, jätke jälle:
Sealt saab kehwa mehe sauna,
Leina tuba leskedele,
Waeste laste warjupaika,
Kus naad wihma weeretusel,
Marutuule möllamisel,
Lume tuisul warju leidwad.
Mis jääb järel, jätke jälle:
Sealt saab kena laulu tuba,
Laulja lusti kamberi,
Kus neid sõnu seadelekse,
Laulu lõngaks liimitakse.
Kes sealt mööda käidanesid,
Soome sillal sõitanesid,
Seisatasid, mõistatasid:
Kas se Lihala linna,
Ehk on se Rahala randa,
Ehk on se Kungla kodada?
Laulik kuulis, kostis wasta:
„Oh teie hullud ja rumalad,
Ahtra aruga armetud!
Oleks se Lihala linna,
Siis oleks lihasta tehtud;
Oleks se Rahala randa,
Siis oleks rahasta tautud;
Oleks se Kungla kodada,
Siis oleks kullasta tehtud.
Se on lauliku tubada,
Kehwa mehe kambrikene,
Waese mehe warjukene.
Kuu on uksena eessa.
Päike laela läikimaies,
Tähed toassa tantsimaies,
Wikerkaar wibuna warjuks.
„Siin need laululugud loodi,
Sõnasõuded sünnitati,
Keele keerud korutati.
Kedr oli keskel kehwa kambris,
Taku koonal Taara tares,
Lõnga lõime Looja kättel,
Teine pääwa wärawal,
Kolmas koidu kooli koeas.
Ilus oli wõtte wõttiale,
Eie kena kedrajale;
Päike paistis põua lõnga,
Eha punus puna lõnga,
Taewas sinist siidisida."

Seitsmes lugu.

Päike paistis puie ladwil,
Õhtu õlal rippakülle,
Wäsind warjud wenitasid
Waikus' waipa üle muru,
Rahu rüüdi metsadele;
Leinakase lehtiskaisust
Muretisaawa rüpesta,
Kuuse kulda kübarasta:
Hüüdis üksik laululindu
Päewa lõpetuse lugu,
Hüüdis õhtu wiludusel
Loojal' kiitust ilumelles
Tänu targema taadile.
  Kalewi poeg, kangelane,
Kui oli peasnud unepaelust,
Wäsimuse wolidusest,
Hakkas silmi seletelles,
Laugusida lahutelles
Arwamisi arutama,
Tahtis meele tuletada,
Mööda läinud mälestada:
Mis kui närtsind unenägu,
Kolletanud kueukene
Tema luulemises läikis.
Wiimse aea sammu astmed
Polnud selget jälge jätnud.
Sügiseses udu sompus,
Põualises pilwe suitsus
Seisid eilsed sündimised;
Kas ta Soomes, ehk kas Saares
Pika lustisi pidanud,
Kas tal Turgist tulnud tüli,
Taplust olnud Tuura raeal:
Sest ei teadnud tema selgest'.
Sepa poea surmamine,
Waga were walamine
Ei teind muretise mulju,
Ega kahetsuse koormat.
  Kallis Kalewide poega
Tõttas jälle tõukamaie,
Kiirel kihul rändamaie,
Kunni küngas jõudis kätte,
Kust ta tulles mööda käinud.
Kõndis päewa, kõndis kaksi
Läbi laia lagedaida,
Jõge mööda, mäge mööda,
Läks siis laiast laanest läbi,
Kõndis tükk kolmat päewa,
Pikal sammul ranna poole.
  Mere kaldal kalju külles,
Kindlas ahelate kütkes
Seisis tuuletarga lodja,
Tuuslar' taadi paadikene.
Kalewide poega wõttis
Surmas angund sortsilase
Paadikese pärandusesks,
Wõttis laewa lepitusesks,
Et ei olnud eite leidnud.
  Kalewide kallim poega
Peastis lahti paadikese
Ahelate kütkendusest;
Istus ise lootsikusse,
Wõttis mõlad wõimsa kätte,
Hakkas kiirul aerumaie,
Koeu poole püüdemaie,
Pani purjed paisumaie,
Riided tuulde rippumaie.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.

Wette pinnal mängis mõla
Sõudja sunnil kiirutelles,
Teine käsi pidas tüüri,
Et ei paati teelta pease.
Kalewide poeg ei wäsi;
Piht on mehel pihlakane,
Õlanukud õunapuusta,
Käewarred wahterased,
Küünarnukud künapuusta,
Sõrmelülid sõsterased,
Sõrmeküüned kuuslapuused,
Raudarammu kõiges kehas.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult,
Weeretelles Wiru poole.
Kalewide poega laulis:
„Läksin merel' mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Aerud kuldased käessa,
Hõbedasta aeru warred.
Mis mull' wasta juhtunessa?
Tuli wasta pardi parwe,
Alla laente lagle parwe,
Peale laente luige parwe,
Keskelt kena hane parwe.
„Läksin merel' mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Aerud kuldased käessa,
Hõbedasta aeru warred.
Mis' mull' wasta juhtunessa?
Wasta tulid kolmi laewa:
Üks oli noorte naiste laewa,
Teine targa naiste laewa,
Kolmas noorte neidu laewa,
Kena piigade paadike.
Seal oli palju piigasida,
Sõstersilma sõsaraida,
Tüdrukuid tosina kaupa;
Kulda kindad neil käessa,
Hõbe sõrmuksed sõrmessa,
Siidi särgid seljassa,
Udukirjad käiksedela,
Kallid taaldrid kaela ümber,
Sõled suured rindadela,
Pärjad päässa pääwakirja.
Uhked neiud ülekaupa
Hakkasid mind armastama,
Kurjast' mulle kippumaie.
Mina wasta kostelesin:
„Olge waita, kanakesed!
Jätke nuttu, nukrad linnud!
Külap tuleb õnne õhtu,
Peaseb paistma parem päike,
Kus teil õnned õitsewad,
Tõuswad teile poolekesed,
Kaswawad teil kaasakesed,
Kuhu teil õnned osanud,
Kuhu teil jaud jaetud:
Kalewist ei kaswa kaasat,
Ei sest poisist teie poolet."
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole;
Wette pinnal mängis mõla
Sõudja sunnil kiirutelles,
Teine käsi pidas tüüri,
Et ei paati teelta pease.
Winged mere tuulekesed
Wiisid paati Wiru poole,
Lõune wasta lootsikuda.
Winged mere tuulekesed
Peastsid pääda liigu purjest,
Humala wiha hullusest;
Siiski selget seletusta
Wiimsest waenulikust pidust,
Sepa koeas tõusnud tülist
Kangelasele ei saanud.
Mis siin lugu tõtendasid,
Olid tundsad weretähed,
Werejäljed mõõga külles,
Weremärgid wammuksessa.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.
Juba keskcööde kate
Peitis kinni merepinda,
Juba sööla seisis sõrwi,
Wardad wasta walgeeda:
Kui üks kerkiw kueukene
Merepinnal ülespaisus.

Kalewi poeg, kangelane,
Tundis tähtsa saare kalda,
Kus ta tulles kogemata
Saare neidu sõbrustanud,
Armu kaisus kiigutanud.
Piiga laulud, piiga armud,
Piiga kisa kiljatused,
Kole merda kukkumine,
Laenetesse uppumine
Tulid kangelase meele,
Segasiwad mõtted sompu,
Murdsid meele muredele.
Kalewide kallim poega
Tahtis tasaselta sõudes
Saare rannast mööda sõita,
Kartis isa kurwastada,
Hella eite ehmatada:
Kes week lille leinasiwad,
Neidu noorta nutasiwad.
Kuule, kuule, mis seal kostab,
Mis seal laulab laente langul?
Eks se ole piiga helin,
Neitsikese noore laulu,
Kadund kana kõõrutused:
Mis seal tõuseb laenetesta,
Kergib waiksest wettewoodist?
Kalewi poeg sulgus sõudu,
Pani aerud ääre peale,
Paadi sõrwa puhkamaie,
Hakkas lugu kuulamaie.
Piiga wari wette peidust
Elkis aga laenetesta,
Wilistas kui wesilindu,
Paeatas kui pardikene:
„Neidu läks merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Laps läks meelta lahutama,
Ülekohut unustama,
Kurbtusida kustutama.
Weli sõidab wette weerul
Sõidab laial laenetela,
Sõsar suigub salasängis
Peidu kambri kügawuses.
Mis seal läigib laenetessa,
Mis seal wälgub wette pinnal?
Mõõka läigib laenetessa,
Weri wälgub wette pinnal;
Paneb laened lõkendama,
Neiu palged punetama.
Oh, sa wenda wereahne,
Armul eksind poisikene!
Miks sa wagalista werda
Wihal läksid walamaie?
Miks sa kodukanakesta,
Oma taadi tuikesta
Murul pidid muljumaie?
„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Laps läks meelta lahutama,
Ülekohut unustama,
Kurbtusida kustutama.
Mis seal läikis laenetelta?
Weri läikis laenetelta.
Weli sõitis wette pinnal,
Mõrtsuk' mõõka läikis puusas,
Weri wälkus mõõga külles;
Pani laened lõkendama,
Neiu palged punetama,
Närtsind lille õilmeldama.
Sõsar suigub salasängis
Wette wilu waiba alla,
Laente kätki kiigutusel.
Oh sa wereahne wenda,
Armul eksind poisikene!
Miks sa wagalista werda
Wihal läksid walamaie?
Miks sa kodukanakesta,
Oma taadi tuikesta
Murul pidid muljumaie,
Noore rahu raiskamaie,
Sõsarada sundimaie
Surma sängi suikumaie?
Kahekordne werewõlga
Wele rahu rikkumaies.
„Weli aga sõidab wette pinnal,
Sõsar suigub salasängis,
Wette wilu waiba alla,
Laente kätki kiigutusel.
Welel rasket wõitlemista,
Rasket wõla wastamista

Waga were waigistuseks,
Ülekohtu kustutuseks,
Liigatööde lepituseks:
Mis ta korra kogemata,
Teise korra tahtemata
Wõla koormaks weeretanud.
Oh sa wilets welekene,
Pik on sinu wõlapõlwe!
„Läksin neidu noorukene
Mere kalda mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Paha tueu puistamaie:
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin!
„Ära nuta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul salatare,
Kala kudus kambrikene,
Mere udus pesakene,
Minul on wilula sängi,
Kena kätki laenetessa;
Kalewid mind kiigutawad,
Sulewid mind suigutawad.
„Oh, sa wilets wennakene,
Pik on sinu wõlapõlwe!
Oh, sa wilets wetteweerel:
Millal sindki sängitakse,
Rahu rüppe uinutakse
Pikast piinast puhkamaie?“ —
Närtsind neitsi leinalaulud,
Kalli warju kaebamised,
Mõistesõnad laente sängist,
Paeatused merepõhjast
Kurwastasid Kalewida,
Nukrastasid noorta meesta.
Leinameelel luulemised
Sigitasid igatsusi,
Kaswatasid kahetsusi.
Mööda läinud aea lendu,
Soome sepa poea surma,
Mis kui unenäu kueu
Koidul korra keeritelles
Äkitselta ära kadus:
Wõind ei Kalew kinnitada,
Sündsat teha sündimataks.
Tema wõttis mõlad käte,
Hakkas uest aerumaie,
Koeu poole sõudemaie.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole;
Wette pinnal mängis mõla
Sõudja sunnil kiirutelles,
Teine käsi pidas tüüri,
Et ei paati teelta peaseks.
Kalewide poega laulis:
„Kus on leina lepikuida,
Ahastuse haawikuida,
Kurwastuse kuusikuida,
Kahetsuse kaasikuida?
„Kus ma leinan, kaswab lepik,
Kus ma ahastan, seal haawik,
Kus olen kurba, kaswab kuusik,
Kahetsejat warjab kaasik.
„Oh, minu hella eidekene,
Kes mind armul kaswatasid,
Kätte peal mind kiigutasid,
Suu juures suigutasid:
Pidid üksi suremaie,
Nägemata närtsimaie!
Kes sul wautas silmad kinni,
Kes sul litsus kulmud kokku?
Sinilil sul sulgus silmad,
Kastehein sul katis kulmud.
Oh mo hella eidekene!
Sinilillel sala okkad,
Kasteheinal karwad karedad.
„Oh mo hella eidekene!
Kuda sa mind kaswatasid,
Kaswatasid, kallitasid,
Üles tõstsid, hüpatasid,
Maha panid, mängitasid,
Suu juures suisutasid,
Kahel kättel kiigutasid!
Mõtlesid toeks tulema,
Arwasid abiks astuma,
Lootsid elu lõpesusel

Lauge langutajat saada,
Silma katjat siginema."
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.
Juba koitu kerkimaies,
Pääwa tera tõusu ligi,
Kui ta paati parajaste
Kodu kalda wasta keeras.
Kalewide kallim poega
Laskis lootsiku kaldale,
Kõitis ahelate kütke
Paadikesta parwe äärde;
Kargas ise kalda peale,
Tahtis kohe koeu poole
Sammusida seadaneda,
Wendi minna waatamaie:
Kas ehk wennad Wiru raeal
Ema jälgesida leidnud?
Kalewi poeg, kangelane,
Jõudis Irumäe harjale,
Kuhu Taaralaiste tarkus
Eite kaljuks karastanud.
Waiki, waiki, wahwa meesi!
Pea kinni, pocukene!
Kas sa kuuled kentsakada,
Mis seal kostab kaugeelta?
Mis seal elkis õhtu õlmal,
Mis seal tuules wilisteles?
Nii kui loodud laulukene,
Juimise healekene
Kostab tuule kohinasta.
Kalewi poeg, kangelane,
Pöörab kõrwad kuulu poole,
Kus need healed ärkanessa.
Nägemata laulunäkki,
Tuulema tütar noori
Laskis laulu ladusaste
Kuulja kõrwa kukkutelles:
„Kodunt lendis kõwernokka,
Pesast kotka parem poega,
Lendis leinal luikekene,
Kurbtus' ikes kukekene;
Lendis kallis kotka poega
Waga rada rändamaie,
Eide jälgi otsimaie;
Tiiwad linnula tugewad,
Küüned kotkala kiskujad.
Kena lendas ta kodunta,
Ilus isa õue pealta,
Kui se pisar weereb pilwest,
Lumi langeb lagedale,
Kui se hernes heidab õilme,
Kui se uba oma kautab,
Lillakas lehti lahutab,
Pihlakas puistab kobaraid,
Taga wälja toome oksad.
Nõnda lindu kodunt lendis,
Tedre teisile wesile,
Hani muile allikaile.
„Taara targal tahtemisel
Olid lese leina pääwad,
Pikalised piina pääwad
Õnnelikult õhtu saanud.
„Kotka poega, kõwernokka!
Kuis sul rada koeu rändab?
Kena lendsid sa' kodunta,
Ilus isa õue pealta.
Kotka poea raudaküüned
Walasiwad waga werda,
Raiskasiwad neiu rahu.
Kahekordne were wõlga
Piinab kotka poeukesta,
Koormab südant kõwernokal.
Ema pistab rinna suhu,
Aga meelt ei pista pähä!
Hoia, kotkas kõwernokka,
Hoia ennast mõõga eesta:
Weri ihkab were palka.
Wõi ei enam kalju-eite
Pikemalta paeatada."
Nõnda laulis tuule tiiwal
Eide waimu warjukene.
Kalewide kallim poega
Märkas laulu mõistatusest,
Kuida kallis eidekene
Koolja sängi kolletanud;
Märkas laulu mõistatusest,
Kuide tema Soome sõidul
Kahewõrra kurja teinud:

Eksind korra kogemata,
Teise korra teademata.
Kalewi poeg, kangelane,
Kiirusteles koeu poole;
Jõudis isa õue alla,
Jõudis wainu wärawale;
Koerad õues haukumaie.
Wennad tulid wärawasse,
Tulid wõõrast waatamaie.
Kui nad nooremada nägid,
Keda arwasid kadunud,
Tulid wennad imestelles
Tulijada tunnistama,
Kellel uhke mõõka puusas,
Kulda kannuksed saapassa.
Kesse jõuaks küsimisi,
Kõiki korral kuulutada:
Mis siin wennad kolmekeste
Isekeskis kõnelesid?

Teisel õhtul istusiwad
Kanged mehed kolmekeste,
Sahkasiwad sõnumida,
Kuida eide otsimisel
Igal ühel käsi käinud.
Wanem wenda paeatelles
Laskis laulu lendamaie:
„Läksin eite otsimaie,
Kadund kana püüdemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kümme wersta Kuura maada,
Poole wersta Pohla maada,
Wiis wersta Wene raeada,
Sada wersta Saksa maada,
Tuhat sammu Turja maada.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta tinaneidu,
Tinast tehtud tütarlapsi,
Tinasta suu, tinast silmad,
Tinast kael ja tinast keha,
Tinast käiksed käessa.
Mina tinaselt küsima:
„Kas sa nägid eide jälgi,
Tedrepoea teede rada?"
Tina ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda;
Tina tuima kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada.
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud sõudemaie
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kaheksa kalju mägesi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta waski neidu
Wasest walatud piigake.
Wasest suu, wasest silmad,
Wasest kael ja wasest keha,
Waski pääst kunni warbani,
Waski wammus neiu seljas,
Waski waruksed wammuksel.
Mina waselta küsima:
„Kas ehk nägid teede rada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku lainud?"
Waski ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda;
Waski tuima kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada.
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Kaheksa kalju mägesida,
Sada wersta sammalsooda.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta hõbe neidu,
Hõbedast walatud piigake,
Hõbedast suu, hõbedast silmad,
Hõbedasta kõik se keha
Pääst kunni warbadani;
Hõbe kuube, hõbe käiksed,
Hõbe kirjad käiksedele.
Mina hõbedalt küsima:
„Kas ehk nägid teederada,

Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Hõbe ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda.
Hõbe külma kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada,
Hõbe keel ei healitseda.
Mina kirest kihutama
Lasin sammud sõudemaie,
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kaheksa kalju mägesi,
Sada wersta sammalsooda.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta kulda neidu,
Kulda kuninga tütar.
Kullasta suu, kullast kulmud,
Kullast kaela, kullast keha,
Kulda päästa warbadani.
Kullast käiksed käessa,
Kulda kirjad käiksedele,
Kullast kuube, kullast kübar,
Kuldne krooni kübarala.
Mina kullalta küsima:
„Kas ehk nägid teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kulda mõistis, kostis kohe,
Kuldanokka aga kukkus:
„Mine raatmaa radadele,
Kihuta kanarpikule,
Sealtap leiad lihast neidu,
Kesse sulasuul kõneleb."
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud lendamaie,
Jala warbad weeremaie;
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta rabasooda,
Kaheksa karja aruda,
Kümme wersta künni maada;
Seal sain raatmaa radadele,
Kanarpiku keskeele.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta kena neidu,
Ema rüpest sündind piiga,
Palged puna paisudela,
Silmad elu hiilgusela.
Mina neiulta nõudema,
Kõrge rinnalta küsima:
„Kas ehk nägid teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kena neidu kohe mõistis,
Piiga lahkelta paeatas:
„Ei ma näinud, hella wenda,
Kana jälgi kanarpikus,
Tedre rada teises paigas.
Wõib ehk kulli kana wiinud,
Kotkas tedre ära kannud.
Tule, wenda, meie talu
Kodukanasi kosima;
Meil on wägi walgeid päida,
Suurem seltsi sõstrasilmi,
Karjakene kähärpäida,
Seitse kena sõlgerinda,
Kümme kulda pärjakandjaid,
Kakskümmend kaunist helmekaela,
Sada siidiriidelisi."
Mina mõistsin, kostsin wasta:
„Ei wõi tulla, tütar noori!
Ei ma ole kosjakäija,
Neiduradadel rändaja;
Otsin kadund eide jälgi,
Metsa läinud memmekesta. —"
Teine wenda paeatelles
Laskis laulu lendamaie:
„Läksin eite otsimaie,
Kadund kana püüdemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin suurt sooda mööda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Seal tuli wasta weike sauna.
Mina sauna ukse ette:
„Tere, eite, tere, taati!
Tulge teeda juhtimaie!"

Eit ei kostnud, taat ei kostnud,
Musta kassi miaugus nurgas.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise mööda sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta metsa kriimu.
Mina hundilta küsima:
„Kas ehk nägid, wennikene,
Metsas meie eide jälgi?"
Metsa kriim ei mõistnud kosta,
Hundi poeg, ei paeatada,
Wahtis aga mööritie,
Näitas hambaid hirwitie.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise mööda sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta wana karu.
Mina karulta küsima:
„Kes ehk nägid, wennikene,
Metsas meie eide jälgi?"
Karu ei mõistnud küsimist,
Ega oskand wastust anda;
Mis ta mehike mõmises,
Sest ei mõistnud mina sõna.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise sula sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta kõrge kuuske,
Kulda kägu kuuse ladwas.
Mina käulta küsimaie:
„Kas ehk nägid, kuldanokka,
Metsas meie eide teeda?"
Kägu mõistis, kostis kohe,
Kuldanokka tõstis healta:
„Mine laiast laanest läbi,
Seal tuleb aru ilusa,
Aru taga kena kaasik,
Kaasiku keskel uhke talu;
Sealtap leiad neidusida,
Kes sull' teadwad wastust anda."
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud lendamaie,
Läksin, käisin laanest läbi,
Sammusin üle aruda,
Käisin läbi kaasikusta.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Seal tuli wasta uhke talu,
Talus neli noorta neidu,
Neli kena kudruskaela.
Üks neist õmbles siidi särki,
Teine trikkis käikse kirja,
Kolmas kudus kuldawööda,
Neljas lõksutas lõuendit.
Nii kui tuulest tulitatud
Paistis tuba tulisale,
Seinad seisid siidi kattes,
Põrand puhtaste pühitud.
Mina lahkelt teretelles:
„Tere, neiud, nugissilmad!
Kas ehk teate teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kesse õmbles siidi särki,
Se ei lausund sõnada,
Kesse trikkis käikse kirja,
Se ei teinud suuda lahti,
Kesse kudus kulda wööda,
Wõtis lahkest' terwist wasta,
Kesse lõksutas lõuendit,
Seep se sõnarikkam oli,
Seep se lahkelta sõnaldas:
„Käisin kuld kül karjateeda,

Käisin eile marjas maale,
Toonaeile tagametsas,
Enne luhas loogu wõtmas;
Ei ma näinud kana jälgi,
Ega tedre tütre teeda;
Wistist' läksid nad lennula,
Wistist' wõlnud tiiwal teeda.
Lase suwi mööda sõita,
Kül siis tuleb sügise;
Wõta kätte wiina märsid,
Pane kihlad kotiesse,
Mine kana kosimaie,
Teista tedre tabamaie!"
Mina mõistsin, wasta kostsin:
„Ega ma otsi noorta naista,
Taha ei teista tedrekesta,
Otsin kadund eide jälgi,
Ema armu radasida."
Kolmas wenda paeatama,
Kuda tema otsi käigid
Kõik ka tühja tuulde läinud.
Tema sahkas saare käiki,
Sündind lugu Soome raeal,
Kuda tuuslar, tuuletarka,
Surmasängi kolletanud,
Rääkis kalli mõõga kaupa,
Pika liigu pidusida;
Aga wiimast werist riidu,
Sepa poea surmamista,
Saare piiga laentelaulu,
Eide laulu tuuleõhul:
Ei ta rääkind wendadele.
Wanem wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Taat meil magab kalmu künkas
Sõmerliiwa sõba alla,
Kalju kate peale sängi;
Kuhu eide jalga eksind,
Mis tal kanda kinnitanud,
Seda wõib ehk jumaliku
Taara tarkus üksi teada.
Kas on lese põlwe leina,
Kurwastuse kurnamine
Eite otsa lõpetanud?
Ehk kas wiletsuse wägi,
Kosilase kimbutused
Waga leske warga küüsil
Wiinud wõõra wälja peale?
Ehk kas wette weeretused
Mere põhja pillutanud?
Se meil kõigil teadamata.
Wanematest warjutiiba,
Armu kaisul audumista
Meil ei kolmel enam loota.
Enda tiiwa tugewusel
Peame linnud lendamaie.
Nüüdap tuleb taadi käsku
Isekeskis toimetada;
Laskem, wennad, liisku heita:
Kes meist tõuseb kuningaksa!
Nii oli taati enne surma
Eidekesta õpetanud."
Teine wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Sul on õigus, wennikene!
Kuida kadund taadi tarkus
Tahtmist käsuks kinnitanud:
Niida loodud laste kohus
Asja lugu toimetada.
Noorem wend meil mehe eane,
Tibukene tiiwakandja,
Jõuab pesast purjetelles
Juba üle mere lenda:
Liisk siis saagu lihtimaie,
Asja otsust õiendama!"
Noorem wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Taat mul suri enne sündi,
Enne kui peasin päävale,
Eite läinud eksiteele,
Wiidi waene ehk waenula!
Ema wiidi uksestagi,
Armud läksid akenasta,
Ema wiidi teeda mööda,
Armud läksid aeda mööda,
Sõnad soead sooda mööda;
Kuhu kana kukkutie,
Tedre hauda tehtanessa,
Senna armud kalda alla
Talwe külma tarretasid;

Ema hauda heidetie,
Armu rüpe angus ära.
Meie wennad kolmekeste,
Wanemata waesed lapsed,
Peame taadi käsku püüdma
Tõrkumata toimetada.
Lähme homme liiskumaie,
Rammu kaupa katsumaie,
Õnne kaupa otsimaie,
Kes meist Taara tahtmist mööda
Walitsuse wõimust wõtab!"
Igal mehel ise mõtted,
Ise sala soowimised
Südametes siginemas:
Lootus lisu õnne peale,
Kortus õnne kautamista.
Õhtul, ämariku aeal,
Widewiku wiiwitusel
Weeres üksi noorem wenda,
Kurwal sammul käidanessa
Kadund isa haua peale;
Nuturätik noorel käessa,
Pisararätik pihussa,
Astus isa haua peale,
Istub kalmu künka peale.
Isa hauasta küsima:
„Kesse liigub peale liiwa,
Kesse astub peale haua,
Sõtkub sammul sõmeraida
Kiigutelles kalmu kiwi?"
Poega mõistis, kostis wasta:
„Poega liigub peale liiwa,
Poega astub peale haua.
Noorem poega, taadikene,
Keda sinu silm ei näinud,
Tallab sammul sõmeraida
Kiigutelles kalmu kiwi.
Tõuse ülesś, taadikene!
Tõuse armu andemaie,
Poea pääda silitama,
Tõuse rammu toetama,
Sõna kolmi kostemaie"
Taati mõistis, kostis wasta:
„Ei wõi tõusta, poega noori,
Ei wõi tõusta, ei ärata.
Katki olen kaela luusta,
Pihupõrmu põlwe luusta,
Muru kasnud peale mulla,
Aru heina peale haua,
Sammal kasnud peale kalju,
Sinililled silma peale,
Angerwaksad jalgadele.
Tuleb tuuli, toob ju armu,
Tuleb pääwa, pääd silitab."
Poega kurwalt kostis wasta:
„Tundidest on tuule armu,
Pääwadest on pääwa armu,
Elu aeast Taara armu,
Isa armu igaweste."
Taati kostis mulla alta,
Armu keelila kalmusta:
„Ära kurda, poeukene,
Ära nuta, nooruke ne!
Kadund isa wari walwab
Kalmust waga lapse käiki.
Jumalate juhatusel
Jookswad elu joonekesed,
Woolawad õnne laenekesed.
Kogemata kurja tegu
Püa jälle parandada!"

Kaheksas lugu.

Taewa küünal, ehatähte,
Ämariku selgem silma,
Waata pilwe-lauge pilust,
Taewa kõrge kulmu alta
Lauliku teeradadele,
Kandelniku käigi peale!
Waikselt waatas sinu silma
Muiste põlwe muudendusi,
Waatas Taara tammikuida,
Hiepuida, ilusaida,
Haljendawas leht'de ehtes;
Waatas Ema laente läiki
Päikese paistwal palgel;
Waatas Ema woolamista,
Kohisewat woode käiki
Talwe rinnakta wõõrdudes.
Kül sa, kallis tähetütar,
Taewa piiga peenikene,
Nägid wendi weeremaie,
Kui nad läksid liisku heitma!
Külap nägid künnimeesta,
Kuningliku Kalewida:
Wiru põldu winderiku,
Järwa põldu jänderiku
Kange käega kündemaie;
Kui ta kündis suured saared,
Suured saared, kõrged künkad,
Kordas laiad lagedikud,
Soossa pilliroogustikud,
Mäed wagude wahele,
Künkad küürul põllu peale,
Orud kõrguste keskele.
Kül sa kallis tähte piiga,
Kangelase kündi nägid.
Kui mul peaks ehk puudumaie:
Laulikuie lõngasida,
Korutud kulda kõnesi,
Hõbekedre eiekesi,
Külap tähte näitab teeda,
Taewas tarka radasida.
Kui mul puudub siis weel sõnnst:
Weel jäid koeu koti täied,
Ahju peale kinda täied,
Parsile weel pihutäied,
Kirstu kingakanna täied.
Kui mul weel peaks puudumaie:
Külap korjan kanarpikust,
Nopin raatma raeadelta,
Riisun lisa rägastikust,
Kolletanud heina kulust,
Korjan kasteheinakesest,
Hädaliku kõrrekestest,
Aarun kokku haganikust,
Kõlgastiku pühkmetesta.
Kui ma lugu luuletama,
Hakkan lausa laulamaie,
Kalewida kuulutama:
Siis jääb walda waatamaie,
Küla kulda kuulamaie,
Saksad serwi seisamaie,
Mõisa hulgad mõtlemaie,
Kuulama minu kõnesi,
Minu laulu lõksatusi.
Tuleb taga targem aega,
Parem pidu meie põlwe:
Siis ma laulan muiste laulud,
Lõksutan lauliku lugud,
Weeretelen wanad wiisid,
Mis ma Arjusta arwasin,
Mis ma Wirusta wedasin,
Mis ma Läänest lunastasin,
Taara hiesta tabasin.

Seal laulan tule tuisusse,
Lõhna lume angesse,
Pistan pilwed põlemaie,
Lumekibemed kuumendama!
Nii oli wanast Wirus wiisi,
Järwa lauliku loomused.
Kui ma lausa lugu laulan,
Kalewida kuulutelen,
Olewida ilmutelen:
Mitu wõib hobu wedada,
Mitu kõrbi kergitada,
Linalak ehk liigutada?
Kannaks Kalewi hobuda,
Alewi halli ratsuke.
Üksina mu laulu hulgad,
Kuulutuste kulla koormad.
Teisel pääwal, koidu piirel,
Weike walge ämarusel
Tõtsid Kalewide poead
Kolmekeste kõndimaie,
Lustikäigil luusimaie:
Kas ehk kuskilt kogemata
Ladusamat liisu kohta,
Õnnekatsumise paika
Salasoowikute soowil
Silmad saaks neil sihtimaie.
Kalewide poead noored
Rändasiwad jõudsal sammul
Lustilikult lõune poole,
Puhkasiwad metsa warjul
Wahel wäsind liikmesida;
Wõtsid toitu toetuseks,
Keelekastet karastuseks.
Kui tuli õhtu ilusa,
Weeres kena ehawalge,
Leidsid nad talu teelta,
Pere pärnade wahelta.
Kanged mehed kolmekeste
Astusiwad alla õue.
Isa wastassa wärawas,
Eite wastas ukse eessa;
Isa hüab wärawasta,
Eite hella tõstab healta:
„Astuge, mehed, õuessa,
Tulge, peiud, talusse,
Kosilased, kamberisse.
Teie kõrged kosilased,
Kallid Kalewide poead,
Meil on kõrged kositawad,
Targa taadi tüterid,
Hiusta ilmunud neiud.
Teil on kulda märsidessa,
Hõbe helmed põuedessa,
Penningida pungadessa,
Wana taalderid taskussa;
Meil on kerstud kuhjadessa,
Anni wakad walmistatud."
Wanem wenda kostis wasta:
„Ega me' ole kosjakäijad,
Peiu teed ei tallamaies.
Oleme tühja teede käijad,
Oleme õnne otsijad;
Tuba alles tegemata,
Kambri nurgad nöörimata,
Sängi lauad saagimata,
Kuhu kana wiidanessa."
Isa mõistis, kostis wasta:
„Ärge wõtke wihasta,
Pange meelista pahasta:
Peiud olete, petised!
Miks teil siidi särgid seljas,
Kulda toimesi teised riided?
Kuis te' teadsit' seie tulla,
Oskasite õue aeada?
Märki ei olnud mätassa,
Tähte ei aia taibassa,
Et siin kanad kaswamaies,
Tedred maasta tõusemaies,
Pardid pesal audumaies!
Hoietud lapsed hoonetes
Kaswid sala kamberila,
Kudusiwad kulda kangast,
Sidusiwad siidisida,
Kulda kindad käessa,
Hõbe sõrmuksed sõrmessa,
Suured sõled rinnussa,
Kallid taaldrid kaela ümber.
Teie käite kulla walul,
Sõidate sõle walula."

Teine wenda kostis wasta:
„Kuule, tarka taadikene,
Kuule, hella eidekene!
Laske neiud lagedale,
Piigad õhtu iludele,
Laske murule mängima,
Kiige alla kiljatama.
Annid jäägu andemata,
Kullad teil kulutamata!“
Seal toodi tüterid toasta,
Toodi kallid kamberista;
Wööd olid kulda keerulised,
Pärjad literis läikisid.
Siidisawad sadandela
Piki pihta ripusiwad,
Hõbe helmed, kulda keedid
Kaela ümber kõikusiwad,
Suured sõled rindadessa;
Kui nad tantsisid edasi,
Lehwisiwad siidi lindid,
Wälkusid otsad warbani,
Kui nad tantsisid tagasi,
Kargasiwad kandadeni.
Eite hüüdis üle ukse:
„Need on tütred teinud tööda,
Kaua kangasta kudunud,
Lõuendida lõksutanud,
Need on toimesta tagunud,
Poogalista paugutunud,
Siidi sukke wikeldanud,
Heitnud heledad lõngad,
Kaunistanud kallid kangad;
Ei ole suikund suitsu aega,
Ega tukkund tööda tehes;
Neist saab Kalewide kaasa,
Kangemeeste kodukana.“
Norem wenda mõistis kohe,
Kawalaste wasta kostis:
„Kuule, hella eidekene,
Kuule, tarka taadikene!
Kalewide kodukanad
Needap alles kaswamata.
Ei meist kolmest kosilasi
Teie talusse ei tõuse.
Meie lähme õnne otsima,
Lähme pesa pärimaie.
Neitsikesed, noorukesed!
Ärge, kullad, kurwastage!
Pisar wõtab palge puna,
Kuu teil wõtab kue toime,
Pääwatera pärjatoime,
Ehawalge helme korra,
Tähte wõtab taaldri läigi,
Enne kui omane osaneb.
Meie käime õnne teeda,
Lähme hella öö walula,
Käime kulla kuu walula,
Käime tähtede ilula,
Sõsara sõle walula,
Wana wankeri walula.“
Kalewide poead noored
Rändasiwad jõudsal sammul
Lustilikult lõune poole,
Käisid pääwa, käisid kaksi,
Käisid tüki kolmat pääwa,
Kunni neile kogemata
Järwekene wasta jõudis
Kena kõrge kallastega.
Ilus oli järwe igapidi,
Lagled lustil laenetela,
Luike karjad kalda ligi,
Pardid jälle alla parwe,
Hallid linnud peale parwe.
Kaldalt waates kangemale
Paistis pääwa weeru wasta
Taara ilus hiekene,
Mäe harjalt haljendelles
Läikiwala lehtedela.
Õnnerikkas orgus woolas
Emajõgi wäsimata,
Pääwapaistel laenekesi
Weeretelles Peipse poole.
Ema rinda lüpsis lisa,
Kosupiima Peipse rüppe.
Kalewide wanem wenda
Seadis sõna sõudewale,
akkas niida paeatama:
„Siin on mõnus katsekohta,
Paras liiskuheite paika;
Hiest ilmub Taara silma,

Wana isa lahke waate,
Jõesta jumaliku wari.
Laskem, wennad, liisku lüa:
Kes meist kolmest wendadesta
Kodumaal saab kuningaksa,
Isa riigi walitsejaks,
Kalli rahwa kaitsejaksa?
Kesse kaugelt õnnekaupa
Wõõral maal saab woli wõtma,
Elu aset ehitama?"
Kolm siis kiwi korjatie,
Liisukiwiks walitie,
Misga mehed määra mööda
Liisku pidid wiskamaie,
Kelle käsi kaugemale
Kiwi jaksaks kihutada.
Nemad wõtsid wõidukiwid,
Kandsid kalda ligemale,
Asusiwad ridamiste
Kolmekeste kalda ääre.
Wõidu määraks oli wõetud,
Sihiks järwe laius seatud:
Kelle kiwi kergel lennul
Järsku üle laia järwe
Teistest tüki kaugemale
Wette taha maha weereb,
Seda pidi seadust mööda
Walitsejats wärwitama.
Kadund isa käskusida
Tõutati tõrkumata
Täielikult toimetada,
Kaks neist pidid kaugeele
Wõõramaale weeremaie,
Kolmas wenda kodumaale
Walitsejaks jälle jääma.
Wanem wenda paeatelles
Seadis sõna sõudewale:
„Lähme liisku heitemaie!
Minu kohus, kulla wennad,
Esimest kord elpitada;
Ema, hella eidekene,
Tõi mind toominga õiela
Waremine tupest wälja,
Wiis mind warem wihtlemaie,
Pääwa paistel' paisumaie,
Tõi mull' marju, magusaida,
Enne kui ta teile toonud.
Peaks ehk teie paiskamine
Minu määrast mööda jõudma:
Sest ei tõusku tülitsemist,
Ega waenu wihkamisi.
Mul ei ole mingi märki,
Silmal sihti ette seatud;
Mina pean rada raeama,
Teistel' teeda tegemaie.
Kuhu ma kiwi keeritan:
Senna panen teile sihti.
Järelkäija leiab jälgi,
Tagakäija tehtud teeda.
Kesse esimese teu
Tehtud tööd saab tiutama,
Mingu maea ehitama,
Seinasida kokku seadma,
Nurga wiilu wikeldama,
Katus' harja algamaie,
Kuhu tuuled teinud raea:
Külap saab siis nägemaie,
Kuda laitus laial keelel
Wirgum leidmas wigadusi,
Kui on ise targem tööle."
Kui nii pikalt paeatanud,
Hakkas kiwi keeritama,
Tõstis kätta kõrgemale,
Saatis kiwi sõudemaie,
Tuule tiiwul lendamaie.
Kiwi lendas tuule kiirul,
Tuule kiirul taewa poole.
Waatajate arwamisel
Lendas kiwi linnukene
Senna, kuhu taewa sõrwa,
Suure ilma katus' ulu
Maa seina külge raeab.
Äkitselta wääratie
Kiwi maha kukkumaie,
Langes loodis libamiste,
Sattus järwe märga sängi,
Teise kalda ligidale.
Kohisedes kerkis wesi
Wasta taewast wahutelles,
Kiwi põrkas järwe põhja,

Wette waiba katte alla,
Langes laente sügawale,
Kadus waatajate silmast.
Teine wenda paeatelles
Seadis sõnad sõudewale:
„Mul on wenda teinud teeda,
Rada ju ette raeanud,
Hoone ette ehitanud,
Seadnud kokku toaseinad,
Wikeldanud nurga wiilud,
Alustanud katus' harjad;
Sestap tahan sihti mööda
Tema järgil teeda käia."
Kui nii pikalt paeatanud,
Wõtis kiwi kange kätte,
Keeras kiiremal kihinal,
Wiskas wingemal wihinal
Kiwi linnu lendamaie,
Kaljupaku purjetama.
Kiwi tõusis taewa poole,
Püüdis pilweid pillutama,
Pääwa paistet warjutama.
Tuule kiirul lendas kiwi
Kõrgemale, kaugemale;
Sealap waarus wankumaie,
Maa poole pillumaie,
Kukkus järwe kalda ääre,
Wee ja kuiwa keskeele;
Pool jäi kiwist wette maetud,
Laenetesta kinni kaetud,
Pool weel silma paistewale.
Nüüd sai wõiduwiskamine
Kolmandama wenna katseks.
Ehk kül wähem wanusela,
Aasta arwul teistest waesem
Kalewide kallim poega:
Siiski pihtes paisuwala,
Labaluie laiusela,
Keha kondi kindlusela
Tema teistest tugewama,
Tema wendist wägewama;
Kätte sooned tal kangemad,
Sõrme küüned tal kindlamad,
Silma sihti tal osawam,
Meele mõistus tal mõnusam.
Noorem wenda paeatelles
Seadis sõnad sõudewale:
„Ema, hella eidekene,
Tõi mind hili tallekese
Suurel surmal seie ilma,
Suurel surmal, waljul waewal
Sündis lese leina lapsi.
Ema, hella eidekene,
Mitu ööd oli uneta,
Mitu koitu heineeta,
Mitu pääwa lõuneeta;
Ei kustunud tuli toasta,
Säde ei sängi sambasta,
Eite hella ei riideesta,
Hobu halli ei rakkeesta;
Halli sõitis arsti teeda,
Naine tuhuis tuuslarida,
Kimmel kõndis kümme teeda,
Ratsu rohkest' radasida.
Naine tarkade taresi.
Otsis lapsele abida,
Nõrgale nutuwõtijaid,
Wäätile rammu andejaid;
Andis lamba lausujale,
Kitse kidaleikajale,
Kirju wärsi wihtlejale,
Teise harjakse wõtjale,
Andis taaldri targale,
Tõutas teise arstile.
Laulis wara, laulis hilja:
Ole waita, poega noori!
Kaswa mulle karjapoisiks,
Tõuse tõura hoidijaksa,
Weni weikse karjuseksa,
Kaswa, poega, künnimeheks,
Sirgu wahwaks sõameheks!
„Poega kaswis ammu aega,
Ammu aega, palju päiwi,
Ju saab mitu suweda,
Weerew wiisi heina aega:
Kui ma isa õue alla
Kiigel lusti keeritasin,
Ühe toome õie peale,
Kahe kase ladwa peale,
Lepa laia lehe peale,

Sarapuu südame peale.
„Juba toome heitis õilmeid,
Kaske lehti kautanessa,
Lepa lehti lendanessa,
Sarapnu süda sadikse:
Minust aga kaswis meesi,
Kaswis Kalewide poega."
Noorem wenda wõtis kiwi,
Keeritas tuule tuhinal,
Wiskas wirgumal wihinal
Kiwi lindu lendamaie,
Kaljupaku purjetama;
Osaw silma sihtis jooksu,
Kange käsi seadis käiki.
Ehk küll tuules tuisatelles
Kiwi lendis kõrgemale,
Kõrgemale, kaugemale:
Ei läind pilweid pillutama,
Ega laiust lahutama,
Ei läind kõrgust kõigutama,
Ega walgust warjutama.
Kiwi weeres wuhisedes,
Lendis üle laia järwe
Teise poole kalda peale,
Kukkus mõõdu määramisel
Maha kuiwa piiredele.
Wanem wenda paeatama:
„Tõmbame, wennad, tõeste,
Lähme suisa sammudela,
Lähme läbi loigukese
Wõidukiwa waatamaie,
Kuhu need kiwid kukkusid?"
Lähem tee käis wette kaudu,
Ligem rada järwest läbi;
Sealtap Kalewide poead
Suisa teeda sammusiwad,
Sealtap rada rändasiwad
Wõidukiwa waatamaie.
Keskel järwe kandis wesi
Kalewi poegil kintsuni.
Esimese wenna kiwi
Magas laente waiba warjus,
Suigus järwe sügawusses;
Saand ei silma seda näha,
Ega käsi katsumaie.
Teise wenna wõidukiwi
Leiti ligi kalda ääre
Wee ja kuiwa wahedela,
Pool weel paistis lagedale,
Pool jäi peitu laenetesse.
Kolmandama wenna kiwi,
Wõiduwiskamise märki,
Leiti üksi kuiwal kaldal,
Leiti mnrul magamaies,
Tüki maada teistest kaugel.
Senna kiwi oli sattund
Taewa tahtmist tähendama:
Kesse neist kolmest wendadest
Kuningaks saab kutsutama.
Wanem wenda paeatelles
Pani sõnad sõudewale:
„Jumalikul juhatusel
Tehti tähte liiwa peale,
Pandi märki muru peale,
Kes meist isa käsku mööda
Walitsejaks wärwitakse,
Kuningaksa kõrgendakse.
„Lähme järwest wette tooma,
Misga wenda wiheldakse,
Wenna keha karastakse,
Kunningaksa kastetakse!
Ehitame keha ilusaks,
Silime hiuksed siledaks;
Kulda toime kuube selga,
Hõbe särki kue alla,
Wammus wanasta wasesta;
Pange päha kulda kübar,
Rauda kilpi peale rinna:
Siis saab wennast sõameesi,
Kaswab wägew wõidumeesi.
Kuhu sammu siruteleb,
Seal peab siidi rigisema,
Kulda kallis kõlisema,
Hõbe järel helisema,
Waski kannul kärisema.
Kus nüüd wenda käidanessa,
Seal peab ilu elkinessa".
Kuida wana Kalew käskind,
Enne surma etteseadnud,
Nõnda wõeti noorem wenda

Isamaale walitsejaks,
Kõrgendati kuningaksa.
Teised wennad tõstsid laulu,
Panid healed elkimaie:
„Lähme, wennad, weeremaie,
Kahekeste kõndimaie,
Lähme õnne otsimaie,
Kus meil kukkub õnnekägu,
Laulab wasta lustilindu!“
Noorem wenda laulis wasta:
„Kus se päike paistemaies,
Kus se kuu on kumendamas,
Tähed teeda näitamaies, —
Kaswab kulda kuusemetsi,
Lehte ilus lepikuida,
Kaswab kallid kasemetsi,
Tõuseb Taara tammikuida.
Sealap kukkub õnnekägu,
Laulab wasta lustilindu.
Kusse kukkub õnnekägu,
Senna tehke toa seinad;
Kusse laulab lustilindu.
Senna ehitage kambri,
Tehke sisse siidi sängi;
Kus ehk laulab leinalindu,
Senna tehke lese sauna,
Waese lapse warjukese.“
Teised wennad päeatasid:
„Jumalaga, wenda noori,
Liisul liimitud kuningas!
Jumalaga, pesa paika,
Armas audumise kohta,
Kus me' mehed kaswasime,
Kus me' kui tammed tõusime!
Nüüdap nutwad noorus' nurmed,
Leinawad Lääne lepikud,
Kussa kuked kaswasiwad.
Ei meil weere silma wetta,
Enam on sirgul silma wet;
Meie silmist weereb werda,
Meie palged kahwatanud,
Kurbtus silma kulmudela,
Leina pilwed laugudela.
„Las' aga talwe tasa minna;
Külap kulub kewadele,
Külap sulatab suwele.
Saawad jõed jooksemaie,
Allikad arunemaie,
Õilmed tupesta tungima,
Linnud ladwassa laulama;
Kül siis jõgi jõuab senna,
Kus meid ootab kodupaika,
Allika soon jõuab senna,
Kuhu toa üless' teeme,
Hoone seinad ehitame;
Õilme ilu hiilgab senna,
Kuhu kosja kambri teeme;
Linnu laulu langeb senna,
Kus need neiud kaswamaies,
Sõlgirinnad sirgumaies.
Jumalaga, Taara aeda,
Ema jõgeda ilusa!
Jumalaga, mäed ja orud,
Isamaa metsad ja lagedad!
Lapsi wöördub ema rinnalt,
Armu kaisust wäetikene;
Mees peab kõigist wöördumaie,
Maha jätma magusama.
Maa-ilm lahke laialine,
Taewas kõrge kummiline;
Tugewal ei tõuse tungi,
Wägewal ei pigistusta.“
Nõnda wennad weeresiwad,
Linnud pesast lahkusiwad,
Jätsid wenna järwe ääre
Maha üksina murule,
Jätsid üksi igatsema
Noore põlwe paremaida,
Isa koeas ilusida,
Eide armu õnnekesi:
Mis kõik kastena kadunud,
Tuule õhku tuisatelles
Pääwa palaw pillutanud.
Kiwi küürul istunessa
Hakkas meesi mõtlemaie:
„Mis on läinud luhadelta,
Weerend õilmil wäljadelta
Suwe sammul sõudemisel,
Sest peab saama seemnekesi
Tulew' pääwade tuluksa.

Kui mind tehti kuningaksa,
Walitie walitsejaks:
Pidin pesast põgenema,
Lagedale lendamaie,
Kus üks loodud kotka poega
Tuulila peab tallamaie
Omal tiiwal õnne teeda,
Radasida raeamaie*.
Wiskas bõbe walget wette
Laenetele lepituseks,
Wete waimu meelituseks,
Kuda wana rahwa käsku *
Nooremaida õpetanud:
Mis ei mõista meie mehed,
Targad naised tähendada.

Pärast wõidu wiskamista,
Wendadesta lahkumista
Wõttis Kalewide poega
Walitsuse wõimust kätte.
Wõttis kätte adrasahad
Auustelles adra tööda,
Põllumehe põlwekesta.
Ja et sahameeste seisus
Rahupäiwil ika õitseks,
Sõakärast solkimata,
Waenu werest wärwimata:
Seeks on mõnusada mõõka
Kuningale kanguseksa
Igas kohas wäga tarwis;
Tugiks tungijate wasta,
Warjuks wasta waenlasele;
Misga kurja karistada,
Waenu wiha wähendada,
Riigi seadust kohendada·
Kalewide kallim poega
Märsi seljas, mõõka puusas,
Seadis adra aisadele,
Pani hobu adra ette,
Rakendas ruuna künnile;
Hakkas sooda sahkamaie,
Kuiwa maada kündemaie,
Arupinda pööramaie.
Kündis põrmuks mulla pinna,
Segas kiwid sõmeraksa,
Segas sawi seemnekandjaks,
Põrmu idu imetajaks;
Kündis paigad põllumaaksa,
Wägewaksa wiljamaaksa,
Teised kohad karjamaaksa,
Murumaaksa, heinamaaksa;
Külwas soosse sinikaida,
Sambla sülle jõhwikaida,
Mätta rüppe murakaida,
Mõnda paika mustikaida;
Kündis kohad metsamaaksa,
Laiad paigad laanemaaksa,
Külwas metsad kaswamaie,
Tammed kõrged tõusemaie,
Põõsastikud paisumaie;
Kündis paigad lagedikuks,
Laiad arud, laiad murud
Lustilikuks luusi kohteks;
Kündis mäed mängimaie,
Kingukesed kõikumaie;
Kündis orud, sahkas salud,
Aasud, luhad haljendama;
Külwas mäele maasikaida,
Põõsa alla pohlakaida;
Kündis lilled kaswamaie
Õilmed ilul tolmamaie;
Kündis maada kerkiwale,
Kerkiwale, kohundela,
Wäljad waude wöötidele
Wägewa adra walula,
Mis said tuulest tasutellud,
Wihma weesta weeretellud,
Sula lumest silitellud,
Rahe terista triigitud.
Adra saha armidela
Pidi wili woodamaie,
Toitu rohkest' tõusemaie
Põlwest põlwe paisutawaks
Surewate sugudele.
Kalewide kallim poega
Kündis pääwa, kündis kaksi,
Kündis kolmandama pääwa,
Kündis peale mõne pääwa;
Kündis wara udu jälgil,

Kündis hilja kaste piirel,
Kündis lausa lõune aeal.
Päikese ägew palaw
Kurnas kallist ruunakesta,
Waewas adrawedajada,
Piinas künnimehe pihta.
Hobu pidi parmu piina,
Kihulaste kutistusta,
Pidi kiili kihutusta
Töö kallal kannatama.
Mehel kuiwas keelekene
Suhu suure jänu pärast.
Ühel lõunal paistis päike
Ägedama hiilgusega,
Palaw hakkas pakitama,
Kipus lojust lõpetama.
Kalewi poeg peastis hobu,
Rooma kütkest ruunakese,
Köitis jalad kammitsasse,
Et ei hobu kaugel jookseks.
Heitis ise külle peale,
Wäsind keha karastama,
Wintsund kiikmeid wenitama,
Seljasooni sirutama,
Suikus une sidemesse
Pääwa paistel puhkamaie.
Künka küürul seisis kaela,
Parem käsi toetas pääda
Padja kombel põse alta,
Mäe kõrwas mehe keha,
Jalad laiale lagedal.
Nõnda magas mehe poega,
Kange meeste kaswandiku,
Magas kaua muru sängis,
Kunni päike õhtu keerul
Waus kuja weru poole.
Ägew põua palaw piinas
Unerüpes uinujada,
Rahu sängil suikujada,
Aeas nahka auramaie,
Ihu üldsalt higistama,
Silmnäu wesil weeremaie.
Palgilt tõusnud pisaraida,
Hiuksist wälja joosnud higi
Imes magi mahla kombel
Sala põue sügawale;
Sealtap sigis soonekesi,
Allikaida mulla alla,
Kust sai keele kustutusta,
Kurnand keha karastusta
Pärast põlwe poegadele,
Tulew' päiwi tüterile,
Rammu märga raukadele;
Kes sest maitseb, leiab kosu,
Wõtab wõimu wägewama;
Kidur lapsi leiab kaswu,
Põdur kohe parandusta,
Tume silma terawusta,
Sõge silm ehk seletusta,
Wigaselta lõpeb waewa,
Walukandijalta walud,
Pikalised piinatused.
Lätte weel on wõimus wägi,
Salawägi sigimisest,
Kosuw rammu Kalewista.
Kes sealt korda märga maitsend
Põua pääwa palawusel,
Tunneb kohe tugewuse
Liikmetesse liikumaie,
Tunneb kohe rõõmu rammu
Südamesse siginema.
Piiga palgel paisub puna,
Kestawam kui Maarja puna;
Maarja puna paisub palgil
Arukorral aasta a'ani,
Kalewide lätte puna
Paistab kaua palgedelta,
Wältab elu õhtueni.
Kalewide kange poega
Leidis une lõpetusel
Waimu waate wärawasta
Õnnetuse ettetähte,
Kuda kammitsassa kõrbi,
Kallis künniruunakene
Kiskujate kiusatusel
Elu korda lõpetamas.

Ratsu oli rohu maalta,
Laia muru lagedalta
Läinud kihulaste kiilil,

Parmukeste pakitusel
Sammu sammult kaugemale
Pöösastiku peitusela,
Läinud laia laane sõrwa
Püsipaika püüdemaie,
Warjupaika wõtemaie,
Ratukeste noruteles
Pääwa waewa wähendama.

Laias muiste laane metsas
Sigis rohkest' susisida,
Kaswis palju kiskujaida,
Kes kui wereahned koerad
Kaugelt juba nuuskril koonul
Hobu higi haisutanud.
Hunta tuli hulga kaupa,
Karusida karja kaupa,
Rahendella rebasida
Ruuna raswal rõõmustama,
Magusada maitsemaie,
Tulid wälja waatamaie,
Laane ääre luurimaie,
Kust neil haisu koonudesse
Tuule õhku toodanessa.

Kalewide kallis ruuna,
Kammits' köides kõrwikene
Kargas kinnitatud kannul,
Sides' siutud sammudela,
Hüppakille hobujalga
Laialise lagedale,
Püüdis hädast põgeneda,
Surma suusta sõudeneda.
Kammits keelas loodud kiiru,
Side sulgus sammusida,
Hõbe eie hobu jooksu.
Ratsu rabas metsarööwlid,
Tautas tagant tape kabja
Kiusajate kaela peale,
Ruias maha nurjatumaid.
Esijalgul tormas teeda,
Tagujalgul tonkidelles
Suges suuri susisida,
Küüsilkäpil karusida.
Kiuste tulid teiste karjad
Laanemetsast lagedale
Parwessa kui linnupere
Kiusawaste hobu kaela,
Ratsu rangend rammu peale.
Wiimaks roidus wäsimusel
Ratsukese wiimne rammu
Kurja kiskujate küüsil,
Ablassuude hammastele;
Murti maha murudela
Kalewide kallis hobu
Roaks metsa raipedele.
Jälgi hobu jätanessa
Teede juhil tunnistuseks
Penikoorma pikusela
Kalli Kalewi poeale.

Kuhu kukkus kammitsjalga,
Senna hauda sünnitie,
Kuhu rabas kiskujaida,
Senna künka kaswatie,
Kingukese kõrgendelli;
Kuhu wiimaks kiskje käte
Laane ääre langenessa,
Senna weri wooladessa,
Loiguksa sai lagedale,
Laiaks puna lahedaksa;
Kuhu maksa mädanessa,
Senna mägi siginessa;
Kuhu sisikonnad kautas,
Senna sooda sündinessa,
Raba sügaw raeatie;
Kuhu pillas kondikese,
Kaswis kaunis künkakene;
Kuhu karwa kautanessa,
Kaswis kohe kõrkijaida;
Kuhu lakka langenessa,
Senna sündis rohkest' roogu;
Kuhu saba sattunessa,
Senna külwas sarapuida,
Pähkelpuie põõsasida.

Nii oli surrel sünnitanud,
Lõpemisel ise loonud
Kalewide kallis ruuna
Mälestuse märkisida,
Tõenduse tunnistähti
Pärast sündwa põlwedele.

Üheksas lugu.

Päike seisis peale lõune
Weeru poole wenitelles
Langel puie ladwadele.
Kalewide kallim poega
Ärkas unest ehmatelles;
Kuri unenäu kueu
Hädaohtu ähwardelles
Wõitis mehe wäsimuse.
Lehe wõimul wilistelles
Hakkas hobu hüüdemaie,
Künni ruuna kutsumaie.
Wile waus waikusesse,
Kutsumine kustus kaugel
Tuiskel laial tuuledesse:
Hobu ei kuulnud hüüdemist,
Kallis ruun ei mehe kutsu;
Linnu keele lustilikult
Hõiskas wasta hüüdemista.
Kalewide kange poega
Tõttas hobu tabamaie;
Ratsu jälgil rändadeles
Kammits' astmel käidanesse
Kõndis üle kanarpiku
Tüki teeda, palju maada,
Ladus laiu lagedaida,
Sammus piki sambla sooda,
Kunni wasta jõudis kohta,
Kuhu ruuna kiskjatele,
Hüwa hobu huntidele
Roaks oli roidunenud,
Surma sülle suikenenud.
Tõteliku tunnistähti,
Mitmet märki märkisida
Leidis laialt lagedalta;
Leidis närtsind hobu naha,
Ruuna raswa riismesida,
Leidis laia were loigu,
Leidis maksa muru pealta,
Leidis luida ligimailta,
Kohtelt külle kontisida,
Leidis ligi lepikuda
Surnud ratsu sisikonnad,
Põrna tükid põõsastikust;
Sestap sai ta selget märki,
Kuda ruunakene koolnud,
Hobu surmassa suikunud.
Kalewide kange poega,
Kui sai kahju kahetsenud,
Õnnetusta ohke puhkel
Tüki aega tuulutanud,
Wõtis kadund ratsu kue
Mättalt kaasa mälestuseks. —
Suures wihas paisund süda
Süttis mehel põlemaie;
Siisap seadis täie suuga
Sõnasida sõudewale:
„Seisa waiki, tuule wuhin,
Kuule, waiki, metsa kohin!
Seiske, ladwad, sõudemata,
Kõrrekesed, kõikumata,
Lehekesed, liikumata!
Senni kui sõnu saeatan,
Kurjemaida kukutelen,
Wihasemaid weeretelen;
Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu te' suguna surema,
Mätta otsa mädanema,
Nurme peale nälgamaie,
Põõsa alla pendimaie,
Rabastiku raipenema,

Lagedale läpastama;
Saagu te' soosse surema,
Künka otsa kolletama!"

Siis aga wõtis sõasahka,
Wõtis mõõka mõrtsukana,
Tungis taha tamme metsa,
Tungis läbi laane metsa
Paksustiku pimedasse
Hundi pesi otsimaie,
Kiskujaida kiusamaie.

Kalewide kange poega
Kiskujate kihutusel
Tegi teeda, tallas rada,
Tegi teda metsast läbi,
Rada läbi rägastiku,
Kust ei enne kukke käinud,
Käinud kana kõõrutelles.
Tõukas maha tamme oksad,
Tallas maha toome oksad,
Murdis maha männi oksad,
Kitkus maha kuuse oksad,
Katkes maha kase oksad,
Tuiskas maha kõrged tammed,
Puistas maha pikad pärnad,
Rabas maha rämmelgaida,
Lõhkus maha lõhmuspuida,
Oksad eessa, tüwid taha,
Tallas kännud tolmupõrmuks!
Kus ta käinud, tänaw taga,
Kus ta läinud, lage taga.

Mis tal metsas mässamisel
Kiskujatest kätte juhtus,
Leidis surma silmapilgul.
Mõõk oli kuri mõllamas,
Sõasahka surmamaies,
Meesi tugew tapemaies.

Juba katsid karjakaupa
Metsaliste raisad muru,
Kiskje kehad künkasida;
Weri wärwis wõsukesi,
Surma higi sammelaida,
Wärwis muru werekarwa,
Taimekesed tõmmukarwa,
Pohlaka lehed punaseks.

Peasnud hundid hulgudessa,
Metsa karud mõuradessa
Põgenesid paksustiku,
Suurte soode keskeela,
Redupaika rabadesse.

Päike oli looja läinud,
Walgus alla weerenud
Pime kattis kohtasida,
Segas Kalewide silma,
Et ei wõinud kiskje jälgi
Kauemine kihutada:
Muidu oleks karu karja,
Hulgujate hundi sugu
Sootumaks otsa saanud.

Kalewide kange poega
Töösta wäga tülpinud,
Wihastusest wäsitanud,
Ladüs laanest lagedale
Öö aset otsimaie.
Kui oli paika parajaida
Lagedikult leidanenud,
Lahuteles hobu naha
Waibana maha murule;
Siruteles selitie
Keha ratsu naha peale
Ööde wilul puhkamaie,
Kurnand wõimu karastama,
Mis tal tööda toimetelles,
Susilasi sugedelles
Täna wäga tülpinenud.
Künd ja kiskje kiusamine
Meesta wäga wäsitanud.

Enne weel kui ehawalgel
Kalewide poea silmad
Une kattel uinusiwad,
Laugudela langesiwad,
Kihuteles kiirusela,
Lennuskäigil lõetsutelles
Sõa sõnumide kandja,
Kurja lugu kuulutaja
Kalewi poea palwele.

Wiru ranna wanemalta
Toodi käsku Kalewile,
Kuulutusi kuningale,

Kuda waenu weeremaie,
Sõda kipub sõitemaie.
Sõa sõnumide sõitja
Seadis sõnad sõudewale,
Kurjad kuulud kerkiwale:
„Kuningas, Kalewi poega,
Wägew' wolil walitseja,
Kange käega kaitseja!
Wiru ranna wanemalta
Pean kurba kuulutama,
Hädast lugu awaldama;
Salakuulikute sammud
Weerend Wiru raeadele;
Pärast pääwa nähti paata,
Lootsikuida laente langul
Põhja poolta purjetama;
Öö waiba warju alla
Kandsid paadid mehepoegi
Meie maada nuuskimaie,
Salamahti silmamaie;
Sestap mõistsid meie mehed,
Tähendasid meie targad,
Arwasid poisid agarad:
Sõda kipub sõudemaie,
Waenu wanker weeremaie,
Kipub Wiru kurnamaie,
Rahu Järwas raiskamaie,
Õnne põlwe pillutama,
Wiletsusta walmistama.
Salasaadikute sammul
Sõuab wäge sadandala,
Tuiskab teisi tuhandela
Waeste Wirulaste kaela.
Eit aga peret peitemaie,
Pisukesi pillutama
Uranguie, waranguie,
Pae paksu murranguie;
Taati tugi tegemaie,
Waenul wastust walmistama.
„Kitsik kaswab kibedamaks,
Pidu ika pahemaksa;
Kallaspapid kuulutawad,
Kuda Körgel saarel laewad,
Tütersaarel teised laewad,
Lawassaarel laiad lodjad
Sõamehi sõudenemas,
Wahwamaida wedamaies,
Kesse wõõraid mere kaudu
Wiru randa weeretawad,
Kangeid kaelaleikajaida,
Rohke käega röövijaida;
Kuida tähte tunnistanud,
Taewas wehklel teada annud.
„Naised nutwad nurkadessa,
Tütarlapsed tänawassa,
Wanaraugad wainuela,
Lapsed laial lepikutes,
Karjahoidjad kaasikutes,
Tõurakaitsjad tammikutes.
Wiletsus üle Wiruda!
Pisarpilul silmalauge
Seisab mure paelus leske:
Mure muljub meelekesta,
Surma kartus südameida.
Noored mehed seiswad norkus
Kartusessa kahwatanud!
Naise mees ei tunne nalja,
Laste isa ei lustisi,
Kartus kurnab meeste kangust,
Ehmatus emade poegi!
„Kest neist sõuab sõdanessa,
Kesse läheb lahingisse,
Weereb waenu wastasekssa
Taperite taplusele?
Kesse astub kaitsejakssa,
Tõuseb tugiks teiste ette,
Raudaseinaks raukadele?
Kas lääb wenda, wennikene,
Ehk kas sõsar sõstrasilma
Waeseid lapsi warjamaie,
Raukadele rahu hoidma?
Kesse naisi kaitsemaie,
Waenu wiha waigistama?
„Mõõka murrab mõnusamad,
Taper tapab tulisemad,
Oda hukab suured hulgad,
Ambu nool ei anna armu!
Mis ei lange lahingisse,
Were waenu wälja peale:
Tapab taga tulukene,

Häwiteleb nälja hammas,
Koaleteleb katku küüsi,
Wiletsuse raske witsa.
Warga käsi jätab warna,
Rasket kiwi wette woola;
Tuli ei jäta kedagi,
Wiletsus teeb wiimsel otsa."

Kallis Kalewide poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Ohjad hoidku, köied köitku,
Ohjad hoidku hobu kinni,
Kütked künnihärgasida,
Lingu paelad metsalisi,
Köied köitku koormasida,
Taewas laia lumesadu,
Pilwed pikad wihmasida,
Raskemada rahesadu!
Mis on kõwem kinnitaja,
Wägewam wastapidaja,
Sulgugu sull' suuda lukku,
Lõksutagu lõugasida
Kurja kõne kuulutusel,
Häbemata awaldusel!
Kesse imet ilmas näinud,
Kentsakamat enne kuulnud!
Miks sa sõimad meie mehi,
Laimad meie mehepoegi?
Kas ehk naiste karistajad,
Tütarlaste hirmutajad:
Ehmatus ja ettekartus
Weerend Wiru meeste peale?

„Las' aga mõõka murdanessa,
Taper teraw tapanessa,
Oda hulgal hukanessa,
Wahtwa mees ei karda werda!
Mehed seisku sõa mässul
Rauda seina tugewusel,
Seisku kui tammed tuulessa,
Kalju müürid marudana;
Seisku waenus wankumata,
Sõas tugiks teiste eessa!
Tehku lastel' warjutuba,
Raukadele rahusauna,
Naisteele kaitsenurka,
Peidu kambri piigadele,
Leinapaika leskedele.

„Kaswab kitsik kibedamaks,
Waenu wiha werisemaks,
Tapemine tulisemaks:
Siisap tahan ise tulla,
Abimeheks astuneda. —
Wõta leiba, wäsind wõõras,
Märga keele karastuseks!
Mätta otsas seisab märsi,
Lähker ripub lepa oksal;
Täida, kõhtu, külaline,
Heida maha magamaie.
Homme wara enne walget,
Weike koidu weeretusel
Sea sa hobu sadulasse,
Pane ruuna rakkeessa,
Pane salaja sadula.
Hakka sala sõitemaie,
Peidus koeu pagemaie,
Et ei kuule Wiru kuked,
Wiru kuked, Järwa koerad
Sinu hobuse sammusi,
Ratsu kabja salakäiki.
Sõida tasa üle silla,
Tasatselt läbi tänawa,
Käi sa tasa külast läbi,
Peidul talu peredesta,
Weere sala üle wainu,
Warjul läbi waarikusta,
Salamahti läbi sooda,
Peidul läbi põõsastiku
Wanema õue wärawa.
Saatke mehed sõdimaie,
Wahwad waenu wälja peale,
Tugewamad taplusele.
Ise keerita keskeela
Lipukandja ligidale.
Ära hoia sõa ette,
Sõa ette, sõa taha,
Hoia ei sõa sõrwa peale.
Esimesed heidetakse,
Tagumised tapetakse,
Sõrwapaealsed surmatakse,
Keskmised koeu tulewad."

Kalewi poeg, kange meesi,
Lahket jutu lõpetelles
Keeras teise külle peale,
Tahtis tööst tülpind keha
Kasta wilul karastada,
Lasta silmad laugudela
Une õlma ummuksela.
Enne kui uni silmale
Warju waipa walmistanud,
Astus juba teine wõõras
Kõikwal käigil ligemale,
Sala sammul sängi ette,
Kes kui tuulest tuisatellud,
Pilwest maha paisatellud
Kogemata seie kukkus.
Kalewide kange poega
Kurjal tueul küsimaie:
„Kas ei täna lõpe tantsi,
Käikidel ei kinnitusta?
Kas on kõigil käikisida,
Tühja tuule tallamisi?
Kas kõik tuuled tuisatille,
Wette sooned weeretille,
Laiad laened langutille,
Wihma pilwed paisutille,
Lume pilwed puistatille,
Rahe pilwed raksatille
Kalewi kaela kukkuwad?
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Wõinud ma unessa näha,
Magadana ettewaata,
Arukorral arwaneda:
Kuis on põlwe kuningale,
Siis ma oleks sadakorda,
Tuhatkorda tuule tiiwul
Lindu läinud lendamaie,
Kotkas teiste kaljudele,
Läinud muile liiwikuile,
Ueund teiste allikaile,
Wõtnud teeda wõõra maale,
Käiki ette kaugusele;
Ma oleks hüpand orgudesse,
Kargand mere kallastesse,
Langend mere laenetesse,
Upund sala urkadesse,
Kuhu 'poleks kuulnud kägu,
Ega linnu laulu healta!
Linnul rahu lepikussa,
Pääsul pesas puhkepaika,
Kägu uinub kuuse otsas,
Lõukene kesa wäljal,
Künnilindu kopelissa,
Laululindu lehtepuissa,
Räästas paksus rägastikus, —
Kui on kukku kuulutanud,
Laululugu lõpetanud.
„Küllalt keha wintsutasin,
Wõimu küllalt wäsitasin,
Kündsin maada kümme pääwa,
Kündsin õhtust hommikuni,
Keeritasin kiwisida,
Kiskusin mäe kinkusida,
Sahkasin sula soodusi,
Leik'sin laiu lagedaida,
Pöörasin piki põldusi,
Kunni hobu kogemata
Kiskje küüsil käägistati.
Tule homme hommikula
Wara enne walgeeda
Salajutu sahkamaie,
Kuulutusi külwamaie!"
Wõõras lahke wanaranka,
Habe halli, hiuksed hallid,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Ei ole tuuled tuisatille,
Wette sooned weeretille,
Laiad laened langutille,
Wihma pilwed paisutille,
Lumepilwed puistatille,
Rahepilwed raksatille,
Kõu käigid kõpsatille
Kukkund Kalewide kaela,
Poeukese pihtadele;
Külap wõisid etteteada,
Wõisid unenäussa näha,
Magadana ettewaata,
Arukorral arwaneda,
Targal mõttel etteteada,
Kuis pidi põlwe kuningale,
Lugu wäede walitsejal.

„Kui sa alles kodu kaswid,
Tamme tõusid tugewamaks,
Oli küllalt õnne aega
Mõistatusi mõteleda,
Aru asju arwaneda,
Tulewada tunnistada.
Isa õues laulid linnud,
Kukkusid käud kopelissa,
Kuldanokad kuuse ladwas,
Hõiskas ööpik alla õue,
Lööritas lõuke lepikus,
Wares hüüdis wainuelta,
Musta lindu männikusta,
Tarka lindu tammikusta:
„„Kuningal on kümme koormat,
Sada waewa walitsejal,
Wiis sada kül wahwamal,
Tuhat tegu tugewamal,
Kümmetuhat Kalewi poeal!“ “
„Et ma täna teile tulin
Armu sunnil sammudega,
Et ma kaugelt seie käisin
Sõbra soowi sõudemisel:
Sestap tõuseb sulle tulu,
Kaswab sulle mitu kasu,
Wägew. Kalewide wõsu!
Ehk sa mind ei mälestanud,
Tutawaks ei tunnistanud:
Siiski sinu sugu sõber.
Eks ma enne käinud teile,
Kui sa murul mänginessa,
Wainul kurni wiskanessa,
Kaldal tamme kaswatessa,
Ohtul kiigel õõtsutessa?
Eks ma enne käinud teile,
Kui sa kätkis kiljatasid,
Eide rinnalta imesid?
Eks ma enne käinud teile,
Kui sul isa kosjakäigil
Pidand pika pulma ilu?
Eks ma tutaw tulnud teile
Külalisel käidanessa,
Kui teil tuba tehtanessa,
Seinasida seadanessa,
Aluspalka alustati,
Nurgakiwi nööritie?
Eks ma sala sõitnud teile,
Waremine waatamaie,
Kui sul isa ilmumata,
Ema alles audumata,
Tedre munast tõusemata?
Eks ma sala sõitnud teile,
Kui oli Harju algamata,
Järwa piired raeamata,
Wiru piired wiirumata?
Eks ma sala sõitnud seie,
Kui neid tähti tehtanessa,
Päikest paika pandanessa,
Kuule koda korjanessa,
Pilwesida paigutati?
Alt mina a'asin halli ilma,
Pealt mina a'asin põua ilma,
Tagant taewa punasema,
Keskelt kulda keerulise,
Wahelt wie wikerkaare,
Kue koidu keskeelta,
Üheksa eh aõlmalta,
Sõitsin sööla sõrwa pealta,
Wana wankri wahedelta,
Eha tähe õue alta,
Pääwa pere wärawalta
Tuhat tutawa taluda.
Alt mina a'asin halli rauad,
Musta kabjad murrutasin,
Kõrwi kannuksed kautasin
Libedale linnu teele,
Palawale pääwa teele.
„Tuulila sind teretasin,
Ohula sind õnnistasin,
Kastela sind karastasin,
Kuude walgel kosutasin,
Pääwa paistel paisutasin:
Kunni kaswid kangeks meheks,
Kaswid Kalewide poeaks.
„Mis sa künnil kergitasid,
Sahkela läbi siblisid:
Sest saab kasu siginema,
Õnne rohkest' õitsemaie,
Sest saab Wirus wiljamaada,
Järwas järsku leiwamaada,

Sealt saab rikust rahwadele,
Wara suurte waldadele,
Kasu mitme küladele;
Sealt saab hüwa heinamaida,
Kosutawaid karjamaida,
Mõnusamaid metsamaida,
Küla lastel marjamaada,
Küla poistel puiemaada,
Küla naistel nairismaada,
Tütarlastel tallermaada,
Külameestel künnismaada;
Lagedale luhasida,
Arumaada, aasusida,
Murumaada metsa alla,
Sammelmaada soode peale.
„Kalewi poea künni tööd,
Wõimsa adra wagusid,
Saawad külad kiitemaie,
Teised laial tänamaie,
Lapsed lustil laulamaie!
Metsa kena, muru ilu,
Õilme puie puhkemine
Saawad pärast põlwedele
Kanget kündi kuulutama. —
„Kallis Kalewide poega!
Poolele jäänd põllutöö;
Koht jäänd Harjus kündemata,
Läänes teine leikamata,
Kolmas tük jäänd kordamata,
Põllu ääred pööramata,
Sõrwad mitmes sahkamata,
Aasud alles äästamata:
Sealap aganiku abi,
Kõlgastiku kerge kotti
Pärast põlwe poegadele
Laenab leiwale lisandust,
Annab abi häda aeal."
Kalewide poega kuulis,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Tegin tööda, nägin waewa,
Kündsin rohkem kümme pääwa,
Kündsin õhtust hommikuni,
Künndsin kaste jälgedele,
Pärast eha pika aega,
Lõune pääwa palawusel
Pühkisin higi otsa eest,
Palawama palge pealta,
Wäänasin wetta särgi seest,
Wenitin keha wõimu wäest:
Et tööst tulu tõusenessa,
Kosu rohkest' kaswanessa
Pärast põlwe rahwadele."
Wööras lahke wanarauka
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Sellepärast tulin, sõber,
Walmist tööda waatamaie,
Korraliste kohendama,
Et sul waewa wäsimused,
Palawuse higi piinad
Jääks ei leskena leinama,
Nurjatumal nutemaie.
Ilma jumaliku abi,
Taewaliku toetusi
Saa ei inimeste sugu
Töösta tulu toimetama.
Tuulil tuleb tugew abi,
Õhul Ukku õnnistused,
Wihmal wilja woodumine."
Kalewide kallis poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kes sa enna meile käinud,
Kui ma murul mänginessa,
Wainul kurni wiskanessa,
Kaldal tamme kaswatessa,
Õhtul kiigel õõtsutessa;
Kes sa enne käinud meile,
Kui ma kätkis kiljatasin,
Eide rinnalta imesin;
Kes sa tutaw tulnud meile
Külalisel käidanessa,
Kui mul isa kosja käigil
Pidand pika pulma ilu;
Kes sa enne käinud meile,
Kui meil tuba tehtanessa,
Seinasida seadanessa,
Aluspalka alustati,
Nurga kiwi nööritie;
Kes sa sala enne sõitnud,
Kui mul isa ilmumata,
Ema alles audumata,

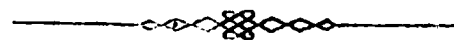
Tedre munast tulemata;
Kes sa sala sõitnud meile,
Kui oli Harju algamata,
Järwa piired raeamata,
Wiru piired wiirumata;
Kes sa sala sõitnud seie,
Kui neid tähti tehtanessa,
Päikest paika pandanessa,
Kuule koda korjanessa,
Pilwesida paigutati;
A'asid alta halli ilma,
Käisid pealta põua ilma,
Tagant taewa punasema,
Keskelt kulda keerulise,
Wahelt wie wikerkaare,
Kue koidu keskeelta,
Üheksa eha õlmalta,
Sõitsid sõõla sõrwa pealta,
Wana wankri wahedelta,
Eha tähe õue alta,
Pääwa pere wärawalta
Tuhat tutawa taluda,
Ütle mulle, wanarauka,
Tunnistele, tarka taati,
Kus sul kaugela koduda,
Arwuline asupaika?"
Wõõras lahke wanarauka
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kallis Kalewide poega,
Liisul liimitud kuningas!
Mis on tuulilta tuiskanud
Kogemata õnne käigil,
Ära hakka arwamaie;
Kodusi on Taara koeas
Kuldseid kalju kamberida.
Kuule kulda kuulutusi,
Hõbedasi awaldusi
Tulewa aea tulikust,
Pärast põlwe pääwadesta!
Senni kui sina walitsed,
Wahwa käega warjad walda,
Senni saab Wirus õnne aega,
Järwas järgne rahu aega,
Harjus kaunis armu aega,
Läänes laia lustipidu
Rahwa keskel õitsemaie.
Aga rikas ilu aega,
Päris õnne põlwekene
Saa ei kaua kestamaie!
Nõdrad saawad nõdramaida,
Wäetid teisi walitsema.
„Kahju, Kalewide poega!
Waga were walamine
Mõistab kohut sinu kohta;
Weri püab were palka,
Surm on surma sünnitaja;
Waga were wermesida,
Soome sepa saeatusi,
Hella eide pisaraida,
Sõsarate silma wetta
Wõi ei wõta mõõga küllest,
Kurja mingi kustutada.
Ole walwus, wahwa meesi,
Et sull' mõõgast mõrtsukada,
Sõasahast surmajada,
Kättetasujat ei kaswa!
Weri ihkab were hinda,
Ülekohtul 'pole uinu,
Kurjal tööl ei kinnitusta."
Kurwalt kostis wiimne kõne,
Kurwalt ettekuulutused,
Mis kui tuulekese tuhin,
Leinakaeblik laente kohin,
Wihmatuule wingumine
Kalewile kõrwa kostis.
Kui need paksud udupilwed
Kauwad päikese paistel,
Ehk kui waiksed õhtu warjud
Weerend päikesta peitwad:
Nõnda sulas õhtu rüppe,
Kadus kaste auru kaisu
Wõõra wanarauga wari.
Wäsind Kalewide poega
Uinus rahul puhkamaie;
Uni kukkus kulmudele,
Langes kulmult laugedele.
Unenägu kudus kueu,
Tõteliku tähendusi
Waiba kirjal walelikuks.
Wõõra wanarauga jutud,

Targast' antud tähendused
Tuiskasiwad aina tuulde.
Pääwa tõusul pääda tõstes,
Unepaeluſt peaſanessa
Katsus Kalewide poega
Mõnda meele tuletada,
Mis tal õhtul awalikult
Kallis wõõras kuulutanud;
Aga öö ja uneukkud,
Petelikud pildikesed
Segasiwad udu sompu
Eilsed kuuldud ilmutused.
Kalewide kange poega
Käskujalga kiirustama:
„Käi sa kiirelt koduje,
Rutta ratsul ranna poole
Wanemale käsku wiima!
Seadke wahid sihtimaie,
Kaldapapid kalju peale,
Nugissilmad nurmedele
Mere randa wahtimaie:
Kas ju kaugelt waenu laewad,
Pealekipujate paadid
Laente langul liikumaies?
Kallawad laewad kaldale,
Lodjad ika ligemale:
Siis aga wasta wahwad mehed,
Tugewamad teiste toeksa
Sõahiud sõdimaie.
Odamehed otsa peale,
Taperid taga rindanesse,
Nuiamehed nurga peale,
Ahingid abiks äärele,
Tuuramehed tuhingisse,
Määra hiud mässusele,
Wõidumehed lagediku,
Nende warjud wõsandiku,
Metsa salku salamahti,
Wardad warjuks wanemale,
Wikatid wile puhujale,
Noolingid mäe küüru peale;
Lingumehed libamiste
Kahel poolel kalda peale;
Ratsumehed rahekombel
Waenu roogus roodamaie!
Teised seisku teistel seinaks,
Pangu rammu raua wasta!
Las' siis mõõgad mõllamaie,
Odad osawalt orjama,
Taperid taga tantsima,
Wikatid waljust' niitama,
Ambu noolid nobedaste
Sündsat surma sigitama:
Kül siis suikub sõa kära,
Waikib kuri waenu wiha. —
Olge wahwad, Wirulased,
Wõtke abiks wahwa mehi,
Järwa poisa jänderiku,
Alutagusi toeksa,
Abilisi Harjumalta,
Lääneſt mõnda lisanduseks.
Weeretage waenu koeri
Kaldalt kohe kaugemale!
Saatke mulle sõnumida,
Kiirel jalgul käskusida,
Läheb lahing laiemaksa,
Kaswab kitsik kibedamaks:
Siisap tahan ise tulla,
Abimeheks astuneda.
Lähen tuska tuulutama,
Nukrat meelta meelitama."

Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kuninga käsk kukurus,
Wanema käsk wammukses,
Sõa sõnum suude sopas.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wankus wasta wana wares,
Wana wares, waene meesi;
Nokka nuusutas nurmena,
Söörmed puhusid pilwena;
Nina oli sõda nuusutanud,
Söörmed udusta söölunud,
Kas ei sala haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Juba oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud.

Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Pääliku käsud kübara al,
Sala sõnum suude sopas:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Mõõgaterad teenimaies.
Mis mul' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wasta wankus kotkas kuri,
Kotkas kuri, kõwernokka;
Nokka nuusutas nurmena,
Sõõrmed ududa uurisid,
Kas ehk asja haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud,
Tõtas teistele teadusida.
Sõitsin suisa Soome silda
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas,
Pääliku palwed keele paelul:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Taperi terad tahtemaies.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Tuli wasta kaarna poega,
Kaarna poega, raisa rooga;
Nokka nuusutas nurmena,
Sõõrmed puhusid pilwena:
Kas ei sala haisu sööluks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud:
Tõtas teistele teadusida.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsud kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas,
Pääliku palwed keele paelul.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wasta wankus hundikene,
Hundi kannul karukene.
Ninad nuuskusid nurmena,
Sõõrmed ududa uurisid,
Kas ei asja haisu arwaks,
Salakirja käsku tunneks.
Sõbrad olid sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud,
Tõtasid teistele teadusid.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sõa sõnum suude sopas,
Pääliku käsud kübara al:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Taperi terad teenimas,
Mõõgala mõtted mõllamas.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wasta wankus nälga, nõrka,
Nälga nõrka, kõlka kokka,
Nina nuusutas nurmena,
Sõõrmed söölusid pilwena,
Kas ei sala haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud;
Tõtas teistele teadusida.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda
Kihutes kiiruse käsku;

Kuninga käsud kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Ahingid asju aeamas,
Taperid teisi tautamas.
Mis mull' wasta wankunessa
Kogemata kuusatusta?
Wasta wankus katku, kawal,
Katku kawal, rahwa rööwel,
Sõa seitsmes selli kurjem;
Nina nuusutas nurmena,
Sõõrmed sõõlusid pilwena,
Kas ei sala haisu arwaks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud;
Tõtas teistele teadusida.
Kinni ma kimmeli kõitasin,
Panin ruuna rauda ikke,
Kõrwi Kalewi kammitsa,
Et ei saanud sammumaie,
Ega jooksu jõudemaie;
Hakkasin asja arwamaie,
Meeli mõtelda meelitama:
Kas mu käigist kasu kaswab,
Sõidust suuremat sigineb?
Werised on waenu wermed,
Sõal siuguna sügawus.
Miks ma waenu wiletsusta
Mõrtsuka mõõga mõllamist
Rahu põlwele pillutan?
Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu sõnum sügawasse
Mere marusse magama,
Kala kudusse kaduma!
Uinugu ummista urkanessa,
Enne kui heliseb edasi,
Enne kui kõliseb külaje!
Kiskusin käsud kukurist,
Wanema käsud wammuksest,
Paiskasin põhjatu meresse,
Laenete langu laiema.
Wesi weeretis wahtussa,
Pihu puistetas pilwessa,
Kalad kadusid kohkessa!
Nõnda waikus waenu warin
Nõnda kadus sõa kärin.

Kümnes lugu.

Kena ööde küünlakene,
Walgussilmil taewa wahti!
Laena lusti laulikule
Radasida rändamaie,
Sala teesi sammumaie:
Kussa Kalew enne käinud,
Poega enne puhkanenud,
Sõbradega seltsitelles
Mõnda tempu toimetanud,
Imelista ilmutanud.
Sirawade täht'de silmad
Tunnistanud nende teesi,
Kaugel maadel käikisida;
Näinud, mis seal nalja tehti
Wiru kuuskede wilula,
Harju haawade wahela,
Lääne lepiku keskela,
Näinud meeste naljatusi,
Wie wiletsuse waewa,
Kue kiusatuse kütke,
Seitsme sammu sidemede
Kogemata kinnitusta,
Kuhu mehed kukkusiwad,
Lustipidul langesiwad.
Läki aga laaneesse,
Pöösastiku paksudesse
Laulusida lunastama
Kuldasida koristama,
Hõbedasi otsimaie,
Waskesida wõtemaie.
Nii aga kuulin kuulutusi,
Wana jutu juurdumisi,
Muiste sõlmitud sõnasi,
Kullal kedratud kõnesi.
Kalewide kange poega
Läinud hobu ostemaie,
Künni ruuna kauplemaie.
Kui ta käinud tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Laulis lindu lepikusta,
Tarka lindu tammikusta,
Kägu kulda kuusikusta:
„Hobu hirnub Hiu-maalta,
Sälgu karjub suurest soosta,
Warsa karjub kaugeelta!
Hobu hirnub ostajada,
Sälgu karjub sadulada,
Warsa walgeid waljasida.“ —
„Tänu teile, linnud targad,
Tänu teede juhtidele!“
Paeatab Kalewi poega,
Tõstab jalga teise teele
Kirel käigil sammumaie.
Wiis oli Wirus wiibimisi,
Harjus aea wiitemisi,
Järwas tühja tallitusi,
Kust ei saanud kaugemale.

Paharäti poegadele
Tõusnud tuulest tülidusi,
Tühjast rahu rikumisi;
Järweke, kus enne eland,
Kaksipäini muidu käinud,
Läinud kitsaks kadeduses,
Weikeks wihaduse waenus.
Poissidel ei olnud püsi,
Mehikestel enam mahti,
Pidid perest põgenema
Uuta aset otsimaie.

Kui nad kaugel kõndinessa,
Tuuliskäigil tallanessa:
Kas ei kuskilt leiaks kodu,
Paremada asupaika,
Kuhu raea kinnitada,
Wahet wõiksid walmistada;
Sealap leidsid õnne sowil
Suures Kikerpära soossa
Kogemata kohakese:
Kuhu koer ei korjaks kodu,
Penipoeg ei pesapaika.
Paharäti poegadele
Paistis paika meele pärast,
Siiski tõusis segadusi:
Kumb neist päris peremeheks
Soole pidi seatamaie.
Meel oli meestel mõlemile
Soole sundjaks saadanessa.
Kalewide kallis poega
Juhtus kogemata käigil
Seltsis armsa sõbradega
Kikerpära piiredele,
Kui neil hamba kiskumine
Kannud kirge katuksele,
Lõket laele laiemale.
Paharäti poisikesed
Kiskusiwad karwupidi
Tuisatelles tuttikesi.
Kui nad Kalewida kaugelt
Tulles juba tunnistanud,
Waigistati waenu wiha.
Mehed hüüdsid ühel uulel:
„Kallis Kalewide poega,
Sammu, sõber, seie poole
Meile õigust mõistemaie,
Riukära kustutama!"
Kalewide kange poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Tunnistage tüli tõusu,
Riidlemise raeatusta!
Tuisku tõuseb tuuleesta,
Pilwest wihma pisaraida,
Wihastusest waidlemine,
Kiusamisest kohtukäiki;
Sellepärast seletage
Pikemalta tüli põhja!"
Paharäti wanem poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Soosta sündis segadusi,
Rabast meile riidlemisi,
Kes meist kahest leidnud koha,
Kes saab soole sundijaksa.
Kodund kõrwi kõndisime,
Teeda ühes tallasime,
Seie seltsis sammusime,
Siiski mina ligem sõrwa,
Wäljas poolel kõndis weli:
Sellepärast näitab selge,
Kui on minu päralt kohta."
Kalewide poega kostis:
„Pööras' pääga poisikesed,
Meelest tõlbid mehikesed!
Kodund ühes kõndisite,
Soole ühes sammusite,
Raba ääres rändasite,
Kus weel kummalgi ei kodu,
Päris pesimese paika:
Soo on alles sundijata,
Paik weel ilma peremeesta.
Kõlbamata tühja koha,
Kust ei inimestel kasu,
Ega tulu elajatel —
Tahan teile tulewaksa
Warju urkaks walitada,
Kodupaikaks kinkineda:
Kuhu kiskje kutsikate
Paku wõite põgeneda;
Suurem pool saab suuremale,
Weikem jälle wähemale."
Paharäti poisikesed
Kalewi poega paluma:
„Wõta sooda, wennikene,
Raba ise raeatada,
Kahte jausse jagadella,
Kust ei uuta kohtukäiki,
Tülitsemist tõusenessa!
Ahnus wõiks ehk aega mööda
Piiresooni pikendeles
Waud wia wööritie,

Kui ei kiwa kinnituseks
Sõrwadele seadenessa,
Nööril iga nurkadesse."
Kalewide kallis poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Kesse küla kohtukäiki
Korra läinud kohendama,
Peab ka lugu lõpetama,
Asja selgeks aeamaie.
Armas Alewide poega!
Nõuta mõõdu nöörisida,
Piiramise paelukesi,
Mõõda raba nööri mööda
Keskelt kahte jagudesse,
Wea siis wagu wahedele,
Pika peendra piireeksa,
Pane kiwid raea peale,
Waiad sõrwa seisamaie,
Siis ei tõuse segadusi,
Wihaduse waidlemisi!"
Alewide armas poega
Tõtas tööda toimetama,
Kalewide poea käsku
Sõbra seltsis seademaie.
Kalewide kange poega
Tallas ise teise teele
Tarbeliku tallitama,
Suuri töösi sünnitama.
Alewide armas poega
Sõbra seltsis asja seades
Arwas mõõdu alustuseks
Jõekaldal wõtta kohta,
Mustapallil mõõdu paika,
Kuhu waiad kinnitada,
Piire otsa tahtis panna.
Wana waenu waimukene,
Kes ei raatsi ristilapsi
Kuskil jätta kiusamata,
Walmis juba wõrgutamas,
Wette pinnalt pistis pääda,
Laente alta luuril silma
Kawalaste küsimaie,
Pilkes otsust pärimaie:
„Minga tööda, mehikesed,
Salalikult sünnitate,
Kiirelikult kohendate?
Kas teil aega aina kasin?
Püsim ehk kui linnupüüdjal,
Kellel saaki kogemata
Paelust metsa peasenessa?
Saak ju mõttes mehel kotis,
Kui ta kiirest' kannul kargas."
Alewide poega mõistis
Paharäti pilkamista,
Ehk kül jänes pool ju püksis,
Siiski kostis kohkumata:
„Tahtsin jõge takistada,
Wette woolu wõrgutada,
Laenesida lingutada,
Käigi kohte kütkendada:
Et ei looma liikumaie
Saaks ei sisse sõudemaie,
Ega wälja weeremaie."
Wettewaimul wana talu,
Weepinna warjul pere,
Salapeidus sängikene
Harimise kombel armas,
Tuttaw teede wäga tulus;
Sellepärast sula suuga
Mesikeelil meeliteles
Alewi poega paluma:
„Jäta jõge paelumata,
Jäta wetta wõrkumata,
Käikisida kütkemata,
Teesi takistamata,
Sissekäigid sidumata,
Wäljakäigid waiamata;
Tahan sulle suure palga,
Mis sa küsid, täiel mõõdul
Tõrkumata tasudella,
Waidlemata maksta wälja.
Alewide poega arwas
Kasu kohe, kostis wasta:
„Mis sa mulle, mehikene,
Lubad lepituse palgaks,
Kui me' kaupa kinnitelles
Sõbralikult sobitame?"
Kawal weltewaimu wastas,
„Mis ma sulle palgaks paiskan,

Lepituse hinnaks luban,
Pead sa ise ilmutama!"
Alewi poega paeatas:
„Kui sa kannad kamalula
Wana kaape pesa wõrra
Taaldrid kokku kuhjadela,
[illegible] jätan sidumata,
Käigikohad kütkemata."
Wettewaimn wastanessa:
„Homme wara hommikula
Tõutan tua taalerida,
Raha kaape rummu täie."
Alewide poega kostis:
„Sarwist härga seutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse.
Wea sa mulle sõna wõlga
Tõutuse täitemiseks,
Muidu tõuseb meile tüli,
Tuleb kitsik jälle kätte."
Wettewaimu waus alla,
Puges peitu jõe põhja.
Kalewide sugulane,
Kawal Alewide poega,
Uuris öösel urkakese
Sõbra abil muru alla
Ligi sülla sügawuse,
Põhjast laia, pealt kitsa
Kaape rummu kohaliseks;
Seadis kaape kaaneeksa
Mulgu peale murudela,
Leikas kübarale põhja
Sala haugu sõrwitie,
Kust kõik sissekantut koorma
Kaewandiku kukkunessa.
Purask kandis teisel pääwal
Koidu piirel juba koorma
Rootsi wana rublasida,
Mis ei kaape põhjakesta
Mitte jõudnud kinnikatta;
Pois tõi teise õlma täie,
Kandis koorma kolmandama,
Kandis neljandama koorma,
Wiis weel wara wietkorda,
Kulda lisaks kuetkorda,
Kust ei küllust kübarale
Siiski saanud siginema.
Wara kipus wähenema,
Rikus mehel lõpemaie.
Kül ta kaapis rahakerstud,
Pühkis puhtaks põhjadani,
Koristeles kukrukesed,
Sõna tasuks tasku sopad.
Töö ja waew läks siiski tühja,
Nõutamine üsna nurja:
Kübar seisis kerkimata,
Ega tahtnud saada täide,
Kuhja peale kaswatada.
Wettewaimu hakkas wiimaks
Alewi poega paluma:
„Lepi wõlga laenu peale,
Kannatele, kulla wenda!
Kui lääb suwi sügisele,
Siis ma tasun wõlga sulle,
Kannan lisa kübarale,
Kunni tõuseb kuhjadele."
Alewide armas poega
Wäga kawal wastamaie:
„Sarwist härga siutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse!
Tee on pika minijale,
Aega pika ootijale
Wõlga pika wõõra oma;
Maksa lühi lubaduse,
Ehk ma täidan ähwarduse,
Köidan kinni sinu käigid,
Wõrgutan wette wärawad:
Et ei looma liikumaie
Saaks, ei sisse sõudemaie,
Ega wälja weeremaie."
Wennikesel wettewaimul,
Paharäti poeukesel,
Paremat ei olnud pidu,
Kui et koeu kõndinessa
Emalt abi otsimaie,
Lisadusta laenamaie.
Sala mõteid sünnitelles
Hakkas pettis paeatama:
„Armas Alewide poega!
Lubatuse lepituseks
Tahan täita tõrkumata

Kübara full' kuhjadela,
Kui sa ise tuled kaasa;
Siis ei sigi segadusi,
Pikemalta kustki pettust."
Wana kawal wõrgutaja
Püüdis Alewide poega
Waranduselt ärawia.
Aga Alewide poega
Mõistis mehikese mõtted,
Kurja waimu kiusamise,
Misga teda püüdis petta;
Seadis sõnad sõudewale.
„Sammu sina, sõbrakene,
Kalewide kannupoissi,
Wõla talu waatamaie,
Tema tutwaid teretama.
Aita kanda rahakoti,
Kui on mehel raske koorma;
Mul ei ole mitte mahti
Täna käiki tallitada,
Pean kui kalju mere põhjas,
Tugew tamme tuulcessa
Warandusta wahtimaie,
Hõbe kogu hoidemaie."
Kalewide kannupoissi
Tõtas käsku täitemaie.
Wettewaimu astus ette,
Alewide abimeesi
Kõndis taga tema kannul,
Tallas tundemata teeda,
Rändas sala radasida
Pimeduse piiredele,
Kus ei olnud enne käinud
Elaw' inimese jalga,
Weel ei walgus' laste silma
Neida kohte enne näinud,
Alewide abimehel
Sõõlusiwad püksid püüli,
Kui nad pikal teedekäigil
Sõudsid kurja kopelisse,
Warjuriigi wainu alla,
Kus ei koitu kerkimaies,
Eha walgust helendamas.
Pääwal päike seal ei paista,
Kuu ei öösel anna kuma,
Tähesilm ei näita teeda
Pimeduse paikadele.
Aega mööda hakkas kuma
Walgust teele wälkumaie,
Sest et wärawate sambas
Tõrwa pütid põlesiwad.
Kui nad tupa kahekeste
Üle läwe astusiwad,
Tulid wettewaimu wennad
Wõõrast wastawõtemaie,
Palusiwad pingi peale
Laua taha istumaie,
Kuldse kannude keskele,
Hõbe waagnate wahele,
Mis kõik wõõra mehikesel
Talu rikust tunnistasid,
Pere auu awaldasid.
Auu ahnus arwatakse
Põrguliste päranduseks,
Sestap poisid söömalauda
Wõõral' uhkest' walmistasid.
Kalewide kannupoissi,
Kartus araks küpsetanud,
Wõind ei wõtta wõõrusrooga
Mitte maitseks kausista,
Wõind ei kannust keelekastet,
Mõdu märga magusat
Mitte suutäit suhutada,
Sest et tulesädemeida
Wälkus wälja waagnadesta,
Kerkis üles kannudesta,
Põrkas wasta peekerista.
Paharäti poeukesed
Hakkasiwad isekeskis
Sala jutu sahkamaie,
Põrgu keelil paeatama,
Winderdi ja wänderdie,
Laksati kui Lätikeele,
Mis ei mõistnud wõõras meesi.
Kalewide kannupoissi
Murelikult mõtlemaie,
Agaraste arwamaie:
„Kitsik kipub käsidele!
Noore põlwe nurmedele
Pean ehk poissi närtsimaie,

Sõbra waranduse saagil
Salamahti suremaie,
Kus ei nutma nooreb neiud,
Kähärpääd ei kaebamaie!
Ahne Alewide poega,
Kes sa sõbra kammitsasse
Pannud põrgu paeladesse,
Poolik muna palju parem,
Kui üks tühi koorekene!"
Pärast pika paeatusta,
Sala nõude sobimista
Hakkasiwad tulehargid,
Põrgulaste poisikesed
Naljatusel mängimaie;
Wõtsid mängiks wõõra mehe,
Kes kui kerge kurnikene,
Weerew ratas wainuela
Lustil pidi lendamaie,
Tuule kiirul tantsimaie!
Põrgu poead paiskasiwad
Kannupoissi kihutelles
Ika käest käsidele;
Mehike kui kassi-märssi,
Tuulaw takutopikene
Lendis seinast seinasse,
Nurgast teise nurgasse.
Alewi poea sõbrake
Poisikesi palumaie:
„Kiigutajad, kulla wennad!
Laske maha, ma paluksin,
Seie mustale murule,
Seie põrgu põrandale;
Seiske senni, kui mõõdan seinad,
Nõõritellen nurgakesed,
Paelutan toa pikused,
Lõngutan toa laiused,
Kust wõin kodu kuulutada,
Sõbradele seletada:
Kuis mind kõrgel keeritati,
Wiskedela weeretati."
Kui sai mahti mehikene,
Puhkamista poisikene,
Wõttis nöörid wöölta,
Misga enne mõõtnud sooda,
Raba oli raeatanud,
Hakkas seinu mõõtemaie,
Nurkasida nöörimaie,
Mõõtis poolel pikutie,
Laskis teise laiutie,
Kolmandama kõrgutie,
Neljandama nurgetie,
Ukse piidad pikutie,
Ukse läwe laiutie.
Õnnelt peasis üle ukse,
Peasis meesi putkamaie,
Tuule kiirul kihutama.
Mehike ei leidnud mahti
Üle õla ümberwaata,
Kandadele silma käända,
Enne kui laia ilmale
Peasis pääwa paisteele,
Kuhu kurja kütkendused,
Põrgulaste paelutused
Pikemalt ei puutunessa.
Wahti oli wärawasta,
Uksehoidja hüüdanenud:
„Tahad sina teedekäiki
Õnnelikult lõpetada,
Lingu paelust peaseneda,
Kääna käiki hüwa käele!"
Siiski saand ei mehikene
Kiusamata minna koeu.
Wahwa meesi wallaline
Kui se kägu kuuseessa,
Laululindu ladwaassa;
Weikel wiisi wiletsusi,
Kuusi korda kütkendusi.
Kalewide kannupoissi
Põrgu piinast põgenedes
Leidis korra lingutusi,
Kui üks litta koerakene,
Kaks weel kaasas kutsikaida,
Temal wasta weerenessa.
Litta, juudaliste ema,
Tuli tuiskel Torilta,
Kus ta käinud wihtlemaies.
Sealap Alewide sõbral
Wahi sõnad wärawasta
Tulid meele mõtteesse:
Käänas kohe hüwa käele

Teista teeda tallamaie.'
Lendes sõitis littakene
Temast mööda tuhinaga,
Kus ei hiukse karwakesta
Mitte mehel liigutanud.
Sammusida siruteles,
Kiiret käiki käidanesse
Jõudis Alewide sõber
Wiimaks jõe kalda ääre,
Kuhu Alew sala koopa
Sügawale sobitanud
Põrgu poea petuseksa.
Sügaw mulku muru alla
Tunnisteles tehtud tempu,
Kaaneks katetud kübara,
Kui se rikas rahakoorma
Metsa lälnud kõik mehega.
Kalewide kannupoissi
Alewi jälgi aeama,
Kuhu sõber kadunessa.
Wettewaimu wennikene
Kihutelles tema kannul,
Poisikesta pilkatelles
Kawalaste küsimaie:
Kas sul püksis põletaja,
Parmukene istub p . . ses?
Miks sa meile, mehikene,
Kulla koorma unustanud?
Ma ep jõudnud ränka koti
Kodunt üksi ärakanda.
Katsume nüüd tehtud kaupa
Teisitele toimetada!
Kas ehk rammu katsumaie,
Woi ehk wõidu jooksemaie,
Kumb saab wõidul kuningaksa?"
Wettewaimu wennikene
Omas meeles mõtlemaie:
Tarkus on kül nende taskus,
Wõimus siiski minu wolil.
Kalewide kannupoissi
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kui sul lusti, wennikene,
Läki kohta katsumaie!"
Koha otsimise käigil
Nägid mehed Närska mäge,
Mis neil kohe meele pärast
Wõidu mängiks waliteda.
Enne weel kui mehed määle
Sammusida sirutanud,
Tuliwad neil wasta teelta
Kange Kalewide poega
Armsa Alewi poeaga.
Wiimne oli warjupaika
Wettewaimu waranduse
Põõsastiku pannud peitu.
Kalewi poeg paeatama:
„Waata, kulla wennikene!
Kust sa seda Lätikopsu
Saatejaksa oled saanud?
Kust se ime külaline
Sugudela siginenud?"
Alewide poega kostis:
„Wõõras on mul mõlgeniku,
Kellega ma tegin kaupa,
Kes ei täitnud kaapekesta."
Kannupoissi paeatama:
„Wõõras on mul wastameesi,
Kellega ma tegin kaupa,
Wõitlemise mängi wõtta
Närska mäele nalja pärast."
Kalewide kange poega
Pilkamiste paeatama:
„Kaswa weel mul, kullakene,
Weni, armas wennikene,
Sirgu, sirgu, sõbrakene,
Kibedama aea kohta;
Wõim weel wäga weikekene!"
Paeatelles aga pistis
Kannupoissi karmanisse,
Püksi tasku paisumaie,
Siisap tõtas kiirel sammul
Närska mäele naljamängi
Wõõra wasta wõitlemaie.
Mehed wõtsid eesimängiks
Wõidul kiwi wiskamista;
Kelle kiwi kaugemale
Lingult pidi lendamaie.
Wettewaimu wennikene
Pidi eesi paiskamaie
Lingult kiwi lendamaie.

Kohmetanud käpadega
Seadis paksu sõrmedega
Poisi kiwi poole pääwa
Silmuksesse seisamaie.
Laskis lingu lennutelles
Kümme korda ringis käia,
Siis wast paiskas sõudemaie,
Tuule kiirul tuiskamaie.
Kuhu kiwi kukkunessa,
Saadik maha satunessa?
Kiwi kukkus järwe kalda,
Wirtsu järwe ääre peale,
Kümme sammu sõrwast kaugel.
Kiwi wõite kopikata
Selgest' oma silmil näha,
Mis kui kehwa mehikese,
Perepopsi saunakene.
Wõidu lingu wiskamine
Käsila nüüd Kalewile,
Kel ei olnud tõstekangi.
Winna poomi mitte waea;
Kümme sõrme kohendusel
Tallitas ta weiket tööda,
Seadis kiwi silmuksele
Parajaste paiga peale.
Kihuteles kange käega
Lingult kiwi lendamaie,
Tuule kiirul tuiskamaie.
Tuules tõusis tuhinada,
Kõrgel kuuldi kohinada.
Kiwi lendas kaugeele
Tuiskades kui tuulispaska
Merelaentel mõllusela,
Lendis Peipse ligidale,
Kukkus ligi järwe kalda.
Kesse Peipse rannas käinud,
Kül se näinud wõidukiwi.
Wettewaimu wennikene
Palus mängi pikendada,
Teisel tükil toimetada.
Kalewi poeg kostis wasta:
„Minu pärast, mehikene!
Wõitlemista ei ma wihka,
Kiustemängi ial karda;
Wõitlemine toetab wõimu,
Mängil kosub mehe rammu.
Wõtkem kätte wägikaika,
Kumb meist kumba kangutelles
Kõrgemale kergitelleb."
Mehed istusid murule,
Jalga tugiks wasta jalga.
Wettewaimu tugew wemmal
Wõeti kätte wägikaikaks.
Wettewaimu wenitelles
Käsi tahtis katkendada,
Pihasooni kista paigast:
Wõind ei siiski wastameesta
Kalewida kergitada,
Paigast mitte põrutada.
Kalewi poeg toetas kanna
Walusamast' tema wasta,
Sõlmis kindlamaste sõrmed
Kooguteles kepi külge,
Tõmbas korra tõsiselta,
Wiskas wettewaimukese,
Kui oleks tühi takukoonal,
Tuule tiiwul tuiskamaie!
Pää käis korra kukerpalli,
Jalatallad wasta taewast,
Sõrmed peasid wägipulgast,
Mees kui lindu lendamaie.
Weeres linges seitse wersta,
Purjeteles penikoorma,
Raksas maha rägästiku,
Küngastiku keskeela,
Kus ei wõinud kuel pääwal,
Seitsmel silmi seletada,
Kahekssamal kaela kanda,
Liikmesida liigutada,
Põrund keha paenutada.
Kalewide kange poega
Naljatusta naeramaie,
Alew hambaid hirwitama,
Poisi taskus pilkamaie
Wettewaimu wiletsusta.
Kange meeste naerukära
Käis kui Kõu kärgatused
Läbi laia lagediku,
Paksu metsa põõsastiku,
Maapinda müdistates,

Künkasida kõigutelles.
Alewide armas poega
Pette lugu paeatama,
Kuda lõhkend kübaraga
Mustapallil mehikesta
Tugewaste oli tüssand,
Wettewaimu wara wõtnud.
Alewi poea awaldus:
„Sarwist härga siutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse,“
Pani Kalewide poega
Kuuldes kohe kohkumaie:
Mõõga wõlg weel maksemata,
Sepa kätte saatemata.
Kalewide kange poega
Seadis sõna sõudewalle:
„Alewi poeg, armas wenda,
Käi sa kiirest' koduje,
Aea hallil alla õue,
Kõrwila läbi kopeli
Kuulsa Kalewi peresse,
Wana taalderi talusse;
Laena rannast laewakesi,
Laiemaida lodjakesi,
Paremaida paadikesi;
Koorma laewad kulla alla,
Paadid hõbe kilda kandma,
Lodjad wara wedamaie;
Palka mehi purjetama,
Tugewamaid tüürimaie,
Sõbru seltsis sõudemaie;
Wõta moona, wõta wara
Teedekäigi tarwituseks.
Pärast aga pana peale:
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kaksikümmend lüpsilehma,
Wiiskümmend paremaid wasikaid
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paati rukiteri,
Tuhat wana taalderida,
Sada paari paaterida,
Kakssada kulda rahada,
Sületäie sõlgesida,
Wie neitsi kaasa wara.
Pane lisaks paari paatt
Weel mul wana waraga;
Kanna kalli killa koorma
Sõudes merel Soomeesse
Kuulsa sepa koduje,
Maksa minu mõõga hinda,
Tasu wõlga tingimata,
Lisa kulda peale kaupa,
Ootus' hinnaks hõbedada,
Isa lelle lepituseks.“
Alewide armas poega
Tõtas käsku täitemaie,
Rutas kiirest' käidanema,
Harju poole aeamaie.
Kalewide kange poega
Istub maha muru peale
Põõsa warju puhkamaie,
Meeles lugu mõtlemaie,
Asju läbi arwamaie,
Wiimsed sõnumid Wirusta,
Kurjad waenu kuulutused.
„Kustap leian kindlat kohta?“
Paeateleb kange poega,
„Warjupaika wäetidele?
Weereb waenu wägesida,
Sõameeste seltsisida
Wiru laia wäljadele,
Järwa raatma radadele:
Siisap tarwis kindlat seina,
Mõnusama müürisida
Warjupaigaks wanadele,
Rahuurkaks raukadele,
Peidunurgaks piigadele,
Kaitsetoaks kähärpäile,
Rutu kambriks nõdradele,
Leinakoeaks leskedele.“
Kalewide kange poega
Mõtles aga targal meelel:
„Lähen laudu lunastama,
Hoone tarbeks ostemaie,
Tahan linnad tugewuseks
Ilusaste ehitada,
Ühe linna eide iluks,
Taadi kalmu kaunisduseks
Kalju peale kaswatada;

Teise linna Taara mäele
Ema jõe kalda ääre
Warjuks Taara waarikule,
Kolmandama Jaani kolka
Sala soo sügawusse,
Alutaha ühe linna
Raukadele redupaigaks,
Waeste lastele warjuksa.
Täna ei ma lähä teele,
Puhkan keha paremine;
Homme wara hommikula
Tõtan teeda tallamaie
Peipse järwe piiredele;
Senni saab Alew Soomeesse
Mõõga wõlga maksemaie."
Tahtis nuga wõtta taskust,
Kui tal käsi kogemata
Poisikese külge puutus,
Kes kui siga kotista
Sealt ei wõinud wälja saada,
Iseennast awitada.
Kalewide kange poega
Pilkamisel paeatama:
„Kas sa nääd! mis kirbukene
Karmanis mul kutisteleb?
Astu wälja, wennikene,
Tuule õhul toibumaie,
Pääwa paistel paisumaie,
Kuude walgel kosumaie!
Kuule, kulla kannupoissi,
Märka sõnu, mehikene,
Kui neid kasuks sulle külwan,
Juhatuseks ilmutelen!
Kuule, kotka kaswandiku:
Enne kui sul äbarikul
Tugewama tiibadesse
Sõudwa suled sirgunewad,
Ära kipu lendamaie!
Kui sind kuri kiusamaie,
Waenu mees saab wõrgutama:
Tulgu tugi tarkusesta,
Arwust parem abimeesi;
Püa waenlast pilkamisel
Kawalaste kütkendada,
Kunni jõudu kaswanessa,
Rammu tõuseb rohkemaste.
Mis sa, wäeti mehikene,
Wettewaimul wägi korral,
Põrgulisel wasta püsiks?"
Alewide sugulane
Mõistis kohe, wasta kostis:
„Mis ma wäeti mehikene
Wettewaimul wägikorral
Põrgulisel wastapaneks,
Seda oli selgel silmal
Alewi töö awaldanud,
Kui ta suwikübarada
Seadis kateks koopa suhu.
Nõnda oleksin ma noori
Wõidumängi walmistanud,
Pilkel põrgulista petnud."
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewalle:
„Weni waksa, wennikene,
Kaswa kaksi kõrgemaksa,
Paisu, poissi, paksemaksa,
Kosutelle kangemaksa
Edespidise elule,
Tulewa aea tuluksa!
Jää sa seie teedejuhiks,
Kunni lähen kaugemale
Peipse järwe piiredele
Tarbeliku tallitama.
Kui siin kiireküüdilisi,
Sõa sõnumide sõudjaid
Wirusta peaks weeremaie:
Wea neid, sõber, wiibimata
Peipse järwe piiredele,
Kuhu käiki kinnitelen,
Asjula ehk wiidan aega."
Jutu westes wõeti õhtuks
Toitu keha toetuseks,
Keelekastet karastuseks,
Enne kui mahaheideti
Põõsa warju puhkamaie.
Ööde rüüdi kattis kinni,
Waikus' kuube waarikuida,
Lukuteles linnu keeled,
Elawate healitsused;
Siugu sitika wilula,

Suwe ilul laulis sirtsu,
Sääski lennul sirisedes,
Rääku ruki põllu pealta,
Wutti wette kallastelta,
Muud ei kuskil elumärki,
Kaugel kuskil kuulutajaid,
Hõbenokal healitsejaid.
Taewast waatasiwad tähed,
Paistis kuu palgekene
Waikselt puhkajade peale.
Unenägu kudus kuube
Suikujate silma ette.

Ilma=neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas laia laaneessa,
Kust ei enne käinud karja,
Käinud karja, hulkund orja;
Ladwil käinud linnu jalga,
Sambla alt sala siiuke:
Senna neitsi sammumaie,
Lusti teeda tallamaie.
Mis ta metsas märkinessa,
Mis ta teelta tähtinessa?
Kaew oli sügaw kaewatud,
Urgas põhjatu uuritud.
Kaewul käisid karjateesi,
Radasida rahwa jälgist.
Ilma=neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Kaewust wõtma kerlekastet,
Kulda koogul kongitsema,
Hõbe pangil püüdemaie.
Metsa poega, poisikene,
Kõwer silma kaswandiku,
Nägi kena neitsikese
Wetta kaewust winnamaie,
Tahtis api tõtamaie.
Ilma=neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga —
Ehk oli poissi ehmatades
Kätte laskund kallukille —
Kautas sõrmukse sõrmesta.
Ilma=neitsike ilusa
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Kurbel häda kurtemaie,
Sõbra meesta soowitama,
Abimeesta meelitama:
Kesse sõrmust sügawasta,
Kulda wõtaks wette alta.
Kalewide kallis poega
Kuulis neitsi kurwastusta,
Linnu nukra leinamise,
Tõtas abiks tüterile.
Seadis sõna sõudewalle:
„Mis sa nutad, neitsikene,
Mis sa kaebad, kähärpääga,
Leinad, kena linnukene?“
Ilma=neitsike ilusa
Mõistis kohe küsimise,
Laulis wasta lahkeesta:
„Mis ma nutan neitsikene,
Mis ma kaeben kähärpääga?
Wetta kaewusta winnates
Kautasin sõrmukse sõrmest,
Weeres kuld mul wette alla.“
Kalewide kange poega
Kargas kohe kaewuesse,
Tõtas sõrmust otsimaie.
Sortsilased suurel seltsil
Kalewi poega kiusama:
„Hiir on isi hüpand lõksu,
Karu kammitsa kaewusse!
Wõtke kiwi, wennikesed,
Kukkutagem kukla peale,
Kange mehe kaela peale!“
Weski kiwi weeretati
Kiirest' kaewu rakkedele,
Kõrgelt kaewu kukkutati,
Mis pidi mehe murdemaie,
Suure karu surmamaie.
Kalewide kallis poega,
Kui ta otsind tüki aega,
Kargas jälle kaewu peale.
Mis tal sõrmuksest sõrmessa?
Weski kiwi weereb käessa,

Sõrm käib läbi silmuksesta.
Kalewi poeg küsimaie:
„Ilmaneitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Kas se sõrmukse sinuda,
Mis sul kaewu kukkunessa,
Wette alla weerenessa?
Muud ei leidnud ma mudasta,
Suuremat ei puutund sõrme."

Üksteiskümnes lugu.

Ämariku palge puna
Palisteles pilwesida
Wikeliste wiiruliseks,
Kullakarwa keeruliseks
Ue pääwa iluduseks,
Kui ju Kalewide poega
Ärksal silmil asemelta
Kargas ülesi' kõndimaie.
Wirgul 'pole wiibimista,
Kiirel kuskil kõheldusta.
Karastawa kasteela
Sammusida sirutelles
Kõndis kange mehe poega —
Pärast wõetud linnupetet —
Peipse järwe ranna poole;
Lõhkus mööda metsasida,
Üle laiu lagedaida,
Läbi paksu põõsastiku,
Siis weel tüki samblasooda,
Mõne tüki mättastiku,
Kuhu teed ei olnud tehtud,
Rada ette raeatatud.
Kus ta tormas laane kandu,
Senna tänaw sigiuessa,
Kus ta sõtkus sooda mööda,
Kaewandiku kaswatasi,
Kus ta kõndis künkeliku,
Sile sammul sündinessa;
Künkad läksid küürusele,
Madalamaks mõnda mägi,
Kuhu kanda kauemine,
Warwas juhtus wiibimaie.
Järwe ääre jõudanesse
Wiibis Kalew waatamaie,
Kas ei kuskilt koorma kandjaks
Parajada paadikesta,
Lodja juhtuks leidamaie.
Langetawa laenetele
Silmi kaugel sirutelles
'Polnud näha paadikesta,
Lodja kuskil ligemalta.
Kalew kääris kue õlmad
Woltis wöö wahedele,
Siisap suisa sammumaie,
Laentest läbi lõhkumaie.
Waataksid sa, wennikene,
Kalda äärest tema käiki,
Lennus kõndi laenetessa,
Nääks ei noorem nugissilma
Koguniste teista kallast,
Kuhu mees wõiks kuiwikule
Kanda jälle kinnitada,
Warbilt wetta walgutada.
Kalewide kange poega
Pidand ei tee pikusesta,
Wesirada ränkusesta
Sammudele sidujaida;
Lõhkus aga lustilikult
Lahkel meelel laenesida,
Tuiskas wetta tolmamaie,
Kõrgeele kerkimaie,
Walges wahtus wihisema.
Kalad põhjas kohkusiwad,
Wähid urkas wabisesid,
Lagled läksid laente alla,
Pardid pakku pilliroogu
Mehe sammu müdinala.
Kesse oleks kogemata
Sellel pääwal juhtund senna
Se kül oleks omal silmil
Wõinud näha wöörikuida
Sala asju sündimaie,
Imeliku ilmumaie.

Paksu wõsandiku warjul
Seisis peitus sortsilane,
Peipse ranna parem tarka.
Mehike kui metsaline
Karwus kaswand üle keha,
Orikana harjaline
Kui üks kahejalgne karu.
Seasöörik pilussilmad
Seisid rähma sidemessa,
Käias ila kammitsasse;
Laia suu soppadesta
Walge ila wahtunessa,
Kui sel kuldil kihwadesta;
Kassi wärki kärsis koonu
Küllalt näitas kadedusta.
Kahejalgne karwaline
Mehekomblik metsaline
Sugult soola sortsilane,
Tükaltie tuuletarka,
Mõnes tükis Mana tarka,
Laususõna lobistaja,
Abisõna arutaja,
Tuulewile tuuseltaja,
Oskas arpu lõõdanessa,
Sõõlukesta seadanessa,
Warga kueu wõtme abil
Wiina klaasi walmistada,
Wihtlemisel wiha wõtta,
Paha panna teise peale,
Wihkamista wiletsale,
Wiirastusi wähendada,
Tondi teeda takistada;
Oskas arwu arstimisi,
Tuulest terwist tallitada,
Nikasdusi nõrgendada,
Tõukamisi tasudella,
Asemelta läinud liiget
Punalõngal paigutada,
Muhutõbe muisutada,
Kõhuwoolmeid näpistada;
Oskas werepide sõnu,
Teadis tule takistusi,
Walusõnu ussi wasta,
Sammaspoole salasõnu,
Maast saand wiga magajale
Hõbe walgel õiendada,
Kõhetuma kinnit-kaswu
Koera söögil kohendada,
Wäetid lapsi waigistada,
Wihtlemisel nuttu wõtta;
Oskas rabanduse sõnu,
Wahwu hellitingu wasta,
Teisi weel ehk tosinala
Hambawalu wõtemiseks,
Hallitõbe arstimiseks,
Teha soola topsikesi,
Walmistada nõia wihku,
Kaitsekepi karjusele,
Küllus' nooli küttidele,
Õnne õngast kalamehel',
Nurjawõtjat noorikule;
Oskas wana Tühja teeda
Sambla alta seletada,
Waranduse wedajaida
Ristiteedel elustada,
Tule tähel raha hauku
Õõde warjul õnneks saada.
Täna mees ei teinud tulu,
Kui ta kaldal kükkakille
Tuule sõnu tugewaste
Puhus Peipse järwe peale
Laenetele lennutuseks,
Kalewile kiusatuseks.
Wesi kerkis weerlemaie,
Laened kõrgel lendamaie.
Kaugelt paistab kaldaasse
Petelikku pildikene,
Mis kui mehe maalikene,
Kehakomblik kueukene
Pool weel laente peitusela
Wette woli wangistusses;
Kerkib korra kõrgemale,
Langeb jälle laenetesse.
Ehk kül kümme wersta kaugel
Rändaja weel rannasta
Kueukana kõikunessa:
Siiski paistab selge silma
Meie mehe määraline
Laente pinnalt läikimaie.
Koorem raske piinab pihta,

Käänab selga küürusela,
Siiski tõttab kergel sammul
Koormakandja kalda poole,
Kaswab ika kõrgemaksa,
Tõuseb ika tähtsemaksa.
Sortsi poea puhumine
Puistab laened pilla-palla
Wettekiigel weerlemaie,
Kus nad kõrgel kerkisiwad,
Wahtus mehe reite wasta.
Naerdes laenekeste nalja,
Mõllamise mängikesta
Hüab Kalewide poega:
„Oi, oi! waata oidukesta!
Kipub kastma kellukesta!
Toho, toho, p—se lompi!
Tahad tõusta mehe tilli?“
Weel ei olnud tundi wiibind,
Kõndis juba koormakandja
Kalewi poeg kuiwikule.
Ei kül meie päiwil hobu,
Ega parem härja paari
Koormat jõuaks kergitada,
Mis seal kandis kange meesi.
Kalewide kallis poega
Toonud Pihkwast turja täie
Lunastatud linna laudu,
Kust saab tuge kurbadele,
Warju wana raukadele,
Nutu nurka neidudele,
Leina paika leskedele,
Tõuseb tulu teisteele.
Laua koorm ei olnud suuri,
Ega olnud wäga weike,
Paras mehe pihaline:
Tosinate arwul täitis
Kaksikümmend mehe koorma,
Paar weel lisaks peale pandud;
Polnud lauad paksusela
Kuskil üle kolme tolli,
Ega läinud laiusela
Kuskil üle kahte jalga,
Ega 'polnud pikusela
Kuskil üle kümme sülda.
Seepse Kalewide seljas
Kantud laua koormakene,
Mis seal meesi murudela
Ladus wirna lagedale.
Wõt' siis mõõka wöölta,
Tõmbas wälja tupeesta,
Tahtis laente tõstijale
Wette pillipuhujale
Tööpalka tasudella.
Aga wirgud warbakesed,
Kerged jala kannakesed
Wiinud sortsi wennikese
Pimedama metsa paksu,
Paku urgast otsimaie.
Kalewide kanget poega
Wesirada wäsitanud,
Lauad pihta pigistanud,
Sellepärast jätis sortsi
Kelmikese kiusamata,
Hakkas laia lagedale
Öömaea asutelles
Sängikesta seadamaie,
Wõttis järwe kalda weerest
Ölma täie sõmeraida,
Kuiwa liiwa liiwikulta,
Kandis tüki kaugemale,
Lautas maha lagedale:
Sest sai kuiwa külle aset,
Sängi wäsind suikusale.
Kalewide kallis poega,
Kui oli wõtnud toitu kotist,
Märga lähkrist maitsenud
Tülpind keha toetuseks:
Peastis tupe paelusta,
Wõttis mõõka wöölta,
Pani pahemale poole
Sängi kõrwa seisamaie,
Et kui häda äpardusta
Kustki tuleks kogemata:
Sõbraliku sõariista
Kohe satuks kätteele;
Sirutas siis liiwasängi
Wäsimusta wähendama,
Piinand pihta paenntama,
Pööras pää õhtu poole,
Jalad wasta hommikuda,

Kulunud otse wasta koitu,
Kustap warem koidu walge,
Päikese neiu palge
Noore pääwa rüpeesta
Kiirest' silma kerkinessa,
Laugudele langeneksa;
Kust, kui kogemata korral
Wäsind mees saaks wiibimaie
Kauemine une kaisu,
Koitu tuleks kutsumaie,
Walgus meesta wirgutama.
Parem käsi seisis sirgul
Wartade ja lõune wasta,
Kura käsi kõwerilta
Wana põhja wankri wasta.
Wäsind silmad wausiwad
Rutust' une rakkeesse,
Kiirest' uinu kammitsasse:
Unenäul ei olnud aega
Magajada mängitada
Walekueu walmistelles,
Ega tõisist tähendelles.
Üürikese aea pärast
Norin juba täitis nurme
Maapinda põrutelles,
Metsasida müdistades,
Järwe laeneid kõrgutelles,
Kui oleks Äike ähwardelles,
Pikse isa pilweesta
Tuule õhku tallamaies,
Suisa-paisa sõitemaies.
Peipse sortsi peidu pakus,
Kes kui wähki urkaassa
Pääwa walgelt oli peitnud,
Kuulis kange mehe kõlast
Magamise märkisida;
Astus sammul argeliste
Salamahti sängi poole
Kükiwarbil waatamaie,
Kust se kõla kostanessa.
Põõsa warjult wõõritie
Silmas Kalewide sängis
Mõõga kõrwas magajada;
Läks siis sammul ligemale
Argelikult astunessa,
Kassiwarbil käidanessa:
Kas saaks mõõka mehe käesta
Wargaküüsil wiidanessa.
Mehikene lootis 'mõõka
Salamahti sängielta
Künka kõrwast käpistada.
Mõnus Kalewide mõõka,
Mehe wõimu määraline,
Se ei hoolind sortsista;
Magas aga murudela
Liikumata mehe ligi,
Kui oleks kinni kaswanud,
Juuril maasse juurdunud.
Ega wõinud warga wõimu
Kallist mõõka kergitada,
Mitte tõsta murulta.
Soolasortsi sõnatarka
Kawalusi katsumaie,
Salakombeid sünnitama,
Tuuseldusi tembutama.
Katsus kiirest' soola wõimu,
Sala kerkimise sõnu,
Tõstemise tugewusi,
Misga kere kergitakse,
Raskus ärarammastakse.
Kumardeles kuude poole,
Wõimu lootes walgusesta,
Pööras silmad põhja poole
Lausa sõnu sigitelles,
Palwe sõnu pobisedes.
Kallis mõõk ei kuulnud käsku
Sõasahk ei sortsi sõnu,
Magas aga murudela
Liikumata mehe ligi.
Soolasortsi sõnatarka
Mana kombel mängimaie,
Targemaida tempusida
Tõstemiseks toimetama.
Puistas pihlapuie lehti
Pihutäie mõõga peale,
Kandis kokku kaetisrohtu,
Korjas nõia kollasida,
Otsis kokku hooramarju,
Sületäie sõnajalgu,
Puistas kõik neid mõõga peale,

Rohkest' ülekäia rohtu,
Ämmatussu musta tolmu
Puistas mõõga tera peale,
Tegi siis weel teisi tempu,
Wiis weel ise wõõrikuida,
Sosis seitse salasõna
Sortsi kuula sõlmitatud,
Künnla kuula karastatud,
Koolja kuula kokku pandud.
Jaani ööse õnnelilled,
Wõimustatud nõia wihtel
Wärwitud wärdja werela,
Weristas nimeta sõrme
Mõõga hoidja meelehääksa,
Luupainja lepituseks
Suitseteles nõia küüsi,
Neitsi särgi narmasida.
 Mõõka hakkas wärkamaie
Mana sõna meelitusi,
Hakkas küsist liikumaie,
Keskelt juba kerkimaie,
Kerkis waksa, kerkis kaksi,
Kaswis ika kõrgemale,
Kunni puutus sortsi kaenla.
 Soolasortsi sõnatarka,
Wargust ära wedamaie.
Mõõka koormas mehikesta,
Piinas wäga pihtasida.
Rasket rauakesta kandes
Puhkis, ähkis poisikene.
Palaw higi palgedelta
Katis juba üle keha;
Mees ei jäta siiski mõõka.
„Enne peaks käsi katkema,
Enne elu mul lõpema,
Muidu ma ei jäta mõõka!"
 Soolasortsi sõnatarka
Kandis mõõga kunningada,
Soome sepa higisööjat,
Poegade kätte piinajat,
Salatedel mitu sammu,
Puhkas wahel põõsastikus,
Enne kui jõudis edasi.
Kui ta Kääpa kalda pealta
Ule jõe hüpatelles
Teise kalda peale kargas,
Kukkus mõõka kogemata
Warga kaenlast weeteele,
Sügawasse laente sängi,
Salaurka suikumaie.
 Soolasortsi sõnatarka
Kohe abi kutsumaie.
Pani sõnad lendamaie,
Lausussõnad sõudemaie,
Meelitawad mängimaie,
Tuulesõnad tuiskamaie,
Weesõnad weeremaie,
Mana sõnad meelitama,
Teised kargad tõstemaie:
Kas ei mõõka kerkinessa,
Laentest raske liikunessa!
 Mõnus Kalewide mõõka,
Kes ei kuulnud nõia käsku,
Ega sortsi sundimista,
Laentesse jäi liikumata
Kääpa põhja kerkimasa.
 Kui ju hommikusta koitu
Taewa weeres tõusenessa,
Punus sortsi putkamaie,
Tuli püksis kihutajaks!
Jätis mõõka jõe põhja
Mudasängi magamaie,
Puges metsa paksustiku
Warjupaika püüdemaie,
Kus ei Kalewide kiuste,
Waenu wiha 'poleks karta.
 Koidutera kutsumisel
Ärkas weike ämarusel
Kallis Kalewide poega.
Silmi unest selitelles
Katsus kohe wahwa käsi
Sängi kõrwast seltsimeesta,
Kuhu õhtul enne uinu
Sõariista sängitanud,
Mõõka pannud magamaie.
 Mõnus mõõk ei olnud murul,
Sõasahk ei sambelila.
 Kalewide kallim poega
Wõõrast lugu waatamaie.
Silmi selgeks sõõludelles

Unekate ummukesesta
Nägi kohe meesi noori,
Kuda lugu käidanessa.
Tunnistelles rööwli teeda,
Sammu astmeid sambelista,
Hakkas mööka hüüdemaie,
Kadund sõbra kutsumaie:
„Kuule, mööka, mis ma kukkun,
Laulan leinas linnukene!
Kuule wenna kutsumista,
Sõbrakese soowimisi,
Mis ma õhkan metsadele,
Lähetelen lagedaile,
Puhun paksu põõsastiku!
Wasta, tarka wennikene,
Kukku wasta küsijale:
Kes sind öösel käpanessa,
Warga küüsil wiidanessa?
Ukku silm on ülewalta,
Taaralased taewaasta
Warga sammusida waatnud.
Jumalikud juhatused
Wõiwad asja õiendada.
„Inimestel mööga ime,
Tööde tarkus teadematta:
Need ei wõinud warga näpul
Rasket rauda ärakanda.
Soomes isa sugulane
Sala mööka sünnitanud,
Raudakäpal ise rammu
Tera sisse toimetanud,
Teinud seitse aastat tööda,
Teinud tööda, näinud waewa
Kuninga mööga kasuksa;
Wõtnud rauda seitsmetwärki,
Kardasida seitsmet keeret,
Liimind lõõtsu lõkendusel
Keermed kokku keradeksa:
Sestap mööka sünnitelles,
Waenurauda walmistelles.
Laulnud seitse salalugu
Igal pääwal enne koitu
Wara enne walgeeda,
Karastanud seitsmel kaewul,
Wettind mööka seitsmel weela,
Seitsmel märjal mööga tera.
Wars oli hõbe walgeesta,
Kup oli kulla kollaasta,
Pannal paksusta paasta.
„Külap tunnen sortsi kelmi,
Peipse laente paisutajat:
Wennike on mööga waras!
Soolasortsi sugulased
Wanast mulle waenumehed,
Kurjad ika kiusamaies.
Kui ma teda kogemata
Kulli küüsil kimbutelen,
Siisap tahan sadandela
Waenukeha wirutada.
Raske kaalus kallis rauda,
Mehe tarbeks tehtud mööka,
Warga wäeti wõimule;
Kaugele ei wõinud kanda
Sortsilane sõasahka.
„Kuule, mööka, mis ma kukkun,
Laulan leinas linnukene!
Kuule wenna kutsumista,
Sõbrakese soowimisi,
Mehe lahket meelitusta,
Mis ma õhkan metsadele,
Lähetelen lagedaile,
Puhun paksu põõsastiku!
Wasta, tarka wennikene,
Kukku wasta küsijale!“
Kalewide kange poega
Pööras kõrwa kuulu poole,
Kas ehk mööka wasta kostaks,
Kadund rauda kukkunessa.
Waikus maada warjanessa.
Kallis rahu ümberkaudu.
Kalewide kange poega
Laskis lendu teise laulu,
Laulis kolmandama koo
Meelitawal mesikeelil:
Kas ehk mööka kutsumista,
Peremehe palumista
Kusagilta wõtaks kuulda.
Mõnus möök ei annud märku,
Sõber kuskil sõnakesta.
Waikus maada warjanessa,

Kallis rahu ümberkaudu
Kattis laaned ja lagedad.
Kalewide kange poega
Oma mõõka otsimaie,
Tuule teesi tallamaie,
Käis ta kana ümberkaudu,
Laskis ringi laiemalta,
Kõndi ika kaugemalta
Sängi ümber sööritie;
Rändas läbi rägastikud,
Piki põiki põõsastikud,
Metsad läbi, mättalikud,
Sõudis tüki sulasooda,
Laulis kutsu lugusida
Meelitawal mesikeelil.
Mõnus mõõk ei annud märki.
Waikus maada warjanessa,
Kallis rahu ümberkaudu
Kattis laaned ja lagedad.
Kui nüüd Kalewide poega
Oma mõõga otsimisel
Kääpa jõe kallastele
Sammusida sõudenenud:
Waat! seal läikis alla wetta
Hiilgaw mõõka ilusaste
Sõbra näula naeratelles.
Kalewi poeg paeatama:
„Hoho mõõka, hüwa rauda!
Siin sa magad salamahti
Wilus wettena woodissa?
Mehe mõõka mõnusama,
Walusam werewalaja,
Isa lelle higisööja,
Lelle poegade piinaja!
Kes sind oskas kergitada,
Wette alla wiidanessa,
Laente alla langutada?
Kes sind seie kandanessa?"
Mõõka mõistis mehe kutsu,
Laulis wasta laenetesta,
Paeatas kui pardikene:
„Soolasortsi sõnatarka,
Seep se mõõka salamahti
Tõstis murult tõusemaie,
Kanarpikust kerkimaie.
Sortsi sõnad soowitasid,
Mana sõnad meelitasid,
Tuule sõnad tõstanesid,
Kolla õilmed kergitasid.
Sõnajalga seadis alla,
Pihlapuuda aitas pealta,
Hooramari otsadelta,
Kaetisrohtu keskeelta,
Metshumur ja ämmatussu
Tagant ise tõukanesid:
Needap seitse sellikesta
Tegid mõõga tõusemaie.
Soolasortsi sõnatarka
Kannud mõõka Kääpaale.
Ku ta kaldalt karganessa
Paku teele põgenedes
Nägin näki neitsikesta
Laente alta luurimaie,
Mis mind mõõka meelitelles
Wette kaisu weeremaie,
Laente alla langemaie.
Sealap lustil libisesin
Karganesin sortsi kaenlast
Lipsti alla laenetesse,
Sügawuse jõe sängi,
Kus mul kuldane pesada,
Hõbe sängi näki toassa,
Wettepiiga waiba alla."
Kalewide kange poega
Mõistis mõõka, laulis wasta:
„Kas siiis mõõgal mõnusama,
Parem pidu peitusela
Laente sängis laisendelles
Näki neitsi naljatusel,
Ehk kas wahwa mehe käessa,
Kange wõimu keeritusel,
Sõamängi möllusela?
Kus, kui mõõka kütkeesta,
Paelust lahti peastetakse:
Wahwa tööda walmistakse,
Waenlasi wemmeldakse,
Werega sind wõidaneksa,
Higiga sind ihutakse?"
Mõõka mõistis, kostis wasta,
Laulis wasta laenetesta:

„Mõõka leskena leinassa
Wette woode wangissa.
Igatselles endist ilu,
Neiu lusti nurmeelta,
Wesi laugelt weerenessa,
Pisar piki palgeelta!
Wette sängis suikunessa,
Laente woodis laisendelles
Näki neitsi naljatusel
Wõi ei mõõka wõõrdunessa
Endist ilu igatselles:
Kus ta wõimu keeritusel
Sõamängi mõllusela
Toimetanud wahwa tööda!
Kus, kui korra kütkeesta
Peasis lahti, paelüksesta,
Wahwa tööda walmistelles,
Waenlasi wiruteles,
Nii et warju nõdradele,
Rahu tuli raukadele! —
Kallis Kalewide poega,
Kuninglikku kange meesi!
Sul, kui wiha sütinessa,
Meele tuska tõusenessa
Humala wiha wolila:
Siis ei ole sidemeida,
Tarku aru takistamas;
Kerge käsi keeritelles
Sunnib mõõka surmamaie,
Waga werda walamaie!
Seep se sõasellikesta,
Kallist rauda kurwasteles.
Mõõka leinab mehekesta,
Peremehe poeukesta!“
Kalewide poega mõistis,
Mõistis kohe mõõgakesta,
Laulis wasta laenetesse:
„Maga, waga, mõõgakene,
Rahusängis, rauakene,
Isa lelle higisööja,
Lelle poegade piinaja,
Kes sind sala sünnitanud,
Wõimusõnul walmistanud.
Maga sa, mõõka meheeane,
Suigu wilus sängissa
Näki neitsi naljatusel
Tulewa põlwele täheksa,
Mehe poegade mälestuseks!
Mul on jõudu üle määra,
Kättel kangusta karrata,
Arwan ehk sinu abita
Waenlasi wõitaneda,
Kangekaelust karistada,
Rahu teha raukadele. —
Kuule, mõõka, kallis rauda,
Märka, mis ma laulanessa:
Kui ehk juhtub wahwa käiki
Tulew acal tugewaida
Kääpa kaldal kõndimaie —
Siisap, mõõka, sõbrakene,
Läigi wasta laenetesta!
Kui saab käima minu kaimu,
Kalewide kaswañdiku,
Sulewide sugulane,
Alewide aruline:
Siisap, mõõka, sõbrakene,
Laula wasta laenetesta!
Kui saab käima Kääpa kaudu
Lausasuuga laulikuida,
Kuldakeelil kuulutajaid,
Hõbesõna sõlmijaida,
Wana waskena wedajaid:
Siisap, mõõka, sõbrakene,
Kukku wasta kutsumata
Linnukeelil lööritelles,
Hõpika hõiskamisel,
Lõukese lõksatusel!
Tuleb korra tulew päiwil
Parema põlwe pidudel
Minu wääraline meesi:
Siisap, mõõka, sõbrakene,
Tõuse laentest tuhinala,
Were ise weesta wälja
Wapra käele waderiksa!
Kui aga juhtub käidanessa
Jalakanda pistma jõkke,
Kes sind enne *ise kannud*:
Siisap, mõõka, sõbrakene,
Murra jalad tal mõlemad.“

Kalewide kallis poega
Kihuteles kiirel käigil
Peipse järwe ranna poole,
Wõtis selga laua wirna,
Kaugelt toodud koormakese,
Ruttuste siis rändamaie,
Koeu teeda kõndimaie.
Tahtis teha tugepaika,
Warju seina waenu wasta,
Kantsikesta kohendada
Rahu urkaks raukadele,
Nutukambriks neidudele,
Leinatoaks leskedele;
Kust, kui sõa kurnatused
Wiru piirde weereksiwad,
Nõdrad saaksid rahunurka.
Kui nüüd Kalew tüki teeda,
Tüki teeda, marka maada
Lendew sammul lühendanud,
Koorma kandemisel käinud,
Mis tal wasta tuldanessa?
Mis tal käiki kinnitasi?
Wasta tuli kolme metsa,
Wasta kenu waarikuida.
Üks oli kulda kuusemetsa,
Teine laia laanemetsa,
Kolmas paksu pähklemetsa.
Mis oli kulda kuusemetsa,
Seep se meie meeste metsa;
Mis oli laia laanemetsa,
Seep se meie naiste metsa;
Mis oli paksu pähklemetsa,
Seep se piiga peidupaika,
Waeste laste warjutuba,
Hädaliste redu urgas.
Kallis Kalewide poega
Käis siis läbi kuusemetsa,
Lendas läbi laanemetsa,
Sammus läbi sarapiku,
Kui tal jalga kogemata
Tüma tompu takistamas,
Jala kedret kutistamas.
Kui ta lugu luurimaie,
Asja hakkas arwamaie:
Kes tal kedre kutistanud,
Jalakanda takistanud,
Puges põõsastiku warjust,
Puges weike poisikene,
Weike meesi wabisedes,
Mis kui meieaegne meesi
Igapidi ilmunesse.
Weikel mehel wäetikesel
Sõõlusiwad püksid püüli,
Lõuad hirmul lõksutasid,
Kui ta Kalewide poega
Paitelles palumaie,
Meesikeelil meelitama:
„Heida armu, wennikene,
Peasta waesta, kange poega!
Anna rahu urkakesta,
Warjupaika weikemale,
Keda õnnetuse kütke
Põõsastikku aeas pakku!"
Kalewide kange poega
Küürakille kumardelles
Sasis kätte sirutelles
Kõhetuma tutist kinni,
Keda tõstes kõrgemale
Kaelakotti kukkuteli.
Weike meesi weerenessa,
Kui oleks kuristiku hauda,
Sügawale koti soppa.
Sealap silgukarbi sõrwast,
Leiwakakust tuge leidis,
Kuhu jalga kinniteles.
Kalewi poeg küsimaie:
„Mis sull' kartust kaswatanud,
Suure hirmu sünnitanud?"
Weike mehikese wastus
Kostis leiwakoti koopast,
Kui oleks sügawamast kaewust
Konnakene krooksutanud:
„Eile õhtu eha aeal
Luusisin järwe ligidal,
Kõndisin kulda kuusikus,
Kui ma teelta kogemata
Õnnetumalt läksin eksi,
Rada mööda rändanessa
Tuli wasta weike talu.

Mina urtsiku ukseela
Puhkepaika palumaie.
„Suure toa tagaseinas
Leehaugu ligidala
Istus üksi wana eite,
Waagna moona walmistelles.
Eite keetis herne iwi,
Kamaratük keskeela,
Andis mulle heldest armust
Kausi täie kallist toitu;
Käskis hambaid kiirustada,
Leiwawõtet lühendada;
Seadis ise sängikesta
Põhkuela põrandala
Laia söömalaua alla.
Kesk toas oli laua kohta.
„Eidekene õpetama:
„„Poe sa, wäeti poeukene,
Põrsas põhku puhkamaie,
Enne kui mull' poead noored
Käigilt jõudwad kodunessa.
Ole wait kui hiirekene
Kassi hirmul taga kerstu!
Kui sa hakkaks kiiksumaie,
Käsidela krabistama,
Kintsudela kolistama:
Wõiksid meie wennikesed
Surma sulle sigitada.""
„Mina eite tänamaie,
Aitüma andemaie,
Kes mull' täitnud kõhukesta,
Sängi aset seadanenud,
Hüwa õpetuse annud.
Pugesin siis waikselt põhku
Laia söömalaua alla
Wäsind selga sirutama,
Kus weel rohkest' kolmeele
Parajaste puhkepaika.
Laugu silmil lahutelles
Märkasin ma müdisemist
Kaugelt kõrwa kostanessa.
Muru kerkis müdinala,
Sammu astmel wankus seina.
Kui ka kartus minu kõrwas
Kärinada kaswatamas,
Siiski sinu jalasammu,
Kalewide raske kanda
Suuremad ei sünnitanud.
„Üürikese aea pärast
Tormasiwad mehed tuppa,
Kanged mõlemad kui karud,
Laanes kaswand metsalised.
Üks neist kui se jahikoera
Ninal kohe nuusutama,
Söörmel haisu söölumaie,
Pärast nõnda paeatama:
„„Kuule, kulla eidekene!
Kes siin täna käidanessa?
Inimese higi auru
Söölub mulle söörmetesse,
Koonukesta kutitelles.""
„Eite mõistis, kohe kostis:
„„Wõõrast siin ei weeremaies,
Loomakesta liikumaies
Kuskil täna käidanessa.
Söölub sulle söörmetesse
Inimese higi haisu,
Tuulesta sa seda toonud,
Õhust enne haisusanud.""
„Eit tõi rooga laua peale
Õhtusöögiks poegadele:
Waagnad suuremad kui wakad,
Lusikad kulbi laiused!
Sest, mis metsalised sõiwad,
Õensa kõhtu õgisiwad:
Küllalt wõiksid täita kõhtu
Wiiskümmend minu wääralist
Loodud inimese lapsi.
„Saiwad metsalise sellid
Watsad täide wirutanud,
Siisap keha sirutasid
Põrandale puhkamaie.
Üks neist heitis ette seina,
Teine taha seina ääre,
Mina wäeti nende wahel
Toa keskel laua alla.
Wana eite rauka ronis
Parsipuile põenutama.
„Hirm mind keelas hingamaie,
Weresooni wärisema,

Lõug ei tohtind lõdiseda,
Hambad hirmu ilmutada:
Kui ma kogemata korral
Silma neile satunessa,
Kõrwa kuulme kukkunessa.
Wiimaks rauges tulewalgus,
Kustus piirgu ahju rinnal.
Pime peitis laia toa,
Kattis minu kartust kinni.
„Oh ma waene mehikene!
Oleksiu ma enne teadnud,
Enne teadnud, ette mõistnud
Magadela märkaneda,
Unenäussa arwaneda,
Mis mull' pikemada piina
Elus pidi ilmumaie:
Siis ma oleks laenetesse,
Kuristiku kukkutanud,
Merepõhjale pugenud!
„Metsapoead uinusiwad
Unerüppe usinaste;
Sõbanahka kattis silmad,
Waipa waatewärawad;
Aga päris wäljaandja
Tahaotsa tehtud wäraw
Lahti jäänud lukkumata.
Rohkest' wõetud õhturooga,
Edew herneleemekene
Sea kamaral silitud,
Pakkis watsa paisumaie,
Hakkas auru aeamaie,
Salaõhku sünnitama,
Põlewada paugu tuulta.
Paremal pool seina ääres
Põenutaja metsapoega
Laskis esimese laenge
Prantsatelles paukumaie!
Mina lindu lendamaie
Püksituule pakkitusel,
Lendasin kui liblekene
Üle tare teise seina.
„Pahemal pool seina ääres
Põenutaja metsapoega
Seadnud silmad wasta seina
Nii kui teine wenda teinud;
Tagumine minu tappeks
Wäljapoole wenitatud.
Tema paisund tuulelaenge
Prantsatelles paukumaie!
Mina lindu lendamaie,
Tuulekiirul tuiskamaie
Püksituule pakkitusel,
Lendasin kui liblekene
Üle tare teise seina.
„Wahe aeal teine wenda
Ue laengi walmistanud,
Mis mind waesta wiibimata
Paiskas teise püssi ette.
„Nõnda pidin waene wilets
Wintsutelles weeremaie,
Piki ööda puhkamata
Seinast seina sõudemaie,
Püksituule pakkitusel
Pidin wilets purjetama,
Kui se kutspool kangru käessa
Sõrwast sõrwa sõudemaie.
Saand ei mahti silmapilku,
Puhkamise püsidusta.
„Wana eit läks enne walget
Põie pakkil ukse ette,
Pani ukse praule;
Mina kiirelt tema kannul
Kükiwarbil uksest wälja.
Õnne korral peasin õue,
Andsin tulda jalgadele,
Pistsin kohe punumaie;
Jooksin läbi kuusemetsa,
Läbi laia laanemetsa,
Peasin wiimaks pähklemetsa,
Pugesin põõsa warjule,
Kus mul abi kogemata
Sinu käigist siginessa."
Kalewide kange poega
Naljalugu naeremaie,
Mis oli weikest mehikesta
Püksituule pakkitusel
Linnu kombel lennutanud,
Et ei mahti maigutada,
Ega püsi puhkadella.

Kaksteistkümnes lugu.

Kui oleks kõrgelt kaljudelta
Joa wahtus woolanenud,
Pilwepaksult piiskasida
Uduaurus puistand orgu,
Kihisedes laente kerki
Walgel wahul weeretanud
Mere poole minemaie;
Ehk kui raskem rahepilwe
Äikese ähwardusel
Päikese palgeid peitnud:
Nõnda murdwad metsapaksust
Waenlase wennikesed
Kalewide kaela peale,
Kesse koormat kandanessa
Rahul teedekäiki rändab.
Kui sa weristatud karu,
Matsu saanud metsalise
Nägid jahi näpistusel,
Surmapiina piigistusel
Küti peale kippumaie,
Siisap wõib ehk, wennikene,
Mõttes meeletuletada,
Wõid ehk lugu werandila,
Asja poolilt arwadella:
Kuida Kalewide poega
Nurjatumaid nuthlemaie,
Tontisida tonkimaie,
Waenlasi sai wirutama.
Läkki jälgil lagedale
Waeuutüli waatamaie,
Kuulutusi kuulamaie,
Wanapõlwe wagudelta
Laulusõnu lunastama,
Kuhu kotkanokad kulda
Kanarpiku kaswatanud,
Lagedale lahutanud,
Haned haljast hõbedada
Wetteela walgustanud.
Kalewide kallis poega
Kui oli käinud tüki teeda
Lauakoorem õladela,
Käelakotis kasupoissi,
Weike mehikene warjul;
Kes kui wähki urkanessa
Unekaisus uinunessa
Magusaste magamaie.
Kalew metsast läbi käies
Murdnud kepiks männikese,
Tugiks pädaja tüwiku;
See ei olnud kõige suurem,
Ega wähem weikematest;
Kui oli ladwa katkendanud,
Tüki wõtnud tüwikusta,
Paistis kepikese pikus
Kümme süllda kõrgutie,
Paari jala paksutie.
Wemmal mehe wääraline
Wõis, kui kogemata waenu
Kuskilt tuleks kiusamaie,
Abimeheks astuneda.
Mõõga kombel pidi malka
Kiuselikku metsakoeri,
Kiskehambil kutsikaida
Teelta ära tõrjutama.
Metsapaksust mõrtsukana
Lendsid kolm meest lagedale
Koormakandjat kiusamaie;
Peipse sortsilase poead,
Tulehargi abimehed,
Keda isa kihutanud

Kalewide kiusamaie.
Poisid kiskusiwad puida,
Maasta mõnda männikesta,
Misga Kalewile malka
Wirgul kättel wirutasid.
Kahel sortsilase kelmil
Pika piudega piitsad,
Wahterasta piitsawarred;
Piude otsa olid pandud
Wedusõlmil weskikiwid,
Misga matsud mõnusamast'
Kalewile kukkutasid.
Kalewide kange poega
Püab meelepahandusta,
Tühjast tuulest tõusnud tüli
Lahkel sõnal lepitada:
„Riid on rahurikendaja,
Tüli tule süttitaja!
Parem lepis munapoolik,
Kui on waenus wana kana.
Muidu kui ma metsaassa
Mõõga seltsis käidanessa,
Saand ei silma teie seltsi
Wöörilt mitte waatamaie!
Põõsa pimedamas paksus,
Risulises rägastikus
Olite kui wähid urkas,
Muttid peitus mulla põues,
Ega usaldanud ükski
Jalga tua lagedale.
Toho, nurjatumad tondid!
Widewiku warjundusel,
Õhtu katwa õlma alla
Tormab muidu wana Tühi,
Põrgulita poegadega!
Käiwad muidu kodukäijad
Kuudewalgel köndimaies.
Argepükkil poisikesed
Püüdwad muidu mehe peale,
Kellel ei mõõka käessa,
Sõartista seltsiliseks.
Nurjatumad wanad naised
Kurja sunnil kolmekeste
Ühe peale pakitawad!
Wanast wõetud waenu wiisil
Meeste tüli mässamisel
Mees on muidu mehedana
Waenula ja wõitlemisel."
Peipse sortsilase poead,
Karupesa kaswandikud,
Lasid lakkud ladusaste
Kalewide poea kaela,
Selja peale sadaneda,
Kunni piitsa nuppukiwi
Kulmudele kukkunessa,
Laugedele langenessa.
„Pikalt ilult tõuseb pilli,
Naljatusest näpistusta!"
Paeatas Kalewi poega.
Siisap keppi keeritama,
Männiudja mängitama,
Poiste pihtu paugutama!
Wana abras männiwemmal
Katkenessa kildudeksa,
Lõhked laial' lendanesid
Tuulekiirul tuiskamaie.
Kalewide kange poega
Lauakoormalt laenamaie,
Wõttis lauakesi wirnalt,
Misga mehi malkamaie,
Sortsi poegi sugemaie!
Igal walusamal wopsul,
Kibedamal konksitusel
Lõhkus wõetud lauakese
Sortsilase poege selga.
Kalew wõttis seljakoormast
Järgilt laua laua järgi,
Raiskas laudu rohkeeste,
Kuluteles hulgakaupa
Waenumehi wemmeldades,
Sortsi poegasi sugedes.
Kui ju kallis lauakoorem
Kippus mehel kahanema,
Lauad õlalt lõpemaie:
Tungisiwad sortsi poead
Käredamast' kere peale,
Püüdsid Kalewide poega,
Kanget meesta kimbatada.
Õnnelt hüüdis õigel aeal
Paksemasta põõsastikust

Peenikene piripilli,
Õrnal helil healekene:
„Sõrwitie, sõrwitie,
Kallis Kalewide poega!"
Kalewi poeg mõistis kohe
Sõbra sõna soowituse,
Tõtas käsku täitemaie,
Seadis laua sõrwitie,
Laskis sõrwil ladusaste
Soolasortsilaste selga
Kordaliste kukkunessa.
Peipse soolasortsi poead
Hundipillil hulgudessa
Kiirest' pakku põgenema.
Kui ei sortsilaste kelmid
Poleks olnud pääwapaistel
Wihmasaul wihtlemisel,
Nõiakolla suitsendusel
Wasta hoopi waljustatud,
Siisap oleks toonud surma
Kangemehe kolkimine.
Kalewide kange poega
Puhkas pika tüli peale
Wähe aega wäsimusta,
Kus ta nõnda küsitelles
Põõsastiku paeatama:
„Wasta, wõõras wennikene,
Piripillil poisikene!
Kes sa oled, kullakene,
Hüwa nõu mull' awaldanud,
Kui mul kitsik kippus kätte?"
Piripillil poisikene,
Mõisterikas mehikene
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mina ise weike mesi,
Särgikehwa siilikene
Olin nõudenikkutaja,
Targa sõna toimetaja."
Kalewide kallim poega
Mõistis jutu, hüüdis metsa,
Paeatelles põõsastiku:
„Astu wälja, wennikene,
Põõsapaksust lagedale!
Lase sõbra silmakesta,
Lahket nägu nähtawale!
Tänadelles tahan sulle
Palgesida paitada,
Aitüma awaldada."
Weike siili wastanessa,
Kostis targalt kutsujale:
„Wõi ei tulla põõsa warjult
Soeast sambla sängiesta
Kastekülma muru peale
Widewiku wiludusel.
Wanaisa, isetarka,
Loomakesi ilma lues
Õnetumalt unustanud
Mulle anda warjukuube,
Kahekatteks kasukada.
Kui ma wäeti kogemata
Soeast sambla sängikesest
Lähen wälja lagedale,
Kipub külma kohmetama,
Wilu õhk mind wigastama."
Kalewide poega kostis:
Kuule, kulla wennikene,
Särgikehwa siilikene,
Astu julgest' lagedale,
Külap katsun warjukuube,
Kasukat sull' kohendada!"
Põõsastiku warjust puges
Samblasängist siilikene,
Weike alasti wennike;
Külmakärssis küürutie,
Lõdises kui haawalehte.
Kalewi poeg paeatama:
„Sina sõudsid, siilikene,
Hüwa nõu mul' hädatunnil,
Kui mul kitsik käsidela.
Sõrwitie laudu seades
Wõitsin mina waenumehed.
Hulgudes kui hundikesed
Poisid pakku põgenesid.
Tänuduse tunnistuseks
Tahan sulle tükikese
Kasukasta kinkineda,
Walmistada warjukuube,
Okkalista orjasärki,
Misga mesikäpa poega,

Kriimusilma kutsikaida
Pesasta wõid peletada."
Kõneldelles kiskus Kalew
Oma kasuka õlmasta
Natukese okasnahka,
Wiskas siili wennikesel'.
Tänadelles mässis siili
Kõhetuma kehakese
Saadud soea sõbaasse.
Kitsast naha tükikesest
Sest sai katet siili selga,
Katekuube külgedele;
Kõhl jäi alles katemata,
Paljaks siili poea jalad.
Sealtap sündis siilikesel
Okkaline orjakuube,
Kaitsew karwane kasukas,
Mis kui nina mähkinessa,
Keha küürub keradela,
Warju annab waenu wasta,
Katekuube külma wasta.
Soea kasukaga siili
Sammus jälle samblasängi
Põõsa alla puhkamaie.
Kalewide kange poega
Tahtis sängi toimetada,
Külleaset kohendada,
Kohe wintsutatud keha
Selilie sirutada.
Wirtsus raba, wesiline,
Piiras ümberringi paika,
Kus ei olnud kuiwikuda
Tahedamat sängi tarbeks.
Kalewide kallis poega
Sängiaset seadanessa
Kandis kokku kaugemalta
Liiwikulta kuiwa liiwa,
Puistas paika hunnikusse
Sängilise seadusele.
Mõtles enne magamista
Wähe leiba wõtanessa
Kurnand keha karastuseks,
Liikmewõimu lisanduseks.
Kui ta käppa kaelakotti
Pistis praegu paenutie,
Puutus kogemata põigel
Külma mehikese külge,
Kesse taskus tarretanud,
Suikumisel saanud surma.
Mehikene waene magas,
Uinus wähki urkanessa,
Kui se tüli tõusenessa
Peipse sortsi poegadega.
Sortsilaste kibe soomus,
Waenuwembla wopsukesed
Teinud tuimaks mehikese,
Et ei liikmeid liigutanud,
Sawakest ei siputanud.
Kalew tõmbas kaelakotist
Külmaks angund kaimukese,
Tõmbas wälja tuuleele,
Waatas weike wigadusi. —
Wana surma warjukene
Paistis poisi põskedelta,
Tunnisteles silmaterast,
Lohakille lõugadesta,
Awaldas suu awandusest,
Moondatud mokkadesta.
Kalewide kallim poega
Seadis sõnad sõudewale,
Kurtamised käidanema:
„Oh sa, wilets wennikene,
Külmaks angund kaimukene,
Kes sa kaitseliku kohta,
Paremada peidupaika
Lootsid kangema ligidalt,
Tulusaaki tugewamalt.
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Naljalt unes ettenäha,
Magadana mõteleda,
Kuis sa pidid koolemaie,
Külap oleks jäänud koeu.
Kodu olid isa õnne,
Ema hellitud rüpelaps!
Olid kui munake nurula,
Õunakene õue peale,
Pähkel toa põrandal;
Olid kui kägu katuksel,
Laululindu lepikussa.
Laulid lusti linnukeelil,

Hiskasid ööpika healila,
Lööritasid lõukes' keelil,
Päeatasid pardi wiisil.
Siis said, marja, muile maile,
Wõsuke wöörale aeda,
Lindu muile liiwikuile,
Hani muile allikaile:
Kuhu wesi weeretanud,
Tuulehoog sind tõukanenud.
Wiletsuse wihmukene,
Õnnetuse raskem rahe,
Needap sulle surma tegid.
Sortsi poege pakitused,
Kurjad pealekipumised
Mõttesid mul segasiwad,
Aeasiwad otsast auru,
Kui sind kotti unustasin,
Arwates leiwal lebama,
Silgukarbil suikumaie.
Meeste mõrtsukana malgad
Raskest' koti rabadelles
Taskus mehe tabasiwad."
Kalewide kallis poega
Kaewas käpil kalmukese,
Soosse kena sängikese,
Mattis maha mehikese
Pika unda põenutama;
Kattis kinni mätastega,
Siliteles sammaldega;
Pani sinikaida põõsa,
Jõhwikaida teise põõsa,
Murakaida kolmandama
Kalmu peale kaswamaie,
Koolja iluks õitsemaie.
Kui sai õhtut leiwastanud,
Kurnand keha karastanud,
Siruteles sängiele
Paenund liikmeid puhkamaie,
Tahtis pääwa tüdimusta,
Muljutuse muhkusida
Kastewilul kahandada.
Unekuube kulmudelta
Langes silmalaugudela,
Wangisteles mehe wõimu,
Lukuteles liikmesida.
Walwil silmil waimukesta
Wõind ei uni wõrgutada,
Kütketesse kinnitada.
Kawal unenäu kangur
Kudus kirjuid kueusida,
Punus petis paelasida
Waimu silma wärawile.
Eilse pääwa ilmumised
Unenäuna uendati,
Kirjuks kangaks kudutie,
Petis paeluks palmitie.
Sortsi poegelaste sõda
Widewiku wiludusel
Elawaksa ärkanessa,
Tegewaksa tõusenessa.
Waenlaste wemmeldused
Wihastasid wõidumeesta,
Panid wiha paisumaie.
Lustilisem teine lugu,
Mis tal näitas mehikesta
Metsatalus tantsimaie
Watsatuule weeretusel,
Püksituule pakitusel,
Kui se kudspool kangru käessa
Seinast seina sõudenessa.
Kolmas unenäu kueu
Walmisteles warga tööda,
Kuda sortsi röövelküüsil
Kallist mööka kandenessa;
Kuda mööka Kääpa jõesta,
Leinalugu laenetesta
Peremehel' paeatanud.
Wiskanegem unewaled,
Kalli poea petiskujud
Kanarpiku kolletama,
Metsadesse magamaie!
Rutageme radadele
Tõsidusi tunnistama,
Juhtumiste jälgedelta
Asjasündi aeamaie,
Mis seal mehel magadessa
Sängiela siginesid!
Kalewide kallis poega
Polnud kaua põenutanud,
Kurnand keha unekaisus

Ööde wilul õnnistanud,
Sealap astus sängiela
Peipse soolasortsilane,
Kes ei wõinud Kalewida
Walwel silmil wangistada.
Peipse tuuslar sõnatarka,
Mõnes tükis Mana tarka,
Püüdis unepaelutusel,
Wäsimuse wõrgutusel
Kangelasta kimbatada.
Pani sõle sõudemaie,
Arpu aga aerumaie,
Kaarnakiwi keeramaie;
Sõnajala sortsisunnil
Kurje sõnu kandemaie;
Wõttis unerohtusida,
Wäsitaja wõsukesi,
Sõlmis rohud sortsisõnal,
Pistis kimbus pähitsele
Kalewi poea sängi otsa:
Misga pikad unepaelad
Kanget meesta kütkendasid.
Peipse tuuslar, sõnatarka,
Kui sai tembud toimetanud,
Kawalused katsutanud,
Kiirustelles kandasida
Pistis pakku põgenema.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wananaisa seadusela.
Kallis Kalewide poega
Lebas sängis liikumata.
Wirust olid Willandisse
Kiiruskäsud käidanenud,
Alewide sõber noori,
Kalewide kannupoissi,
Juhatelles jälgi mööda
Rutuskäsud Peipse randa,
Kuda käsku enne kuulnud.
Aga kirust' käsukandjad
Kuningast ei leidnud rannas.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wanaisa seadusela.
Pääwad kaswid nädal pikaks,
Wenisid ööd selle wõrraks:
Kallis Kalewide poega
Lebas sängis liikumata.
Kenam suwe ilu pääwa,
Õnnerikas röömupidu
Kutsus rahwast kaugeelta
Taaramäele mängimaie,
Laia lusti laskemaie.
Laewad tulid Ema laenel
Lustil wette weeretusel
Peipserannast Taara paika;
Wirust, Järwast, Harjust, Läänest
Langes rahwast ligemale,
Aga keski kuningada
Neist ei olnud silmal näinud,
Ega wõinud tema jälgi
Tulles kuskilt tunnistada.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wanaisa seadusela.
Kuuksa pääwad kaswasiwad,
Wenis kuudeks ööde waikus:
Kalewide kallis poega
Lebas sängis liikumata,
Uinus õnnetumat unda.
Juba suwe õilme ilu
Närtsind poolil nurmedela,
Kalewide kallis poega
Suikus unerohu sunnil
Sortsisõna sidemetes,
Kui üks petis unenägu
Õnnelt tuli äratama,
Wõimust meesta wirgutama.
Unenägu näitas nalja,
Kuida ue mõõgatera
Paremaste paenutati,
Walusamast' walmistati,
Kõwemamaks karastati,
Tugewamaks tautati.

Mõnusama mehe mõõka
Teind ei tarka Soomeseppa,
Kadund isa lellekene.
Mõõka tehti salamahti
Waikses warjulikus koeas,
Peitelikus kalju põues.
  Keskel ilma seisis kaunis
Kõrge mäekünkakene,
Mis ei olnud kõige kõrgem,
Maal ka kõige madalama;
Mäeharjakene määras
Keskme pilwe kõrguseni,
Sõrwad mäel sõõlusiwad
Parajalta pilwesida. —
Sala mäe sügawusse
Seadnud Ilmarise sellid,
Maa alused meisterid,
Ilusama sepikoea,
Paigutanud tugepakku,
Asutanud alasida,
Kus nad ööd ja pikad päävad
Salatöösi sobitasid,
Tarbelisi toimetasid.
  Seppasellid seitsmekeste
Tagusiwad teraksesta,
Kallimasta raua karrast
Mõnusama mõõgatera,
Tugewama taperiista.
Tagujatel kättepitkeks
Wanast wasesta wasarad,
Terasega teritatud,
Kõwemaksa kinnitatud,
Warred kuldsed wasaraila,
Pihid pihus hõbedasta,
Misga peeti tulist mõõka,
Pehmitati tulepaistel,
Wopsitie wasarila.
  Sepiliste meister ise,
Ilmarine imeseppa,
Istus kõrgel kuldsel istmel,
Wahtis kulmu warju alta
Noorusela nugissilmal
Sellikeste sobidusi:
Kuhu wopsud kopsitati,
Wasaraga wautati.
  Sealap astub argel sammul
Kahwatanud mehekene
Üle läwe sepiskotta;
Lehwib teretelles lakka,
Pääd kül mees ei paenutanud,
Ega kõwerdanud kaela.
Werewermed katsid kaela,
Werewermed wammukseda,
Werepiisad palgesida,
Teised suula tarretanud.
  Wööras meesi wiskamaie,
Palwil nõnda paeatama:
„Ärge kulutagem terast,
Raiskagem siin kallist rauda
Mõrtsukale mõõgaaksa!
Kalewide kange poega,
Kui tal mõistus wihakütkes,
Siis ei hooli sõbradesta,
Surmab kas ehk sugulase;
Mõrtsukana tapab meistri,
Surmab mõõga sünnitaja!
Minu isa tegi mõõga,
Meie wennad kolmekeste
Isal ala abimehed
Toimetime rasket tööda
Seitse aastat seisamata.
Mis meil' palgaks paisatie,
Waewa tasuks wisatie? —
Mina sepa wanem poega,
Soome meistri sellikene,
Osawama abimeesi,
Pidin pääda puistamaie,
Noorelt nurmel närtsimaie;
Seep meil palgaks paisatie,
Waewa tasuks wisatie."
  Kalewide kange poega
Tahtis wööra walelikuks,
Keelekandjaks nimetada,
Tahtis lugu tähendelles
Asjasündi awaldada;
Aga wana Tühja poega
Luupainia piinamaies
Köitis liikmed kammitsasse,
Kui oleks raskem kaljukiwi
Rõhund temal rindasida.

Tema püüdis paelust peasta,
Katkendada kütkesida.
Higi woolas piki otsa,
Kattis kastel kõiki keha:
Liikmed ei wõind liigutada,
Ega keelta paenutada.
Juba katsus wiimist jõudu
Rammusamalt raputada,
Kui oleks tahtnud kalju murdes
Pihuks kõiki pillutada.
Kui se tuulehoo kohin
Marul merelaeneid murrab,
Kärgetawam Pikse kärin
Kaljusida kõigutanud,
Kisendelles kange meesi:
„Waleliku!" — kargas püsti,
Kippus meesta karistama,
Waleliku wemmeldama.
Praegu tõusew päikene
Punel taewast palistamas
Puistas udupilwed pakku,
Kahwateles tähekesed
Suikumaie taewa sõrwa.
Kaste hiilgas muru pinnal,
Waikus warjus ümberringi
Hõrüpest tõusnud ilma.
Sestap märkas kange meesi,
Kallis Kalewide poega,
Kuda praegu nähtud kueud
Petis unenägu olnud:
Aga sest ei saanud aru,
Et ta seitse nädalada
Sängi süles suikunenud.
Kalewi poeg, kange meesi,
Siruteles üle sängi
Jalad maha murudela,
Istus sängi sõrwa peale,
Wõttis pisut linnupetet,
Enne kui ta tõttas teele.
Pihkwast toodud lauapurust
Leidis lõhkemata laudu
Killukeste keskeelta
Wäga wähe walitada,
Mis ei maksnud pika käiki,
Raske tee rändamista.
Kalewi poeg paeatama:
„Mis ma risuriismesida,
Katkend laua kildusida
Koeu hakkan kandemaie,
Mis ei maksa mehel käiki!
Parem lähen Peipse taha
Tutwal teel tagasie
Laudu uest' otsimaie,
Linna tarbeks lunastama."
Peale nõuu pidamista
Tõttas jälle tallamaie,
Rutul sammul rändamaie.
Kui ta pikal teedekäigil
Juba järwe ääre jõudis
Kostis kogemata kisa,
Poisikese nuttupilli
Kaugelt tema kuulmesse.
Silmi kaugel' siruteles
Üle laia lagedada
Nägi nurmel lambakarja
Kriimusilma kimbatuses
Kohkel parwe kogunema;
Karjapoissi kisendelles
Hädast api hüüdemaie!
Kriimusilma küüsidessa
Lõdises ju lambakene,
Mis ta karjast wõrtsukana
Teiste seltsist oli toonud;
Waeselapse ainus wara,
Mis ta kaisus kaswatanud,
Põue peidus paisutanud,
Siputeles hundi suussa.
Kalewi poeg nägi kahju,
Kiskus kiirest' kiwi maasta,
Paiskas Kriimusilma pähä,
Misga teda kiwi alla
Muljutelles matenessa!
Lammas peasis lippamaie,
Kargas jälle teiste karja.
Kalewide wiskekiwi,
Sugulta ei kõige suurem,
Wäärati ei kõige wähem,
Seisab praegu sünnitäheks.
Kiwista wõiks kaksi paari
Weskikiwa walmistada;

Sõrmejäljed kiwisõrwas
Wõiksid weike wennikese
Parajaste paigutada.
Kalew hakkas järwe kaldal
Nõnda nõusi nikutama:
„Murran maha metsapuida,
Kannan kokku kiwisida
Laialt mõne lasukese,
Misga silda seadaneda
Peipsest üle teise poole."
Tegi mõtted tehtawaksa,
Hakkas silda alustama,
Pani alla aluspalgid,
Pani peale põigipalgid,
Kiwisida keskeela,
Tõkked sõrwadele toeksa,
Woola wasta warjuteksa.
Silda oli sada sammu,
Tuhat juba toimetatud,
Wersta wiisi üle wette,
Penikoorm ju Pihkwa poole
Kangel käela kaswatatud:
Kui üks tuiskaw tuulehoogu,
Maru raskem mõllamine
Peipse pani paisumaie,
Laened wahtus lendamaie.
Sild ei jõudnud laentesõudu,
Poolik töö ei tuuletuisku
Pikemalt wasta pidada;
Langes laia laenetesse,
Tuiskas tuulil tuhat tüki
Lõune wasta lendamaie,
Põhja wasta purjetama.
Kalewide kange poega,
Mees aga kohe mõtlemaie:
„Mis ma tühja mängidessa
Asjatella wiidan aega
Sillakesta seadanessa!
Õigem tee käib otsekohe
Sihill läbi sügawuse,
Lausalt läbi laenetesta,
Kust ma enne olin käinud,
Koorma laudu juba kannud."
Enne teele minikuda
Läks ta wähki püüdemaie;
Püüdis wõne pihutäie
Kamalila kaelakotti.
Mis ta sõrmil mättaale,
Puhul paiskas kalda peale:
Sest sai kolme mehe koorma,
Neljal naisel kandanessa,
Wiel wedu wenitada.
Kalewide poega puhus
Lõhandikud lõkkeela,
Wõttis kotist wähkesida,
Pani tule paisteela
Kamaltäie küpsemaie,
Misga kõhu maenitsusta
Tükati sai täitemaie.
Siisap teeda sammumaie,
Märga rada rändamaie
Piki järwi Pihkwa poole.
Seni kui ta teeda sammub,
Kus ei ole kiusatusi,
Wõõraliku wiirastusi,
Läki teise luhadele
Kuulutusi kuulamaie.

Kui ma kuuldu kukkutelles,
Hõbesida ilmutelles
Käänan Peipse kallastele,
Seal tuleb wasta igal sammul,
Tuleb wasta mitu tükki,
Tosin tunnistusetähti,
Mälestuseks jäänud märki.
Peipse järwe kalda piiril
Nõuka peremehe talus
Walju wanema sundusel
Elas üksi waenelapsi,
Kaswis karjapoisina.
Pidi hoidma eide uteid,
Pudukarja kaitsemaie,
Tõurakarja hoidemaie.
Waenelapsi alaorja
Saatis karja kaugeela,
Lehmad lausa lepikusse,
Wasikad alla waarikusse,
Lambad laia lagedale;
Kaitsis karja kaunieste,

Ehk kül eit ei uude kuube
Paisand lapsel' suwe palgaks,
Pika piina lepituseks.
Waenelapsi alaorja
Kukkus kui se kulda kägu,
Laulis leina lepikusse,
Kurwastusi kaasikusse,
Hädapidu haawikusse:
„Oh ma waene orjalapsi,
Mahajäänud marjakene,
Kel ei isa kaitsemaies,
Ema armu audumaies,
Wennakest ei weere wainul,
Õde õhtul teretamas,
Sugulast ei soowitamas,
Ligemist ei lepitamas!
Hauda läks mul eidekene,
Kalmu kallis taadikene,
Sõasurma suikus weli,
Sõsar katkula kolletas,
Tädi taudila lõpeti,
Onu õnnetuse kätte,
Lelle suri leinadele.
Mina aga üksi waenelapsi
Pidin piki piinamisi
Orjapõlwes kannatama!“
Kiwi otsa, kõnnu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Kuhu jalga puhkadelles
Waenelapsi aset wõtnud,
Murelaulu murretie,
Leinalugu lõksatille,
Kurwastuse kustutuseks,
Leinamise lepituseks:
„Peremees on wäga kuri,
Peranaine liiga wali,
Peretütar tuleharki,
Perepoega palju pahem!
Õuekoeral parem olu,
Karjapenil kergem pidu,
Parem pidu, hõlpsam olu,
Kui on waesel orjalapsel,
Kaitsemata kukekesel!
Mull' ei anta kehakatet,
Warjajaida wammuksida;
Taat ei raatsi anda toitu,
Eit ei piima lähkerisse:
Misga leina lepitaksin,
Kurwastusta kustutaksin!“
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Oh mina isata lapsi,
Oh mina emata lapsi,
Wanemata waenelapsi!
Igaüks ütleb minusta:
Lööge seda, se isata,
Lööge seda, se emata,
Wanemata waenelapsi:
Kell' ei tuttawad tugiksa,
Ega omasta abiksa.
Ülewalt ju ütleb Looja,
Wanaisa kostab wasta:
Ärge lööge waestalapsi,
Kopsige ei kaitsemata!
Nutab waene löömatagi,
Halab ilma haigetagi,
Pesemata silmad märjad,
Löömata palged punased!
Kõik tuisud peale tulewad,
Kõik saeud peale sadawad,
Wihmad peale weerewad:
Ei ole kullal kuiwatajat,
Hellal eestaseisajada.“
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Oh mina halba orjalapsi,
Oh ma wilets waenelapsi!
Mul on kodu kurwad sängid,
Ahju ees haletis' asemed,
Taga nurgas nutusängid!
Ema wiidi uksestagi,
Armud läksid akenasta;
Ema wiidi teeda mööda,
Armud käisid aeda mööda,

Sõnad sõead sooda mööda;
Ema hauda kaewatakse,
Armud kauwad kalda alla;
Ema hauda lastanekse,
Armud allana wauwad."
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Waheliku leiwakakku,
Kõlgastiku koristusi,
Kuiwand leiwakoorukesi
Waeselapse leiwamärssis;
Neist pean waene orjapoissi
Närwukene närimaie;
Kõlkad hambil kõlisewad,
Hagan keelepära taga,
Lible keele keskeela."
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela
Kostis waeselapse kurbtus,
Orjalapse ohkamine.
Metsapiiga, peenikenne,
Halija tütar ainukene,
Kuulis waeselaps kaebdust,
Orjalapse ohkamisa;
Tõttas armu toodamaie,
Abi lapsel andemaie,
Kurwastusi kustutama,
Leinamisi lepitama.
Õhtu hilja, kaste eela
Laulis tamme ladwaasta
Healitselles paksust lehtist:
„Ära nuta, poisikene,
Ära leina, waenelapsi!
Kui sa lähed enne koitu,
Waara enne walgeeda
Kodund karja saatemaie,
Leiad õnne karjateelta,
Rõõmu raatma radadelta.
Panc põue paisumaie,
Kaisu sala audumaie;
Sealtap kasu siginessa,
Õnne hiljem õitsenessa."
Kui siis poissi enne koitu,
Wara enne walgeeda
Karja läinud saatemaie:
Mis ta leidis karjateelta?
Leidis lõukese muna
Krookslehe õlma alta.
Tamme ladwast tulnud laulu
Targalt meeletuletelles
Wõttis waene orjalapsi
Maasta lõukese muna,
Mähkis nartsukese narma,
Hellalt willade wahele;
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
Mis seal munast kaswanessa?
Munast kaswis neljajalgne,
Pisukene hiirepoega.
Poissi mähkis hiirekese
Narmalise nartsu sisse,
Hellalt willade wahele,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
Mis seal hiirest märkanessa?
Mis seat kaisus kaswanessa?
Kaswis hiirest kassikene.
Poissi mähkis kassikese
Narmalise nartsu sisse,
Hellalt willade wahele,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
Mis seal kassist kaswanessa,
Suuremada sündinessa?
Kassist kaswis koerukene,
Paisus kena kutsapoega.
Poissi mähkis kutsapoea
Narmalise nartsu sisse,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
Mis seal koerast kaswanessa,
Suuremada sündinessa?
Koerast kaswis lambatalle,
Tallest kena emalammas,
Ilus walge willakandja.
Nüüd ei nuttu nurmedela,
Leinamist ei lepikussa,

Ega kaebdust kaasikussa!
Nüüdap rõõmus waenelapse,
Õnnerikas orjapoissi;
Ehk kül kuusi kurja temal,
Wiis kül walju waewasele,
Ei ta hooli nende kurja;
Lammas leina lepitamas,
Kurwastusi kustutamas.

Waenelapsi alaorja,
Hoidis oma lambakesta
Niikui silmaterakesta,
Kattis kue õlma alla,
Kui oli wihma weeremaies,
Külma peale kippumaies.

Kolmasteistkümnes lugu.

Enne kül olin esimene
Külawainul kilkamaies,
Lindu laulu laskemaies,
Sõnasida seademaies,
Esimene laulumeesi
Wärsisida weeretamas!
Laulin üksi lusti pärast,
Laulin kaksi katsudeles
Wõidu wasta waldasida:
Laulin, et kaljud kargasid,
Metsad mütates mürasid,
Mere laened lõhkenesid,
Pilwed pikil kärisesid,
Tuule kohin healta kohkus!
Ei nüüd wäeti enam jaksa,
Heal ei anna hella wiisi,
Jõud ei kanna kanget wiisi,
Sõrm ei paenu kandelila.
Olen wanaksa waarunud,
Rammetumaksa rauganud.
Kalewide kuulutelles
Ärkab noorus õitsemaie,
Kallim aega kaswamaie,
Kus ma enne kulda kägu,
Hõbedana õue lindu
Kodu kopelis kukkusin,
Meie metsades elkisin.
Juba mina mullu laulin,
Toonamullu murrin keele,
Aasta sõnu asutasin,
Teise taga tasutasin,
Kolmanda keerutasin,
Neljandal kokkusidusin.
Kalewide kange poega,
Kui oli käiki lõpetanud,
Päävatööda toimetanud,
Tõttas jälle õhtu eela
Senna enne tehtud sängi,
Kus ta kalli mõõga kautand.
Enne kui heitis puhkama,
Wäsimusta waigistama,
Wõttis sängil õhtuheinet.
Soolasorts ei näitnud silma,
Polnud näha poegasida;
Woisid weel ehk uõiawihtel
Muhkusida muisutada,
Haawatud keha arstida.
Hommikula enna koitu,
Wara enne walgeela.
Kargas Kalew kiirusela
Koeu poole kõndimaie.
Täna tallas teista teeda,
Rändas uusi radasida
Sõudwal sammul kaugemale.
Mööda sood ja mööda raba,
Kus ei muud kui hunti käinud,
Metsa paksust põõsastikust
Puges kangelase poega
Wirgult läbi Wiru poole.
Sammusida sirutelles
Kadusiwad koormakandjal
Jõudsalt pikad penikoormad;
Ega olnud enne õhtud
Mehel palju puhkamista.
Wast kui päike allaweeres,
Ladus tema laualasu
Olapennilt põõsa alla;
Puhkas wäsind pihtasida,
Wõttis keha karastuseks
Leiwakotist lisadusta,

Lähkrist keelelibedusta;
Siis aga sängi seademaie,
Külleaset kohendama.
Liiwikulta kanntud liiwa
Seadis sängi seisusele
Ühtekokku hunnikusse.
Wiimist rüpetäiet wies
Kautas õlmast kogemata
Paari pihutäie pillu;
Sest jäi wiltu sängi sõrwa,
Teiselt poolelt tasumata.
Sängist mõni sammukene
Eemal seisab warisenud
Liiwalasuke lagedal,
Kui üks kaunis künkakene.

Ööwarju õlmadela,
Kastewilu karastusel
Puhkas kangelase poega
Windsund keha wäsimusta.
Taewast waatas ehatähte,
Waatasiwad wardatähed
Sõbrasilmil suikujada.
Kuu kahwatanud palge
Walwas waikselt sängila,
Kunni tõusew koidukuma
Wirku jõudis äratama.

Kui ta teele kohendelles
Linnupetteks wõttis leiba,
Kostis kõrgemalta kuusest
Haraka laul tema kõrwa,
Kes seal sulgi silitelles
Asja nõnda awaldeles:
„Kui sa teaksid, kange meesi,
Mõistaksid äramõtelda,
Aeudela arwaneda,
Mis sull' suikus sündimessa,
Tooksid sa tüwi meresta,
Ladwa tüki saare laanest,
Walmistaksid wankerista,
Seaksid kokku sõiduriistaks,
Raiuks rahnud ratasteksa,
Teeksid teised telgedeksa;
Paneks ette punapaadi,
Hiirekarwa hallikese,
Keskeela kuldakõrwi,
Wahel' walged wõigukesed,
Kui on seadus kuningale.
Tee on pika tallajale,
Maa on kauge kargajale,
Lage laia luusijale!
Sõbrad ootwad pikisilmil,
Igatsewad isekeskis:
Kuhu on jäänud kuningas?
Mis tal sammusi sidumas,
Mis tal käiki kütkendamas?
Sea sa sammud sõudewale,
Jalakannad kargawale!
Kulda saatwad sammukesed,
Hõbe jälgedel õnneksa.
Kesse kulda korjamaie,
Hõbedat maast wõtemaie?
Wend saab sijdi sammudesta,
Õde haljasta hõbedat,
Sugulased saawad kulda,
Aruleidu astmetesta.

„Kui sa teaksid, kange meesi,
Mõistaksid äramõtelda,
Aeudela arwaneda,
Kuda sammust kulda saada,
Kuda hüpest hõbedada,
Siis sa sammud sirutaksid,
Lennates koeu läheksid!
Sortsisõna sõlmitusel,
Unerohu uimustusel,
Kaetisrohu kammitsusel
Wiibisid sa, wennikene,
Pikaliste puhkamaie,
Magasid seitse nädalat,
Enne kui unesta ärkasid.
Hommikul on õnnekudu,
Pääwa keskel kulda kangas,
Õhtul hõbedane ilu,
Ööl ei õnne ilmumaies."

Haraklinnu awaldused,
Kirjukue kuulutused
Kalewida kiirustasid;
Ladus selga lauakoorma,
Seadis sammud sõudsewamalt
Metsateesi mõõtemaie,
Lagedaida lõhkumaie.

Kui ta käinud tüki teeda,
Tüki teeda, marka maada,
Kus ei kuskil kinnitusi,
Ega sammul sidendusi,
Jõudis wasta Ilma järwe.
Kaldal mõtles kangelane:
„Kas ma loigukese kohkel
Käiki lähen kõwerdama,
Kallist aega kulutama?
Peasin õnnelt Peipsest läbi,
Sõudsin üle Soomemere,
Mis siin wiitu mudalombist?
Külap paesen kõntsa kütkest,
Weeren läbi wirtsukese."
Mõtteid nõnda mõlgutelles
Tõstis tema wiibimata
Kaldast üle jalga järwe,
Astus sammu, astus kaksi,
Hakkas kolmat astumaie,
Sealap kippus sügaw wesi
Kaenlaid mehel kastemaie,
Kippus nina niisutama.
Kalewide kange poega
Silmapilku seisatelles
Wõõrast lugu waatamaie,
Pahandusel paeatama:
„Toho! tondilaste loiku,
Musta wähi mudalompi!
Peipse puutus p—sedani,
Kippus kastma kellukesta,
Lokkutusi loputama;
Sina, häbemata sõge,
Kippud kaenlaid kastemaie,
Mehe kaela märjastama!"
Paeatelles pööranessa
Tulnud jälgila tagasi,
Kunni jõudis kuiwikule.
Kaldal käiki kinniteles,
Raputeles mudaräntsa,
Kõntsa pika koiwadesta,
Siis aga jälle sammusida
Wiru poole weeretama.
Äge päikese palaw
Südapääwa sünnitusel
Piinas mehel pihtasida,
Raugendeles keharammu;
Sammul siisk' ei seisamista,
Ega käigil kinnitusta:
Haraklinnu awalduseb
Koeu poole kihutasid.
Kui ta käinud tüki maada,
Mis siis käiki kütkendelles
Wõõralikku juhtus wasta?
Wasta juhtus wana eite,
Soolasortsi sugulane,
Mana targa wanamoori.
Eite istus paeupõõsas,
Laskis laulus laususõnu,
Wägewaida walu wasta,
Wõimsaid ussiwiha wasta
Tuuleõhku lendamaie:
Misga walu waigistada,
Nõõlamista nõrgendada.
Kalewide kallis poega
Sammusida seisatelles
Põõsa ääre puhkamaie,
Memme laulu märkamaie.
Wanaeite sõnatarka
Paeupõõsast paeatama:
„Mida karwa, Leenakene?
Kuule, armas Leenakene,
Suure soo saksalane,
Paemurde prauakene,
Kulu kuldane emanda,
Ehk oskan sind ära arwata!
Sarapuukarwa, siinikakarwa,
Sisaliku silmakarwa,
Oidukarwa, orasekarwa,
Mäekarwa, männiikarwa,
Sookarwa, kanar'karwa,
Kirew sa kiwitagune
Põõsa alta piigakene?
Wõtta walu wähendada,
Paistetusta painutada!
„Musta madu, mudakarwa,
Kooljakarwa tõngutigu!
Kas arwid puissa hammustaie,
Paeukoorta puretaie,
Kui sa inimest ihkasid,
Nõrka looma nõõlasid?

Paeu alla ma paneksin,
Wõsandiku wõõrutaksin!
„Tule wiga wihtlemaie,
Haawasida arstimaie,
Hamba raigu rawitsema,
Puretamist parandama!
Külap tunned hamba armid,
Igemete ila paigad,
Keele nälpamise kohad.
„Kül ma tunnen sinu tõuu,
Tautan sinu suguda:
Kust sind wiidud, kust sind saadud,
Kust sind kurja korjatie,
Salaliku siigitati.
Külap arwan sind suguje,
Korjamise kodanesi:
Sul on sugu sõnnikusta,
Sündi sitahunnikusta,
Kärnaskonna kohusta,
Kolgakonna kudusta,
Hukkaläinud udusta,
Karjajälgil kastesta.
Issand õhkus õhkudani,
Wanaisa hingekesta,
Sest sai tigu tihasilma,
Waglasilma waarikusta.
Keele ostsid oda otsast,
Hambad taperi terasta;
Kuub sul kukepuukarwane,
Pää paenupuu sarnane.
Sõmerkarwa, sawikarwa,
Kanarpiku-, kulukarwa,
Oleksid ehk ilmakarwa,
Taewa-, pilwe-, tähekarwa,
Siiski tunnen sinu tõuu,
Sina minu wäest ei pease!
Ole laial kiwi al,
Keerus puukännu al,
Kähäras ehk loogetile
Mööda mättaid mängimaies,
Kõnni põllupeenderila,
Põõsapaksus, metsa wahel:
Sulane sa, ma isanda!
Leian sinu ligimailt,
Karistan sind kaugemalt.
Tolla-holla! pilla-willa!
Nüüd sa oled walu sanud.
Suusta sile, päästa willa,
Lõualuude willasista,
Willasist wiis hammasta,
Willakarw sul keeleke,
Willa sinu kübara,
Willast wõetud üleültsa."
Kalewide kallis poega,
Kui oli salatarkust saanud,
Ussisõnu pähä õppind,
Tõttas teeda tallamaie,
Seadis jõudsalt sammusida
Wiru poole weeretama.
Metsawarjul wõtis meesi
Pääwapalawat puhata.
Külleaset kohendelles
Puistas metsa pilla-palla,
Murdis maha männisida,
Katkes maha kuuskesida,
Tugewaida tammesida,
Pikemaida pihlakaida,
Laiemaida lepasida;
Ladus puida lademesse,
Kokku kõrgel hunnikusse,
Langes ise lademele
Leiba luusse laskemaie,
Kurnand keha karastama.
Sai ta puhku suikunud,
Pääwa palawust puhanud.
Ladus selga lauakoorma,
Siis aga jälle sammumaie.
Käänas telt kurakäele
Otse Endla järwe ääre,
Sammus siis silmasihil
Piki sooda edespidi.
Puneteles päikene
Weniteles warjusida
Õhtu õlmal pikendama:
Juba jõudis ehawilu
Koormakandjat karastama,
Kui ta kaugelt künka tagant
Suitsu juhtus silmamaie,
Mis kui kütiskõrwetuse,
Miilihaugu musta suitsu

Pilwepakjult ülespaisus,
Taewast tahtis tumendada.
Sammusida sirutelles
Tõttas Kalew künka poole.
Ligemale minnes leidis
Künkakese kõrwas koopa;
Sealtap läikis tuleleeki,
Mis siin suitsu sünnitie.
Kindla ahelate kütkes
Rippus kaunis keedukatel
Suitsu keskel koopa suussa.
Paea ümber tulepaistel
Istusiwad kükkakille
Kolm meest tahmas palgeda,
Kes seal tulda kohendasid,
Wahtu wõtsid leemepaealt.
Käigist wäsind kangelane
Koopa suussa seisatelles
Mõteid nõnda mõlgutama:
„Õnnelt leian öömaea
Parajada puhkepaika,
Soea rooga õhtusöögiks,
Mis ju kaua pole maitsend."
Noored mehed tuule ääres
Isekeskis hirwitama,
Tulijada tunnistama,
Kes neil kehasta ja koormast
Üsna wõõrawääraline,
Imekomblik ilmumine.
Kalewide kange poega
Wiskab laua koorma maha,
Astub sammu ligemale,
Siisap sõnu sahkamaie:
„Mida rooga, mehikesed,
Katelassa keedetakse?
Peab teil piki pidusida,
Saaja suuri saadamaie?"
Mehed mõistsid, kostsid wasta,
Paeatasid tulepaistelt:
„Katel keedab kallist rooga,
Keedab isa õhtusööki,
Tagurpäri taadi toitu,
Wastaokssa eide rooga,
Pööraspää piigade pudru,
Lustileeme langudele.
Kui meil pidu peetanessa,
Suurisöömi tehtanessa,
Siisap tõura tapetakse,
Suurta härga surmatakse;
Sada tuleb surmamaie,
Wiissada weristama,
Tuhat meesta tapemaie.
„Täna keemas kehwa katel,
Keemas waese mehe wara,
Pole muud kui põdrapoolik,
Wana kuldi küllekesed,
Karu maks ja kopsukesed,
Noore hundi neeruraswa,
Wana karu kamarada,
Põhjas kotka pesamuna
Sest saab sarwik õhtuserwet,
Wanamoori mokakastet,
Koer saab laket katlapõhjast,
Kassi kausi riismesida;
Pühkmed jääwad kokkadele,
Jääwad osaks orjadele.
Linapääd on ise leiwal,
Neitsid noorukesed koogil,
Mis on teinud wanamoori,
Sortsitulel küpsetanud:
Sealt saab saia sõsaraile,
Närbatoitu neidudele."
Kalewi poeg paeatama:
„Toho, tondilaste kokad,
Solgileeme sobitajad!
Kesse hullemada kuulnud,
Imedamat unes näinud!
Kentsakama leemekeetu
Ei wõind sortsi sobitada,
Tuuslar ise toimetada!"
Üks neist meestest mõistis kohe,
Kawalaste kostis wasta:
„Meie katel keetanessa
Wõõrast rooga walmistelles
Neljapääwal nõidadele
Rammukosutawa rooga,
Keedab kehatugewusta
Targa tunslar taatidele,
Sortsi poegadele sööki;
Keedab wihawõtijada,

Kadeduse kaswatajat,
Kurjasilma kustutajat,
Keedab nooremate kasuks
Armumeele algustajat,
Südamete sütitajat."
Kelewi poeg paeatama:
„Kui on katlal kümme keetu,
Paeal palju walmistusi,
Siis ei maksa õhtusööki
Tühjal kõhul ootaneda.
Juhatage, kulla wennad,
Kus te' peremehe koda,
Tagurpäri taadi tuba,
Wastaoksa eide wari,
Pööraspää piigade paika!
Karedamal kaunakesel
Wabest magus iwakene,
Koredamal koorukesel
Wahest sile sisukene."
Paeahoidjad poisikesed
Pilkamiste paeatama:
„Kui sa astud kamberila,
Tallad teeda tubadela,
Waata enne, wennikene!
Aea silmad awalale,
Et ei eksi jälgedelta,
Kauta käesta koduradа:
Libe hiirel lõksuminik,
Paha wäljapeasemine."
Kalew mõistis, kostis wasta:
„Meest ei jõua müürid hoida,
Ega kaljud kammitseda!
Tugewus ei kauta teeda,
Rammul rohkest' radasida."
Paeahoidjad poisikesed
Joonelt teeda juhatama:
„Käi sa otse koopakurku,
Waat', seal leiad wärawa;
Kummardele selga küüru,
Lase alla libamiste
Pugedes urgasti põhja.
Weere sammul, wennikene,
Käsikaudu katsudelles,
Külap leiad toaukse."
Kalewide kange poega
Hakkas rada rändamaie,
Tuisul teeda tallamaie,
Kõndis tüki küürakille,
Teise tüki käppakille.
Paeahoidjad poisikesed
Isekeskis hirwitama:
„Karu läks kassi pesasse,
Lõwi lingupaeladesse,
Kuhu naha kautanessa!"
Kalewide kange poega
Tõttas teeda tüdimata,
Ehk kül käiki küürakille,
Roomakille mehel raske;
Umbekitsas pime urgas
Tegi teele tõkkesida.
Kaugelt hakkas tulekuma
Pimedasse paistemaie;
Silma wõis nüüd selitelles
Jalga jälle juhatada.
Urgastee läks laiemaksa,
Kaswis aegult kõrgemaksa,
Kunni Kalewide poega
Püsti peasis kõndimaie.
Kõrge koopa keskeela
Lae külles rippus lampi
Walgustelles waatajale
Kõik, mis silma kukkunessa.
Tagaseina oli tehtud
Kaunis laia toauksi.
Uksepiida kõrwas seisid
Kaksi ämbrid kõrwistiku,
Mõlemates oma märga
Isesugusta wedelat;
Üks oli walge piimakarwa,
Teine tõmmu tõrwakarwa.
Toaukse tagant tungis
Wokikeste ratta wurin,
Wärtna weeremise wirin,
Kedrajate kena helin,
Piigakeste lustilaulu.
Kalew sala kuulamaie.
Piiga laul aga laksatille:
„Õekesed hellakesed,
Kähärpääga kaunikesed

Linnalakad linnukesed!
Igawuse ikekene
Waewab waeseid wõki taga
Kulda lõnga keerutelles,
Hõbe eideid wenitelles.
Eks meie enne olnud hulka,
Eks meie paikus käinud parwe,
Eks meil olnnd pidupõlwe.,
Eks meil õitsend parem aega
Enne isa õue peala,
Wanemate wainudela?
Eks meie ehtind õhtu eela;
Plehtind puna paeladessa,
Kuldakarwa kirjadessa,
Läinud küla kiige peale
Õhtulusti õigamaie?
Seljas olid siidisärgid,
Kroogitud käiksed käessa,
Helmekorrad ümber kaela,
Suuri sõlgi rindadela,
Kuldasõrmuksed sõrmela,
Poordidest pärjad päässa,
Kuldatressid pärgadela,
Siidirätikud kaelassa,
Siidisukad jalgadela.
Eks me' enne tunnud õnne,
Eks me' enne näinud ilu,
Rohkest' pidul rõõmusida!
„Nüüdap leina kautab lusti,
Nüüdap kurbtus wõttab karwa,
Puna neiu palgedelta.
Wangis wõõra wolidela
Kanakesed kamberila,
Tuid üksi tubadela,
Kus ei kaugelt kuulijaida,
Hüwa õnne soowijaida,
Ega käimas kosilasi.
Igawuses hallitame,
Kurwastuses kolletama,
Woki taga waesekesed!
Wõi ei waata armukesta,
Teretada tuttawada,
Kät ei anda kallile!
„Tuleks kaugelt teinepoolne,
Tuleks täkula tantsides
Enne walged alla õue
Leinajaida lepitama,
Kurwastusi kahandama,
Pisaraida pillutama!
Tuleks päike peiukene
Piigasida peastamaie;
Tuleks kuu kui kosilane
Neiukesi naljatama,
Leinapõlwest lunastama;
Tuleks tähte poisikene
Tuikesi tahtemaie,
Wangist wäljawiidemaie:
Tuleks, kes ta ise tahes,
Tuleks üks tuulest tuisatas;
Tuleks wilets ehk wigane,
Kui aga oleks isane!"
Kalewide kallis poega,
Kui oli kuulnud neiu lugu,
Püüdis ukse peastaneda,
Tabast lahti tõukaneda,
Piitadesta paenutada.
Kaljuseina kindlusela
Seisis wäraw wankumata,
Uksepiidad paenumata.
Kalewide kange poega
Püüdis healta petelikult
Madalamaks muudendada,
Peenemaksa paenutada,
Hakkas laulu laskemaie,
Sõnasida seademaie:
„Läksin lustil kõndimaie,
Mööda metsi hulkumaie,
Meeletueu tuulutama,
Murekoormad kergitama;
Talw oli läinud tänawast,
Nurmed alles noorusela.
Mis ma leidsin lepikusta,
Kogemata kaasikusta?
Leidsin neiud neljakeste
Madaraida kiskumaies,
Puujuuri puistamaies,
Turbasida tuhnimaies.
Pääd walged, põsed punased,
Sitikmustad silmakulmud.
Ei ma julgend juurde minna,

Ei oln'd südant sülle wõtta.
Läksin koeu leinadesse,
Ukse ette nutedessa.
Taati minulta küsima,
Eite asja nõudemaie:
Miks sa nutad, poega noori?
Miks sa kurdad kewadele?
Mis ma nutan, taadikene,
Mis ma kurdan, eidekene!
Läksin lustil kõndimaie,
Warasilta waatamaie;
Mis seal leidsin lepikusta,
Kogemata kaasikusta?
Leidsin neiud neljakeste
Madaraida kiskumaies,
Puujuuri puistamaies,
Turbasida tuhnimaies;
Pääd walged, põsed punased,
Sitikmustad silmakulmud.
Ei ma julgend juurde minna,
Ei oln'd südant sülle wõtta,
Läksin koeu leinatessa."
„Taati mõistis, kostis wasta:
„„Ole waita, poega noori!
Kül panen ambu püüdemaie,
Nooled pikad nopimaie.""
Poega wastapaeatama:
„„Oh mu armas taadikene!
Se pole ambu püüdemine,
Ega nooli nopimine;
Se on kulla ostemine,
Hõbeda lunastamine,
Kallima kauba ostetawa.
Kül lähen linnast tooma kaupa,
Poekambrist poordisida;
Leti tagant lintisida,
Seina pealta siidisida;
Seega petan neiukesed.""
„Wõtsin hobu hoielda,
Ratsukesta rawitseda,
Kõrwikesta kosutada;
Siis panin ratsu rakkedele,
Sammetise sadulale,
Hõbedase helmetesse,
Waskisele waljadele;
Läksin kaugelt kosimaie,
Neiukesi otsimaie:
Weerin teie wärawasse,
Tulin teie ukse taha."
Neiu kuulis kamberissa,
Laulis wasta lõksutelles:
„Külapois, mul kulla wenda,
Kaugelt tulnud kosilane!
Õnne tunnil oled tulnud
Piigakesta püüdemaie;
Peremees on kodunt läinud
Asjasida aeamaie,
Eite kooki küpsekamas,
Laste leiba waalimaies,
Õde noorem hanekarjäs
Lestajalgu lepitamas,
Teine kulda küürimaies,
Hõbeasju haljastamas;
Mina üksi kurba lindu,
Leinaikes lõukene
Wokil wärtnaid weeretamas,
Kulda lõnga kedramaies,
Hõbe eideid korutamas.
Kuule, kallis külapoissi,
Petiskeelil peiukene!
Kasta oma käppasida
Ukse kõrwas ämberisse,
Kussa märga tõmmukarwa
Tugewuse toetaja:
Siis su käpal kaswab wõimu,
Raudarammu rusikale,
Misga kaljuseinad murrad,
Lõhud raudased wärawad,
Terakseста tehtud tornid.
Kui peab kangus kahanema,
Liiga rammu rammestama,
Wõimus käesta wõõrdumaie:
Kasta käsi teise ämbri,
Kussa märga piimakarwa
Tugewuse taltsataja,
Kange wäe kustutaja:
Muidu tugew käsi murrab
Pihuks kõik, mis ettepuutub."
Kalewide kange poega
Tõttas käsku täitemaie,

Kuida piiga paeatanud,
Neitsi noori õpetanud.
Käppa kastes tundis kohe
Tugewusta tõusemaie,
Käes rammu kaswamaie.
Kui ta wõttis uksest kinni,
Põrkas kõige piitadega
Prantsatelles põrandale.
  Kui ta üle läwepaku
Jalga tõstnud tubadele,
Kanda pannud põrandale,
Kargas neitsi kohkudelles
Warmal kannul woki tagant,
Pistis tuulil putkamaie,
Lendas üle läwe kambri.
  Neitsikene noorukene
Kanget käppa kartenessa
Neitsi pillil palumaie:
„Kallis kange mehe poega,
Tuulest tulnud peiukene!
Ära pista raudakäppa,
Näpukesta neitsinasse,
Enne kui wõimu wähendad,
Enne kui kangust kahandad,
Nõia wäge nõrgendanud.
Kasta käppa teise ämbri,
Kussa märga piimakarwa,
Kange rammu kahandaja!“
  Kalewide kallis poega
Pani naeruks paeatusta,
Noore neitsi kohkumista,
Mõtles ise omas meeles:
Ega käsi hellitelles
Kahju ei wõi kaswatada.
  Neiukene noorukene
Pisarpillil palumaie:
„Ära weere, wennikene,
Ära astu ligemale!
Määratuks sind Taara loonud,
Wanaisa walmistanud,
Tugewamaks nõidus teinud,
Sortsimärga sünnitanud.
Wist sa oled, kallis wõõras,
Kuulus Kalewide poega,
Kangelaste kaswandiku,
Sulewide sugulane,
Alewide armas sõbra?
Kellest, kui ma kodu kaswin
Lilleke eide lepikus,
Orjawitsa alla õue,
Angerwaksa aia ääres,
Kullerkuppu kopelissa,
Imeliku ilmutusi
Sadandela enne saanud,
Tuhandela enne tulnud.“
  Piigakese pärimised,
Sõbersõnal soowimised
Jäiwad joonelt wastamata.
Kalewide mõtekäigid
Teisel tuulel tuiskamaies,
Teisel luhal luusimaies.
Läwest üle lähtanessa,
Wõõrast tuba waatanessa
Oli kohe kogemata
Mõnusama mehe mõõga
Taga seinas silmanenud.
Warnas rippus kallis wara,
Teises warnas mõõga kõrwas
Weike paeuwitsakene,
Kolmandamäs suwikübar,
Wana kaape lotikene.
  Kalewide kange poega,
Se ei kuulnud neiu kutsu,
Ega waatnud witsakesta,
Pidand lugu kübarasta;
Mõtted käisid mõõga peale,
Soowid üksi sõariista.
Seda olid salasepad,
Maa alused meisterid
Salakoeas sünnitanud,
Warjupaigas walmistanud.
Kui ta mõttes mõõka mõõtnud,
Pärast nõnda paeatama:
„Siin on, mis ma unes nägin,
Magadessa ettemõistsin,
Arudel enne arwasin:
Seep se mõõka mulle tehtud,
Salakoeas sünnitatud
Kadund mõõga kohaliseks,
Mis on Kääpa matetud.“

Piiga kambrist palumaie:
„Kuule, kulla wennikene!
Jäta mõõka wõtemata,
Sõariista Sarwikule;
Wõta paeuwitsakese,
Wõta warjukaapekese:
Paeuwitsa peastab põrgust,
Kübar kurja kiusatusest.
Mõõka wõid sa mõnusama
Sepal lasta sobitada,
Mõõka oskab meister teha,
Selli tarka sünnitada;
Aga kallist kaapekesta,
Paeuwitsa wäetikesta
Wõi ei ilmas kuskil leida.
Kübaral on kümme wäge,
Witsal seitse saladusi,
Üheksa weel ise woli.
Soowimiste sõuendusel,
Tahtemiste täitemisel
Witsakene wäga wägew,
Kübar kangem abimeesi,
Targem asja toimetaja.“
Kalewide kange poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap sõuan soowimisi
Tahtemisel tallitada
Ilma sortsikübarata,
Nõiawitsa aitamista!
Tuuslarite tuulesõidud,
Sortsilaste sünnitused,
Tühja-taadi tembutused
Saa ei meesta eksitama,
Kangelasta kütkendama;
Tugewus teede tegija,
Rammu radade raeaja.“
Neitsikene noorukene
Waidlemista waigistelles
Wõttis kübara warnasta,
Wõttis kätte kaapekese,
Mis ei wildist wanutatud,
Willast olnud walmistatud,
Ega karwadest kogutud;
Kübar oli küüntelaastust,
Korjatud küünte kildudest
Targal kombel isetehtud.
Piigakene paeatelles
Kübarada kiitemaie:
„Seep se kübar maksab kallis,
Maksab määratuma hinna,
Kallima, kui kuningriigi,
Sest et teista sarnalista
Suures ilmas pole saada,
Laial ilmal leidanessa.
Mis sa soowituste sõudel,
Igatsuste ihkamisel
Jaliste himustaksid:
Kaape kohe kaswatamas,
Tahtemista täitemaies.“
Nalja pärast pani neitsi
Kaapekese oma pähä,
Sõnul ise soowimaie:
„Kaswa, kaswa, kulla neiu!
Sirgu, sirgu, sinisilma!
Kaswa Kalewi kõrguseks,
Sirgu sõbra suuruseks!“
Silmanähes sirgus sõsar,
Kaswis küündra, kaswis kaksi,
Sirgus sülla, sirgus kaksi,
Kaswis Kalewi kõrguseks,
Sirgüs sõbra suuruseks.
Kalewide kallis poega
Neitsi naljamängi nähes,
Kiireliste kaswamista,
Silmapilgul sirgumista,
Wõttis kaape piiga päästa,
Pani enda pähädani,
Siisap soowil sõnaldama:
„Wau, Wau, wennikene!
Kärsi, kärsi, kangemeesi!
Wau sülla weikemaksa,
Mõne sülla madalamaks,
Kärsi kokku keradela,
Sõstra noore sarnaliseks!“
Kalew hakkas kahanema,
Waus waksa, waus kaksi,
Kahanes weel mõne küündra,
Waus piiga wääraliseks,
Sõsarale sarnaliseks.

Neitsikene noorukene,
Kul sa wõtsid kübarada,
Wõtsid kaape peiu päästa,
Panid enda pähädani,
Sigitasid soowimisi,
Et sa saaksid endiseksa
Loodud looma kohaliseks.
Silmapilgul waus sõsar,
Kärssis kokku kullakene
Loodud looma raeadele.
Kalewide kallis poega
Neitsi nalja naeratama,
Pärast nõnda paeatama:
„Sinu pärast, sõsar noori,
Tahan täna titekeseks,
Pisukeseks poisiks jääda,
Tahan kui tammetõruke,
Kenadama kurnitappi
Weikelt põrandal weereda."
Soowituste sõudetäitjat,
Küüntest tehtud kübarada
Käest ei raatsind kautaneda,
Mõtles aga omas meeles:
Kui tuleb tüli kogemata,
Weereb wiletsuse wihma,
Rahesadu raskemada
Äkkitselte ähwardama:
Külap kübar kiireline
Kangemada kaswatamas,
Suuremada sünnitamas.
Pisukese poisi põlwes
Pidas tema lustipidu,
Naljamängi neitsiga.
Kahekeste kallid lapsed
Tantsil tuba tallawad,
Põrandada pöörawad,
Kui oleks tuba toomingane,
Pähkelpuista tehtud põrand,
Pihlakasta uksepiidad,
Wahterasta waheseinad.
Kui oleks kullas kutsutud,
Hõbedas neid hõigatud
Laulusida lõksatama,
Mis ju meelest mitu läinud,
Mitu kena kadunud.
Neitsikene noorukene
Palus tuppa teise piiga,
Kesse kulda küürimaies,
Hõbedada haljastamas,
Waski oli waalimaies;
Kutsus õe kolmandama,
Kesse käinud hanekarjas
Lestejalgu lepitamas,
Kutsus õed kahekeste
Wõõrast wenda waatamaie.
Piigakesed paeatama:
„Lukkutagem köögi uksed,
Pangem ette põõrakesed,
Tabad kindlad ukse taha,
Et ei wana eite pease
Meie pidu pillamaie!"
Köögi uksed pandi kinni.
Eite kooki küpsetelles
Läind kui hiirekene lõksu,
Wõind ei enam wäljapeasta
Lustipidu lühendama.
Kalewide kallis poega
Tegi nalja neidudele,
Aea wiitust armastele,
Lubades neid lunastada,
Põrgu põlwest peastaneda:
„Külap wiin teid kolmekeste
Päikese paisteela,
Püan teile peiukesi,
Kosilasi kaswatada,
Sugulastest soowitada;
Soowin ühe Sulewile,
Annan teise Alewile,
Kolmanda kannupoisile.
Mina ise noorimeesi,
Kasupoisike ei kosi,
Wõi ei wäeti naista wõtta.
Pean weel sülla sirgunema,
Paari waksa paisumaie,
Tüki saama targemaksa,
Teise tükki taltsimaksa,
Enne kui wõin wäljaminna
Kodukana kosimaie.
Nüüdap kulli kõwernokka,
Lennan kägu lepikusse,

Lennan lustil luhadele
Õnnepidu otsimaie."
Mitmesida lustimängu
Wõeti aeawiiteeksa:
Kulli puistas kanapoegi,
Kalew kulli, piigad kanad;
Sõidetie sõgesiku,
Hakkati sõrmust otsima,
Naabri mängi nalja pärast,
Peitus' mängi pidamaie;
Mis ei laulik jõua laulda,
Keelil kõiki kuulutada.
Keelest läinud laulud kenad,
Pääst pulma pillikesed,
Käest kuldsed kuulutused,
Meelest mõned magusamad.

Kui saab lõpma lustipääwa,
Õnne ööde hõiskamine,
Kui saab noorus närtsimaie,
Puna palgilt kahwatama:
Siis on lõpul lauluaega,
Kautab kägu kukkumista,
Ööpik ilu hüüdemista,
Lõukene lustitralli,
Neitsi noori healekesta.
Kui ei pika ilu peale
Peiupillil tantsitelles
Piigal tõuse pillikesta,
Kahetsuse kurwastusi,
Lustipidult leinamisi:
Siis wõib pidu paeatelles
Luige lustikeelel laulda.

Neljasteistkümnes lugu.

Oleks laulupoega noorem,
Oleks, mis ta ennd olnud
Kewadises kaunis ilus,
Suwe piire palistusel:
Siis ta laulaks pika pääwa,
Laulaks läbi talwe öö,
Laulaks nalja ehk nädala,
Kukkutelles poole kuuda
Kalewide kaunist mängi
Põrgupere piigadega,
Laulaks, et metsad müraksid,
Kaljud wasta kargeneksid.
Aga laulik, õhtukukke,
Suwest lahkund luikekene,
Pöörab silmad igatsedes
Õnnepääwa hommikule,
Noorepõlwe nurmedele,
Kus weel kenadamad kirjad,
Ilusamad õnnelilled
Rõõmuwaipa walmistasid;
Kus weel elu õrnal rinnal
Soemalt mõni sõbra süda
Õnnelikult wasta õhkas;
Kus weel kewadisel murul
Külakiige kergitusel
Sõstrasilmad sõbralikult
Heldusela hiilgasiwad!
Milal saab lauliku kewade
Armul tagasitulema?
Tõuse, laulu koidukene,
Tõuse kui se pääwatera
Minu waimu silmadesse!
Paista muiste põlwe päiwi
Ämarusest ärkamaie,
Pilwepaksust paistemaie!
Kalewide kallil poeal
Ei sõit ilu jõge pidi,
Mäng ei kullast mäge pidi;
Ilu oli pikal öõla
Lustipidul lõpemata,
Mäng ei lasknud noorel mehel
Aega minna igawaksa,
Ega nali neidudele
Unesõba silmadele.
„Oh kui öõl ei hirmutuseks
Päikest tuleks paistemaie!“
Nutis juba mitu noori
Kadund armu kahetsedes,
Kui ta sala lõimesiidi
Kangasjalgel kudutie.
Wana eite köögis wangis
Istus kui lõksus hiireke,
Kust ei wõinud kasutütrid,
Kallid minna keelamaie.
Teisel pääwal läksid piigad
Kalewiga kõndimaie,
Läksid maea näitamaie,
Warakambrid waatamaie;
Palged alles punetasid
Neitsidel weel naljatusest,
Misga öö neil õnne mängil
Lustilikult mööda läinud.
Nemad läksid kiwi uksest
Kõrge kiwi wõlwi alla,
Kõndisiwad kiwist teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta rikas tuba.
Tuba oli rauast tehtud,
Seina nurgad terakfesta,
Rauda uksed, rauda aknad,

Rauda laed ja põrandad;
Rauda ahi seisis nurgas,
Rauda keris ahju otsal,
Rauda kummi keriksela,
Rauda sängi seina ääres,
Rauda laud kesk põrandala,
Rauda toolid laua ümber,
Rauda pingid ahju kõrwas;
Rauast olid parred tehtud,
Parssiwarred rauast tautud,
Rauda kirstud igas nurgas,
Rauda wara kirstudessa.
Wanem piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on wana Sarwik taadi
Töötuba sulastele,
Orjapoiste warjupaika,
Teupoiste pärispaika.
Siin neid waeseid waewatakse,
Mitmel puhul piinatakse."
Nemad läksid rauda uksest
Kõrge raudse wõlwi alla,
Kõndisiwad raudateeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta teine tuba.
Tuba oli wasest tehtud,
Seinad wasesta walatud,
Walgest wasest seinanurgad,
Punasesta seinapalgid,
Wasksed uksed, wasksed aknad,
Wasksed laed ja põrandad;
Waskne ahi seisis nurgas,
Waskne keris ahju otsal,
Waskne kummi keriksela,
Waskne sängi seina ääres,
Waskne laud kesk põrandala,
Wasksed toolid laua ümber,
Wasksed pingid ahju kõrwas;
Wasest olid parred tehtud,
Parsi warred wasest tautud,
Wasksed kirstud igas nurgas,
Waskne wara kirstudessa.
Wanem piiga paeatelles
Pani sõna sõudemaie:
Se on wana Sarwik taadi
Tütarlaste töötuba,
Orjapiige warjupaika,
Waimutüdrukute nurka:
Siin neid waeseid waewatakse,
Mitmel puhul piinatakse."
Nemad läksid wasksest uksest
Kõrge waskse wõlwi alla,
Kõndisiwad waski teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta kolmas tuba.
Tuba oli tehtud hõbedast,
Hõbedased toaseinad,
Nurgad hõbedast walatud,
Hõbe uksed, hõbe aknad,
Hõbe laed ja põrandad;
Hõbe ahi seisis nurgas,
Hõbe keris ahju otsal,
Hõbe kummi keriksela,
Hõbe sängi seina ääres,
Hõbe laud kesk põrandala,
Hõbe toolid laua ümber,
Hõbe pingid ahju kõrwas;
Hõbedasta tehtud parred,
Parsiwarred hõbedasta,
Hõbe kirstud igas nurgas,
Hõberaha kirstudessa.
Teine piiga paeatelles
Pani sõna sõudemaie:
„Se on wana Sarwik taadi
Igapääwaline tuba,
Aripäine asupaika,
Keha karastuse kamber.
Siin ta puhkab igapääwa,
Peab hõlpsat põlwekesta."
Nemad läksid hõbe uksest
Kõrge hõbe wõlwi alla,
Kõndisiwad hõbe teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta neljas tuba.
Tuba oli kullast tehtud,
Kullast olid toaseinad,
Nurgad kullasta walatud,
Kulda uksed, kulda aknad,
Kulda laed ja põrandad;
Kulda ahi seisis nurgas

Kulda keris ahju otsal,
Kulda kummi kerikſela,
Kulda ſängi ſeina ääres,
Kulda laud keſk põrandala,
Kulda toolid laua ümber,
Kulda pingid ahju kõrwas;
Kullaſt olid parred tehtud,
Parſiwarred kullaſt tautud,
Kullasta kõik maeariistad,
Kulda kirstud igas nurgas,
Kuldaraha kirstudesſa.
Teine piiga paeatelles
Pani ſõna ſõudewale:
„Se on wana Sarwik taadi
Pidupääwa paigakene,
Lustipidamiſe tuba,
Kallis röömu kambrikene.
Siin ta puhkab pidupääwal,
Maitſab maguſamat põlwe,
Õnnelikumada aega.
Siin ma eila pika pääwa
Olin kulda küürimaies,
Pidukambrid pühkimaies."
Nemad läkſid kulda ukſeſt
Läbi kulda wärawada
Kõrge kuldſe wõlwi alla,
Kõndiſiwad kuldateeda
Tüki maada edaſie;
Seal tuli wasta wies tuba,
Kallis ſiidi kambrikene.
Tuba oli ſiidiſt tehtud,
Siidi nööril ülesſ' aetud,
Salaſambadela toetud;
Siidiſt olid toaſeinad,
Nurgad ſiidiste ſõlmitud,
Siidi ukſed, ſiidi aknad,
Siidiſt laed ja põrandad,
Siidi ſängid ſeina ääres,
Siidi padjad ſängidesſa,
Siidi katted üle laua,
Siidi tekid toolidela;
Siidi riided rippuſiwad
Ümberringi ſeina külles,
Siidi nöörid piki tuba
Nõtkuſiwad ſiidi alla,
Suured kirstud ſeiſid nurgas,
Siidi kangad kirstudesſa.
Kolmas piiga paeatelles
Pani ſõna ſõudemaie:
„Se on neiu ehtetuba,
Noorte neitſikeste kamber.
Siin nad hellad ehitawad,
Piiduriideid palmitawad,
Panewad ſini ſidilista,
Poogalista punaſida,
Roomakarwa loogelista:
Kui on ſiidiliste pidu,
Noorte neitſikeste pääwa."
Nemad läkſid ſiidi ukſeſt
Läbi ſiidi wärawada
Kõrge ſiidi wõlwi alla,
Kõndiſwad ſiiditeeda
Tüki maada edaſie;
Seal tuli wasta kues tuba,
Kena ſammet kambrikene.
Tuba tehtud ſammetista,
Sammet nööril ülesſ' ſeatud,
Salaſambad alla toetud;
Sammetista toaſeinad.
Nurgad ſiutud ſammetista,
Sammet ukſed, ſammet aknad,
Sammetiſt laed ja põrandad,
Sammet ſängid ſeina ääres,
Sammet padjad ſängidesſa,
Sammet katted laua üle,
Sammet tekid toolidela;
Suured ſammetiſed waibad
Jookſiwad piki põranda,
Sammet nöörid piki tuba
Nõtkuſiwad ſammetisſa.
Suured kirstud ſeiſid nurgas,
Sammet kangad kirstudesſa,
Teiſed ſammet kanga pakud
Seiſid wirnas kirstu kõrwas.
Kolmas piiga paeatelles
Pani ſõna ſõudewale:
„Se on neiu ehtetuba,
Noorte neitſikeste kamber.
Siin nad noored ehitawad,
Piduriideid palmitawad,

Panewad sini sammetisse,
Poogalise punadessa,
Kui on sammetlaste pidu,
Sammet neitsikeste pääwa."

Nemad läksid sammet uksest
Läbi sammet wärawada
Kõrge sammet wõlwi alla,
Kõndisiwad sammet teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta seitsmes tuba.
Tuba oli poordist tehtud,
Kenast poordist kambrikene,
Mis oli poordista punutud,
Poordi paelul ülespandud
Salasambade tugila.

Poordist olid toaseinad,
Nurgad poordista punutud,
Poordist uksed, poordist aknad
Poordist laed ja põrandad,
Poordist sängid seina ääres,
Poordist padjad sängidessa,
Poordist katted laua üle,
Poordist tekid toolidela;
Poordist riided ripusiwad
Ümberringi seina külles,
Poordist nöörid piki tuba
Nõtkusiwad poordi alla;
Suured kirstud seisid nurgas,
Poordi pakud kirstudessa,
Kirstu kõrwas seisid wirnad
Kenamaida käiksekirju,
Teised wirnad tanukirju,
Kolmandamad loogelisi.

Kolmas piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on neiu ehtetuba,
Noorte neitsikeste kamber.
Siin need noored ehitawad,
Päid poordile panewad,
Kui on poordilaste pidu,
Noore neitsikeste pääwa."

Nemad läksid poordist uksest
Läbi poordi wärawada
Kõrge poordi wõlwi alla,
Kõndisiwad poorditeeda
Tüki maada edasie;
Siis nad peasid õue peale,
Kus ei muru ega mulda.
Maa oli selge rahane,
Tänaw teeda taalderista.

Õues seisid seitse aita,
Seitse aita salatehtud.
Üks oli aita kiwist tehtud,
Raua kiwista raeatud,
Teine aita paesta tehtud,
Laiast paasist ehitatud,
Kolmas aita kanamunast
Imelikult ehitatud,
Neljas aita hanemunast
Salakombel kokkupandud,
Wies aita wikkikiwist,
Wiilitud kiwist ehitud,
Kues aita kotka munast
Imekombel ehitatud,
Seitsmes aita Siuru munast
Isewiisil üless' seatud.

Üks oli aita rukkid täis,
Teine aita keswasida,
Kolmas aita kaeru täis,
Neljas täidetud nisuga,
Wies aita linnaksida,
Kues keeduwilja aita,
Seitsmes aita searaswa,
Keeduraswa pakku täis.

Taga õues olid laudad,
Karjalojuste korterid;
Laudad olid luiest tehtud,
Kontidesta kokkupandud.

Kalewide kallis poega
Ei läind lautu waatamaie,
Hakkas asja nõudemaie,
Piigadelta pärimaie,
Kesse kuulus Sarwe taati
Sugulta pidi olema.

Wanem piiga peenikene
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kes teda isana sünnitanud,
Emana rinnal imetanud,
Kaitsewala kaisus kannud,
Rüpeelta rawitsenud,

Suu juures suisutanud, —
Sest ei ole meie kuulnud.
Kas teda karu poegetanud,
Hunti metsas imetanud,
Karjamära mängitanud,
Kitse kätkis kiigutanud:
Se kõik seisab sõba alla,
Warjul meile waiba alla.
„Sarwikul on suured wallad,
Laialised walitsused,
Salasõitu sadandala,
Tuulekäiki tuhandela;
Ega ole elaw silma,
Kuskil sureliku kõrwa
Tema teesi teadanenud,
Käikisida kuuldanenud,
Meie näeme minikuda,
Teame tema tulikuda,
Teekäik ala tundemata.
Sügawamal peab sisu
Õenes maa sees olemaie:
Õenestuses seitse ilma,
Seitse salasaarekesta.
Seal peab warjuliste walda,
Kueuliste külasida
Perekaste pesitama.
Surnud rahwa sugusida
Wana Sarwik walitsemas,
Kuda Taara tarkusela
Maa ilma algamisel
Asju nõnda asutanud.
„Woliliku kange käega
Walitseb Sarwik waldasi;
Warjulised saawad luba
Igal aastal hinge aeal
Korra oma kodu käia
Omaksida waatamaies,
Tuttawaida teretamas.
Jõu-õhtude pidudel
Lähwad waimud lennuskille —
Põrgu piinast peastetud —
Warjuriigi wärawatest
Tuule kiirul kihutelles
Wõõrdunud wainudele,
Kus nad rõõmu radadela,
Ehk ka pisarate teedel
Elu põlwes enne käinud.
Aga woli aea weerul,
Lõbus' nädalate lõpul
Peawad wõõrsil käinud poead
Tulist tagasi tulema
Warjuriigi waldadesse,
Igamees oma peresse."
Teine piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Sealtap wana Sarwik taati
Teulisi tarwitelleb,
Abilisi aeab wälja;
Sunnib korra sulasida,
Teise korra tütarlapsi
Teupäiwi tegemaie,
Kus nad waesed rauda kambris
Raskeid töösi toimetawad,
Waski kambris walju tööda
Sarwikule sigitawad.
Raudakepi nuhtleb rampa,
Waskne witsa wiibilista.
„Siin on Sarwik taddikodu,
Päris puhkamise paika,
Keha karastuse kamber,
Seljasirutuse sängi:
Kus ta wana eide seltsis
Wahewahel wiidab aega,
Puhkab mõne pääwakese,
Kui ta wäsind pikast käigist,
Rändamisest wäga roidund.
Siisap eite Sarwikuda
Hõbekambri parsidela
Widewikul wihtlemaies,
Aineid külgi audumaies.
„Pikematel pidupäiwil,
Siis kui suuremaida sööki,
Tuleb Sarwik sõbradega
Suurte sugulaste seltsis
Lustipidu pidamaie,
Õlle hullul hõiskamaie.
Tühi on tal kälimeesi,
Põrgu *litta* tema tädi,
Walge mära wana ema.
„Täna õhtu oodetakse

Sarwikut koeu tulema,
Kel ei palju ole püsi,
Kui ta ülespoole kõnnib,
Kussa pääwal paistab päike,
Kuuwalgus öösel kumab,
Tähesilmad teewad teeda.
Aga kui ta alla ilma
Warjulaste waldadesse
Tarwitust lääb toimetama,
Siis ta wiiwib mitu pääwa,
Wiiwib nädalate wiisi."
Kolmas piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kui sind, Kalewide poega,
Kogemata koeu tulles
Sarwik taat saaks silmamaie,
Siis sa satuks kohe surma.
Sest kes ial seie saanud,
Üle läwe tõstnud jalga,
Pannud kanda põrandale,
Se ei pease surma suusta,
Wöördub kuu walguselta,
Päikese paistuselta.
„Meie, õed õnnetumad,
Kaunid neitsid kolmekeste
Langesime lapse põlwes
Õnnetuse tuulehoogul,
Wiletsuse wihmasadul
Päris orjaks Sarwikule.
Kaugelta meid kannetie,
Tuhat wersta tagant toodi
Laia ilma lagedalta,
Kena ilma keskeelta
Seie kurwa küladele,
Pika piina peredele.
Enne olid ilupääwad,
Kus me kuninglikus koplis
Kullerkupu kueudana
Kolmekeste kaswasime;
Nüüdap peame neitsikesed,
Pärisorja olemises
Raudakepi sunnitawad,
Peretaadi sõnakuuljad,
Pereeide käskejalad
Töösida toimetama,
Mis meil' peale pandanessa.
Ehk tuleks tulista lunda,
Saeaks rauasta rahedad,
Walaks wihma wardaasta:
Ika peab ori olema,
Ika minija minema,
Kohe käima korraline,
Warsti käima waenelapsi,
Enne koito koowitaja,
Enne muida mustalindu,
Pärast pääwa pääsukene.
„Taara heldus kinkind meile
Närtsimata noorus' päiwi,
Õnne kewadista iga,
Alalista palgepuna:
Senni kuin tuppe solkimata,
Kaunakene kitkumata,
Iduke iwas weel eluta."
Wanem piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Misse waestel maksab noorus,
Õnne kewadine ilu,
Alapuna palgedele,
Mõlkuw marja meelekene,
Katkemata kaunakene,
Kui ei armul audujada,
Igatsusest peastejada,
Kesse kanu kosimaie,
Lindu tuleks lunastama,
Lestajalga lepitama,
Warbajalga wangist wiima,
Masajalgu meelitama?
Tuul ei tule teretama,
Õhku õrna hellitama
Waeseid wangipandud lapsi."
Kalewide kange poega
Pani sõnad sõudewale:
„Neitsikesed noorukesed,
Kähärpääga kaunikesed,
Ärge kurtke kurwal meelel,
Ärge kurtke, armukesed!
Kurwastus teeb kahwatumaks,
Pisar pillab palge puna.
Küllap peastan kullakesed,
Peastan linnud lingudesta,

Kanakesed kammitsasta,
Wõttan wäetid wõrkudesta!
Külap peastan kulla piigad
Wana eide wangipaelust,
Sarwe taadi sidemetest,
Orjapõlwe ormadesta,
Wiin teid laia walgeele,
Päikese paistusele,
Kena kuu kumedale,
Sirawale täht'de silma.
Ärge nutke, noorukesed,
Kurwastage, kullakesed!
Kalewide kangel poeal
Kaswab rammu külaltie!
Külap wõidan wõidumängil
Sarwe taadi sulastega,
Waigistellen wana eide,
Lunnastellen lapsukesed!
Wanem piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kallis Kalewide poega,
Wõidumeeste wõsukene,
Kangelaste kaswandiku,
Tahad peasta tedrepoegi,
Kammitsasta kanakesi,
Lingupaelust linnukesi,
Siis pead wõtma nõiawitsa,
Küüntelaastust kübarada,
Muidu ei saa ise meesi,
Wähem meida wangist peastma!
Siin ei kesta sinu kangus,
Ega wälta mehe wõimus,
Inimliku wahwam wägi.
Sarwikul on sada selli,
Tuhat teendrit tundemata,
Arwamata abimehi,
Nägemata nõudeandjaid:
Tuule abid tuuslarilta,
Sortsilaste soola abid,
Nõiarohukeste abid,
Misga kangust köidetakse,
Misga wõimu wõrgutakse,
Rammu ära raugendakse."
Kalewide kange poega
Pani naeruks paeatusi,
Naljaks neiukeste kartust,
Seadis sõna sõudewale,
Laulukesta lendamaie:
„Neitsikesed noorukesed,
Kähärpääga kaunikesed!
Oleksite õnne kombel
Meestepoege mängi näinud
Wahwamate wõitlemista,
Kangemate rammukatset,
Külap te'e siis teadaneksid,
Palju mõnus mehepoega
Tülil jõuab toimetada.
Ei ma karda Sarwikuda,
Karda ei sellide sada,
Ega tondi tuhandeda!
Wõimus käsi wõidab wäe;
Tugew wõitis juba Tühja,
Surmas Soomes suured hulgad,
Saab ka wõitma Sarwikuda."
Teine piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kallis Kalewide poega,
Kuningliku kange meesi!
Kui sa palumiste wasta,
Õpetustest hoolimata
Kiusatuse kütkendusse
Ülemeelil tahad minna:
Sest ei tõusku meile süüda,
Sest ei wastel' wastamisi
Wenna were walamisest,
Ülekohtu hukkamisest!
Ühte pean weel ütlemaie,
Palwe keelil paeatama:
Tee siis, meesi, mis sa tahad!
Kui sa tahad õnnekäigil
Põrgu paelust peaseneda,
Siis ma palun: Tõtta, meesi!
Wii sa warbad wiibimata
Teise teede radadele!
Sest kui Sarwik jõuab seie,
Kukkub kinni koopa ukse,
Läheb urka wäraw lukku.
Seal ei ole peasemista,
Lahtisaamist sulle loota!
Wõta küüntelaastust kübar,

Soowi kodu saadanessa,
Enne kui kaub õnneaega,
Lõpeb otsa lõbus põlwe!"
Kalewide kange poega
Pidas naeruks neiu pelgu,
Kodukana kohkumista;
Mõtles: „Mees kül maksab mehe,
Wõit jääb siiski wõimsamale.
Langeb urgas lamaskülle,
Külap uurin ue urka,
Kaewan teise kaewandiku,
Kust ma peasen koduje."
Nukral meelel neitsikesed,
Kui ei wõinud wenda peasta,
Armukesta awitada,
Salanõusi sünnitama,
Kuda nemad kolmekeste
Kawaluse kütkendusel
Armukest saaks aitamaie.
Sängi sambis seisanesid
Sarwik taadi salariistad,
Abimehed häda aeal,
Kaksi klaasi ühte karwa
Öllewärki märgadega,
Ühel möödul kül mõlemad
Poolikulta täidepandud.
Siiski märjad sugula,
Wõimusela üsna wõõrad
Kui se öö on pääwa kohta:
Üks oli märga kümme härga,
Kesse wõimu kaswataja;
Teine märga tuhat nälga,
Kesse wõimu kahandaja.
Paremal käel sängisambas
Seisis rammusünnitaja,
Pahemal pool sängisambas
Seisis rammusuretaja.
Wanem õde waheteles
Salamahti sängisambis
Klaasid teine teise kohta,
Pani rammu pahemale,
Nõdrus' paremale poole:
Et kui Sarwik wõimu wõtab,
Nõrgendusta kohe neelab.
Teine õde wõtis witsa,
Mis se silla sünnitaja.
Kui nad nõnda kolmekeste
Salaasjad sünnitanud,
Kuuldi kaugelt müdinada,
Koopa lae poolt kolinada.
Wanem piiga wärisema,
Teine kohkel kahwatama,
Kolmas piiga peenikene
Pani sõnad sõudewale:
„Kallis Kalewide poega!
Nüüdap, lõwi, oled lõksus,
Mesikäpa, näpistuses,
Wangi wõrgus, wennikene!
Sarwik juba sõitemaies,
Koeu poole kihutamas!
Tallab juba urgasteeda,
Sammud kostwad koopasuusta,
Kanna müdin kõrgeelta.
Lahtipeasemist ei loota,
Pakkupaika kuskilt leida!
Katsu tulu tugewusest.
Raudarammust abimeesta!"
Kui oleks hulka hobusid
Kiwi sillal kihutamas,
Raskem ràudawankri woori
Waskiteedel weeremaies,
Kõu taadi kärgatused
Maapinda põrutanud,
Nõnda Sarwik taadi sammud
Koopa kummi kõigutasid.
Kalewide kange poega
Seisis paigast põrkamata,
Seisis kui tamme maruda,
Kalda kaljud laenesida,
Kiwi rahesagarada,
Kõwa torni tuulehoogu.
Ukse taga hundas sammu,
Liikus käikt ligemale.
Juba rusik raksatelles
Piitasida põrutama,
Käsi kange kärgatelles
Ukse kipub hukkamaie,
Juba jalga üle läwe
Astub toa põrandale;

Sealap sammu seisatama,
Wööril silmil wahtimaie,
Kust se kulli kanadele,
Hunti tulnud karja hulka?

Neitsid kartes kahwatama
Kolmekeste kohkunessa.
Kalewide kange poega,
Kes weel weikelase kueul
Soowiküber käessa
Taga seina seisanessa:
Näit ei suurem neidudesta,
Kuk ei kangem kanadesta.

Sarwik taati sõnaldama,
Pilgeliste paeatama:
„Kes sind wõrku, wennikenne,
Lingu wiinud, linnukene?
Mesikeelil meelitused
Petnud mõnda poisikesta!
Juba julgus julgematel,
Juba kangus kangematel
Kogemata murdnud kaela,
Hullul pääl ju hukkanenud.
Peasmist siin ei pääwaale,
Ega lootust lahtisaada!

Kalewide kange poega
Kostis wasta kawalaste:
„Tuul on tühi tallitaja,
Maru mõistemata meesi!
Sõitlemine sõnadela,
Waidlemine wihaldela,
Lõualuie lõugutused,
Seep se muistne naiste sõda,
Kabedate kemplemine!
Lorist ei saa lepitajat,
Sõnast sõa suretajat,
Wannest wiha waigistajat!
Keel on kurjem kihutaja,
Sõnad riusünnitajad!
Lähme wälja lagedale
Wõidustiku wõitlemaie:
Kumb meist kumba kangusela
Wõidumängil wõitanessa?
Wõitejale weergu woli,
Kohus kätte kangemale."

Sarwik taati sõnaldama:
„Sündku sinu soowimine,
Mehemäng mul meelepärast!"

Siis ap sammus sängisamba
Wõimu klaasist wõtemaie
Keharammu karastusta.
Arwas klaasi asukohal
Sängisambas seisanessa.
Laskis kiirest' märga kurku
Jät' ei põhja piisakesta.

Kalewide kange poega
Pistis põue pääwarju,
Küüntelaastust kaapekese.
Meelil ise mõtlemaie:
„Kui lääb kitsik kibedamaks,
Hakkab rammu raugenema,
Kül siis kaape kaswatama,
Soowiküber sirgunema
Paneb kohe poisikese."

Kui siis saanud korra peale
Wõitlemise walmistused,
Mindi kohe murudela
Õue peale õnne kats'ma.

Sarwik taati sõnaldama:
„Wanem piiga peenikene,
Kui sa kiirest' kamberisse!
Wõta rauad raudakirstust,
Kahekordased kammitsad,
Misga wõitja wõidetawa
Kannad köidab kammitsasse!"

Tütar noori täitis käsku,
Tegi taadi tahtemista.
Mehed muru mõõtemaie,
Sammul kohta seademaie,
Piirasiwad ümber piired,
Panid waiad weerte peale,
Sest et mingi segadusta,
Pettust pidand sündimaie.

Nemad wõtsid niudedesta
Kinni keha keskeelta,
Kangust nõnda katsumaie,
Kumb saaks kumba kukkutama.

Seal ei olnud enne seda
Muisteaegsel mälestusel
Wägewamaid wõitlemisi

Silmale weel sünnitatud.
Kui se meri marusunnil,
Tuuletiiwa tantsitusel
Laeneid tuiskab lendamaie,
Kõikuwale kerkiwale,
Tuulispaska tõstendelles
Katust kipub katkendama:
Nõnda kõikus maapinda,
Põrgupõrand wabisedes
Wõitlejate wõimu alla;
Põrgu seinad põrusiwad,
Nurgakiwid niksatasid,
Lagi kippus langemaie,
Katus kaela kukkumaie.
Kaua wältas kahewahel
Kange meeste kemplemine,
Et ei targem wõinud teada,
Kawalam ei kuulutada:
Kumb saab wõidul kuningaksa
Teisel kanda kõitemaie?
Kui said pisut puhkanenud,
Üürikeste tõmmand hinge,
Wõtis Kalewide poega
Küüntelaastust kaapekese,
Sünniteles soowimisi;
Käskis keha kaswaneda,
Suurusela sirguneda,
Paksusela paisuneda.
Kalewi poeg kaswamaie,
Suurusela sirgunema,
Paksusela paisumaie,
Tõusis tugewaksa tammeks,
Kaswis kuuse kõrguseksa.
Siisap sasis Sarwik taadi
Kehast kinni küüsidela,
Rabas korra raputelles,
Kiskus korra kergitelles,
Tõstis kui takutopsikest
Kümme sülla kõrgusela.
Sealt ta rabas Sarwetaati
Teritatud teiba kombel,
Sambis maha seisamaie.
Sarwik langes üle säärte,
Põrus tüki üle põlwe,
Waus ligi reitewahe
Kiwikildude keskeele,
Liiwa sõmera lingusse,
Et ei paigast wõinud peasta.
Kalewide kange poega
Kammitsaida kohendama,
Wangiraudu walmistama,
Misga wangistatud mehe
Koiwad saaksid kütkendatud.
Warem weel kui wennikene
Kallis Kalewide poega
Kammits' rauda kõitemaie,
Ahelaida asutama:
Hakkas Sarwik silma nähes
Weikemaksa waumaie;
Waus waksa, waus kaksi,
Waus siis weel mitu waksa,
Kahaneles küündra kaupa,
Sulas siis kui rabasoosse
Põrmu põue peitusela,
Ega jäänud enam jälge,
Maha mingi märgikesta,
Kui üks weike loigukene
Sinist wetta suitsemaie.
Kalewide kange poega
Pilkamiste paeatama:
„Kesse kuskil kentsamat,
Ilmas näinud imedamat?
Põrgulane pugend peitu,
Argepüksi pakku urka,
Linnupoega lepikussa,
Räästas paksu rägastiku,
Sisaliku sambla sülle,
Kui nad kuskil kolinada
Kogemata kuulanessa.
Külap leian teisel korral
Sarwik taadi salaurkad,
Kõidan kintsud kammitsasse,
Siun raudse sidemesse,
Et ei pease põgenema,
Liikmesida liigutama.
Täna täidan tõotused,
Peastan põrgust piigakesed,
Wangipaelust wäetikesed,
Wiin neid wõõra wainudele
Pääwasilma paistewale,

Lustilise luhadele
Kuu walgel kaswamaie,
Tähtesilmil tõusemaie."
Kalewide kange poega
Wõttis mõõka warnaasta,
Pani puusa pandelila;
Wõttis koorma wana wara,
Kullakambrist mõned kotid,
Täittis mõne raetündri
Taaldrid tühja kotidessa,
Puduraha peningida
Wõis ehk kümme koti wõrra;
A'as siis koorma õladele,
Tõstis sülle titakesed,
Kodukanad kolmekeste,
Pani soowikaape pähä,
Siisap nõnda paeatama;
"Sõua, kape, jõua, kaape!
Sõua meid koopa suhuje,
Kuhu jätsin lauakoorma!"
Silmapilgu sünnitusel
Seisid nad koopa suussa,
Kusse katel enne keenud.
Katel oli kokkadega
Koopa suusta kadunenud,
Mõned tuletunglakesed
Leel alles lõkendasid.
Kalewide kallis poega
Puhus tulda põlemaie,
Leeki jälle lõkendama,
Siis ap paiskas soowikaape
Lõkeela lõpemaie,
Tuhkeela tuiskamaie.
Neiud noored nutemaie,
Kolmekeste kahetsema:
"Miks sa, Kalew, kange meesi,
Hüwa kübara häwitand?
Teisi ei enam ilmas tehta,
Paremad ei põrgus punuta:
Surma läind nüüd soowimised,
Ilma aegu kõik igatsus!"
Kalewide kange poega
Kawalaste kostemaie:
"Jätke nuttu, neiukesed,
Kaebamisi, kullakesed!
Nüüd ei ole leina aega,
Kurtamise põlwekesta!
Suwe siidi rüüdidela
Hiilgab laialine ilma,
Kukub kägu külapoissi,
Laulab lindu lepitajat,
Hirnub warsa wõtijaida.
Kena päikese paiste
Wilgub teie silmadelta,
Läigib silma laugudelta;
Metsa läigib lehteessa,
Haljendessa murupinda.
"Neitsikesed, noorukesed,
Linapääsed linnukesed!
Ehtige enda riideesse,
Pange puna paeladesse,
Sinisisse siidilisse,
Kulla toime kuubedesse;
Külap wiin teid kosjateele,
Saadan saaja radadele.
Põlesiwad poiste silmad
Teie ehte ilu peale,
Teie palge puna peale,
Külap tuleb kosilane,
Külapoissi petelíku
Teie siidi ehte peale,
Kullatoime kue peale,
Tuleb palge puna peale,
Sõlgis rinna paisu peale;
Külap tuleb kaugelt meesi,
Tuleb Sulewide poega,
Astub Alewide poega,
Sõidab kannul sugulane;
Külap kange meeste sõbrad,
Kalewide sugulased
Tulewad teid tahamaie,
Kullakesi kosimaie.
"Nüüd on lõpnud leina aega,
Kurba kiusatuse põlwe,
Nüüd on rohkem rõõmu aega,
Pikalisem lustipidu."
Siis ta ladus lauakoorma
Hõlpsalt jälle õladele,
Pani rasked rahapungad,
Kullakotid, taaldritaskud

Koorma peale kuhjadani,
Pani peale piigakesed
Ilusaste istumaie,
Kes kui õrrel kanakesed
Kaunil lustil kõõrutasid.
Neiud wõtnud noorukesed
Enne teele minekuda
Sammeti ja siidi kambrist
Kaunid riide kimbukesed:
Noorem piiga peenikene
Wõtnud kaasa witsakese,
Sillalooja sängi seinast.
Kalewide kange poega,
Kes kõik koormad kandenessa,
Tõttas siiski tuli tallul
Koeu teeda kõndimaie.
Lustilaulul linnukesed,
Kanad kolmil kõõrutasid:
„Lähme linnud lendamaie,
Lähme õnnel hõiskamaie!
Nüüdap suwi sõudemaies,
Iluaega ilmumaies,
Armuaega algamaies.
Läheb suwi sügisele,
Nurme kena närtsimaie,
Kül siis tuleb kaugelt külast,
Weereb poissi wõõrast wallast,
Tuleb tuttawast talusta
Piigasida peastemaie,
Lapsi noori lepitama;
Kuhu õnne kandanessa,
Senna sõsar wiidanessa."

Wiesteistkümnes lugu.

Kui mind külad kuuleksiwad,
Mõisad mõtteid mõistaksiwad,
Wallad wasta wõtaksiwad,
Mis ma laulus lõksatelen, —
Siis ehk läheks mõni lapsi
Papisida palumaie,
Muste kuubi kumardama:
Et nad heldest' wõtaksiwad
Laulukukke lunastada,
Wihawaenust wabandada!
Kullid tulid kiskumaie,
Kaarnad sulgi katkemaie,
Kiriku akid kiusama:
Enne kui lapsi lagedale,
Poeukene pääwapaiste,
Wäeti weeres wainuele.
Need on karjalapse laulud
Teupoiste trallikesed,
Korrapiiga kõõrutused,
Wanaeide wokilaulud,
Targemate tahtemata,
Suuremate sundimata,
Kõrgemata käskimata!
Lapse lustid, lapse leinad,
Noore nurme nukukesed
Kewadise ehakueud,
Widewiku wiitekesed.
Kallis Kalewide poega!
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Mis sul sammu segamasse,
Käiki tuleks kütkendama:
Ehk sa oleks enne sündi,
Enne emast ilmumata
Kartes juba läinud kaewu!
Laulik, kui ta lusti luhal
Korra läinud kõndimaie:
Teelt ei enam taganema,
Ega käigilt kõwerdama.
Penid meest ei aea pakku,
Koerad rõõmukäigilt metsa!
Haugub Musta külamurult,
Krantsikene karjamaalta,
Tuksu külatänawast:
Mees ei koeri meelitama,
Kadedaid ei kartemaie. —
Läki laulu luhadele,
Kalewide küugastele,
Alewide aasudele,
Sulewide soode peale,
Neiukeste nurmedele
Iluilli noppimaie!
Kalewide kange poega
Saand ei sada sammusida,
Tuhat weel ei mööda teeda
Koeu poole kõndimaie,
Kui ju kiusajate karja
Kihutelles tema kannul
Sammusida sõlmimaies,
Kiiretkäiki kütkendamas.
Tühi taati tuldanessa
Seitsmekümne sellidega
Kalewida kiusamaie;
Tahtis kälimehe tüli,
Sarwetaadi segadusta
Mehepoeal ära maksta,
Tuhatwörra tasudella.
Noorem piiga peenikene
Silmasida sirutelles
Waenlasi waatanessa,
Witsakesta wibutama,

Ise niida healitsema:
„Wibutele, nõiawitsa,
Soowimista sigitama!
Moonda maa meredana,
Luhad laial laenetessa,
Wõsukesed wettewoodeks!
Ette silda sünnitele,
Taha wetta weeretele!
Silda ette sõudijale,
Kullakoorma kandejale;
Wetta taha waenlastele,
Sarwik taadi sellidele!"
Kuida piiga paeatanud,
Warsti nõiawitsa wõimul
Lugusida loodanessa,
Lage merena laenetas,
Wettewoosi weeretelles
Tuulekiigul kiikumaie.
Kindel silda kandenessa
Kuiwil jalgul Kalewida
Üle laia laenesida;
Sammu ette sündis silda,
Kanna taha kaswis wesi
Wahtu kõrgel' wisatelles,
Tühja poegi takistama,
Kes kui kanad kõrgelt õrrelt
Mere kaldalt kahju nägid,
Kuda kullikene küüsis
Wärukese poea wiinud;
Kulli kiiski kinnitama,
Tiibadesta takistama
Mehikeste nõu ei näitnud.
Sarwik taadi sellikesed
Wõõrast lugu waatamaie,
Isekeskis imestama:
Kustap meri murudela,
Laened tulnud lagedale?
Wana tühi küsimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wiisid kodukanad,
Tedrekesed meie toasta,
Kasulapsed kamberista?
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wiisin, wennikene,
Kogemata kodukanad,
Tedrekesed teie toasta,
Kasulapsed kamberista;
Wiisin neiud walgeele,
Kudruskaelad kosjateele,
Peiuratsu raeadele!"
Tühi teistkord küsimaie,
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wõitsid kälimehe
Wõidumängil wainuela,
Torkasid teda teibana
Sõmerliiwa seisamaie,
Sügawasse sõmerliiwa?"
Kalewi poeg kostis wasta
Pilkamista paeatelles:
„Külap wõitsin kälimehe
Wõidumängil wainuela
Torkasin teda teibana
Kust kui kontisi ei murdnud
Süüd ei mulle sündinegu!"
Tühi jälle küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa koogiküpsetaja
Wanaeide wangistasid,
Lukutasid hiirelõksul
Leiwakasti lebamaie?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap panin, wennikene,
Koogikese küpsetaja
Wanaeite wangiele,
Lukutasin hiire lõksu
Leiwakastile lebama,
Ummuksesse undamaie,
Kus, kui kirp ei ärgastanud,
Memmekene praegu magab."
Tühi taati küsimaie,
Asja otsust aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas ehk wõtsid mõõga warnast,
Salamahti sõasaha,
Riisusid Sarwiku raua?"
Kalew mõistis, kostis wasta,
Pilkamiste paeatelles:

„Wistap wõtsin, wennikene,
Wõtsin mõõgakese warnast,
Sõariista sängiseinast,
Riisusin Sarwiku raua.
Warn ei kanna waenuriista,
Sängisein ei sõasahka!
Mõõk on loodud mehe oma,
Mees ei maksa mõõgata,
Ega mõõka meheta."
Tühi jälle küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas wõtsid kälime'e kübara,
Käppasid soowikaapekese
Sängi tagant seinaasta?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Külap wõtsin, wennikene,
Wõtsin kälime'e kübara,
Käppasin ehk soowikaape
Sängi tagant seinaasta.
Kaapet ei sa enam kanda
Põrguliste poege pääd:
Kaapekene kõrwenessa,
Soowikübar põles süsiks,
Tuiskas juba tuhkadele."
Tühi taati küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa käisid kullakambris
Wanawara wõtemaies,
Taalerida tabamaies,
Puduraha puistamaies,
Wana waske warastamas?
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Külap käisin, wennikene,
Kogemata kullakambris
Wanawara waatamaies,
Taalerida tabamaies,
Kullariismeid korjamaies;
Ei ma puutnud puduraha,
Ei ma häwitand hõbedat,
Ega warastanud waske.
Wõtsin kotitäied kulda,
Paari tündri taalderida,
Koristasin weike koorma,
Kirstust kümne hobu wõrra,
Kahekümne kabu osa;
Wõtsin koorma wanawara,
Kue waka wõrra kulda".
Tühi jälle küsimaie,
Asja otsust aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wõtsid nõiawitsa
Wargel sillawalmistaja?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wõtis, wennikene,
Nõiawitsa neiukene,
Sõstrasilm sillawalmistaja.
Wõim ei lähe witsa wõtma,
Ram ei raagu warastama."
Tühi taati küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa kanadele kurja,
Masajalgadele mõnda
Kahjulikku kaswatanud,
Süüdelikku sünnitanud?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wastan, wennikene,
Kõnelen ehk teisel korral,
Mis ma kambris kanadele,
Masajalgil mängidessa
Öösel õnneks olen annud,
Salamahti sobitanud."
Tühi wiimaks küsimaie,
Asja lugu aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
„Kas sa tahad teisel korral
Tüli tulla tallitama?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Kes wõib teada, wennikene,
Kuda lugu käidanessa,
Kuda tuuled tuiskanessa?
Kui mul puudub kopikaida,
Ehk siis tulen teisel korral

Kullakambrit koristama,
Taaldrikirstu tühendama,
Tallitan ehk wanad tülid
Ühes uute wõlgadega.*
Tühi taati tormadelles
Seitsmekümne sellidega
Koeu poole punnmaie,
Kui olleks taskus tulekibe,
Parmu perses pakitamas.

Kui ma kuste piiga teelta,
Neiu noorte radadelta
Kalewide sammud käänan
Teise talu tallermaale,
Teise põllu peenderila,
Teise raatma raeadele,
Siis pean andeks palumaie:
Tük on jutust läinud tuulde,
Teine wette weeretatud.
Päilese witmne paiste
Punatelles puieladwi
Kullakarwa läikimaie,
Enne kui eharüpele
Küünlakese kustuteles.
Kalewide kangel poeal
Täna palju tallitusi,
Palju meelepahandusi
Juba mitmel puhul olnud,
Sellepärast koorem selga
Mehel rohkem muljunud,
Pihasooni pigistanud.
Widewikul wiskas koorma,
Lauad maha lagedale,
Kullakotid künka ääre,
Istus maha muru peale
Pisukeste puhkamaie,
Wõtis leiba, kastis keelta
Kurnand keha karastuseks.
Sängikese seademisel
Wäsind mees ei aega wiitma,
Heitis maha muru peale,
Padjaks kiwi pää alla;
Tahtis puhu puhkaneda,
Seljasooni sirutada,
Püüdis mõteraskel pääda
Kaste wilus kergendada.
Sõnumid, mis täna saanud,
Kuulutused olid kurjad.
Alewi poea awaldused,
Tunnistanud lugu tõeks,
Kuda tema nõia kütkes,
Sortsilase sidemetes
Seitse nädalat suikunud,
Mälestamata maganud.
Senni oli raske sõda,
Wereahne waenuwanker
Wirus wiletsuse waewa,
Alutaga hädaohtu,
Surma rasket' sünnitanud.
Kuus oli kurbe kuulutusi,
Seitse wiletsaid sõnumid,
Mis nüüd mehel mõttesida
Murul raskest' muljusiwad;
Wõind ei uni wangistelles
Tükil aeal silmatera
Waiba alla warjutada.
Wiimaks wõitis õõdewilu,
Karastawa kastekülma
Magamisel mehe mõtted.
Weel ei olnud wäsimusel
Kaua Kalewide poega
Selga murul sirutanud,
Kui ju külge kastes märga
Puusadesse puutunessa.
Juba niude niisutaja
Kaswanessa kõrgemale,
Kippus kaela kastemaie,
Pää külge puutumaie.
Ega oskand esiotsalt
Raske une rammendusel
Magaja sest märku saada:
Kas se küllekaktemine
Unenäu ehk tõe tegu.
Seda teadwad seletada,
Targemine tähendada,
Kes on asja ise katsund:
Kuda uinu alustusel
Unenäude ilmutused
Tõekirjad tumendawad.

Sügawama une sülest
Öösel hõlpsam ärkamine,
Kui sest esimesest unest.

Kalewide kange poega,
Mees ei mõistnud soea märga,
Kura külle kastejada
Mitte meelel mõistaneda,
Unepaelust peastaneda.
Juba laiad laenekesed
Hädaohtu ähwardelles
Kippusiwad meesta katma,
Sest et soea märja sooned
Kõrgemale kaswanesid.
Õnnelt peasis unepaelust
Mehepoega märkamaie,
Enne weel kui wette wood
Teda läinud lämmatama.

Une kammitsasta kistes,
Silmasida selitelles
Hakkas tema ümberkaudu
Wõõraliku waatamaie:
Kustap läte lagedale
Suure oea sünnitanud?
Silmasihil nägi sõber
Weesilmuse wärawa,
Kust se läte kukkunessa
Soea oea sünnitanud.

Üks neist nõia neitsikestest,
Tuuletuuslari tütardest
Oli künkal kükitelles,
Soea märga sünnitanud,
Misga murul magajada
Hullult püüdis uputada.

Kalewide kange poega
Aeab keha istukille,
Wõõritsilmi waatanessa,
Kust se oea kaswanessa,
Soea allik sündinessa?
Nõaneitsi nalja nähes
Kange meesi mõtlemaie:
Kui ma lätte kiilutaksin
Soonekesed sõlmitaksin,
Wärawada wangistaksin!

Õnnelikul juhtumisel
Puutus kiwist pääpadi
Kangel mehel käsidele.
Sõrmil kiwi sasinessa
Sihtis silmapilgukese,
Wiskas kiwi wihisedes
Sihti mööda sõudemaie.
Kuhu kiwi kukkunessa?
Kiwi kukkus õnnekohta
Sõlmeks ette silmuksele:
Et ei wesi wärawasta
Laened peasnud lagedale.

Nõia taadi tütar noori
Kibedusel kiljatama,
Hädast appi hüüdemaie:
„Tulge, targad taadikesed,
Arstid, tulge aitamaie!“
Aga ei siin arsti abi,
Ega tuuslarite tarkus
Wõinud wiga wähendada.

Pikalisel piinatusel
Pidi neitsi närtsimaie.
Siiski oeasünnitaja,
Wangistatut wesi wäraw
Praegu asja awaldelles
Mälestuse märki annab.

Mustast kiwi tagant mulgust
Siginewad weesooned,
Rauda-oja sünnitajad,
Kuhu Kalew kiwi kiiluks
Wiskand wesi wärawasse.

Kalewide kallis poega,
Kui sai oja kiilutanud,
Siruteles wäsind selga
Künka ääre kuiwikule,
Heitis uest' undamaie,
Kus ei enam kiusajaida
Rahu tulnud rikumaie.

Kui ta keha karastelles
Wiibind juba walgedani,
Kirgas Looja kukekene,
Kööruteles koidukana
Wäsind meesta wirgumaie.

Une paelust peasenessa
Wõttis leida wennikene
Keharammu karastuseks;
Siisap koormat seadanessa

Ladus wirna laualasu,
Wiskas peale warandusе,
Kaugelt toodud kulla kotid,
Taaleride taskukesed,
Tõstis koorma kulla peale,
Õnnesaagi õladele,
Hakkas koeu kõndimaie,
Sammusida sirutama.

Ega kodu enam kaugel,
Talu enam metsa taga,
Pesapaik ei linnul peidus.
Tuul ju toonud terwisida,
Õhud õnnesoowitusi
Lesetalu lepikusta,
Kus ei peremeesta kodu.
Wõõras wõis ehk wärawassa
Üksisilmil ootanessa.
Seitsme penikoorma sammud
Kadusiwad kiirel kannul,
Weeresiwad warba alla.
Polnud mehel pikemalta
Kusagil ei kinnitusta,
Ega sammul sidemeida.

Kui ta talu tänawasse,
Weeres wainu wärawasse
Õnnelikult alla õue:
Mis seal sammu sidunessa
Käiki hakkas kinnitama,
Wirgul aega wiitemaie?
Kaugelt tulnud külaline,
Wõõras meesi astus wasta.
Tereteles lakka tõstes
Seadis sõnad sõudewale,
Jutu kohe joonedele:
„Kustap, Kalewide poega,
Kustap ostsid lauakoorma,
Lunnastasid linnalauad?
Kus need tüwid kaswanesid,
Ladwad laial lahutasid!
Tehta wõiks neist tornisida,
Kantsisida kaswatada,
Warjupaika walmistada,
Kindlust sõa kimbutusel."

Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Kus need kaswud enne kaswand,
Wõsukesed enne wenind,
Idud enne idanenud,
Seemne iwad enne seisnud,
Sinna sigis suure salu,
Paisus paksu metsakene,
Kaswis kena kuusemetsa
Tõusis tugew tammemetsa,
Mitme kohta männimetsa.
Kirwes raius kõrgemetsa,
Taper tabas tammemetsa,
Müras maha männimetsa,
Kauteles kuusemetsa;
Saagi saagis woodesõudel,
Lõhkus palgid laudadeksa,
Kiskus paksud kildudeksa;
Sealtap leidsin linnalauad,
Kandsin koeu koormakese.
Torni neist ei tehtanessa,
Tornid tehta terakesta;
Kantsi neist ei kaswatessa,
Kantsid tehta kiwidesta."

Külaline kostamaie:
„Luba mulle, kulla wenda,
Luba laudu laenuseksa,
Kui ei kaubal taha müa,
Hinna eesta anda häida!
Mina meister linnalooja,
Kindla koha kaswataja,
Tugewa torni tegija
Käisin kaugel kõndimaies,
Läbi ilma luuskimaies,
Käisin kolmes kuningriigis,
Nelja neitsi nurmedela,
Wie wõõra wäljadela.
Tulin hilja Taara mäelta,
Pika ilu pidudelta,
Kuhu Kalewide poega
Pikilsilmil oodetie."

Pikemalta paeatelles,
Wiisakaste jutu westes
Tutwustasid mehed targad,
Sõbrustasid sellikesed.
Kalewide poega kuulis,
Kuda õnnelikul korral,

Jumalate juhatusel
Ilmakuulus linnawoja,
Kindla koha kaswataja,
Tugewa torni tegija
Olewi poeg, hoonetarka,
Teda tulnud teretama,
Wöörsil wenda waatamaie.
Saiwad mehed sõbrustanud,
Siisap kaupa sobitama,
Kindlamaste kinnitama,
Et ei hiljem tõuseks tüli,
Waenuliku wahendusi.
Olewi poeg, hoonetarka,
Tõutanud linna teha,
Ilusaste ehitada,
Kindlaks kohaks kaswatada,
Warjupaigaks walmistada.
Kalew pidi kiwa kandma,
Lisaks tooma laudasida,
Parajaida palkisida,
Tugewaida tammesida,
Mõnusamaid männisida,
Kõrgemaida kuuskesida
Linna tuluks laanest tooma,
Pealegi weel maksma palka,
Töömaewa taalderila,
Kullal kätte tasumaie,
Pudutööda peningila,
Teista hõbelutikaila.
Kui siis Olew õnne pärast
Kolme pääwa pidand paastu
Ilma heine iwakeesta,
Ukku kiwil ohwerdanud,
Koidupitrel kumardanud,
Ehawalgel abiwatmud
Targa tööle toimetanud:
Siis ta pani laastukesed
Kahte kohta hunnikusse,
Andis algamise andeid
Juhatawa jumalaile,
Taewaliste tarkadele,
Et nad sipelgate sugust
Tunnistähte toadaneksid:
Kuhu paika elukohad,
Kuhu loojustele laudad
Sündsamalt wõiks seadeneda,
Õnnelikult ehitada.
Olewi poeg, hoonetarka,
Laastuleiu juhatusel
Hakkas linna alustama,
Kindlat kohta raeatama,
Palka alla panemaie,
Kiwisida kohendama,
Nurkasida nöörimaie,
Tugesida toimetama,
Sambaid püsti seademaie.
Mõistke, mõistke, mehed nooreb,
Teadenege, naised targad,
Arwage, poisid awarad,
Mis seal müüri tehtanessa,
Seinasida seadenessa
Wiru kuuskede wilula,
Lääne lepade wahele,
Harju haabade keskeele!
Senna loodi lustilinna,
Kaswatati kindlad kohta,
Kaewati kiwi kelderid
Warjupaigaks wanadele,
Tehti kenad elutoad,
Kallid kaubakamberid,
Wikitie wiisiliste,
Tasutie targaliste.
Wiis oli kerwest wikkimas,
Sada saagi saagimas,
Tuhat taperid tasumas.
Kalew kandis koormakaupa
Linna tarbeks laudasida
Pikal teel Peipse tagant,
Kandis kokku tarbepuida,
Tüwikuida tuhandela
Wana Taara tammikusta,
Kandis kiwa kaugemalta,
Merekaldalt kaljusida,
Munakiwa murumaalta,
Murdis paasi maapõhjast.
Jätageme sellikesed
Uhket linna ehitama,
Warjupaika walmistama,
Kust saab koda kuningale,
Pääwarju wanemale,

Kustap Kalew kange käega
Walda suurta walitsema,
Targaliste toimetama,
Sõakära sulgumaie,
Waenuwiha waigistama,
Rahwa õnne õilmeldama,
Kasupõlwe kaswatama.

Weeretagem laulu wärtnad,
Kulla lõnga korutused,
Hõbe eide keerutused
Teisel joonel jooksemaie!
Läki neitsi nurmedele,
Kähärpäide kopelisse
Lugusida luurimaie,
Saladusi silmamaie!
Põrgust toodud piigakesed,
Kenad neiud kolmekeste,
Annud Kalewide poega
Alewide warju alla,
Kalli sõbra kaiksusele,
Kui ta kurba lugu kuulnud,
Magamise pikust mõistnud,
Mis tal aega wiiwitanud.
Kalewi poeg paeateles:
„Wõta, armas wennikene,
Kodukanad kaswamaie!
Pane pardid pesadele
Mehepoegi meelitama:
Kül ehk juhtub kosilane
Koidu eela teile käima,
Wiru poissi wõtemaie,
Harju poissi awatama,
Läne poissi lunastama!"
Alewide armas poega,
Kes kui kukekene korwis,
Kosis kohe kolmandama
Neitsi noremada naiseks,
Kes kui herne kaunakene,
Oakene õitses õuel.
Sulewi poeg, sugulane,
Walitas wanema piiga
Õhtuõnneks enesele.
Kolmas õde leskemine,
Põrgu piiga peenikene,
Kes ei leidnud armu kaisu,
Pidi leskena leinama.
Kui siiõ seltsis sõsarad,
Isekeskis imelapsed,
Kolmekeste kõndimaie
Tammikusse tulewad,
Sarapuumetsa sammuwad,
Teine teiselta küsima,
Noorik noorikult nõudema:
„Kuda, sõsar, sinu elu
Armukaisu auendusel?"
Küsimisel' kostetie:
„Ilus, sõsar, minu elu,
Kena armukese kaisus!
Haigelt õhtu heidetakse,
Terwelt ülestõusetakse;
Haigus langes alla sängi,
Tõbi puisatie põhku.
Ilus, sõsar,minu elu,
Kulda sängis suikumine,
Kulda padjus puhkamine!
Kulda roog mul kausidessa,
Kulda jook mul kannudessa,
Kulda käik mul põrandala!"
Teine õde tunnistama,
Sõsar nõnda sõnaldama:
„Ilus, sõsar minu elu,
Kena armukese kaisus!
Siidila mind wiidi sängi,
Siidil tõusen sängiesta;
Siidil sängi seademine,
Siidil padja panemine!
Ilus, sõsar, minu elu,
Kena minu käsikäiki:
Kullaks minu kutsutakse,
Hõbedaks mind hõigatakse!
Laulaksin kül laiemalta,
Meelest läinud mitu lugu,
Keelest mitu kautanesin.
Pääst läks mitu pillikesta,
Käest mitu kandlelugu."
Kolmas sõsar, pisar kulmul,
Saand ei sõna sahkamaie.

Nutupillil kõndis neidu
Teiste järgil tammikusta.
Kesse kurbtust kustutama,
Leina tuleb lepitama?

Alutaga elas tarka,
Teadetawa tuuletarka,
Kellelt rahwas karjakaupa
Tarkust käisid tabamaies,
Ohus abi otsimaies.
Seep se neitsikese nuttu,
Leina tahtis lõpetada.

Tuuslar oli toa teinud,
Elumaea ehitanud
Keskel laia lagediku.
Targa tare tammest tehtud,
Nurgakiwid põhja kiirust
Nõia laual looditatud,
Soome soolal sortsitatud.
Nõgismustad nõianöörid
Tegid nurgad nurgeliseks,
Tegid wiilud wikeliseks,
Paenutasid seinapalgid
Parajaste paarimaie.
Pädajast on aluspakud,
Kuusetüwist küüruspakud,
Uksepiidad pihlakasta,
Läwelauad Lääne lepast,
Läwepakud paaksapuusta,
Parred sirewa pärnasta,
Wihtlelauad wahterasta,
Toalagi toomingasta,
Sarapuusta sarikad,
Kadakasest katus'ridwad,
Kirjustkasest katus' lauad,
Ollipennid õunapuusta,
Teised pennid peenest puusta,
Kuusmannist kukepennid,
Talapuud olid jalakasta,
Toapõrand põlwe sawist,
Kaetisrohu raagudesta
Sammudega sõtkutud,
Tuulest tükki walatud.

Põhjast tulid pobisejad,
Läänemetsast lausunaised,
Tuulis=saarest tuuseldajad,
Soomest soolapuhujad.

Tuuslar ise tuuletarka,
Kui ta kaugel kõndinessa,
Laial ümberluusinessa,
Nägi imeneitsikesi,
Kes kui kanad kõrgel õrrel
Kalewide lauakoormal,
Kullakoormal istusiwad,
Laulus lusti kõõrutasid.
Warju alta wahtinessa,
Salamahti silmanessa
Nägi, kuda imelapsi
Hiljem anti Alewile
Kaswandikuks kaswamaie;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Naljatelles nurmedela
Pääwapaistel mängimaie,
Noorel lustil lööritama;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Ohtu ilul wainuela
Kergeid jalgu kergitama,
Kiigesõudel kiljatelles
Õnnelugu hõiskamaie;
Nägi kena neidusida
Kuude walgel kolmekeste
Unekaisus uinumaie,
Siidisängil suikumaie;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Kaste piirel koidu aeal
Punapalgeid pesemaie,
Siidihiuksid silitelles
Kulla kammil kammimaie;
Ei oln'd julgust juure minna,
Ega südant sülle wõtta.
Katsus aga kiuste kaupa
Piigasida kinnipüüda,
Luuris sala nende jälgil
Ööd ja pääwad ühtepuhku.

Kui nüüd kahel kosilased,
Kanged peiud käidanenud,
Istus õhtu ämarusel

Leskepäini piigakene,
Istus üksi ukse eessa,
Waatas kuu walgusela
Leinakuube lepikusta,
Kurbtus'kuube kaasikusta!
Waatas närtsind lehekesi
Kuldseid kuubi kudumaies,
Misga suwe sammudele
Sügisesta söölutakse.

Kui nüüd kullad kahekeste
Kaasa seltsis läksid koeu,
Igal kullal kullakaisu,
Igal armsal armukene:
Polnud keskemisel piigal
Kullakaasat kaitsemaies,
Armukest ei audumaies.
Kuhu pidi kanakene,
Parti üksik parwe ääres
Pää õhtul panemaie?
Kiwi juure, kännu juure,
Kalju külma kaisudela,
Pae pesa, pädaka juure,
Lepa sirge süleje,
Kase kalli kaendelaie,
Haawa halli õlma alla,
Kadaka kasuka warju,
Susisawa sõba alla?
Kellel' kurtma kurwad meeled,
Kellel' haiged haletsema
Kellel' wihad weeretama,
Muretuend tunnistama?

Tuuslar mõtles tuuletarka:
Õnnetund on mulle tulnud,
Armu mulle osaks antud!
Kargas paksust põõsastikust
Kui se kulli kanadele,
Wõttis neiu warga wolil,
Kullikũüsil käsidela,
Sulgus kinni piiga suuda:
Et ei waene kiljatama,
Appi saand ei hüüdemaie,

Tuuslar tõttas koeu poole,
Tahtis saaki warju taha,
Lapse wia luku taha,
Püüda seal siis piigakesta
Mesikeelil meelitada,
Lahkelikult lepitada,
Armupalwil awatada.

Kui nüüd kanged kälimehed
Noorikute nukemisest,
Sõstrasilma pisaratest
Sündind asja aru saanud,
Kuda kana kulli küüsil
Wiidud wõõra wälja peale,
Hani teise allikale,
Parti teise parwe ääre,
Luige teiste laenetele;
Saatsid kohe sõbrakese,
Kergel jalal kannupoisi,
Neitsi jälgi otsimaie.

Linnukeelte läkitusel
Oli kolmandamal õhtul
Noormees neitsi jälgi näinud.
Käänas kiirest' koeu poole
Sõbradele sõnaldama.

Sulewi poeg sõitis sõtta,
Alewi poeg waenu teele,
Sõbrad surma radadele;
Läksid piiga peastemaie,
Kana kullilt kiskumaie,
Warga küüsist wallandama.

Hädaohu ähwardusel
Tegi tuuslar tuuletarka
Sortsisõna sünnitusel
Laia järwe laenetama
Warjuks waenlaste wasta.

Imelugu ilmumine
Tegi tüli tulijaile,
Lootsikut ei olnud leida,
Paati saada parajada,
Misga üle laente minna.

Alewi poeg, armas wenda,
Kesse kodunt õnnekorral
Wõtnud nõiawitsakese
Sõateele saatejaksa,
Witsakesta wibutama,
Ise soowil paeatama:
„Silda ette sünnitele,
Silda ette sammujale!"

Silmapilgul sündis silda
Penikoorma pikusela.
  Sõitsid mehed üle silla,
Kanged mehed kahekeste
Tuiskes tuuslari talusse;
Lõhkusiwad ukse lukud
Puistsid piidad pildudeksa,
Tapiwad siis tuuletarga,
Peastsid wangist piigakese,
Panid tuuslari talusse
Tulekukke katuksele.
  Tuhka läinud talusta
Jäänd ei enam jälgesida
Muud kui raeakiwi müürid.
Kesse juhtub õnnekorral
Suwe ööl seal käidanema,
Kül se kuuleb kaebamisi,
Leinamise lugusida,
Misga tuuslar, tuuletarka
Häwituse äpardusta,
Kena koea kadumista
Ohkab tuule hoogudele.

  Olewi poeg, hoonetarka,
Kosind hiljem kolmandama
Kaswandiku kodukanaks,
Keda kanged kälimehed
Warga wolist olid peastnud.
  Nõnda olid neitsid noored,
Põrgust peasnud piigakesed
Hüwa õnne juhatusel,
Sugulaste soowitusel
Kangemeeste kaasaks saanud;
Olid poegi rohkel rüpel,
Sugu kuulsat künnitanud:
Kellest wanapõlwe kõned
Sada sala sahkanewad,
Tuhat tüki tunnistawad.

Kuesteistkümnes lugu.

Kalewide kange poega
Mõtesida mõlgutelles
Alustanud arwamisi,
Tarkus' teeda toimetada,
Suure ilma otsa sõita,
Põhja piirde purjetada
Kus ei enne oldud käidud,
Teed ei ette tehtanedud,
Aga kuhu taewa kummi
Maa külge kinnitatud.
Laskis laulu ladusaste,
Sõnasida sõudewale:
„Kui ma ratsul käidanema
Hallil lasen alla õue
Sala teele sõitemaie,
Targa teele tallamaie,
Lasen läbi lagediku,
Läbi paksu põõsastiku,
Murran üle mägedesta,
Kargan kuristiku kaudu,
Sammu tüki sambla sooda,
Kõnnin teise kuiwistiku,
Kolmandama kanarpiku,
Neljandama nõmmesida:
Siisap saaksin sihtis senna —
Järwed mul ei sõlmiks sammu,
Kui ei meri keelaks meesta.
„Kuule kotkas, kaunis lindu:
Tallita mind tiibadela
Üle wette weeremaie,
Üle laente lendamaie,
Senni kui ma ilma sõrwa
Käsidela katsumaie,
Sõrmila saan sorkimaie,
Kuhu taewa kõrge katus
Räästast maha raeatanud,
Sinisiidil seinakesed
Aluspalka paigutanud.
Kuhu kuu- ja pääwakandja,
Pilwete ülespidaja
Oma kanda kinnitanud,
Warbid maha wautanud."
Kui ta teadamata teesi
Tahtis minna tallamaie,
Suisal päil sammumaie,
Kuhu enne ükski käiki,
Rada polnud raeatanud,
Tõstis healta tarka lindu,
Kaarna sõna kronksuwale:
„Kus sa silmad sini wetta,
Laialisi laenesida,
Kae, kas kaldal kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres;
Parem jalg seal põrutagu
Kange kanda wasta kallast:
Siis saab maa sull' salasuuda,
Warjul hoitud wärawada
Laial lahti tegemaie,
Kust saad ilma otsa kätte."
Kalewide poega kostis:
„Eks ma ole õnnekaupa
Enne seda sadakorda
Peipse järwest pelgamata,
Wörtsi järwest wankumata,
Kaeu järwest kartemata,
Lääne merest langemata;
Koormaga ju läbi käinud;
Eks ma tunne nende teesi,
Pikus' möödul piiresida,
Laente langu laiusida,

Salapeidul sügawusi,
Ahti poea haudasida?
„Peipse järw mul puusast saadik,
Wörtsjärw mulle wöödest saadik,
Mustajärw mul maust saadik,
Kaeujärw mul kaelast saadik,
Lääne lõualuudest saadik,
Suur meri suudest saadik.
Ilmjärw jäi mul üksinessa
Keskepaigast katsumata,
Haude kohtelt arwamata,
Sügawusel süldamata,
Salapaigul sammumata.“
Meelemõtteid mõlgutelles,
Salasoowi sünnitelles
Pani Kalewide poega
Laulusõnad lendawale:
„Kui mina kiuste wõttan käiki,
Sunnin sammud sõudemaie,
Warbad wirgul weeremaie,
Siisap sõuan Soome poole,
Paadi otsa põhja poole
Wankri juhil waarumaie,
Külap leian Kaljumaalta,
Soome maalta sugulasi
Turja maalta tuttawaida,
Saarest wanu sõbrasida,
Kes mind teele kohendawad,
Jälgedele juhatawad.“
Siisap sahkas Olewile:
„Wõta, Olew, wennikene,
Linnameister, mõistetarka!
Wõta kirwes käsidela,
Raiu maha raea tamme,
Tõuka maha suure tamme
Pilluta ladwa pilwesta,
Kukkuta tüwi kännulta;
Wõta tamme tarbepuuksa,
Mis seal meie õue alla
Kõrge kalda küürusela
Isa enne istutanud,
Ema enne kaswatanud;
Mis seal mere kalda pealta
Laialiste liiwikulta
Kõrget ladwa kõiguteleb,
Laiu oksi lahuteleb
Et ei pääwal paiste mahti,
Kuul ei kumamise mahti,
Tähtel siramise mahti,
Pilwetel ei piiske mahti.
„Kukkutele, kulla wenda,
Tõuka maha kõrge tamme,
Pane päike paistemaie,
Kuu jälle kumamaie,
Pilwed piisku pillutama
Lunda laial lahutama.
„Tee sa tamme tüwikusta
Tugewamad tarbe laewad
Salateede sõudemiseks,
Targa teede toimetuseks;
Tamme ladwast sõalaewad,
Keskeelta kaubalaewad,
Otsapakkust orjalaewad,
Laastudesta lastelaewad,
Nurkadesta neitsilaewad.
„Mis on jäänud, jäta jälle,
Jäta jäätmed raiskamata;
Jäätmetest saab Järwa linna,
Riismetest saab Ria linna,
Laasdudest saab Lääne linna,
Warjukohta Wirumaale,
Harjussa reduse paika,
Põltsamaale peidupaika!
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jäta jäätmed raiskamata,
Jäta riismed rikkumata,
Kõhetumad korjamata:
Riismetest saab rahukoda,
Waestelaste warjutuba,
Leskedele leinakamber,
Kurbadele kurtmakamber;
Sealt saab Wiru wihmawarju,
Talurahwas tuulewarju.
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jätä jäätmed raiskamata,
Jäta riismed rikkumata,
Kõhetumad korjamata:
Et sealt waesed leidwad warju,
Lesed leinamise paika;
Kellel tuul on teinud toa,

Wesi palka weeretanud,
Rahe katust kallutanud,
Udu teinud ued uksed,
Lumi wikkind walged seinad.
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jäta raud raiskamata,
Oksad uhked hukkamata:
Oksadest saab orjakambri,
Raagust waestel rõõmukambri,
Neidsidele naljakambri,
Lustituba lasteele!"
Olew oskas, kostis wasta,
Laulis aga ladusaste:
„Küll mina teaksin, mis ma teeksin,
Teaksin, teeksin, wennikene,
Kui oleks meesta meie maalta,
Tugewada teadawala,
Kesse tamme raiuks maha."
Kaarna kuulis kuuse otsas,
Tarka lindu tähendama:
„Minge meesta otsimaie,
Tugewama tabamaie,
Wõimsat kaugelt kuulamaie,
Kesse tõukaks tamme maha,
Kukkutaks tüwi kännulta."
Mindi meesta otsimaie,
Tugewama tabamaie,
Kesse raiuks raeatamme,
Tõukaks maha suure tamme,
Pillutaks ladwa pilwesta.
Toodi mehi Turja maalta,
Sõnatarku Soome maalta.
Targad mehed tähendama,
Sõnatargad seletama:
„Kallis Kalewide poega,
Kangemeeste kaswandiku!
Kui sa tahad käidaneda
Ilma otsa otsimaie,
Kuhu wana taadi käsi
Taewa sõrwad sõlmitanud,
Maaga kokku kinnitanud,
Laia ääre langutanud:
Pööra põhja piiredele,
Kääna põhjanaela kohta,
Wana wankri walgusela.
Tõukad sina seda teeda,
Rändad põhja radadele,
Siis ei püsi puune paati,
Tamme tüwist tehtud laewa.
Wiirmaliste wägew woli
Wehklemisi wälgutelles
Paneks paati põlemaie,
Laewakesta lõkendama;
Seal peab laewa rauast soetud,
Paati karrasta paenutud,
Terakseſta saama tehtud,
Wanast wasesta walatud."
Kalewide kange poega
Laskis teha kena laewa,
Uhke lodja ehitada.
Mis ei puusta paenutatud,
Ega luusta ehitatud,
Ega wasesta walatud,
Teraksest ei olnud tehtud.
Kalewi poeg, kange meesi,
Laskis lodja walmistada,
Laewa teha hõbedasta,
Kallimasta hõbekarrast,
Ohukestest hõbelaud'dest.
Laewa lagi hõbedasta,
Hõbekarrast laewa põrand,
Laewa mastid hõbedasta,
Hõbe keedest laewaköied.
Lennuk pandi laewal nimeks,
Et ta lendes lõhkus laeneid.
Siisap käskis kuldse kue
Enesele kehakatteks,
Käskis laewameesteele
Tublid riided toimetada;
Hõbekarrast ülemile,
Rauakarrast rahwadele,
Waskſest karrast wanemile,
Terakseſta tarkadele,
Sest et ilma otsa ligi
Põhjanaela piirusela
Wiirmaliste wehklemine,
Tulilaste tuiskamine
Rauda ei sa rikkumaie,
Karrast kuube kulutama.

Kui siis käsku annetie
Kallist laewa koormandada,
Moona wla meeste wõrra,
Rohkest wara rahwa tarwis,
Käskis Kalewide poega
Sõna wia sõbradele,
Kalli kasuwendadele.
Teadusida tarkadele,
Keda kaasa kutsutie,
Abimeesteks arwatie.

Seal ju laulid ilmatargad,
Ilmatargad, maakawalad
Õnnelaulu hõiskadelles,
Et neid kaasa kutsutie,
Abimeesteks arwatie.
Aga kes jäid kutsumata,
Kurba laulu kuulutasid:
„Meie kullad kuulasime,
Meie waesed waatasime,
Kas meid kaasa kutsutakse?
Ei meid hulka hõigatie
Ega kaasa kaewatie.
Sundi wiidi Sulewile,
Armast kutsu Alewile,
Kästi tulla kannupoissi
Teedekäiki toimetama.“

Kalewide kange poega
Laskis tulla laewamehi,
Teise seltsi sõamehi,
Kolmandama kasumehi,
Perepoegi peenikest.

Tarkasi weel tahetie,
Sõnamehi sunnitie,
Tuuletarku tarwitati,
Mana tarku meelitati,
Ukku kiwil ohwerdama
Teele õnne toimetama.

Kui siis laewa enne koitu,
Paadikene enne päewa,
Lennuk lausa walge eela
Wesiteel läks weeremaie,
Laente kiigul kendamaie,
Keeritati kübaraida,
Lasti laulu ladusaste:
„Pääst ma keeritan kübara,
Alta keeritelen kaewa;
Sõidan teeda triibulista,
Weeren wooraft wesirada;
Mis ei marja warrelista,
Hõbelõnga loogelista,
Kulda lõnga keerulista.“

Laewa seati laenetele,
Seati nokel Soome poole,
Põhja piire põõrusele,
Wasta wana wankerida.

Kalewide kange poega
Istus ise ülemaksa
Targa tüürimehe kõrwa,
Sundis sõbrad sõudemaie,
Poisikesed purjetama,
Sellid kõisi seademaie,
Kablukesi kohendama.

Kui siis laewa lustilikult
Laente kiigul lendamaies,
Hakkas Kalewide poega
Lustilugu lahutama:
„Kehitelen kübarada
Päästa pääwa päälikule,
Kesse litred laenetele
Kullakirja külwanessa,
Et kui laewa lõhkeb laeneid,
Kulda peenar kerkinessa,
Hõbe wagu wahtunessa.
Kehitelen kübarada,
Kumardeles kuude poole,
Teretelles tähtesida,
Kesse kangust kaswatawad,
Teeda meile tähendanud.

„Lähme lugu laulemaie,
Wana sõnu walmistama,
Jõgesida jälgimaie,
Meresida mängimaie,
Kaljusida kündamaie,
Suuri saari sahkamaie,
Mere ääri äigamaie,
Kalda alust koristama:
Kuhu kulda külwatie,
Hõbedada istutati,
Taara tarkust tipitie.

„Ükskord, ükskord ilmus ilma,
Ilmus ilma ilusama!
Ükskord, ükskord tehti taewas,
Tehti taewas targaliste,
Tähtedega täpiliste,
Pilwetega piluliste."
Siisap laulis pika lugu
Algus' ilma ilmumisest:
Kuda kuule kooti koda,
Pesa tehti päikesele.

Lennuk oli laentekiigul
Mõnda pääwa purjetanud,
Pääwal päikese juhil,
Öösel täht'de õiendusel.
Paati weeres põhja poole
Ilma otsa ligemale;
Kaasa wõetud keeletarka
Seadis tüürilt laewa sõitu;
Seep se mõistis kõiki sõnu,
Kõiki keelekõlksumisi,
Teadis kuuldud linnukeeled,
Teadis elajate healed
Targalikult tähendada.
Soome sortsilaste sunnil
Mõllasiwad tuulemarud
Wihas wette wahutama,
Pilwe pime peitis pääwa,
Peitis uduss' päikese,
Kattis kinni taewa tähed
Üleültsa udu sompu,
Kastekarwa kuubedesse,
Et ei teadnud tüürimeesi,
Ega kippar laewa käiki.
Keeletarka küsimaie
Lindudelt, mis laenetelta
Leidis laewa ligemalta.
Kui ta otsust kätte saanud,
Laskis laulu lõksatelles:
„Weled noored, wennikesed,
Kallid kangelaste poead,
Läki wõõrast waatamaie,
Soomest sala sahkamaie,
Nurmedelta noppimaie,
Kanarpikust katkemaie,
Merepõhjast pühkimaie,
Laente alta laastemaie,
Kiwikildest kergitama,
Mägedesta kangutama:
Mis nad sala warjutawad,
Kallimada kuulutawad.
„Nurme ilud nutelewad,
Kanarpikud kaebalewad,
Kaljurünkad karjutawad,
Mereurkad ohkalewad,
Laente kiigud leinalewad:
Kus nad kallist enne kuulnud,
Muiste sõnu enne mõistnud."
Laente kiigul kerkis laewa,
Kerkis wahel kõrgeele,
Kippus wahel kukkumaie,
Laente alla langemaie:
Et ei teadnud tüürimeesi,
Ega kippar laewa käiki.
Päike läinud salapeidul
Õhtu õlmal puhkamaie,
Ööde pime ümberringi
Kattis Kalewide laewa.
Seitse ööd ja seitse pääwa
Wankus laewa wäsimata
Tuulemaru tuisatusel
Laentel kui üks laglekene;
Siisap wäsind Soome sortsid
Puhumisel puhkamaie.
Päike peasis paistemaie,
Laia ilma walgustama;
Wiimaks hakkas wette weerult
Kallas kaugelt kaswamaie,
Kõrgemaksa kerkimaie,
Keeletarka kuulutama:
„Wõõras rand mul, wennikesed."
Kalewide kange poega,
Kui said kalda ligemale,
Kargas laewalt laenetesse
Usinaste ueumaie,
Kalda poole kiirustama,
Siis ta wedas sõbrasida
Laewas kõitel kaldaasse.
Se ei olnud Soome sõrwa

Ega tuttaw Turja randa,
Ei ka enne käidud kohta.
Keeletarka küsimaie:
Kuda randa kutsutakse?
Linnukesed lööritasid,
Pääsukesed paeatasid,
Wana wares wastanessa:
„Se on lahja Lappu randa,
Kehwaliste kaldakene."
Lennuk aeti lahedale,
Hõbepaati parwe ääre,
Kinnitati kiwidela,
Wangistati waiadela,
Et ei paigast peasenekse
Laenetele lendamaie.
Kalewide kallis poega
Kutsus juhiks keeletarga,
Sundis seltsiks sõbrasida
Wõõrast kohta waatamaie.
Nemad käisid neljakeste
Tüki teeda, marka maada,
Mööda nõmme nõtkandila,
Mättastiku müttandila,
Mööda laia lugediku,
Sammusiwad sambla sooda,
Kõndisiwad kanarpikku
Mööda raatmaa radasida:
Kas ehk kuskilt kogemata
Talu silma tõusenessa.
Mis seal wasta weerenessa,
Silma ette sirgunessa?
Tõusis silma üksik talu,
Peidust weike perekene.
Ukse eessa istus neidu,
Murupingil piigakene,
Kedrewarrel keerutelles
Lõuendisi lõngakesi;
Näpud kedre keeritasid,
Suu aga seadis sõnasida,
Laskis lustil laulukesta:
„Oli üksi naine noori,
Lüpsis lehmad koidu eela,
Lüpsis lehmad lepikussa,
Kurnas piima kamberie,
Siis aga karja saatemaie.
Saatis karja kaasikusse,
Lehmad alla lepikusse,
Wasikad põõsa warjule.
Mis ta leidis karjateelta?
Leidis kana karjateelta,
Weike kuke wainuelta;
Kana siblis siidisida,
Kukke kulda narmasida.
Noorik kana püüdemaie,
Kukekesta kiusamaie;
Kukke lendas üle metsa,
Üle laia lagestiku,
Kanake sai naise kätte,
Kanti rüpessa koduje.
„Särgi rüpes kantud kana,
Põues toodud poeukene
Wiidi wiljakamberie,
Seati salwe sõrwa peale
Kasukana kaswamaie,
Waka alla waumaie.
„Kaswis kana katte alla,
Paisus peidul poeukene,
Kaswis kuu, kaswis kaksi,
Kaswis kortel kolmat kuuda,
Nädala weel neljat kuuda,
Peale paari pääwa kaksi.
Noorik aita waatamaie:
Mis sest kasukanast kaswab,
Peidul poeukesest paisub?
„Kanast kaswis neitsikene,
Kena kuningate tütar.
„Käisid neitsil kosilased,
Piigal palju peiukesi,
Wied, kued wiinakruusid,
Seitsesada sõnumida;
Üks oli kuu, teine pääwa,
Kolmas" —
— — „Kalewide poega,
Pikal koiwul peiukene!"
Paeatas Kalewi poega,
Läwedele astunela.
Piiga kohkel põgenema,
Hädas appi hüüdemaie.
Tütre pillil tõttas taati
Wõõrastiku waatamaie,

Mis siin kisa kaswatanud?
Kalewide kallis poega,
Kui oli taati teretanud,
Lappu targaks tunnistanud,
Kohe otsust küsimaie:
„Kukkutele, wõõras kägu,
Laula, laula, linnukene,
Wasta mulle, kulla wenda!
Kust se käiki kohemalta
Sihil ilma otsa sõuab?
Et ei teisi teedesida,
Hõbelõngal loogelista,
Kuldalõngal keerulista
Ette tuleks etsitama,
Käigil sammu kinnitama.
Juhata mind joonedele,
Kuhu taewa kummikene
Alla sõrwa kinnitanud,
Sinisiidil seinakesi
Lagedale langutanud,
Kuhu kuu kustunessa,
Päike läheb puhkamaie,
Kui nad seatud wahikorda
Ööl ja pääwal lõppetanud.
Kaarna kodu kuuluteli,
Tarka lindu andis teada:
„„Kas sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kae, kas kaldal kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres,
Parem jalg seal põrutagu
Kanget kanda wasta kallast:
Siis saab maa sull' salasnuda,
Warjul hoitud wärawid
Laial lahti tegemaie,
Kust saad ilma otsa kätte.““
Soowita mind senna sõrwa
Kõrkjakalda käidanema.“
Tarka kuulis, kostis wasta:
„Siit ei tõuse teedesida,
Rändamise radasida
Kusagilta ilma otsa;
Merela ei ole määra,
Laenetele lõpetusta
Seal, kus wana isa tarka
Taewa katust kallutanud,
Räästast maha raeatanud,
Sinisiidil seinakesi
Lagedale langutanud.
Kesse enne käidanenud
Tühja tuuli tallamaies,
Saiwad Sädemete saarel
Suure julgusele surma.
Kodukaarna kuulutused
Tähendawad põrgu teeda,
Wanapoisi wärawida.
Kui sa käiki kodumaale,
Sõber, soowid toimetada,
Luban sulle lustipärast
Teedejuhiks kaasa tulla.“
Kalewide poega kostis:
Koeu jõuan juhtimata
Tuldud teeda teadawada.
Wõta waewaks, wennikene,
Wii mind wõõra wainudele,
Ilma otsa ukse ette,
Wana taadi wärawasse.“
Lappu tarka küsimaie:
Mis mull' palgaks paisatakse,
Weuwaewaks wisatakse?“
Kalewide poega kostis:
„Mis sa soowid, sõbrakene,
Küsid hinda, kullakene!
Peab sull' palgaks paisatama,
Weuwaewaks wisatama.
Wõta poole waranduse,
Küsi kulda kümme kotti,
Hüwa hulka hõbedada:
Wii mind aga, wennikene,
Ilma otsa ukse ette,
Wana taadi wärawasse.
Mere sügawuse mõõdud,
Põrgu piired pikkusela —
Neida tunnen nööridela;
Suure ilma otsa seinad
Tänini weel teadamata,
Käsila mul katsumata.“
Lappu tarka laulis wasta:
„Lisa peale lustipärast,
Pane palgaks peale hinna,

Mis sul kodu kütkeessa
Seina külles seisanessa?"
Kalewide kallim poega
Tõutelles täitaneda,
Külamehel kütkendatud
Ahelate arwulise
Meelehääks weel peale panna.
Lappu tarka laulemaie,
Warrak nõnda wastamaie:
„Sündku sinu soowimine,
Mingu täide tahtemine.
Sest ei tõusku muile süüda,
Wööril mingi wastamista,
Kui sa kogemata kurja,
Hädaohtu, äpardusta
Teede käigist peaksid tundma;
Süü jääb üksi sundijale,
Wastus nõude wõtijale."

Lappulista wõeti laewa,
Wiidi Warrak tüürimaie,
Laewa sõitu seademaie.
Laente kiigul langewale,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida;
Mitu ööd ja mitu pääwa
Põhja poole purjetelles.
Laewa juhtus laente langul
Kogemata neelukohta,
Wõind ei aerud aitaneda,
Purjed wälja peastaneda
Kallist laewa wette kurgust;
Neelu kippus neelamaie
Koormat koormakandijaga.
Lappu tarka wõttis tündri,
Wõttis Warrak waadikese,
Kattis puna kalewiga
Wäljaspoolse waadi kere,
Punus puna paelasida
Witsa wiisil waadi ümber,
Köitis teda kütketega
Laewa külge rippumaie,
Et kui kala silmaks sööki —
Warmalt tuleks wõttemaie.
Weela tuli walaskala
Punast sööki püüdemaie;
Ahmas suhu waadikese
Pistis ise punumaie,
Wedas laewa neelust wälja,
Peastis paati põrgu suusta,
Alla ilma ukse eesta,
Wana waenu wärawasta,
Kuhu mitu enne kukund,
Hädas mõnda äpardanud.
Laente kiigul langewala,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida,
Mitu ööd ja mitu pääwa
Põhja poole purjetelles.
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewale,
Laskis laulu lõksatille:
„Nõu ei wiska meesi nurka,
Pane mõtteid parsidele;
Äparduste ähwardusi
Laulusõnad lepitamas,
Targad sõnad tallitsemas."

Laewa oli laente lennul,
Wettewoode weeretusel
Palju aega purjetanud
Põhja piire pöörusela,
Sealap Sädemete saare
Tulisambad tõusemaie,
Suitsu pilwed paisumaie.
Kalewi poeg kippumaie
Sädeme saart silmamaie;
Warrak wasta waidlemaie,
Koledat teed keelamaie.
Sulewi poeg sõnaldama:
„Laske minda minemaie
Tuliteeda tallamaie,
Suitsulista sammumaie,
Kuhu, kes seal enne käinud,
Nõrgematest palju nõrkend,
Wäetid läinud wiletsusse.

Aeti laewa laenedelta
Sädemete saare sõrwa,
Kusse mägi mängis tulda,
Teine suitsu sünniteles,
Kolmas keetis kuuma wetta;
Suland kiwa sügawusest
Orgu saatsid oeamaie.
Sulew sammus suitsu juhil,
Tallas tule tähendusel
Põrgu lee ligemale,
Imeliku ilmumista
Salalikult silmamaie.
Tulekiwi kildusida
Sadas suitsus sagedaste,
Tuiskas aga tuhkadessa
Lume ange lagedale,
Rohkest raatma radadele.
Rauda kuube raksateles,
Kippusiwad kiwitunglad
Sulewide surmamaie.
Õnnetusest hoolimata
Kõndis kangelase poega
Põrgu leehaugu poole,
Kunni kuube kõrwetelles
Keha kippus küpsetama;
Ripsme karwad läksid krimpsu,
Kõrbe hiuksed, kulmukarwad.
Sulewi poeg paeatama:
„Kurat wõtku tulekünka,
Kust ei kasu kellegile!
Kodu wõiks ta rehekütjaks,
Saunameestel küllesoeaks,
Mitmes kohas mõnus olla,
Kus üks süld ehk perekohta
Armu poolest annetakse.
Praegu pole paremat mul:
Pistan piibu põlemaie."
Siisap sammu sulgumaie,
Tuli teelta taganema.
Waewalt peasis laewa peale
Aineid külgi arstimaie:
Põlend wiga parandama.
Kalewi poeg küsimaie:
„Kas ehk nägid kannupoissi,
Kes sul jälgil jooksenessa?"
Sulewi poeg salgamaie;
Teised kadund kannupoissi
Ühel suul hüüdamaie.
Waata, ilus walge lindu
Laskis maha laewa peale;
Keeletarka kuulamaie,
Kas ehk kadund kannupoissi
Sulgiline silmanenud.
Walge lindu wastamaie:
„Teisel pool jäämäede taga,
Lumelista lagedaida
Kenam kewadine kohta,
Soem ala suwe paika;
Mullas munad keedetakse,
Liiwas liha küpsetakse:
Senna poissi eksinessa
Näki neitsi meelitusel,
Ühte puhkusi ilu aega
Õnnelikult elamaie.
Minge teele, mehed targad,
Kannupois ei tule kaasa."

Mehed jõudsid senna maale,
Kus need kuked sõiwad kulda,
Kuked kulda, kanad karda,
Haned haljasta hõbedat,
Wareksed wana waskeda,
Pesilinnud peningida,
Targad linnud taalderida,
Kus need kasud kaswasiwad,
Kapsad kuuse kõrgusent.
Kalewide kange poega
Sulasida sundimaie,
Alamaida aeamaie
Wõõrast kohta waatamaie:
Käskis minna keeletarka
Salasõnu seletama,
Lind'de tarkust lunastama,
Heitis ise laewa peale
Sulewiga suikumaie,
Pääwa paistel puhkamaie,
Andis käsku Alewile
Wahikorral walwaneda.

Keeletarka käidanessa
Sulastega sammudela
Tüki teed ja marka maada,
Kus ei kuulda linnu laulu
Ega leida loomakesi.
Päike weeres loojale,
Langes mere laenetesse.
Käigist wäsind wennikesed
Sirutasid selilie
Põõsa warju puhkamaie.
Teise pääwa palistusel
Äratelles enne koitu
Tugewama tütar noori
Magajaida mehe poegi;
Kesse tulnud kapsa aeda
Lehmadele lehtesida
Kapsʼte küllest kitkumaie.
Tütar noori wõttis mehed,
Pani poisid põlle rüppe,
Kandis neid süles koduje.
Isa kodu küsimaie;
„Mis sa toonud, tütar noori,
Mis sa korjand kapsastesta?"
Piiga põlle raputelles
Puistas mehed põrandale:
„Tähendele, taadikene!
Mis ma nalla mängitusel
Kapsa aiast koristasin,
Kus nad kirbud kuekeste
Kaste wilul kohmetanud
Kapsa pää al põenutasid."
Taati tarka tunnistama
Mõistatusel mehikesi:
„Kesse kõnnib kõrta mööda,
Astub aia ääri mööda,
Piirab pilliroogu mööda?"
Keeletarka kostamaie:
„Mesilane linnukene,
Seep se kõnnib kõrta mööda,
Astub aia ääri mööda,
Piirab pilliroogu mööda."
Tarka taati tunnistama
Mõistatusel mehikesi:
„Mis sealta jõesta jooneb,
Katsub küla kaewudesta,
Kiwi kildude keskelta?"
Keeletarka kostamaie:
„Wikerkaar jooneb jõesta,
Katsub küla kaewudesta,
Kiwi kildude keskelta."
Hiigla tarka tunnistama:
„Mõistke, mõistke, mehikesed,
Mis tuleb ammudes arusta,
Singudes sini salusta?"
Keeletarka kostamaie:
„Wihm tuleb ammudes arusta,
Singudes sini salusta."
Sellest tundis Hiigla tarka
Mõistelikku mehe poegi.
„Pane, piiga, põlle rüppe,
Wii neid jälle wiibimata
Senna, kus nad seisanenud;
Need on pealtma naiste poead,
Kesse käiwad tarka teeda
Õpetusi otsimaies."
Tütar käsku täitanessa
Kandis wõõrad kuekeste,
Kust neid põlle koristanud.
Keeletarka mõistis kõne,
Hakkas piiga palumaie:
„Wii meid neitsi naljusela,
Kanna mere kaldaale.
Tütar palweid täitanessa
Kandis mehi kaldaale.
Nii kui suitsu pilwe sammas
Taewa kummilt rippakille
Piker pillil käidanessa,
Tulda taewast puistanessa,
Tuli Hiigla tütar noori
Lennus sammul laewa poole,
Kärinaga merekalda:
Puistas põllest mehe poead
Hõbelaewa sõrwa peale.
Piiga lõõtsuw hinge puhin
Puhus laewa laenetele
Penikoorma kaugusele.
Imelugu ilmumine
Pani kõiki kohkumaie;

Kalewide kange poega
Pilwe piigat pilkamaie:
„Ole terwe, tütarlapsi!
Pesid silmad palumata,
Külap ise kuiwatelles
Pühin piisad palgedelta.

Kalewi poeg andis käsku
Laewa purjeid lahutada,
Tahtis kohe kaugemale
Põhja poole purjetada;
Ehk kül külma wäga käre
Jää seal kattis jälgesida
Kõrge jää küngastesta
Leikas Lennuk lustilikult
Purjetelles põhja teeda.
Waata! wiirmaliste waimud
Taewa alta taplusela
Hõbe oda wälgutelles,
Kulda kilpi kõigutelles,
Paistsid laewa punctama.
Juba kadus meestel julgus,
Poistel püksid püülimaies!
Aga Kalewide poega
Tulist nalja naerateles:
„Laske wiirmaliste wehid,
Hõbe oda wälgutused,
Kulda kilbi kõigutused
Tule kaaret meile teha,
Kust me' walge kumendusel
Kaugemale näeme käiki!
Kuu ei tahtnud kaasa tulla,
Päike läinud ammu peitu;
Armu andeks pannud Ukku
Wiirmalised wehklemaie.

Wiimaks weeres wõõras randa
Tõusis rahwast tundemata
Meie sõbradele silma;
Poistel poolelt koera kehad,
Pikad penisawad taga,
Tempudesta tondilased,
Näusta nii kui inimesed.

Penisawalised sellid
Kurjast wasta kiusamaie,
Tulijaida tonkimaie,
Et ei keegi kallastele
Saanud laewast sammumaie.

Kalewide kange poega
Kargas laewast kaldaale
Penilasi pillutama,
Waenulasi wirutama;
Surmas neida sadandela,
Tappis teisi tuhandela.

Õnnekombel leidis hobu,
Tugewama täkukese,
Kargas kõrwi laudijale
Sõa teeda sõitemaie,
Penilasi puistamaie.

Wõõras weike mehikene
Wainu-kõita kinnitama
Ristiks ratsu sammudele.
Hüwa hobu hüppateles
Wainu-kõita kohkunessa,
Komisteles kogemata,
Langes laia lagedale
Surnuks maha samblasoosse.

Kalewi poeg kahetselles
Hüwa hoosta ohkamaie,
Wõrgutajat wandumaie,
Sidujada saeatama.
Siisap wõttis suisapäida,
Tõmbas maasta tüwikuda
Tugewamast tammepuusta,
Misga sooda sahkamaie,
Kuiwikuida kündemaie:
Et ei põhja põllukesed
Kasusi peaks kaswatama,
Wilja iwi walmistama.

Sealtmaa tarka sõitlemaie,
Künnimeesta keelamaie:
„Miks sa wihas, wennikene,
Kurjas lähed kündemaie,
Meie maada moondamaie,
Samblasooksa saeatama,
Kust ei kallist karjamaada,
Ega lastel leiwamaada." —

Kalewi poeg kostamaie:
„Wainukõis mul wõtnud hobu,
Suretanud sõidujalga,

Enne kui ma tarka teeda
Õnnelikult lõpetanud."

Tarka taati tähendama:
„Kudas wõid sa, kulla wenda,
Tarkus' teeda toimetada,
Kui sa rahwad raske käega,
Nõudeandjad nurmedelta
Eesta ära häwitanud?"

Kalewi poeg kahetsema
Wihaduse wandumista,
Misga surmand sigidused
Põhja põllu peenderalta,
Hüüdis hädas Ukku poole:
„Anna kaswu kaladele,
Sigi Soome silkudele,
Üle rohkust hülgedele,
Sulgis linnu sugudele!
Lase puida laenetelta
Wettel kalda weeretada,
Et nad tulew põlwe tuluks
Kasu saaksid külwamaie!"

Tarka mõistis kostis wasta
„Sõber, et sa õnne soowid,
Tahan sulle tõttelikult
Hüwa nõu ja otsust anda,
Kudas teed saad kaugemale."

Kalewide poega kostis:
„Kaarna kodu kuulutanud,
Tarka linnu annud teada: —
„„Kus sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kalda weeres kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres;
Seal saab warjul hoitud wäraw
Ilma otsa sulle näitma.""

Tarka taati kostis wasta:
„Kaarna lind on kuulutelles
Petist sulle paeatanud.
Kus sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kalda weeres kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres,
Seeltap leiad sala suuda,
Warjul hoitud wärawada:
Mis sind põrgu pettemaie,
Surma suhu sundimaie.

Kalewide kallis poega
Koeu poole kippumaie,
Sõbradele sõnaldelles
Laskis laulu ladusaste:
„Lähme, lähme, lustiwennad,
Käime, käime, kullakesed!
Lähme jälle lõune alla,
Käime kiirest koeu poole,
Kus meid tundwad kodukoerad,
Tuttawamad teretawad!"
Warrak kohe küsimaie:
„Wennike, kes weuwaewa,
Palka mull' saab paiskamaie,
Kui sa koeu poole käänad?"

Kalewide poega kostis:
„Kõik peab sulle keelamata
Palga hinnaks paisatama,
Kuda kaupa sobitime.
Sa ei ole eksind sammult,
Teelt ma ise taganesin."

Läksid mehed laewa peale,
Koeu poole purjetama.

Laente kiigul kangewala,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida.
Paati weeres Wiru poole
Laewa lustil lõune alla.

Kalewide kallim poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Ei wõi tarkust enam tulla,
Mõistust olla meesteele,
Kui on loodud loomadele,
Tühi tee meil läinud tuulda
Ilma ots jäi otsimata
Käsidela katsumata.

„Laske Lennuk Lalli alla,
Lindanisa lahedale,
Kuhu Olew teinud hooned,
Kõrged tornid kaswatanud!"

Keeletarka kostemaie:
„Kesse pärast seda käiki
Tahab minna tallamaie,

Ilma otsa otsimaie,
Toimetagu targemalta
Enne käiki asjad käima,
Pangu andeid kiwi peale
Õnneandjale Ukkule,
Wiigu wärsket wahtidele,
Ohwerdusi hoidjatele,
Lepitusi lindudele."
Kalewi poeg kostalessa
Laulis wasta ladusaste:
„Tulles tõuseb suurem tarkus,
Mis ei minnes mehikesel.
Tuisa tõtsin tühja teeda,
Tuulelista tallamaie,
Läksin lustil laenetele
Tahtsin taewa tagant seina
Käsidela katsumaie,
Ilma otsa otsidelles
Sõrmiela sorkimaie.
„Ärgu tehku teised mehed,
Tehku teised naisepoead,
Mis ma tühja tehtanessa,
Kallist aega kulutelles;
Loodin kasu kaswamaie,
Pidin kahju kahetsema.
Ei oln'd isa õnnistamas,
Eite armul hellitamas,
Sõsaraid ei soowitamas,
Külma kalmu keskeelta,
Sõmerliiwa sülleesta
Ei saand taati tõusemaie,
Eite armu andemaie.
„Kahetsusta, kulla wennad,
Käigist ei woi kaswaneda!
Ülemaks kui hõbewara,
Kallimaks kui kullakoormad
Tuleb tarkus tunnistada;
Eks me' leidnud eksiteelta,
Wale wainu radadelta
Tõteliku tunnistähta,
Et ei suurel ilmal otsa,
Taara tarkusel ei raea
Kusagile kinnitatud,
Tõkesida pole tehtud.
„Mis ma muidu wõõralt maalta
Kasuliku olen künnud,
Salaliku sahkanenud:
Sest saab elu otsadani
Mehel meeles mõtlemisi.
„Kellel Looja õnneks loonud,
Põue ise peitu pannud
Waimu wõimel wägewamaks,
Tarkusele terasemaks,
Keha rammul kangemaksa
Teiste üle lasknud tõusta,
Weerenegu wõõra maale
Suurt maa ilma silmamaie,
Taara tarkust tunnistama,
Jumaliku imedusi
Walwul silmil waatamaie.
Aga teised äbarikud,
Nõdremate naiste poead
Jägu koeu kaswamaie,
Oma kopli õitsemaie."
Lasti Lennuk Lalli alla,
Lindanisa lahedale,
Kuhu Olew teinud hooned,
Kaswatanud kõrged tornid.
Paati aeti parwe ääre,
Laewa kalda ligidale.
Mehed läksid murudela,
Weeresiwad wainuela,
Astusiwad alla õue.
Lindu laulis lepikusta,
Kägu kulda kuusikusta:
„Omal maal õitseb õnne,
Kodu kaswab kasu parem!
Kodu tundwad õuekoerad,
Tuleb tuttaw teretama,
Sugulane soowimaie;
Paistab lahkelt päikene,
Paistwad taewa tähekesed."

Seitseteistkümnes lugu.

Õnnerikas põlwekene
Hoitses Eesti raeadelta,
Rahukätki kiigutelles
Lahedaste lapsukesi
Emalikus heldes kaisus
Seitse suwe segamata,
Seitse talwe tautamata.
Olew oli, linnatarka,
Kindlad kantsid kaswatanud,
Kaewandikud kohatanud,
Nurgel tornid toetanud,
Ilu-linna ehitanud
Kalewi kalmu künkale,
Isa sängi iludusels,
Helde memme mälestuseks.
Rahwast nähti rohkeeste,
Peresida pesakaste
Warjupaika weeremaie:
Kes kui kanad kulli kihul
Peitusela pugesiwad
Sõasurma silma eesta,
Häda ähwarduse eesta.
Kalewide kallis poega,
Kogund rahwast kaedanessa
Hüüdis: „linn peab Lindanisa
Memme mälestuseks jääma,
Sest eks koht ei toida lapsi
Rohkeste kui ema rinda".
Alewide atmas poega
Laskis teise linnakese
Arju maale asutada,
Keskel sooda kaswatada
Laanemetsa lagedikul;
Sulewi poeg, sugulane,
Asutelles Alutaha
Kolmandama kindla koha
Warjupaigaks waenu wasta.
Pika rahuliku põlwe,
Hilmerikast õnne aega
Kipus sõda kurnamaie,
Waenu wanker wautamaie.
Wiru randa weerenessa
Sõalaisi sadandela,
Tapejaida tuhandela,
Piinajaida pilwendela,
Keda kaugelt toonud tuuled,
Wettewooded weeretanud.
Kiirekäsu kandijaida
Lendes sammul Lindanisa
Kuningale kuulutama,
Et ju sõda sõudemaies,
Waenuwanker weeremaies:
„Tule, tugew, tapemaie,
Kange, waenlast kihutama!"
Kalewide poega kargas
Sõaratsu sadulasse,
Tõtas tuule tuhingila
Wirgult Wiru raeadele
Sõa kära kustutama,
Waenu wiha waigistama.
Wõttis kaasa wõidumehi,
Kannupoisiks kangemaida;
Wiiskümmend Wiruusta,
Kuuskümmend Kuresaarest,
Seitsekümmend Soomeesta,
Sada teisi saarelaisi.
Kalewide kallis hobu
Rahandela raksatelli,
Kuldandela kõliseli:
Hõbepäitsed paistsid päästa,

Kulda kangid waljadelta,
Taalerwööd saba tagant,
Kudruskeed ümber keha.
Mõõk and' märki sõamehest,
Kannusrauda kangeesta,
Kulda kilpi kuningasta.
Kesse kange mehe poega
Sõtta nägi sõitanessa,
Waenuteeda tallanessa,
Pidi tõeste tunnistama:
„Se'p se poissi paistab palju,
Se'p se meesi maksab kallis!
Hobu alla hõbedane,
Kuningas seljas kullasta.
Mees puhub tule meressa,
Lõetsub lõkeid laenetesse,
Leeke lume angedesse.
Teeb toa tuule tiiwule
Kambri wikkerkaareesse,
Parred pilwe paisudesse,
Sängid rahe rangudesse!
Istub ise pääwa peale,
Toetab kukla kuu küüra,
Tähe wasta teise külle;
Ohkab tuulesse hobuse,
Raiub kasteheinast kabjad,
Pistab piibelehest silmad,
Kõrkjatest teeb kõrwakesed.
Kus ta liigutab hobesta —
Sinna linna liigutella,
Kus ta keeritab hobesta,
Sinna kinku kehitelleb;
Kus ta mängitab hobesta —
Sinna mäe mängitella,
Kõrgendiku kaswatella.
Sõidab Soome silda mööda
Raksatelles raha teeda;
Arju paasist põrand paugub,
Wiru tee aga wäriseb.
Hobu alla kui se ahju,
Täku alla kui se tähte,
Ise peale kui se pääwa
Ehitatud ehana riides,
Kübar pääs kullakirja,
Lindid peal pääwakirja,
Wöö tal wööl hõbekarrast,
Kulda kannus kannaassa.
Kus ta läheb, taewas läigib,
Kus ta kõnnib, taewas kõigub.
Kõik sood sine ilula,
Kõik arud õitsi'wa lillela.
Ööpik tõukab toomingasta,
Kägu kaugelt kuusikusta,
Räästas paksust rägästikust,
Laululinnud lepikusta.
Wiru neiud waatasiwad,
Pilul silmil Järwa piigad,
Lääne neiud nutasiwad,
Arju armsad ohkasiwad:
Oleks se meesi meiela!
Oleks kallis meie kaasa,
Oleks se peigu meie päralt:
Me'e seisaks suwe söömata,
Aasta ilma einekesta
Talwe tangu maitsemata;
Me'e söödaks ta sealihala,
Kaswataks kana munala,
Wõiaks wõi wilakila,
Paneks padjula magama,
Siidisängi suikumaie,
Sammetisse puhkamaie."
Kallis Kalewide poega
Sõateeda sõitenessa
Jätis jälgi murudele,
Kabjatähti kaljudele;
Oleks meelta murudele,
Keelekesta kiwidele,
Paemurrul paeatusta,
Kaljuseinal sõnasida:
Külap mitukümmend kohta
Mitu tuhat tunnissuuda
Sõõlutsiwad sõnumida,
Tuulaksiwad teadusida
Kalewide poea käigist,
Sõa teele sõitemisest.
Wiru laial wäljadela
Seisid seltsis sõalased,
Wereahned wennikesed
Parwes, kui se linnu pere,
Suurem sippelgate pesa

Päikese paistusela.
Teised läinud teisi teeda,
Läinud laial laastamaie,
Külasida kurnamaie,
Peresida piinamaie,
Rahwa wara riisumaie,
Tugewamaid tapemaie.
Sulewi poeg sõudis sõtta,
Alewi poeg aeas waenu,
Aeas waenu weere peale,
Olewi poeg otsa peale.
Kalewi poeg, kange meesi,
Sõitis hobu sadulassa
Karates sõa keskele,
Paksemasse waenupaika.
Laskis hobu hüpatille,
Kõrwikese kargatille
Kangemate kaela peale,
Mõistis mõõka mõllamisel
Mõrtsukana mängitada,
Tulirauda tuiskamisel
Surma kombel sirutada.
Keskel sõda keeritelles
Puistas Kalew meeste päida
Nii kui lehti lepikussa,
Kolletanud kaasikussa,
Lõhkus puruks liikmesida —
Sääreluida sadandela,
Käsiluida koormandela,
Turjaluida tuhandela,
Külleluida kümme tuhat.
Wirnas katsid surnud wälja,
Kehad kuhjas künkasida,
Mitmes kohas kaswid määssa
Surnurünkad sambelila;
Assamalla angusiwad
Kümme tuhat kooljakeha.
Kalewide kallis hobu
Ujus waenu wereojas,
Kõhust saadik kontidessa.
Küllest lahutatud käsi
Magas nii kui raagu maassa,
Sõameeste sõrmesida
Nii kui roogu rabadessa,
Kõrrekesi leiku wäljal.
Mitte poleks waenumeestest
Ühte ainust elus peasnud,
Piinast saanud põgenema,
Kui ei õnnetuse kütke
Kalewida kammitsanud,
Surma teele teinud tõkkeid.
Kui ta ratsul kihutelles
Tulisammul tuiskadessa
Püüdis pakkupõgejaida,
Reduspaika rändajaida
Waljul käel wirutama,
Kargas hobu hüpatessa
Mäest mäkke, künkast künka;
Sammu pikaks sirutelles
Kukus määde keskeela,
Sattus sala rabasoossa
Kalewide kallis kõrbi,
Magu lõhkes mättastiku,
Jalad soossa jäädanessa,
Kabjad kõntsa kadunessa.
Kalewide kange poega
Hobu hukku ohkadelles
Pahal tujul paeatama:
„Saagu, saagu, ma sajatan,
Saagu sa rabaks raipema,
Porisookssa pendimaie,
Märjaks wirtsuks mädanema,
Soosapiks sündimaie,
Kasteks kärnakonnadele,
Maitseks wiha madudele."
Kalewide kange poega,
Kui ei jõudnud kimbutada
Pakkupõgejate parwe,
Kutsus wennad waenu wäljalt,
Seltsilased surma teelta:
„Tulge, sõbrad, surma töölta,
Werewäljalt, wennikesed!
Lähme liikmeid puhkamaie,
Wäsind keha karastama."
Kaarnad olid karjakaupa,
Hundid metsast hulgaliste
Waenu werda haisutanud,
Tulid osa otsimaie,
Surmast saaki saadamaie.
Seal siis mehed sõa saaki,

Waenlaste warandusta
Isekeskis jagamaie:
Suurem palk sai pealikule,
Kallim wara wanemale,
Kulda ánti kuningale,
Hõberaha ülemile,
Waskeraha wäetimaile,
Peningida poisidele.
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewale,
Kuda kaarna kuulutanud,
Tarka lindu annud tähte:
„Wõtke, sõbrad, wennikesed,
Tänapääwsest taplemisest,
Mõõga werisest mõllusest
Tulew päiwil ettetähte.
Mehed olgu nii kui müüri,
Seisku nii kui raudaseina,
Terakseska tehtud tornid,
Seisku wahwast sõasõidul
Tammemetsa tugewusel,
Kaljurünka kindelusel
Warjuks waenu tungi wasta.
Kui tuleb taper tabamaie,
Waenlan' kinniwõttamaie,
Siis ei ole karta sõda,
Karta wõõra wõitemista,
Kurjemate kiusamista.
Meie maa, se jäägu mõrsjaks
Priipõlwe pärijaksa!
Kangem saagu kuningaksa,
Wahwam teiste wanemaksa.
Wõimus jäägu ühe woliks,
Ühe käte kuningriiki, —
Muidu hulgalistel meelil
Tuulest tüli tõusemisi:" —
Siisap sundis sõamehi,
Walitetud wäe hulka
Koeu poole käidanema,
Wõidu sõnumida wiima,
Küladele kuulutama.
Sammus ise sõbradega,
Kalli kasuwendadega
Üle laia lagediku,
Läbi suure samblasooda.
Pääwa weeru palistusel
Jõudsid kangelaste poead
Laia laane ligidale,
Kus ei oldud enne käidud,
Radasida raeatatud.
Kalewide kange poega
Tuisalt teeda tegemaie,
Rada teistel raeatama.
Kus naad käisid neljakeste
Läbi laiast laanemetsast,
Senna sündis suurem sihti,
Senna tehti tänawada.
Kaugemale käidanessa
Tõusis suitsu silmadesse,
Mis kui küla küttissuitsu,
Metsast müülihaugu suitsu
Taewa poole tõusenessa.
Ligemale lähenessa
Kerkis tulekidemeida,
Paistis leeke ladwadesse,
Kuldas kuuse kübaraida,
Punetelles pädajaida.
Kanged mehed kiirustasid
Suitsu juhil sammusida,
Tuletähtel teedekäiki,
Kunni kuristiku koopas
Leidsid pikasaba pesa.
Polnud pesas poegasida,
Kriimu eide kutsikaida.
Kesse istus koopa suussa
Kriimul koduhoidijaksa?
Wana moori, kortsus palgil,
Istus koopas koduhoidjaks,
Tulda paeal tehtanessa,
Wahtu pealta wõttanessa,
Kulbil wahel katsunessa:
Kuda keetu maitsenessa.
Alewide armas poega
Asja otsust aeamaie,
Keetijalta küsimaie:
„Mis sa keedad, kullakene?
Mis sul paeas paisumaies,
Katlas kallist kerkimaies?"
Wana eite kostis wasta,
Laulis wasta lahkeeste:

„Keedan kehwa kõhtudele
Lahja leeme lakekesta,
Paisutellen kapsapäida
Pehmitelles poegadele,
Räitan roaks enesele.“
Sulewi poeg paeatama:
„Wiska peale wõõra wõrra,
Pane meie osa peale
Leemepaeal' lisanduseks,
Kes' me' käinud kauget maada,
Teinud täna ränka tööda,
Kannatanud tühjal kõhul
Näljahamba näpistusta.
Mine, eite, magamaie,
Põõsa alla puhkamaie,
Külap meie kordamiste
Keedukatalt kohendame,
Lehwitame lõkkekesta
Paea alla põlemaie,
Koristame kuiwe raagu
Kokku kuuse oksakesi.“
Wana moori mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Kui ma sõuan soowimisi,
Täidan teie tahtemisi,
Sest ei sündku mulle süüda,
Laiemalta laimamista;
Süü jääb üksi soowijale,
Laimu lubaküsijale.
Kuulge, kullad külalised,
Olge walwsad, wennikesed!
Wõiks ehk kutsumata wõõras,
Palumata poisikene
Kogemata teeda käies
Keedust tulla katsumaie,
Märga katlast maitsemaie.
Walwul silmil, wennikesed,
Waadake et wõõras waras
Pada ei saaks pühkimaie,
Katla põhja kuiwatama;
Muidu peate, poeukesed,
Tühja kõhtu kannatama.“
Kanged mehed kolmekeste
Lubasiwad lusti pärast
Korda mööda katalt hoida,
Walwsal silmal wahtidella.
Kalewide kallim poega,
Kawalam kui kaimukesed,
Saand ei sõna sõlmimaie,
Lubadusi liimimaie.
Wana eite, kortsus palgil,
Puges kohe põõsastiku
Soesängi suikumaie.
Kalewide kange poega
Pööras keha tulepaiste
Wäsimusta wenitama,
Seljasooni sirutama.
Sulewi poeg, sugulane,
Käänas maha külletie
Põõsa warju põenutama.
Olewi poeg, hoonetarka,
Kõrge torni kaswataja
Langes maha lamasülle
Puusaluida paenutawa.
Alewide armas poega,
Kesse wõtnud wahikorda,
Istus ärksal tule ääres
Langemata laugudela,
Lehwitelles lõkket alla,
Kohendelles tukka kokku,
Korjas raagu rohkemasta
Lõkkeele lisanduseks.
Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Alewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahikſa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Salaliku sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,

Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.

Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil paeatama:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leeme märga,
Kapsakeedust katsudella?"

Alewi poeg mõistis kohe
Paeatelles pilkamiste:
„Kui sa, kõhetu, ei kukkuks,
Upuks kärbes kulbi põhja,
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemekesta."

Härjapõlwelase poega,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kana wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."

Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekeste lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie.
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,
Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa;
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.

Alewide armas poega
Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.

Armas Alewide poega
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Naeris: teen ehk teistel nalja.
Äratelles Olewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise põõsa alla
Wäsimusta wenitama.

Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Olewi poeg ükssipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.

Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Salamahti sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.

Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil palumaie:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?"

Olewi poeg mõistis kohe,
Paeatelles pilkamiste:
„Kui ei karda kaela murda,
Seaske, üle kulbi sõrwa
Kuristiku kukkunessa:
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemekesta."

Härjapõlwelase poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kukke wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."

Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekesta lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie,
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,

Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa,
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.
Olewi poeg, hoonetarka,
Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.
Olewi poeg, hoonetarka,
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Jättis naerdes teistel nalja.
Äratelles Sulewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise pöösa alla
Wäsimusta wenitama.
Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Sulewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Sallalikul sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil paeatama:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?"
Sulewi poeg mõistis palwe,
Paeatelles pilkamiste:
„Kui sa poiss, ei kulbi põhja
Langeks leeme laenetesse,
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemelesta."
Härjapõlwelase poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kassi wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."
Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekesta lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie;
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,
Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa,
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.
Sulewi poeg wennikene
Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.
Sulewi poeg, sugulane,
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Jättis nalja teistel naerda.
Äratelles Kalewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise pöösa alla
Wäsimusta wenitama.
Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Kalewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa;
Murdis maha männisida,
Tõukas maha tammesida,
Katkes maha kuuskesida,

Pani puida poea alla
Puhundelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argselta
Salalikku sammudela
Harjapõlwelase poega,
Kolmewaksa kõrgusena,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Harjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Pani sõnad sõudewale
Palwekeelil pajatama:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?
Kalewide kawal poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mis sa mulle, mehikene,
Pandiksa saad panemaie,
Kingituseks kinnitama,
Kui ma sulle soowi sõudes
Leemekest pean lubamaie?
Luba pandiks lapse asja —
Kulda kellakene kaelast?
Muidu ärk'wad meie mehed,
Wirgub uuest wana eite,
Enne kui leem lauaale,
Kapsad saawad kaussidesse."
Härjapõlwelase poega
Mesikeelil meelitama:
„Kallis kange mehe poega!
Ära wõtta weikelasel
Kaelast kulda kellakesta!
Koidu eele kodunt tulles
Sidus sala eidekene
Ilma taadi teadamata,
Wennakeste waatamata
Kulda kellakese kaela,
Et kui wääti wõõral wäljal
Poega eksis põõsastiku,
Kellakene kuulutelles
Aru annaks otsijale,
Tähte taga-ajajale."

Kalewide kallis poega
Kostis wasta kawalaste:
„Senniks kui sa söögikesta,
Mehike, lääd maitsemaie,
Pane pandiks kellakese,
Et kui oled kõhtu täitnud,
Tänuta ei lähä teele;
Pärast panen pandikella,
Kõidan ise sulle kaela,
Misga minnes eidekene
Hellaste sind ehitanud."
Härjapõlwelase poega
Kõitis kaelast kellakese,
Andis aruasjakese
Pandiks Kalewi poeale.
Kalewide kange poega,
Kui oli saanud kellakese,
Sirutelles oma sõrme
Kröpsti! weike kulmu peale,
Laksas lopsu otsa ette.
Riksa-räksa väginaga.
Kui oleks Kõu kärgatamas,
Äikene ähwardamas,
Waus weike wennikene
Mürinaga murupinda;
Et ei teeda ega tähte
Tema jälgi tunnistanud.
Sinisuitsu siginessa,
Kuhu weike kadunessa.
Kanged mehed kolmekeste
Ärkasiwad tule ääres,
Wirgus uuest wana eite
Weidrat lugu waatamaie;
Tulid kohe tunnistama,
Mis siin seadust wasta sündind?
Wana eite waatanessa
Mõistis kohe mõistatuse,
Mis siin sündind wasta seadust.
Kül ta tundis kellukese,
Sarwik taadi salariista:
Mis se rammu rohkendelleb,
Kangust mehel kaswandelleb.
Wana eite, kortsus palgil,
Laskis laulus lõksatille
Sõnasida sõudewale:

„Eks ma enne olnud noori,
Eks ma kõpstes tõstnud kanda,
Tõstnud kanda kõrgeele?
Sadakorda sõitsin saaja,
Tuhatkorda tantsi teeda,
Hüwa jalga hüpeldelles,
Kerget jalga keeritelles.
Põlesiwad poiste silmad
Minu palge puna peale,
Sõstra silma pilke peale,
Sinilise siidi peale,
Punalise paela peale,
Kalewi poeg pakus käte,
Sulew tahtis anda suuda;
Lausa lõin Kalewi poega,
Suisa lõin Sulewi poega!
Kui ei enne murdnud kaela,
Wenitanud kätewarret,
Nikastanud niuetesta,
Käänatanud jalakanda:
Ei siis murra munakene,
Kääna kaela kanakene
Täna kõpstes karganessa."
Nõnda laulu lõksatelles
Kargas wana eidekene
Kõrgelt alla kuristiku,
Senna kuhu sinisuitsu
Kolmewaksaline kukkund,
Lapsukene enne langend.
Kange meeste kaswandikud,
Eide tantsi imestelles
Neljakeste naeramaie.
Sööma wahel sõnaldasid,
Kuda neile käsi käinud
Wahikorral walwamisel,
Kuda weike wennikene
Keedukatla koristanud,
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie
Pilkes ligi pilwedani.
Kalewi poeg paeatama:
„Heitkem, wennad, enne koitu
Puhukeseks puhkamaie,
Kehasida karastama.
Kui saan selga sirutanud,
Pihaluida paenutanud,
Siis ehk wõttan teista teeda,
Õnnekombel hommikula.
„Teie minge oma teele,
Käige wennad koeu poole
Naisukesi naljatama,
Lapsukesi lustitama."
Siisap mehed sirutasid
Tulepaistel puhkamaie,
Leiba luusse laskemaie.

Tulid ligi teised langud,
Teised wõõrad waatamaie,
Murueide tütred noored
Kastekeeril kõpsatelles
Murudele mängimaie.
„Õekesed, ellakesed!
Lähme lustil kiikumaie
Kasteheina kõrre peale,
Angerwaksa warre peale,
Kurekatla põhja peale!
Juba laulid õhtukukked,
Healitsesid ehakanad
Wana isa wainuelta,
Taara tamme oksa pealta.
„Mis seal magab muru peala?
Murul magab neli meesta.
„Ehitagem, ellad, wennad—
Pääwapunal poisikesed,
Teeme meestel' udumütsid,
Kastekeerust kuekesed.
„Õekesed, ellakesed!
Lähme unda õmblemaie,
Nägusida näitamaie:
Koome kueud koidu eele,
Lõksutame lustikirjad
Kalewi poea pähäda.
Tehkem tüki tõekirja
Walekirjad wahedele,
Pettiskirjad piludele.
Laskem mehel magadessa
Õnne aega õitseneda,
Kuulda kulla kägu kukku,
Hõbedase linnu healta.

„Kasse kägu kukkub kurba,
Linnukene laulab leina?
Kurbtus jäägu kuusikusse,
Leinamised lepikusse.
Kallis kange mehe poega!
Kui sa lähed teedekäiki,
Surmateeda sõitemaie,
Ehita hobu elmessa,
Ratsukene rahadesse,
Pane pähä kulda päitsed,
Pane hõbe pannaldessa,
Pane siidi paeladessa;
Siu siidi hobu silmad,
Hõbekarda ratsu kabjad,
Pane lakka puna paela,
Tukakese taalerissa,
Saba siu sa sammetisse.
„Kalewi poeg, poisikene!
Tahad minna taewa teeda:
Ära tähtissa takkista,
Ära kuussa komistelle,
Ära puutu päikesesse!
Jätta päikest paistemaie,
Kuu kuma andemaie,
Tähed teeda näitamaie.
„Kalewi poeg, poisikene!
Tahad minna põrgu teeda:
Ära hukka põrgu uksed,
Wärista põrgu wärawaid;
Jätta seisma põrgu seinad,
Jätta uksed hukkamata,
Wärawad wäristamata,
Seinad paigal seisamaie.
„Lähed sõtta sõitemaie,
Waenu teeda weeremaie;
Jätta nõdrad nottimata,
Poisikesed puutumata,
Laste isad langemata.
Siis ei leski leinamaie,
Piiga silmi pisaraila,
Waesilapsi walu sisse.“
Laulis lindu lepikusta,
Kukkus kägu kuusikusta,
Hallia tütar aawikusta,
Kõerutelles koidukana.
Murueide tütred noored
Lustipidu lõpetama;
Kargasiwad kõrre pealta,
Angerwaksa warre pealta,
Kurekatla põhja pealta
Kohkel koeu minemaie:
Juba eite tõstis healta,
Juba kuri kutsumaies:
„Tulge piigad, peenikesed!
Tulge tööda toimetama,
Siidisida sidumaie,
Puna paelu punumaie,
Juba laulid looja kukked,
Laulid Ukko ukse pealta,
Wana isa wärawalta.
„Oekesed, ellakesed!
Käigem kiireste koduje;
Otsas meie õnne aasta,
Lõpetatud lustipidu.“

Kaheksateistkümnes lugu.

Põhja kotkas, kurja lindu,
Laena tiibu laulikule!
Sõudeid sõnaseadijale
Kergituseks kandelile!
Misga tuule tuisatusel,
Maru mängi möllamisel
Kalewide põrgukäiki,
Salateede sõudemista
Tõtelikult tähendellen;
Enne kui mul meele maalid,
Kuuldud sõna sünnitused
Kaste pilwetesse kauwad,
Warju rüppe warisewad.
Wanemuine, laulutarka,
Lase kulda lõngakesi,
Hõbedasi eiekesi
Paeataja poolidele,
Kuulutaja keradele;
Misga sõna mängitelles
Siledamaks siidiks sõlmin,
Kuldakirjal kangaks koon!
Endla piiga, peenikene,
Laena täna laulikule
Walgustawa wõrgukesta,
Seletawa silmarätte!
Misga põrgu mälestused
Ilusamaks ilmuksiwad,
Elawamaks ärkaksiwad.
Ööde pilwed palistawad
Uduwõrku walgus' wäljad,
Kui sa jalga alla-ilma
Põrgu piiredele paned;
Kus ei pääwal paista päike,
Kuu ei anna öösel kuma,
Täht ei tule teretama,
Wiirmalised walgust andma.
Koidu piirilt läikew päike
Palistelles pilwetele
Punetelles palgesida;
Linnukeeled lepikusta
Tõtasiwad trallitama,
Lustilugu lööritama,
Kägu kukkus kaasikusta,
Pesilindu pöötastikust:
„Wirgu, wirgu! wennikene!"
Pääwa tõusul tõstis pääda
Kallis Kalewide poega,
Aeas keha istukille
Kargas püsti kandadele,
Suges hiuksid sõrmedela,
Harjutelles unda metsa;
Wõtis mõne kulbi wõrra
Leemepaeast linnupettet
Kange keha karastuseks.
Seltsimehed suikusiwad
Kolmekeste koidu unda,
Wenitasid wäsimusta,
Õhtust walwamise waewa.
Kalewi poeg waatamaie
Sündind lugu silmamaie,
Kuhu öösel kellakandja
Wennikene oli waunud.
Seal kus eile sinisuitsul
Härjapõlwelase pilweid
Taewa näinud tõusenessa,
Silmas täna siniwetta,
Laialisi laenesida
Lagedale lahutatud,

Nägi kaldal kiwiaida,
Wõhumõõku wette ääres.
  Kalewi poeg paeatama:
„Kogemata leian koha,
Peasen põrgu piiredele,
Kust se tarka teadis teeda
Alla-ilma juhatada.“
  Parem jalga põrutelles
Rasket kanda raksatille!
Siisap sügawuse uksed,
Warjul hoietud wärawad
Lahtiela lõhkesiwad.
  Kalewide kange poega
Prau sõrwalt sihtimaie
Kuristiku koopaesse,
Kas ehk kuskilt käidawada
Jalarada leidanessa?
  Paksud pilwed pimendasid
Suitsul silma waatamise
Koopa kurku koledaste.
Palaw auru tõusis põhjast
Suits ja nõgi mehe silma,
Kesse küürus kõndinessa
Wana poisi waenu teeda.
  Kalewide kange poega
Suitsu silmist puhudelles
Pahal tujul paeatama:
„Toho, toho! tahmalane!
Kas sa tahad teede-äärne
Suitsus silmi sõgendada?“
  Kaarna laulis kuuseladwast,
Tarka lindu tähendelles:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!“
  Kalewide kange poega
Mõistis, täitis kaarna käsku,
Targa linnu tähendusta;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
  Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas paksud suitsupilwed
Silmapilgul põgenema.
Usinam kui paksem udu
Päikese paistusela
Laialiste langenessa,
Sulas Sarwik taadi suitsu.
  Kalewide kange poega
Seadis sammu sõudewale
Raskel teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
  Weike aega paistis walgus
Päikese paistuselta
Kuristiku koopaesse,
Pärast kattis kotispime,
Wõrgutelles öõde woli
Kalewide poea käiki,
Kus ta pidi käsikatsel,
Sõrmejuhil sammumaie.
  Kas siin koitu kerkinessa
Lõune aega alustelles,
Ehk kas igaw ööde pime
Päiwite siin paikanessa:
Sest ei saanud waatja silma
Tõteliku tunnistähte.
  Hiirekene hüüdamaie,
Pimedusest paeatama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!“
  Kalewide kange poega
Mõistis, täitis hiire käsku,
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
  Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas ära pimeduse.
Nii kui katew öõdekuube,
Warju laia waibakene
Ue pääwa palistusel
Kiirest ära kadunessa,
Waus pimeduse wari.
  Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Raskel teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
  Wõõralikult paistis walgus,

Mis ei olnud pääwa paiste
Ega loodud kuude kuma,
Mis se leinal lepikusse,
Kahwatanud kaasikusse
Ööde wilul walatakse.

Waata ime wõrkusida,
Ombeliku eiekesi,
Mis siin teele oli tehtud
Peenemasta poordikarrast,
Hõbekarra eiekestest
Sadakordselt kokkusiutud,
Tuhatkordselt kokkukootud.

Kalewide kange poega
Kütkesida katkendama,
Wõrku maha waristama.
Mida rammusamalt meesi
Kõiekesi katkendamas,
Seda rohkemalta sigis,
Seda kangemalta kaswis
Tuhat teisi tõkkesida,
Kümmetuhat kinnitusi;
Et ei sammu sidumata
Kangelane wõinud käia.
Wõimus kipus wäsimaie,
Tugewus ju tüdimaie.

Kallis Kalewide poega
Asja ise arwamaie:
„Enne meesi murdsin seinad,
Kangutasin kaljukünkad,
Raksasin raud ahelad;
Nüüd ei jaksa nalja eideid,
Tühja teelta toimetada.“

Kärnakonna krooksumaie
Targalikult tähendama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!“

Kalewide kange poega
Mõistis, täitis konna käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.

Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Waristelles wõrgukesed,
Lõhkus nõia nöörikesed
Silmapilgul silma eesta.

Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Kalewide kange poega
Jõudis jõe kaldaale,
Mis ei olnud mitte laia,
Silmanähes mitte sügaw;
Laius wõis ehk paari waksa
Üle sammu ulatada.

Kalew tahtis kartemata
Kaldast kalda astuneda,
Tahtis sammu tuisatille
Panna teise kalda peale.
Aga kallas sammust kaugem,
Warbid wette wiskanessa,
Kanda kõntsa kinnitie.

Kalewide kange poega
Katsus sammu sadakorda,
Tõstis jalga tuhatkorda;
Siiski mees ei saanud sammu
Jalakanda kalda peale,
Ehk kül kallas käsikatsel:
Siiski mees ei mättasdele
Wõinud minna muru peale.

Kalewi poeg puhkamaie,
Meeles nõnda mõtlemaie:
„Peasin enne Peipsest läbi
Koormat kandes kergemaste,
Kui siin wirtsu=soonekesest.“

Wähki hakkas wiskamaie
Kõntsast targalt kõnelema:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!“
Kalewide kange poega
Mõistis, täitis wähi käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.

Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Kandis jala kalda peale,

Sammu kuiwa sõmerale.
Silmapilgul kadus jõgi,
Walgus wesi, kadus kallas.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa;
Jalg käis mööda põrgu teeda,
Sammu astus alta-ilma.
Aea möödul polnud arwu,
Polnud pääwal piirekesi,
Sest et sügawuse sülle
Päike saa ei paistemaie,
Kuu ei walgust kumamaie,
Täht ei aega tunnistama:
Kas siin koitu kaswamaies
Ehk kas eha helendamas.
Petteliko paistekene,
Waleliko walgekene
Ühel wääral wältanessa.
Kas siin udu kudund kuube,
Kaste pilweid paisutanud,
Wihmakene teinud warju
Kalewi poega käigile?
Ei siin kudund udu kuube,
Paisutanud kaste pilweid,
Teinud wihmakene warju
Kange mehe käigiele.
Pihulaste perekonnad,
Weike seasekeste karjad
Kipuwad teed kattamaie,
Mehe silma segamaie.
Kalewide kange poega
Puistab eesta pihulasi,
Surmab sääski tuhandela,
Poeb parwekestest läbi,
Mõtleb: „ükskord tuleb otsa."
Kõnnib meesi kiiremasta,
Sõuab sammu sagedamast.
Mida kiirem mehel kõndi,
Seda paksem paisub parwe;
Mida sagedam tal sammu,
Seda rohkem sigib roistu.
Juba katwad suured karjad
Kalewide kõrwakuulmeid,
Sadandale langeb silmi,
Tuiskab suhu tuhandela
Söölub nina sõõrmetesse.
Kalewide kallis poega
Wõimul juba wäsimaie,
Tühjal tööl tüdinema,
Puhukeseks puhkamaie
Meeles ise mõtlemaie:
„Waenlasi sõudsin wõita,
Põrgulasi pillutada;
Aga pihulasse pesa
Kipub elu kurnamaie,
Wõimust mehelt wõttamaie."
Sirtsu mättalt sõnaldama
Targalikult tähendama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kallis poega
Mõistis, täitis sirtsu käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas pihulaste parwed,
Kautas weiked sääsekarjad,
Kui oleks tuulde tuisatud.
Kalewide kallis poega
Istus maha muru peale
Puhukeseks puhkamaie,
Wäsind wõimu karastama;
Hakkas asju arwamaie,
Meeles nõnda mõtlemaie;
Wiimaks pää waewamisel
Õnnelikult leidis otsust:
„Saagu, mis ehk sündimaie,
Tüli ette tulemaie,
Kallist abikellakesta
Tahan pihus ma pidada.
Weereb wiletsuse wõrku,
Kiusatuse kütkendusi
Kogemata kaela peale:
Siisap abi silmapilgul,
Tulus tugi igal tunnil."

Siis ta köitis kotikese
Sõlmil weike sõrme külge,
Wõttis toitu toetuseks,
Kurnand keha karastuseks,
Laskis pisut leiba luusse
Tunnikese tukunessa.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie:
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Meesi tallas põrgu teeda,
Sammu astus alta-ilma.
Põrgulase poisikesed,
Sarwiku taadi sulased
Kuulsid Kalewide käiki,
Mehe sammu müdinada,
Läksid sala luurimaie,
Wõõraliko waatamaie:
Mis siin rahu rikkumaie
Kahju kipus kaswatama?
Kui nad Kalewide poega
Saanud kaugelt silmamaie,
Tõtasiwad tule kiirul —
Kui oleks tuli taskuessa,
Parmu põues pakitamas —
Käsku koeu kuulutama:
„Kalewi poeg, kange meesi
Ruttab rahu rikkumaie,
Sõakära sünnitama!“
Sarwik taati sõnaldama:
„Saatke meie sõameestest
Tugewamad tulist teele
Waenlasta wirutama,
Kalewi poega karistama.“
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Kukke laulis kaugeelta,
Koerte haukumise kärin
Kostis Kalewile kõrwa,
Kui ta astus alta-ilma
Tundemata teederada.
Enne weel kui põrgu pere
Tulijale tõusis silma,
Jõudis wasta laia jõgi,
Kus ei wette woolamista
Lätte rind ei lisatamas,
Ega pilwe paisutamas.
Jõgi woolas sula tõrwa,
Oja waiku walatelles;
Põlewalta laenetelta
Lehwitelles tulist lõhna
Sinisuitsul silmadesse.
Üle jõe jooksis silda,
Teraksesta tehtud tänaw;
Põhi raudast raeatatud
Teraksesta tehtud tulbad.
Raske raua radadele,
Teraksesta tehtud teele
Pandi paremaida mehi
Waenlast wasta wõttamaie,
Kesse kuri kiuselikult
Põrgut kipus pillutama.
Põrgulase poisikesed
Kogusiwad karjakaupa
Peremehe käsu peale
Waenuwäljal wõitlemaie.
Seltsi seisis keskel silda
Teine seltsi silla taga,
Kolmas kari kalda ääres,
Neljas natuke kaugemal.
Kalewide kange poega
Sõamehi silmanessa
Kinnitelles kiiret käiki,
Pilkamisel paeatama:
„Kas sa nääd! mis konna karja
Silla peale seisanessa!“
Siisap sammul sagamaie,
Tõmbas mõõka tupessta,
Astus sammu, astus paari
Pikamiste silla poole,
Seadis sõnad sõudewale:
„Tõtke koeu, kollilased,
Põgenege, põrgu-koerad!
Enne kui teid äiman korra,
Murran maha mättastele

Rokakatkeks kaarnatelle,
Hüwaks roaks huntidele!"
Põrgu poisid paeatama:
„Ära hõiska hoopelikult
Enne õhtad pääwa õnne!
Koidul laulja kiidukukke
Ehk saab õhtul ohkamaie."
Kalewide kange poega
Pilkamisest puutumata
Astus sammu, astus paari
Ligemale silla poole
Waenumehi waatamaie.
Ambuküttid kalda ääres
Seadwad wibud wiunaskille,
Laskwad noolid lendamaie,
Tulisaste tuiskamaie;
Lingulaskjad läkitawad
Kiwisida kiirustelles
Sadandela sõitemaie,
Wõõra wasta weeremaie,
Püüdwad Kalewide poega
Teelta pakku pillutada.
Otsamehed odadega,
Nurgamehed nujadega,
Teised taga tapritega
Tungisiwad taplusela
Waenlast wasta wirutama.
Kalewide kange poega
Se ei kartnud sõalaste
Põrgu poege pakkitusi:
Seisis kui se raudaseina,
Tugew tamme tuleessa,
Kalju marumurde wasta.
Siisap sundis sõrwitile
Rauatera tantsimaie;
Mõõgakese mängimaie!
Hakkas waenlast wirutama,
Kiusajaida kolkimaie,
Wihamehi wemmeldama,
Põrgu poegi pillutama.
Kuhu korra keeritelles
Wiharauda wiskanessa,
Sinna surma sünnitelles;
Kuhu wopsu kukkutelles,
Tuiskas mehi tosinala
Muru peale magamaie;
Kuhu salwas sagedamast,
Sinna langes sadandala
Surma sülle sellikesi.
Ued sõameeste hulgad
Astusiwad asemele
Kahju jälgi kattamaie,
Tühje paiku täitamaie.
Sarwik taadi sunnitusel
Pidid poisid minemaie.
Sest ei wiga wõidumehel,
Sest ei kahju Kalewile,
Kesse kui se raudaseina,
Tugew tamme tuuletuisul,
Kindel kalju maru murdel
Waenlast wasta wõttemaies.
Kui ta aga kange käega
Mõõka pani mängimaie,
Raua tera tantsimaie:
Siis ei olnud surmal suiku,
Werel angumise aega.
Kus ei olnud rauda kubaru,
Teraksesta tehtud päida,
Ega kardseid kaela sooni,
Seal ei antud meestel armu,
Poistel puhkamise püsi;
Põrgu poisikesed pidid
Raudasillal raugamaie.
Sarwik taati sunnib teisi
Surma teele sammumaie,
Käsib minna kangemaida
Kalewi poega karistama,
Waenu meesta wemmeldama;
Pakkub palka poissidele,
Werehinda wõitejale:
Kesse Kalewide poega —
Olgu kas ehk elusalte,
Ehk kas surmas suikunessa —
Tema käte toodanessa.
Arulised ambuküttid,
Osawamad odamehed
Seltsis sõtta sunnitie,
Taplusele toimetati
Kalewi poega kiusama.
Silda wankus wäe alla,

Kõikus raske koorma alla:
Sest et sammud sadandala,
Jalatallad tuhandala
Raudasilda raskendamas,
Aluspalka paenutamas.
Kalewide kange poega,
Kulda kellakese abil
Wõimusel weel wäsimata,
Põrgu poegasi ei pelga.
Seisab ootes silla otsas,
Kanda sillal, teine kaldal,
Seisab kui se raudaseina,
Tugew tamme tuule tuisul,
Kindel kalju marumurdel
Langemata laente wasta.
Kalewide kange käsi,
Mõnus mõõka mõllamisel
Niidab maha nurjatumaid,
Kargutab kui kasteheina,
Roogu raatma radadele,
Kõrkjaid jõe kallasdele
Kaare kaupa kolletama.
Mõõka murrab mässusela,
Suretelleb sadandala,
Kulda kellukese helin
Tõukab maha tuhandala
Surma sülle suikumaie.
Kui need kolletanud lehed
Sügisesel tuule sõidul
Ladwilt maha langenewad
Oksilt laial puistanewad:
Nõnda peawad põrgu poead,
Sarwik taadi sõalased
Koolja sängi kolletama.
Kes weel jalul kõndisiwad,
Katsusiwad kande kiirust
Pakku urka põgenetes.
Sarwik taadil tuli taga,
Kibe kihutaja kottis
Paneb püksid püülimaie.
Siisap katsub sõamehi,
Põgenejaid poisikesi
Kokku jälle koguneda;
Wõttab tugiks wanemaida,
Wahwamaida warjuseinaks
Kodumaja kaitsemaie;
Teeb teele tõkkesida,
Risu ette radadele,
Wiskab wainu wärawasse
Raskemaida kiwirahnu,
Paneb kalju pakusida
Wastaseinaks wärawale,
Teisi tugiks tänawale:
Et ei Kalewide poega
Põrgu õue peale peaseks.
Kui ta teeda takistanud,
Käigikohte kinnitanud,
Walitelles wahwamatest
Sada selli sõdimaie,
Kesse kangemad kui karud
Sortsi saunas karastatud,
Nõiawihtel wõimustatud.
Kalewide kange poega,
Wäsimusest wõitemata —
Seisab kui se raudaseina,
Tugew tamme tuuletuisul,
Kindel kalju marumurdel
Langemata laente wasta.
Siisap poissa sugemaie,
Põrgu poegi pillutama;
Puistab neid kui pihulasi,
Ega jätta ainukesta,
Kesse käsku kannaks koeu,
Kurja läheks kuulutama.
Surma waikses warju kaisus
Sõalased suikunewad,
Põrgu poead põenutawad.
Kalewide kange poega
Istub silla sõrwa peale
Puhukeseks puhkamaie,
Waenu higi waigistama.

Kalewide kange poega
Hakkas peale puhkamista
Surnuid sillalt koristama,
Mis ta mässamisel maha
Põrmuks oli pillutanud;
Puistas neid siis põrgusillalt

Laial lõhna laenetesse,
Wiskas wirnad luhadele,
Künkakesed jõekalda,
Suuremaida jõede suhu
Mälestuseks mädanema.
  Siisap sammud sõudewale,
Warbad jälle weeremaie.
  Raske sammu rändamisel
Raudasilda raksatille,
Aluspalgid paukusiwad,
Küllepalgid kõikusiwad.
Kalew kõndis üle silla
Waksa kõrgelt werist teeda,
Peasis teise kalda peale,
Kõndis kaldalt kaugemale
Rada mööda ruttatelles
Wasta wainu wärawada,
Kuhu Sarwik teinud tõkkeid,
Walmistanud wasta seina
Kaljupakku kindelusel.
  Kalewide kange poega
Paneb põrutelles pauku
Wasta wainu wärawada!
Prantsab paugu, prantsab teise,
Prantsab kolmandama paugu
Wasta põrgu wärawada!
Puruks lendsid sambapakkud,
Toed tuulde tuiskasiwad,
Killud läksid kaugeele.
  Jalakannal koristelleb
Tehtud tõkkeid teedeelta,
Risud eesta radadelta;
Tungib mööda tänawada
Suisal sammul üle õue
Otsekohe ukse ette.
Raksab korra rusikaga,
Paneb pauku ukse pihta!
Puistab ukse piitadega,
Sangad tükis sagaraga
Ühel wopsul jalge ette.
  Kalewide kange poega
Laseb sammu üle läwe,
Paneb jala põrandale.
Nurgakiwid nõtkatasid,
Toaseinad tuikusiwad,
Kambriseinad kõikusiwad,
Kattus' warred wankusiwad,
Lagi kipus lõhkemaie.
  Eestoas istus eidekene,
Kahwatanud naise wari,
Mis kui Linda leinapõlwes,
Kolletanud eide kueu
Poea silma paistanessa.
Eite istus wokki taga,
Tallas rattast tuulekiirul
Kedret ümber keerutama;
Sorkis koonlast sõrmiela
Eiekesi wärtna kurku,
Lihitelles lõngadeksa
Kulda linu, hõbe willu,
Kastis sõrmi kausikesse
Paremal pool wokki sambas,
Kusse kallis elumärga,
Wägew wõimuwesi seisis.
Pahemal pool wokki sambas,
Kus se teine kausikene,
Mis on närtsimise märga,
Wõimuse kinniwõttija;
Kes sest wõttab keelekastet,
Närtsib kohe nõdrusela.
  Warju eite heldel silmal
Tähendelleb poeal teeda
Paremal käel kausi poole.
Kalewide kallis poega
Oskab eide õpetusta
Sõnumata seletada:
Wõttab käte kulda kausi,
Rüüpab tugewuse märga
Kange keha karastuseks.
Siisap wõttab kaljukiwa,
Wiskab raske wurinaga
Salakambri seina wasta.
Sestap põrus maapõhjus,
Walges wahtus kerkis meri!
Säde tõusis sügawusest
Kalewide poea silma,
Kambriseinad katkesiwad
Puruks maha põrandale.
  Sarwik taadi memmekene
Istus kambriseina taga,

Kanda tallas kangas-jalga,
Näpud niisi nikkutasid
Lõuendida lõksutelles,
Põrgu kangast paugutelles.
Eidekese osaw silma
Nägi kulda kellakesta
Kalewide poea sõrmes,
Seadis sõnad sõudewale:
„Nää, mis kena naljakella
Sõbral läigib sõrmeesta!
Anna arwu asjakesta,
Kingi mulle kellakesta?
Köidaksin ma kassi kaela
Hirmutuseks hiiredele,
Naljatuseks nirkidele."
Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Enne kui me' kellakaupa
Pikemalta paeatame,
Kõnele mul, kulla eite,
Kõerutelle, kodukana,
Kas on kodu pere taati,
Kukkekene kamberissa?
Meil on mõuda meeste asja
Tüki tühja tallitada,
Mis ei mõista memmekene,
Ega puutu piigadesse."
Wana eite kostis wasta:
„Kodunt lennand perekukke,
Toonaeile taadikene,
Wist ei jõua waremine
Koeu poole käidanema
Kui ehk homme õhtuela,
Ülehomme hommikula.
Wiibid kenni, wennikene,
Sõbralikult seltsiks mulle,
Walmistaksin wõõraspidu,
Keedaks kallimada keedust.
Katsu enne keelekastet,
Maitse meie mõdumärga,
Kangas jalgel seisab kruusi
Pahemal pool kõige parem."
Kalewide kange poega
Teadis kruusi tähenduse,
Misse närtsimise märga,
Wõimuse kinnitõttid,
Sellepärast sõnaldama:
„Ole terwe, eidekene!
Janu mul ei ole jua."
Siisap hakkas silmamaie,
Wõõrast paika waatamaie,
Kas ehk sala uksekesta,
Warjulista wärawada
Kuskilt silma tukkunessa.
Seal ta nägi taga seinas
Warjul weike uksekese,
Läks siis sammu ligemale,
Pistis pihu piida külge,
Sõrmed ukse sagarasse,
Tahtis linki takkistada.
Enne weel kui näpud linki
Kalewi poeal puutunessa,
Kargas ukse kärinaga
Laksatelles ise lahti.
Ukse tagant urkaasta
Tulid tuule tuhinaga
Sarwik taadi sõalaste
Tugewamad taplusele,
Keda kurri enne kogund,
Warjajaksa walitenud.
Kesse juhtund jahikorral
Sündimista silmamaie,
Kuida koerakeste karja
Mesikäpa kimbutawad,
Wana wenda wäsitawad
Wihatujul wintsutawad,
Kuda pikad koerahambad
Palupoega purretawad.
Tõmmu poega istub paigal,
Istub künkal kükkakülle,
Kaitseb oma kellukesi,
Wahewahel wangutelleb
Laikäp käpa laksatille
Krantsikeste kukkelasse!
Kuhu käpa kukkutelles,
Wopsukesta wiskanessa:
Kaub kiirest koerukene,
Waub wääti wingumata
Surma kaisu suikumaie.
Kesse seda mängi silmand,

Naljakada korda näinud,
Teab ehk asja arwaneda,
Tegu ise tähendada:
Kuda Kalew põrgu koeri
Oma kallalt kihutanud.
Kalewide kange poega,
Kuhu matsu kukkutanud,
Wopsukesta wautanud,
Teista seal ei olnud tarwis.
Matsu mattis mehe maha,
Wopsu tegi surma warju,
Waigistelles waenumehe.
Natukese nalja pärast
Olid meestel tossud õrrel,
Kolmekümne kooljakehad
Põrandale puistetatud.
Sarwik taati tagaseinast
Hädapüsil hüüdemaie:
„Pea kinni, poisikene!
Kui sa, jamps! ei oska nalja,
Teeme tüli tõtelikuks;
Sest ei tõusku mulle süüda,
Mitte were wastamista.
Waras oled, wennikene,
Oled röövel riisumaie,
Kes sa wõõra wara käpad,
Teise taskud tühendelled!
Waras oled, wargaks jääd sa,
Röövliks, rahwa riisujaksa!
Ehk kas püüad waleks panna,
Warga töösi wabandada?
Kas sa pole kiskel küüsil
Minu wara warastanud?
Kas sa wiimati ei wiinud
Kalli soowikaapekese,
Warastanud nõiawitsa,
Kannud kanad kamberista,
Tedrekesed meie toasta?
Kas sa pole pikil küüsil
Kiskunud minu kullakerstud,
Hõbedased häwitanud?
Minu mõnusama mõõka
Pihus praegu paistanessa!
Kelle kulda kellakene
Sinu sõrmes sädendelleb?
Kas sa, koer! ei ole kiskja,
Wõid ehk wargust wabandada?
Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Mis sa mullist mulle meele,
Toonamullist tuleb tooma?
Suure suu sõdimised,
Laia lõuge lõugutused
Peeti wanast naistewiisiks,
Laste tüli lepitajaks.
Tuli meestel tülitusel
Kõweruse kohendada,
Seal ei olnud sõnasolki,
Lõualuie lõksutusi:
Kangus pidi rammukatsel
Waidlemista wahendama.
Miks sa, wedel! läksid metsa,
Murupõhja pakku urka
Enne wõitlemise wõitu?
Õhtu õlmal tulid, õenes!
Metsas mehi narrimaie,
Härjapõlwelase kueul
Keedupada kiusamaie,
Astu wälja ahju tagant,
Käi sa kohe kamberista?
Lähme wälja lagedale
Wiimatista wõidumängi
Õigel kombel lõpetama.
Sellepärast seadsin sammud
Põrgu teele tallamaie,
Läksin kodunt kõndimaie.
Et meil õigus ühe kasa,
Kangus kaaluks ühe wõrra:
Tahan mõõka pista tuppe,
Wõtta käästa kellakese."
Sedawiisi sõnaldelles
Peastis kellakese paelust,
Pistis tasku puhkamaie,
Tõukas mõõka tuppeessa.
Sarwik taati argsel sammul
Tuli kambrist kahwatanud,
Lumiwalge üle läwe.
Ehmatusses eidepoea
Meelemõistus mähkeessa,
Et ei enam tunnud teeda

Ega teadnud, mis ta tegi.
Mehikene mõtles märga,
Wõimu karastawa wõtta
Keharammu kinnituseks;
Aga käsi kogemata
Ehmatusel eksiteele
Läinud teise krunsi külge,
Kus se rammu raugendaja,
Närtsimise märga oli,
Mis teeb aru arwemaksja
Peidab meele mehe päästa.
Kalewide kange poega
Asjalugu arwamaie,
Kallas kohe teise krunsi
Kuiwatanud kurgu kasteks.
Wägew wõimustuse märga,
Keha rammu karastaja
Lehwitas kui tule leeki
Elu laened lõkendama.
Jäägu wõitlemise järku
Teise laulu lõksatuseks,
Teise wärtna weeretuseks;
Sest et täna sillasõda
Kalewide põrgu käigil
Kedrust küllalt kulutanud,
Wokiwärtnaid wäsitanud.

Üheksateistkümnes lugu.

Wanapõlwe piiredele
Warisenud wõitlemiste
Järeljäänud jälgesida
Paksemalt kui meie päiwil;
Siiski Kalewide käigilt
Paistab kui päike heledam
Kõigist kuulsam rammukatse,
Wõimsam wõitlemise mängi
Põrgu peremehe talust.
Mets ja mägi märkasiwad,
Kaljukünkad kuulasiwad,
Sood ja rabad saiwad sõna,
Wettelaened läkitusi:
Sest et maapind müdinaga,
Meri wahtus walgendates
Tugewat tööd tunnistasid.
Wainuele walmistati
Oue alla paras paika
Rammukatsumise kohaks.
Wanal wiisil wõttetie
Käsidela niudest kinni,
Wõeti püksi wärwelista
Kümne küüne kangusega
Keha wõimu katsudela.
Weri walgus küünte alla
Sinipaisul sõrmedesse.
Ehk kül wõimuwõtew wesi,
Närtsitawa kruusi märga
Kurjal rammu kurnanessa,
Wõimust wäga wäsiteles;
Kalewide kangel poeal
Kahekordne kangus kaste
Kehawõimu karastanud:
Siiski wältas wõitlemine,
Meeste wõidumängimine
Seitse pääwa seisamata,
Seitse ööda lõpemata,
Enne kui naad selget otsust
Wõitlemise wõidul saiwad.
Sarwik taat kül salamahti
Katsus kiusamise kombel
Põiki jalgel pillutada
Kallist Kalewide poega,
Kes kui tugew tamme tüwik,
Raskem rauakiwi rahnu
Kohalta ei komistanud.
Kordamiste kergitasid
Teine teista tõusemaie,
Rabasiwad raksatelles
Mütta-mätta! maha jälle,
Mis kui Kõu kärgatused
Põldusida põrutasid,
Kaljusida kõigutasid,
Wetta tõstsid wahtunessa.
Kalewide kawal poega
Oskas ennast hoidaneda,
Siuguela pealta sõrmi,
Angerjala alta sõrmi
Põrgulase pihust peasta;
Koogus jalal kohe kanda
Toeks wasta walmistada:
Siiski kippus kange wõimus
Rammu wiimaks raugenema.
Eide wari walwsal silmil
Nägi poea nõrkemista,
Wõttis käte woki koonla
Keeritelles kümme korda
Üle pää ümberpööri,
Paiskas prantsti! põrandale
Ettekueuks Kalewile.

Kalewide kange poega
Mõistis eide mõttesida
Targalikult tähendada,
Sasis kinni säärte paelust,
Sarwiku põlwe wärwelist,
Tõstis teda tuulekiirul
Koonla kombel kõrgeela,
Keeriteles kümmekorda
Taadikest kui takutopsi.
Wiskas wõimu rohke wäega
Matsti! maha muruela;
Pani põlwed rinna peale,
Kamalaga kõrist kinni,
Kipus taati kägistama!
Wõttis wööda niude ümbert,
Misga kurja köitemaie.
Siisap wedas waemmehe
Kütkes raua kamberie,
Köitis teda kammitsrauda,
Pani ahelate paelu
Käed ja jalad kütkendusse,
Köitis kolmandama kütke
Rõngaspidi kaela külge,
Neljandama niudetesse;
Kinnitelles kütke otsad
Kalju seina seisamaie;
Weeretelles wainulst kiwi
Saunasuuruse ukseke,
Kuhu külge kaelakütked
Sidemeka sõlmitie,
Rauda krambil kinnitie:
Et ei Sarwik woista sammu,
Kanda saanud kamberista.
Kalewide kange poega
Pühkis higi palgielta,
Pilkamisel paeatelles:
„Ära lase, leinalindu,
Kammitsjalgel kukkekene,
Aega minna igawaksa
Wangipõlwes wahwanessa!
Kaeba kurbtust kaljudele,
Meelehaigust metsadele,
Raskust kiwirahnudele,
Wiletsust wirnadele!
Saada soowid rabasoossa,
Ohkamised ohakasse,
Kaebamised kadastiku.
Wõlg meil tasa, wennikene,
Kõweruse kohendatud;
Õnne teinud õigus' otsa
Annud wõitu wõimsamale."
Sarwik taati sõnaldama:
„Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Ettearwus äramõista,
Tagaarwus tähendella,
Unenäussa nähtanessa:
Mis mul põlweks pannetie,
Wiletsuseks wisatie,
Ei ma oleks kodukambrist
Ahju tagant mitte astund,
Sammudela sinu järgi
Lagedale luusimaie,
Wäljaele waatamaie.
Kalewide kallis poega,
Wõidul wägew wennikene!
Ära hõiska enne õhtud,
Kiida warem päewa käiki,
Kunni päike puhkamaie
Widewikul läinud weeru.
Õnne munal õrna koore,
Wisam süda wiletsusel;
Õhtu eel wõib õnnetusi
Kuus weel tulla kimbutusi.
Heida armu, armas wenda!
Kustuta süüd kullaka,
Warja hõbeda warjula." —
Kui ei kange wõtnud kuulda,
Sarwik taati saeatama,
Kurjal sõnul kukkutama.
Kalewide kallis poega
Laskis sammud lustiliste
Taadi taalderi tubaje,
Kulla warandusse kambri;
Kusse kulda kerstudessa,
Hõbe salwes hunnikussa
Salapeidul seisanessa.
Hakkas kulda kühweldama,
Hõbedada häwitelles
Kotidessa koguimaie.
Täitis koti, täitis kaksi,

Täitis koti kolmandama,
Naljapärast neljandama.
Kui ta wiet wõttemaies,
Hüüdis hiire hauguusta:
„Ära wõtta, wennikene,
Hullul meelel üleliiga!
Tee on pika tallajale,
Koorem raske kandijale."
Kalewide poega mõistis,
Wiskas wiendama koti
Tühjalt tündri sõrwa peale,
Kõitis teised kaksikula
Sidus suud suude wasta,
Et neid hõlpsalt õladela,
Kukkelasse tõstes kanda.
Kulla kotid polnud suured
Ega wäga weikekesed,
Wõis ehk kolme tündre wõrra,
Kue Riia waka wõrra
Koormat igas kotis olla.
Kalewide kange poega
Pani ühe koti paari
Paremale õla peale,
Teise paari pahemale —
Pihtasida pigistama;
Siisap koeu kõndimaie,
Sammusida sirutama.
Raudasilda raksadelli,
Aluspalgid paukusiwad,
Nurgakiwid nõtkusiwad
Kalewide kulda kandes.
Põrgupere wana eite
Ahju tagant haugutama,
Leepaealt lõugutama,
Suurel suul sajatama:
„Saagu, saagu, ma sajatan!
Saagu sa teele surema,
Lagedale lämmatama,
Lepikusse lõpemaie,
Kaasikusse katkemaie,
Aia taha angumaie,
Tee ääre tarretama,
Põõsa taha pendimaie,
Metsa murdu mädanema,
Aasudele hapnemaie,
Rägästiku raipenema,
Samblasoossa sammeldama!
Saagu sul keha söödaksa,
Hüwaks roaks huntidele
Rokakatkeks kaarnatele
Metsapoegil purretuseks!"
Kalewide kange poega,
Sajatustest sattumata —
Rändas aga rasket teeda
Sammudela sõudenessa,
Ehk kül kulla koorem kuklat,
Raha õla raskendelles.
Kui ta juba tüki käinud,
Aeand alla-ilma teeda
Walgus' ilma weere poole,
Siisap puhuks puhkamaie,
Tülpind keha karastama.
Kas ta tunni tukunessa
Ehk kas pääwa puhkanessa:
Sest ei saanud meesi märku,
Ega tunnistuse tähte.
Wiletsuse wiibitusi,
Ega kiuste kamnitsusi
Polnud Kalewide poeal
Põrgu teedel takistajaks.
Wahe aeal hakkas walgus
Pealta ilmast paistemaie,
Hakkas ööda lõpetama,
Pimedusta pillutama.
Kalewide kange poega
Ähkis kulla koorma alla,
Palaw punetelles palgeid,
Aeas hiuksid higistama,
Ihu ültsalt auramaie;
Kuiwand keele kipitusel
Lõõtsus meesi tulist lõhna.
Alewide armas poega,
Kes ei raatsind koeu minna,
Istus haugu sõrwal üksi
Kuristiku koopa suussa,
Seal kust Kalew julgel sammul
Alla ilma oli läinud.
Alew ootis armu hoolel,
Ootis hommikul ja õhtul,
Walwal silmil ööde wilul;

Aeg läks aasta igawuseks
Mehel meele mõtteessa:
Sest kas sõber ehk ju surma
Wiletsusses wõinud leida.
Ühel õhtul pääwa weerul
Kostis uii kui kaugeelta
Kange mehe käigi müdin
Alewi kõrwa kuulmesse;
Maapõhjast tõusis parin,
Sügawusest sammumine.
Alew asju arwamaie,
Mööda kuuldud kobinada
Sügawusse silmamaie,
Kas ehk Kalewide käiki,
Tõusemista kuskilt tunda?
Widewik ju wiinud ööda
Kaste kaisu karastama,
Seal wast Kalew astub sammu
Selle ilma sõrwa peale,
Wiskab maha kulla kotid,
Hõbeda kotid õlalta,
Langeb ise lagedale
Seljasooni sirutama,
Wäsind keha wenitama.
Alewide armas poega
Wirgult wetta wedamaie
Karastawaks keelekasteks
Kalli warakandijale.
Kalewi poeg küsimaie:
„Awaldelle, armas wenda,
Kas ma kaua olen käinud,
Warjuriigis aega wiitnud?
Alewide armas poega
Asja lugu awaldama,
Kuda nädalad ehk kolme
Käiki aega kulutanud.
Kalewi poeg paeatama:
„Sest ei teadnud, wõinud teada
Elaw inimese hinge,
Mõteleda meelekene,
Agarem ei arwaneda.
Seal ei seisa arusambaid,
Tunnistähti taewaassa,
Misga pääwa mõõdetakse,
Ööde pikust arwatakse,
Põrgu pääw ei näita päikest,
Öö ei kuuda kumendama,
Ega tähte taewa külles.
Lepikus ei leita lindu,
Kägu kuskil kuulutamas,
Murulta ei udukuube
Ega kuunist kastemärga:
Misga öö- ja pääwa piired
Waatajale wahet teeksid."
Siisap sahkas pikemalta,
Kuda käsi põrgus käinud,
Wiekordsed wiiwitused,
Kuekordsed kammitsused.
Käiki temal kinnitanud,
Wiimaks wõitlemise wõidul
Sarwik saanud sidemesse,
Kindla ahelate kütke.
Alew oli tapnud härja
Suretanud metsa sõnni,
Mis ei olnud ikkes käinud,
Seitsmel suwel sahka näinud,
Kümnel aastal künnud maada.
Enne härga iga aasta
Pidudeksa püetie,
Õue alla aeatie,
Tahti minna tapemaie,
Suurta härga surmamaie,
Wõimsa hinge wõttemaie.
Tuhat meest oli turjassagi,
Sada meest oli sarwessagi,
Kümme härja kelladessa,
Seitsekümmend härja sabas.
Ei old meesta meie maalta,
Tugewama teisest kohast,
Kesse pähä koputanud,
Härga oleks uimastanud,
Suure sõnni suretanud.
Alewide armas poega,
Se'p se tapis suure härja.
Kargas härja kaela peale,
Sasis kinni sarwedesta, —
Siis aga kerwes kopsimaie,
Taper pähä tagumaie,
Nuga kurku kuttistama;

Sada waati walgus werda,
Tuhat tündri tõusis liha. —
Kanged mehed kahekeste
Õhtu osa wõttemaie,
Kehasida karastama;
Kalewide kange poega
Wautas watsa rebewala,
Kõhtu kuhjal kerkimaie,
Heitis maha muru peale
Leiba luusse laskemaie.
Alewide poega noori
Istus kulla kotidele,
Hõbedaste õlma peale,
Warandusta walwamaie,
Et ei röövel riisumaie,
Waras tuleks wõttemaie,
Pikilsõrmil puutumaie.
Kalewide kange poega
Puhkas põrgu pahandusta,
Wõitlemise wäsimusta,
Rahakoorma rammestusta, —
Puhkas öö ja puhkas pääwa,
Uinu süles teise pääwa,
Kolmanda keskhommikuni.
Penikoorma kostis norin,
Kostis hingamise kõrin,
Mis kui hobukabja müdin —
Sõa sõitu üle silla
Murupinda muljuteles,
Puid ja põõsaid põruteles.
Kolmandama pääwa keskel
Tõtasiwad mehed teele;
Alewide armas poega
Wõttis ühe koti kukla.
Kolm jäid koormaks Kalewile.

Kalewide kallis poega,
Kesse pärast põrgukäiki
Mõnda hüwa meie maale
Kasulikuks kaswatanud,
Elas ise Lindanisas
Seltsis oma sõbradega.
Olew oli, linnatarka,
Kolm weel linna ehitanud,
Ühe linna lõune alla,
Teise linna tõusu wasta,
Kolmandama koidu alla;
Kust sai warju wanadele,
Rahupaika raukadele.
Kalewide kallis poega
Kulutanud koti kulda
Kolme linna asutuseks,
Kolm weel warjul kamberissa
Teiste tööde toimetuseks.
Sõbrad seltsis sahkamaie,
Kalewi poega palumaie:
„Wõtta kruusid, wennikene!
Pane kihlad kotidesse,
Meelitused märssidesse,
Mine Kungla kosimaie
Noorikuda nõudemaie.
Kunglas kaswab kodukanu,
Neitsikesi neljakeste;
Läki lindu püüdemaie
Kopelista korjamaie,
Lepikusta lingutama.
Kungla neitsid koowad kangast,
Teewad kullast toimelista,
Koowad hõbelõngalista,
Silitawad siidilista,
Punuwad puna poogelist."
Kalewide poega mõistis,
Pilgeliste paeatama:
„Läki linna tegemaie,
Wallisida walamaie,
Kosjakambrit ehitama,
Siidisängi seademaie.
Teeme linna lillekestest,
Teeme tornid toomingasta,
Wallid ümber wahtarasta,
Teeme toad tamme tõrust,
Kana munasta kamberid;
Et kui kaugelt käidanessa,
Wõõrad jääksid wahtimaie,
Mõistelikud mõtlemaie,
Targad lugu tunnistama:
Kelleks Kalew teinud linna,
Kelleks ta wallid walanud?
Kalew teinud lustilinna,
Kaswatanud kosjakambri,

Waland kullast woodikese,
Sidund siidist sängikese.
Peaksite sisse pugema,
Nalja seestpoolt nägemaie:
Sisest siidila siutud,
Ääred aetud hõbedasta,
Sõrwad tehtud sammetista
Kolmel kulla keerulista,
Pealt on lööbud pähkelista,
Alt on õunala istutud,
Wahelt wälgub wislapuida,
Keskelt kena kiwisida.
„Wõtke hobu hoielda,
Rawitseda ratsukesta,
Sadulkandijada sööta,
Kõrwi ruuna kosutada!
Wiige enne muid murule,
Enne koitu kopelisse,
Enne aega allikale,
Enne pääwa põllu äare;
Söötke ratsu salamahti,
Andke waka walge eele,
Külimitu koidikula,
Kaksi keskehommikula,
Laia waka lõuneela.
Söötke kuu, söötke kaksi,
Söötke tüki kolmat kuuda,
Nädala ehk neljatkuuda;
Siis aga ratsu rakessa
Halli aisade wahele:
Kül siis sõidan kosja teele,
Rühin neitsi radadele,
Kudruskaelte kamberie,
Tanupäide tubadele.
Kaste heidab kasukasse,
Udu ue kue peale,
Wihmapisar wammuksele,
Rahetera rättikule:
Kül siis Kalew läheb kosja
Noorta naista wõttemaie."

Kalewide kallis poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakära kamberista,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Pillutasid põrandale
Walgutates walget wahtu
Andeks hoonehoidijaile,
Wõimsa majawarjajaile.
Wärske leeme wiidanesse
Ukko kiwile kingiksa.
Laulik istus laua taga,
Kandlelööja teiste keskel,
Laskis laulu lendamaie:
„Wiis oli wana wainula,
Kuus oli kuldseid kuusikusse,
Seitse samblas saladusi,
Kaheksa kanarpikussa,
Sealtap sõnu sõlmitasin,
Kuulutusi korjanessa.
Niida kuulin kuulutusi,
Hõbedasi ilmutusi.
„Siuru lindu, Taara tütar,
Siuru lindu, sinisiiwa,
Siidinarmel sulgedega,
Sündis isa sundimata,
Kaswis ema andumata,
Sõsarate soowimata,
Welekeste wasta meelta.
Ei old linnul pesakesta,
Pääsupoeal audepaika
Udusulgi uendada,
Werisulgi walmistada.
Aga Ukko asutie,
Wana isa walmistie
Tüterile tuuletiiwad,
Tuletiiwad, pilwewiiwad,
Misga lapse liugunessa
Kaugeela kandenessa.
„Siuru lindu, Taara tütar,
Siuru lindu, sinisiiwa,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas, liuges lõune alla,
Pööras põigiti põhjula,
Lendas üle kolme ilma.
Üks oli ilma neitsikeste,
Teine kaswul kähärpäida,

Kolmas koogalaste kodu,
Koogalaste korjuspaika.
„Siuru lindu sirges siiwu,
Sirges siiwu siidisida,
Lendas liuges pääwa alla,
Pääwa linna lähidale,
Kuu kumenda kodani,
Weike waske wärawani.
„Siuru lindu sirges siiwu,
Sirges siiwu siidisida,
Lendas palju, liuges palju,
Käänas õhtula koduje.
Isa tüterilt küsima:
„Kussa liuges lendanessa,
Kussa kaugel käidanessa?
Mis sa nugissilm nähtanessa?"
„Siuru mõistis, kostis wasta,
Kostis wasta kohkumata:
„Kus ma liugessa libisin,
Senna jätsin litterida;
Kus ma käiessa keerutin,
Senna sattus siidisulgi;
Kus ma siiwu siputasin,
Sabast sulge sattutasin.
Mis mul nugissilm nähikse,
Sest on seitse juttustada,
Kaheksa mul kõneleda.
Kaua käisin Kõukse teeda,
Wikkerkaare wihmateeda,
Mööda rasket rahe teeda;
Kaua käisin kahtepäini,
Libisesin lihtepäini —
Kunni leidsin kolme ilma.
Üks oli ilma neitsikeste,
Teine kaswul kähärpäide,
Kolmas koogalaste kodu,
Koogalaste korjuspaika,
Kus need kenad kaswasiwad,
Siidilised sirgusiwad.
„Mis sa kuulid, kuulutele,
Mis sa nägid, näitanele?"
„Mis ma kuulin? kulla taati,
Mis ma nägin, isakene?
Kuulin neid'de naljatusi,
Naljatusi, kunnastusi,
Kähärpäie pilgatusi,
Koogalaste kiljatusi:
Miks need neidu naljatliku,
Kähärpääga kaswandiku
Aina üksi elanessa,
Audiata kaswanessa?
Küsitelli kõiges kohtes.
Kas ei taadil tähtepoega,
Tähtepoega, ehk ka teista:
Kes lääb neidu peastanessa,
Kähärpäida kuulamaie?
Taara mõistis, kohe kostis:
„Lenda, tütar, liuge, tütar!
Lenda, tütar, lõune alla,
Liuge libas lääne poole,
Läänelt põigite põhjala,
Libise Ukko ukse ette,
Lääne eide läwe alla,
Põhja eide peenderile:
Küsitelle kosilasi,
Palu piiga peastiaida."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakära kamberiste,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessä,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Alewi poeg, poisikene,
Laskis laulu lendamaie:
„Kastkem kurku, kullakesed!
Wahtu majawarjajaile,
Jooge mõdu, noored mehed,
Kõristage kannukesed,
Et ei piiska põhjadele,
Kastemärga kannudele!
Wiskan witsad wäljadele!
Lauad laial lepikusse,
Käsipided pihlakasse.
Kuhu witsad wiskanesse,
Sinna sündsid suured saared;
Kuhu lauad lahutasin,
Sinna tõusid targad tammed;
Kuhu pidemed puistasin,
Sinna pilwed palgutasin;

Kuhu märga kukkus maha,
Sinna meri mängimaie,
Laened laial läikimaie.
Mis seal meres kaswanessa?
Meres kaswis kaksi puida,
Üks oli õnnel õunapuu,
Teine tarka tammekene.
Oksad täide orawaida,
Lehed laululindusida,
Keskel kotkad pesitamas.
Jõgi jooksis alta juure,
Kalad käisid alta kalda,
Siiad suured, seljad mustad,
Lõhed laiad, laugud otsas.
Naised seiswad naljateles,
Seiswad sääreni meressa,
Linapääd pooli laenetessa,
Kähärpääd kala kudussa.
Mis need piigad püüdanessa,
Mis need kallid saiwad kalu?
Kala püüdis püüdijaida,
Lõhekala lapsukesi,
Wesi aga wõttis wenna,
Laened lapse lämmatasid.
„Mina wenda otsimaie,
Eite nuttis noorukesta;
Läksin lausa laenessa,
Kaelani kala kudussa —
Sügawasse haudadesse.
Mis ma leidsin laenetesta?
Leidsin mõõga mereesta,
Läik'wa raua laenetesta.
Mina mõõka wõttemaie,
Õde kaldalt hüüdemaie:
„Tule koeu, wennakene,
Tule kiireste koduje!
Isa surma sängiela,
Ema hinge heitenessa,
Wenda juba waakunessa,
Õde tõsteti õlgile,
Pandi piiga põrandale."
Mina nutessa minema,
Kiirtes kodu käidanema.
„Oh sa wirtsik, walelik,
Kaheliste keelekandja!
Isa istub keskel tuba,
Õlle kannu taadil käessa;
Ema niidab siidilammast,
Kulda käärid käessa;
Õde sõtkub sepikuda,
Hõbe sõrmus sõrmelagi;
Wend aga kesa kündemas,
Kiudad küürad edeessa;
Kiuda künnab, selga nõtkub,
Walli weab, pää wäriseb.
Kiuda künnab kilingida,
Walli weab wana rahada,
Tõstab aga taalerida.
Külimit saab kilingida,
Wak mul wana rahada,
Tündri täie taalerida."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakärin kamberista,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Sulewi poeg, poisikene,
Laskis laulu lendamaie:
„Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena kändarasse,
Kui ta kaewab kõrgetie,
Weab wääti wenitie
Ümber tapu teibaeie.
Olgem nopeb, nooreb meheb,
Teda wõtma teibaasta,
Kobaraida korjanessa!
Pangem parssil' kuiwamaie,
Reheseina seisamaie,
Sealt ta kerkib katalasse,
Tükkib kohe tünderisse,
Poeb õlle poolikusse;
Põõrab meele meeste päästa,
Poole meele naiste päästa,
Tüssab ise tütarlapsi.
„Kui mu armas käidanessa
Weli kosja sõitanessa,
Läks ta üle lagediku,
Käis ta läbi kanarpiku,

Tulid wasta neli neiu,
Neli kena kähärpäida,
Kosilane küsimaie:
„Miks te', noored, nurme peale
Kodunt kaugel käidanessa?"
Neiud mõistsid, kostsid wasta,
Piigad nõnda paeatasid:
„Lähme linna linnukesed,
Alewisse armukesed,
Turu peale tuikesed,
Uulitsale hullukesed.
Pidul korra poisikesed
Piigasida pilkamaie,
Külas käiwad kurjad keeled,
Wallas palju walelikud,
Needap lapsi laimamaie,
Tuikesi tiutamaie.
„Mina piigasi püüdema,
Lapsukesi lingutama:
„Näita nägu, neitsikene,
Puna palge palistusi?"
Piigad kiirest punumaie,
Lendsid üle lagediku
Kiirel sammul küla poole.
Mina sammul sagamaie,
Jõudsal kannul jooksemaie,
Wärawasta waatamaie,
Läbi seina luurimaie:
Masajalad magasiwad — —
Kui ma seda nalja näinud,
Kohe süda kohmetama,
Talwe külmal tarretama.
„Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena kändarasse:
Ära poe piigade pähä!
Neitsile ei tee sa nalja,
Pikast ilust tõuseb pilli."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakärin kamberista,
Keeritelles käisid kannud
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Ega wõinud ette teada,
Mõttessa ei ärawõista,
Agaral pääl arwaneda:
Mis neil nalja jälgedele
Õnnetust wõiks hommikula
Koidu eele kaswaneda.
Juba käimas kiired käsud,
Sõasõnum sõitewala,
Juba ratsud rakendatud,
Kõrwid karunahkadessa
Lindanisa poole lendwad,
Kuningale kuulutama
Sõa raskeid sõnumida.
Pihkwa piirelt tõttas poissi,
Teine Lätti lagedalta —
Teise poolt Taara tammikut
Kurwastusta kuulutama,
Sõalugu sõnaldama.
Lätti tulnud laewadega
Rahekombel raudamehi,
Peipse tagant teine parwe
Wene laia wäljadelta,
Pohlakate piire poolta,
Kesse wara kiskumaie,
Rahupõlwe pillutama,
Lõbu püüdwad lõpetama.
Kihutage käskujalad!
Kurwad sõnumid kukkurus,
Wanema käsud wammukses.
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega
Käratelles kamberissa,
Laskis aga lõksatelles
Lustilaulu lendamaie:
„Joogem, joogem, wennikesed!
Maitsegem mõdu magusat,
Hullageme humalassa,
Hõiskagem õllekannula,
Pika pidude peekeril!
Kõristagem kannukesi,
Wahtu maha wiskanessa
Pillutagem põrandale:
Siis saab õnne õitsemaie!
Armsam aega algamaie!
„Wiskan witsad wislapuussa,
Kannukaaned kaasikusse,

Lauad laial lepikusse,
Põhjad põllule põrutan.
Homme ise otsimaie,
Walge eele waatamaie;
Mis need witsad wislapuussa,
Kannukaaned kaasikussa,
Lauad laial lepikussa,
Põhjalauad põllu peale
Enne koitu kaswatanud,
Öõde wilul õitseldanud?
Witsust kaswis lapsewibu,
Kannukaanest külakiige,
Laudadest said laululauad,
Põhjast paeatuse pingid.
Küla neiud, kullakesed,
Kudruskaelad kiikumaie,
Lustilugu laulemaie;
Laulid laened laenetama,
Laewad laenil kiikumaie.
Läksid laewa laskemaie,
Laenetesse laulemaie,
Panid paatrid paeu peale,
Elmed heinakaare peale,
Keed pika kiwi peale,
Lindid laia liiwa peale,
Sõrmuksed sõmera peale.
Tuli augi alta wetta,
Pääsulindu pealta wetta,
Selgamusta muda seesta;
Pärisid paatrid paeulta,
Elmed heinakaareelta,
Keed pikilta kiwilta,
Lindid laia liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta.
„Neiud appi hüüdemaie,
Pikil keelik palumaie:
„Tule appi, Arju poissi!
Tule peastma, Pernu poissi!
Aga ei kuulnud Arju poissi,
Ega kuulnud Pernu poissi.
Appi astus kaljupoissi,
Rootsikandle kõlistaja:
„„Miks te, neitsid, nutelasse?
Kullakesed, kaebalasse?""
„Läksime laewa laskema,
Mere peale mängimaie,
Laenetesse laulemaie;
Panime paatrid paeule,
Elmed heinakaare peale,
Keed pika kiwi peale
Lindig laia liiwikule,
Sõrmuksed sõmera peale.
Tuli augi alta wetta,
Pääsulindu pealta wetta,
Selgamusta muda seesta;
Päris paatrid paeudelta,
Lindid laia liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta."
Seal aga kostis kaljupoissi,
Rootsi kandle kõlksutaja:
„Ärge nutke, neiukesed
Kurwastage, kullakesed!
Külap wargad wangistame,
Röödlid rauda rakendame."
Hakkas kandled kõlistama,
Kandle keeli käristama,
Laululugu laskemaie. —
Meri kohkus kuulamaie,
Pilwed pikile waatama,
Augi tuli alta wetta,
Pääsu tuli pealta wetta,
Mustselg tõusis mudasta;
Tõiwad ehted tagasie,
Andsid jälle piigadele.
Kaljupois käte pakkuma,
Piiga noorta palumaie:
„Tule, tui, mull' omaksa!
Meil on igapääw pühapääw,
Pidud pikila aasta."
„Ei wõi tulla, kalju poissi,
Ei wõi tulla, wennikene!
Meil on kodu kosjaida
Las' lääb suwi, kül sügise
Külakoerad haukumaie,
Raudakäpad käidanema,
Wiinamärssisi wedama.
Aitüma abi eesta,
Tänu häätegu eesta!
Saa ei sulle suuremada."
Kui nii Kalewide poega

Õnnepidul hõiskadessa
Lustilisse laskis tralli,
Astus tuppa Lappu tarka;
Paeatelles põlwesida
Kalewi poeal paitama:
„Ukko andku hüwa õnne,
Taewas tarku arwusida
Sulle ja su sõbradele!
Kus suur ilu sinu koeas,
Lustid laial kikumaies,
Luba mulle lahkudelles
Rõõmsalt minna rändamaie,
Koeuteeda käidanema. —
Kolikambrid koristelles,
Nurke läbi nuuskidelles
Kulutelles kaua aega,
Kunni kogemata õmel
Toonaeile leidsin tornis
Kiwikoea kummi alta
Ahelasse pandud ande,
Kütkendatud kingituse!
Anna luba oma wõtta,
Teele homme tõtaneda?"
Kalewi poeg kostamaie:
„Pole paelutatut pulli
Teadawal mul lukku taga,
Kütkendatud kutsikada,
Wangistatud warandusta
Ega orja ahelates.
Tunnistelle, mis sa tornis
Kiwikoea kummi alta
Arulista leidanenud?"
Warrak mõistis, kostis wasta:
„Leidsin kirjalehekesi,
Raudakaanel raamatuda
Kindla ahelate kütkes.
Anna luba aruasja,
Wana kirja kaasa wõtta?"
Kange Kalewide poega,
Kesse kütkendatud kirjast
Midagi ei mälestanud
Ega teadnud tähendada,
Kuhu wana Kalew tarka
Pika elu pärandusest
Tululiku tarkusida
Palju lasknud ülespanna.
Kus sees käsud kinnitatud,
Õigus selgest õpetatud,
Kuningale kuulutatud,
Alamaile awaldatud.
Kallim weel kui kuld ja hõbe
Seisis kütkendatud kirjas.
Wana aegne waba põli,
Meie meestepoega priius,
Kehwamate kaunim wara.
Kallist wara tahtis Warrak
Oma maale õnneks wiia.
Lustipidu puhmendusel
Kalewi poeg paeatama:
„Wõtta kirjad, wana Warrak,
Talwe ööde aeawiiteks
Lambi walgel lugemiseks.
Wõid ehk mõnda wõõrikuida
Tühja juttu tükikesi
Lehtetesta leidanessa."
Snlewi poeg sõitlemaie,
Olewi poeg palumaie:
„Lase läbi katsudella,
Enne kui sa annad oma!
Kesse kotis seakaupa
Sõgedast saab sobitama?
Ega wana taati tarka
Kirja oleks kütkendanud,
Luku taha lasknud panna,
Kui ei kasu sellest kaswaks,
Tululiku mitte tõuseks?"
Kalewide kallis poega,
Sõbra keelust hoolimata,
Laulis aga lustilikult:
„Kui ka kallist seisaks kirjas,
Teadamata tululiku,
Tõutust mees peab kasumaie:
Sarwest härga, sõnast meesta!
Õpetelleb muiste sõna."
Kärkis kütkendatud kirjad
Warrakale wälja anda.
Kolme ahelate kütkes,
Kolmel lukul kinnitatud
Seisid saladuse kirjad.
Wõtmeid wõin'd ei ükski leida,

Misga roostetanud rõngaid
Luku tabast lahutada.
Warrak teadis kül, kus wõtmed,
Aga tark ei annud teada.
Kalewi poeg käskimaie:
„Murdke maha müüriseinad,
Kiskunege kaljukiwi
Tükis kõige kütketega,
Misga seinad sõlmitatud."
Kangutati raske kiwi
Raamatuga tükis müürist,
Weeretati wankerile;
Pandi ikke härja paari
Warakoorma wedajaksa.
Saadeti siis sadamassa,
Lasti panna laewa peale,
Kuhu enne kullakotid
Warrak taati lasknud wiia.

Käsukandjad kihutasid
Sõites juba üle silla
Lendas linna wärawile;
Sillapalgid paukunessa,
Linna wäraw wärisema.
Kalewi poeg küsimaie:
„Kesse sillal sõitenessa
Sillapalka paugutelli,
Wärawada wäristelli?"
Käsukandjad kutsutie
Kalewi poea kamberi,
Kus naad kohe kuulutama:
„Juba sõda sõudemaies,
Waenuwanker weeremaies,
Lipulugud liugumaies,
Oda okkad orjamaies,
Taperi terad tautamas.
Rannast tulnud raudamehi,
Parwel põrgu poegasida
Rahupõlwe rikkumaie,
Meie maada muljumaie.
Wanad raugad wärisewad,
Naised nurgassa nutawad,
Pisarassa seiswad piigad,
Lapse emad leinawala."
Kalewi poeg küsimaie:
„Mis siis teewad noored mehed?
Kas ei kangeid kaswamaies,
Tugewamaid tõusemaies
Warjajaksa wanadele,
Rahuandjaks raukadele?"
Käsukandjad kuulutama:
„Norkus seiswad meie noored,
Mure kurnab mehikesi,
Mõõk ei mõista rauda murda,
Kerwes terast killutada."
Kalewi poeg paeatama;
„Wõtke rooga, wennikesed,
Kastke kurku, kullakesed,
Wäsind keha karastuseks."
Wiidi siis mehed magama,
Pandi padjula puhkama,
Siidi sängi suikumaie,
Udusängi uinumaie.
Kalewide kallis poega
Saand ei unda silmadele
Kattet mitte kulmu alla.
Läks siis wälja wainuele
Tuskameelta tuulutama,
Kurwa tuju kustutama.
Kõndis isa kalmu peale,
Istus haua ääre peale.
Aga haual ei awaldust,
Kalmu künkal ei kuulutust.
Wingel laened weeresiwad,
Ohkel tõusis tuule hoogu,
Kurba näitas kaste kuube,
Pisarpilul pilwe silma.
Waimuwarjud wankunessa
Tõusid tuulta tallamaie. —
Kalewide kange poega
Kõndis kurwalte koduje.

Kakskümnes lugu.

Öö ilm warjab waarikuida,
Udukuube ümberkaudu
Kattab kahwatuse karwa
Kuldse küngaste kueusi;
Merelaened murretakse
Kurwastuse krooksulisels,
Päikese palgesida
Peidab udupilwe paksu.
Wihiselleb wihma-hoogu,
Raske rahe raksatelles
Põualise põllu peale?
Kas ehk Kalewide kilpi
Kaljudela kõlistelli,
Ehk kas wereraske waenu
Surma juba sünnitamas?
Laula, laula linnukeeli,
Healitselle, hõbenokka,
Kulda kägu kuulutelle:
Mis seal kurba külwatie,
Surmalista sünnitie?
Sügaw, waikne surma orgu,
Wereahne waenuwäli
Korjab tuhandete kehad
Põrmu põue puhkamaie,
Muru kaisu magamaie.
Kalewide kallis poega!
Kas sa õhtu õlmadelta
Tulid täna tunnistama
Wiimse wiletsuse wermeid?
Sõudsid, sõber, sõnaldama,
Aeakätkist awaldama
Lõpetuse lugusida?
Sind ei wõinud waenuwägi,
Saan'd ei sõda suretama; —
Kurwastuse kütkendused
Wõitsid enne aegu wõimu,
Soome sepa sajatused,
Oma õnnetumad sõnad
Mõtlemata mõõga kohta
Saiwad sulle surmajaksa.
Kui oli kuulnud sõakäsku
Kalewide kange poega,
Wõind ei enam wiibineda
Pikemalta pidudele;
Saatis ratsul saadikuida
Sõamehi sundimaie,
Kangemaida kiirustama
Waenu wasta walmistama.
Enne kui ta tõttas teele,
Alewile awaldama,
Sulewile sõnaldama:
„Ega kulda kamberissa,
Hõbe kerstu kaane alla
Waenus wargal wõttemata,
Rööwli käpal riisumata;
Wiigem wara warju-urka
Põrmu põue peitewala,
Kust ei waras käpamaie
Ega rööwel riisumaie.
Paistab parem päikene,
Õitseb jälle õnne aega:
Wõttame wara wangista,
Kullakoormad künka alta."
Siisap hauda sõmerasse

Salamahti sünnitama,
Kolmekeste kaewamaie,
Kuhu kulda kukkutati,
Hõbedada heidetie.
Öö sala õlma warjul
Kalewi poeg paeatama:
„Muru põue, mulla alla,
Sõmerliiwa lihtinessa,
Sawisilla sügawale
Mattan maruka magusa,
Kukkutan kullase kübara,
Langutan lahingi liiwitsa
Sõa sõlmitad sõleda,
Wõitlemise wõidu wara,
Hõbe elmed eide ehtel,
Kaelarahada rättkusa,
Wanad ristid, rublatükkid,
Kannarahad, rõngastaalrid,
Puduraha peenikese
Isa-isada päritud,
Kaugelt korjatud koppikad.
„Kolm olgu musta werewenda
Walge karwata koguni,
Kolme eluda kägista:
Musta kukke, muruharja,
Musta kassi ehk kutsika;
Kolmas aga musta mulla alta —
Musta mutti, mis silmita.
Tõuseb tähte Jaani tulda:
Tuldanegu naudikene!
Tuleb meesi kolme musta
Werewägeda walama:
Tõusku kattel kolme jalga,
Kämla küüruse pealegi!
Kuulgu sõnade kihinad
Taara tarkuse tabada.
Kui on mehel ema eksind,
Solkinud wõõra ehk sugula:
Siis ei saagu saeatatud
Wana naudi ta näpussa!
Naud jääb näitsina emada
Laba lapsele pärida."
Siisap suula sõmerasse
Salasõnu sahkamaie,
Kindlamaida kuulutama,

Mis ei muile mõtteessa
Astu ial arwudessa,
Kui sel õnnekaswandikul,
Kellel palgaks paisatakse,
Aruõnneks arwatakse —
Kullakatlaid kergitada,
Wara maasta wõttaneda.
Se'p se mees weel sündimata;
Õnnelapse ilmumata!
Kesse Kalewide kulda,
Hõbehaljast õnnesaaki
Künkasta saaks korjamaie,
Peidu urkast pärimaie.
Kui siis koitu kerkimaie
Punetelles taewa palge,
Wõttis Kalew waenu mõõka,
Wõttis oda okkalise,
Kilpi käte kamberista,
Talutas hobu tallista,
Sõaratsu sõimeelta,
Aeas Alewide poega
Kannul kilpi kandamaie;
Seadis suule sõasarwe,
Hakkas sarwe aeamaie,
Kaugelt rahwast kutsumaie,
Sõamehi sundimaie
Waenu teele walmistama.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatasid.
Rahwas kuulis Wirurannas,
Järwa, Arju raeadelta,
Lääne laia luhadelta,
Pärnu pärnade wahelta,
Alutaga kuuldi healta,
Kuuldi kutsu Tartu raeal.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,

Merekohin mõtlemaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannatie.
Rahwas rühkis sõalasi
Surma teele saatemaie,
Waenu teele walmistama.
Weli wihtles ahju peale,
Ema waalis walget särki,
Isa ehitelles hoosta,
Onu seadis sadulada,
Küla küüris kannuksida,
Teine ihus mõõga tera
Tahukiwil terawaksa,
Öde nuttis õue pealta,
Teine öde põrandale,
Armukene taga kambris.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie,
Kaljud kohkel kuulamaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel, wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannetie.
Sarwehüüdja heale elkis
Kaugel Wiru raeadele,
Kostis Järwa-, Arjumaale,
Lääne laia luhadele
Pärnu pärnade wahele;
Heale elkis Alutaha,
Tungis taha Tartu raea
Pikil Pihkwa piiredele.
Tõttes tulid sõamehed
Kiirul lipukandja kannul
Sõateeda tallamaie,
Wereteeda weeremaie.
Käsukandjad kihutasid
Ümberkaudu maada mööda
Köheltajaid kiirustama.
Öde wenda õppetama:
„Ehitellen ella wenda,
Ehitellen, õppetellen.
Minu ella welekene!
Kui sa sõidad surma teele,
Lähed waenu wälja peale,
Ära sa ajagu eele,
Ära sa jäägu järele;
Esimesed elpitakse,
Tagumised, tapetakse;
Keerita keskel sõdada
Ligi lipukandijate,
Keskmised koeu tulewad."
Naine nurgast nuttemaie,
Kaasakene kamberista:
„Kes mind armul audumaie
Kaisus tuleb kullatama:
Lepast ei saa leppitajat,
Wahtrast waluwõttijaida,
Kasest kullal kaisutajat."
„Tuttu luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe;
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie
Kaljud kohkel kuulamaie
Kalewide kutsumisel!
Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannetie.
Sõamehed kiirel sõidul
Lendsid mööda lagedaida
Kalewi kutsu kannule
Surmateeda sõudemaie.
Kalewide kange poega
Sõitis sõaratsu seljas
Tulist Taara hiie poole,
Kuhu wäge kogutie;
Laskis tuttu-luttu lugu
Sõasarwest ellimaie,
Et ei wägi eksiks teelta,
Mehed metsa läheksiwad.
Tarka lindu tammikusta
Kalewile kuulutama:
„Ihu mõõka ilusaste,
Teritele enne teekt,
Pinni piigi otsukesta,

Kui sa mehi murdemaie,
Tugewaide tapamaie
Läheb lausa lahingisse."
Kalewide poega mõistis
Targa linnu tahtemista,
Tõtas tahku tabamaie,
Pinni sepalt palumaie,
Misga mõõka ihumaie,
Teeki hakkas teritama,
Piigi otsa pinnimaie.
Emajõe kalda ääre
Kogusiwad sõakarjad
Kalewide käsu peale;
Sulewi poeg tuli sinna
Suure seltsi sõbradega,
Olewi poeg omastega;
Sinna tuli tugewaida,
Kogus kokku kangemaida
Wiissada Wiruusta,
Kuussada Kuressaarest,
Seitsesada Soomeesta.
Kalew hakkas arwamaie,
Lagedalta lugemaie
Sõameeste seltsisida,
Mustakueliste kogu.
Wiendama õhtu wilu
Praegu pääwa palistamas,
Kui neid wiimseid wiibijaida
Kõheldajaid sinna kogus.
Kalewide kange poega
Laskis leeri lagedale
Sõamehed seadaneda,
Andis pääwa puhkamiseks
Teise teele tallituseks.
Kolmandamal enne koitu,
Wara enne walgeeda
Ruttas wägi rändamaie,
Sõateeda sõitemaie.
Taara määlta wõeti teeda
Keske hommiku keerule.
Juba teise pääwa piirel
Peasis sõda põlemaie,
Mässamine möllamaie
Raudariides rüütlitega,
Keda laewad kaugelt kannud,
Wettelaened wiletsuseks
Meie maale mängitanud.
Kalewide kange poega
Puistas ligi poole pääwa
Wäsimata wõimusega
Raudameeste ridasida.
Hobu lõppes hommikula,
Rauges kallis ratsukene
Raudalaste ropsitusel.
Nõdramaida nõrkes närtsi
Surmasängi sadandala;
Raudalaste rasked raksud
Sünnitellesiwad surma,
Kuhu kukla kukkusiwad,
Päälaele langesiwad.
Waenukerwes, wereriista,
Tapelikult tabadelles
Puutus Sulewide puusa —
Liha luuni leikanessa.
Wenda langes lagedale,
Meesi maha muru peale,
Weri jõgena woolama
Kippus elu kustutama.
Sõnatarka tõttas sinna
Werewoli wõttamaie,
Walusida waigistama:
„Wereke, wereke, ega sa wesi!
Wereke, wereke, elula mesi,
Kus sa lähed lätteelta —
Kaud kaewu kaldaalta?
Kinnita soone kiwiksa,
Tarreta were tammeksa,
Kiwisoone kitsikusse
Tarreta, Taara, werena."
Kui ei weri kuulnud käsku,
Puusasoon ei wõtnud palwet,
Sigitelles sõnatarka
Salasõnu sõudemaie,
Sünnitelles rauasõnu
Wägewamaid wastuseksa,
Wautas sõrme soone wasta,
Pani ümber puna lõnga,
Puhus õhku haawa peale,
Misga were waigistelles.
Sõnatarka keetis salwi,

Arurohtu haawa peale,
Ühekſate rohu sugust,
Mis ta ise salamahti
Ööde wilul, kuude walgel
Kanarpikusta kitkunud,
Nõmme pealta oli noppind,
Kuusikusta koristanud;
Pani salwi haawa peale,
Waluwõtjat wermedele,
Sõlmis haawad sõlmedesse,
Mähkis nartsu mähkmetesse.
Kalewide kange poega
Puistas pilles raudamehi
Lademesse lagedale,
Wiskas waenlast wankumaie,
Pärast pakku põgenema.
Surnukaared katsid nurme,
Niikui heina niidumaada,
Rahe raatma radasida;
Werelwigud lagedada
Kui se weerend wihma wesi
Põualista kuiwand põldu.
Surnupäida sadandala,
Liikmetüka tuhandala.
Mõrtsukana sõamässu,
Päikese ägew palaw
Kurnas Kalewide keha,
Wäsitelles wõidumeesta;
Kangeks läinud keelekene
Kuiwas kinni kurgu külge.
Pika jänu piinatusel
Läks ta sõalagedalta
Järwekalda keelta kastma.
Kui ta keha karastuseks,
Kange jänu kustutuseks
Laenetesta keelelaket
Kõhtu oli kõristanud,
Jäänd ei põhja piisakesta:
Muud kui üsna musta muda.
Muru alla mattetie
Järwe ümber järästiku
Kahwatanud meeste kehad,
Sõas surnud sõbrakesed;
Et kui wihma weeretused,
Sala lätte lisandused
Laenesida lahutanud
Kuiwendanud koha peale:
Sõbrad waimud sõnaldelles
Wettewoode weeretusel
Keskööl wõiksid aega witta.
Paari pääwa puhkasiwad
Wõidumehed wäsimusta,
Arstisiwad haawasida
Muisutasid muljutusi;
Terwed tegid mõõgateri,
Taperraudu terawaksa,
Pinnisiwad piikisida,
Nikkerdasid noolisida.
Kolmandama pääwa koidul
Pandi pambud pihtadele,
Sõariistad meeste selga,
Siisap jälle sammumaie,
Wereteeda weeremaie
Kalewide poea kannul,
Kesse kilbikandijaga
Teistel teeda tähendelles.
Püha jõe piiredele,
Wõhandale jõudis wägi.
Kalew kiwa kandemaie,
Metsast puida murdemaie,
Tugewamaid tammesida,
Paremaida pädakaida;
Olew silda seadamaie,
Parwe wiisil paigutama.
Sõda sõitis üle silla;
Paukusiwad aluspalgid,
Nõtkutasid nurgakiwid.
Perekada Pohlakaida,
Tapesaida Tatarlasi,
Lipukese Littukaida
Kuuljakeeled kuulutanud
Pihkwa piirel paigutamas.
Sõda peasis sõudemaie,
Waenuwanker weeremaie.
Kalewide kange poega
Waenlasi wemmeldama,
Pohlakaida puistamaie,
Tatarlasi tabamaie!
Mõõka mõllas mehepoegi
Niites maha nõmme peale,

Paiskas Pohjalaste päida
Riikui marju marjasmaale,
Pähkelaida põõsa alla,
Rahet raatma rabadele!
Koolja kehad katwad maada
Kolme künnra kõrguseni,
Weri weereb wirna alta
Wie waksa wääraneni.

Teisel pääwal tongitie
Tapetantsil Tatarlasi.
Kalewide kange poega
Wirutelles waenuwäge
Sadandala suikumaie;
Mõõka mõllas nõrksukana
Mehepoegi muru peale.

Sõda sõitis seitse pääwa
Kordamiste kohast kohta,
Wäehulka wähendelles,
Puistas mõnda pealikuda
Kalewilta künka alla,
Sulewi poeg leidis surma,
Närtsis nurmel noorusela.

Kalewide kange poega
Koristelles riismed kokku,
Wiis neid Wene wäe wasta
Tapetantsi tallamaie;
Andis sundi Alewile
Esimesi elpitada,
Keskemisi kergitada.

Alewide armas poega
Tuiskas tuule tuhingila
Sõbra sundi sünnitama,
Waenumehi waristama.
Mõrtsukase mõõga mõllul,
Pika piigi pistamisel,
Wihase wikkati walula,
Tapja taperite tantsil
Langes palju lagedale
Närtsitelles nurme peale.
Weri wärwis kanarpiku,
Punetelles põõsasida.

Kalewide kange poega
Käskis sõda kinnitada,
Werist marru waigistada,
Senni kui ta surnuid sõbru
Murule saab mattemaie.

Sulewide poea sängiks
Kaswatati kõrge küngas,
Paigutati pottikene
Künka otsa kiwidega,
Kuhu põlend tuha põrmu
Mälestuseks mattetie.

Ehk küll Kalewide poega
Teisel pääwal Tatarlasi
Wenelasi wirutamas,
Siiski langes sõbraseltsist
Palju maha Eesti poegi;
Kes weel jäiwad, kihutasid
Pelges pakku põgenema.

Olewi poeg Alewiga,
Kalewi poeg ise kolmas
Seisiwad kui raudaseina,
Kaljukünkad kohkumata,
Tammemetsa tugewusel
Waenlaeste wäe wasta
Õnnetuma pääwa õhtul.
Päikese peitew palge
Widewiku wiludusel
Saatis sõda suikumaie.
Werist tööda waikunema.

Kangelased kolmekeste
Läksid üle lagediku
Loigukesta luurimaie,
Kust naad keelekastusta
Laenetest saaks laenamaie.

Orgus oli weike järwe
Künkelkõrge kallastega;
Laened ehal läikisiwad
Taewakumal meeste teeda.
Kangelased käisid kalda
Jänu järwest jahutama.
Alewide armas poega
Kaela kaldalt kõwerdelles,
Wääratelles wäsind jalga, —
Langes alla laenetesse,
Sattus kohe sügawasse.
Teised appi tõttaessa
Saand ei enam sõbrakesta
Surma suusta peastamaie.

Kandsid kangeks läinud keha
Kaldaale kuiwikule,
Kuhu künka kaswatasid
Sõbral' suikumise sängiks.
Päikese paistusela
Õnnesilmal üksi nähtaw
Läigib läbi laenetesta
Kangelase raudakübar,
Kolmetahuline mõõka;
Mis jäid järwe mälestuseks
Alewida awaldama.

Wiimsed waenu wiletsused,
Sugulaste raske surma
Kurwastasid Kalewida,
Et ei päawal püsi paika,
Ööl ei leidnud enam õnne,
Koit ei kurba kustutanud,
Widewik ei wõtnud waewa.
Muretuju muljutused
Koormasiwad Kalewida.
Seal ta sõnal sõudewale
Olewile awaldama:
„Õnne aea õilmekesed,
Lusti päawa lillekesed
Lahkusiwad luhadelta,
Närtsisiwad nurmedelta,
Kadusiwad karjamaalta,
Warisesid wainuelta,
Tuiskasiwad toomingasta,
Puistasiwad wislapuusta,
Langesiwad lepikusta
Keskel kewadise keeril,
Keskel kesa kündemisel,
Enne suwe sündimista,
Pika päawa paistemista.
Sestap kägu kukkub kurba,
Lindu leskel laulab leina,
Ööpik hüab läinud õnne.
„Noorel nurmel närtsind tamme,
Kewadele kuiwand kaske,
Lehtis metsas leheaher
Seisan leskel sõbradesta,
Waeseks jäänud wendadesta
Kurwastuse kütkendusel.
Lustipäawad lahkusiwad,
Õnne aead õhtuele.
„Wõtta, Olew wennikene
Wõtta walitsuse woli,
Kuningliku kõrgustusi,
Wõtta Wirus warjamista,
Arjus hoolsat hoidemista.
Kaitsewala käsidela,
Lase lendes Lindanisa
Kalewide kodudela,
Katsu linnal kantsisida
Tugewamaks toimetada,
Kraawisida kaewandella
Wahwa waenlaste wasta;
Warjupaigaks wanadele,
Raudaseinaks raukadele,
Leinakoeaks leskedele,
Nuttunurgaks neidudele,
Pisarkambriks piigadele:
Kesse kurwastuse kütkes
Leskena sõbru leinawad,
Kahetsewad kaasakesi,
Sõas surnuid silmaweela!
Kus ei lätte alta kulmu,
Pisar lõppe pealta palget.
„Ära pean mina minema,
Lindu leinal lahkumaie,
Luike teiste laenetele,
Kotkas teiste kaljudele,
Parti roogu pugemaie.
Poen ehk põõsa paksustiku
Waiksemaie warju orgu,
Leinakase lehtedesse
Läinud aega leinamaie,
Walusamat waigistama,
Õnnetusi unustama.
„Walitsele Wiruwalda,
Rahu põlwes rahwakesta
Armu käela alamaida,
Ole ülem õnneline,
Õnnelikum kui ma olin." —
Kalewide kallis poega
Lahkunessa leinadessa;

Jättis nurmed nuttemaie,
Luhad laial leinamaie.
Pakku urka põgenedes
Otsis üksikuda kohta
Laialise laane keskel;
Kuhu käijatel ei käiki,
Ega tulijatel tungi
Rahu tulla rikkumaie,
Mõtteid murelt eksitama.

Kalewide kallis poega,
Kui ta kurwastuse kütkes
Mitu pääwa mööda metsa
Kõndind maada künkelikku,
Sammundanud sambla sooda,
Läinud läbi liiwikuida,
Juhtus õnne juhatusel,
Salasoowikute sõudel
Koiwajõe kaldal kohta,
Peidupaika leidanema:
Kuhu kuuskede warjula,
Pädajate peitusela
Korjukesta kohendelles;
Kuhu wihma weeretusel,
Palawuse pakkitusel,
Marutuule möllamisel
Wintsund keha külletile
Puhuks pani puhkamaie.
Sealap wõõrdmud waatje silmist
Elas Kalewide poega
Waese mehe wääralisel,
Elas pääwad piinatusel,
Õnnetuse rasked ööd;
Silmad walwal warjamata,
Laugeb ala langemata,
Ega wõtnud mitmel pääwal
Söögi einekesta suhu;
Elas tuule toetusel,
Paisudelles pääwa paistel,
Wihmukese wihtlemisel.
Hakkas nälga näppistama,
Wõttis käte õngawitsa,
Wähi söödawardakese,
Misga kalu kütkendama,
Wähi poegi wangistama.
Rannast tulnud raudalased
Kolmekeste käidanesse
Juhtusiwad õnne juhil
Koiwajõe kallastele,
Kuhu Kalewide poega
Warjupaika walmistanud.
Wöörad mehed meelitama
Kalewida kawalaste:
„Kallis Kalewide poega,
Wirust wöördund walitseja,
Sõbrustelle meie seltsi!
Kangus seisab sinu käessa,
Wõimuwoli sinu wäessa;
Tarkus meie taskudessa,
Mõisterikus meie kottis.
Kui me ühes käidanesse
Wenna ikkes adra weame:
Ei wõi ükski waen meid wõita,
Sõda ial suretada.
Anna walitsuse wõimust
Kawalama kaitsusela!"
Kalewide kange poega
Kena kõnet kuulanessa
Pööras silmad jõe poole,
Laskis laugeb laenetele,
Selga pettisliste poole —
Ega sahkand sõnakesta.
Weepinnalt weeres paisteks
Selgest Kalewide silma
Kaldal kõneljate kueud,
Kui naad möögad mõrtsukana
Salanõude sünnitusel
Tupedesta tõmbasiwad,
Misga meesta mõrtsukana
Tagant selga tahtsid tappa.
Kalewide kange poega
Pettust nähes paeatama:
„Mõõka alles müüdamata,
Teraw randa tehtamata,
Käsi alles kaswamata,
Sõrmeliikmed sündimata,
Misga minulista meesta
Weristelles wigastakse.

Põrgu pärijate poead,
Tagap — selised tapjad!"
Sahkes sedamaida sasis
Wõltsiliku wõõrakese
Käsipidi kübarasta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta,
Kui üht takku koonlakesta!
Kohin tõusis tuuleõhku,
Kui oleks kuri põhjakotkas,
Koleda öö sulgiskarja
Tuuletiibu tallamaies.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea
Poolil rinnul mulla põhja.
Siisap sasis teise sõbra
Käsipidi kaeluksesta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta
Kui üht takku koonlakesta!
Kohin tõusis tuuleõhku,
Mühin laia laanemetsa,
Kui oleks maru möllamaies,
Tulispaska tuiskamaies,
Kõrgeid kuuski kõigutamas,
Pädajaida paenutamas,
Tammesida tantsitamas.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea
Poolil palgil mulla põhja.
Siisap kolmandamast koerast
Käsipidi kukkalasta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta
Kui üht takku koonlakesta.
Kohin tõusis tuuleõhku,
Mühin laia laanemetsa,
Wuhin wettewoodeesse
Pragin piki pilwetesse:
Kui oleks sõitmas raudasillal
Waskirattasel wankerila
Pikkertaati põrutelles,
Äike äge ähwardamas.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea,
Mattis hoopis mulla alla;
Mulk jäi üksi muru peale
Kolmandamast kuulutama.

Teisel korral tuli targem
Pettiskeelil poisikene
Kalewi poega kiusama,
Keda rannast raudalased
Saatnud kaupa sobitama.
Kui ta kawaluse kombel
Pikemalta paeatanud,
Mesikeelil meelitanud,
Kostis Kalewide poega:
„Miks me' aega, mehikene,
Wahendelles peame wiitma?
Kõht mul hakkab kutistelles
Tühenduste tunnistama;
Käi sa jõe kaldaale,
Wõtta wähiwarras wälja.
Waata, poiss! kas wähkisida
Sõrgel palju sööda külles?
Kui saan kõhtu kinnitanud,
Tahan sulle targemalta
Asjaotsust awaldada."
Raskel sammul raudalane
Kõndis jõe kaldaale
Wähisaaki waatamaie,
Warrast wälja wõttamaie.
Kesse kuulnud kentsakamat,
Näinud enne naljakamat,
Kui siin silma sirgunesse?
Kalew oli kange käega
Tõmmand tükkis tüwikuga
Pädaja puiest pikema,
Pannud seda sööda pideks,
Wähiwardakeseks wette.
Rammetumal raudalasel
Polnud jõudu pädajada
Laenetesta liigutada,
Wähem warrast wälja wõtta.
Kalew ise käidanema
Wiibimista waatamaie,
Mis seal sõbral sammusida

Kogemata kütkendamas?
Kui ta astund kaldaale,
Kergitelles ühe käega
Wähiwarda wetteesta,
Tõstab ladwa laenetesta
Kolme koorma kõrguseni;
Waata! mis seal wardas wangub?
Wardas wangub wana hobu,
Rippub terwe ratsuraiska,
Nahk aga seljast nülitud.
Kalewide kange poega
Pilkusela paeatama:
„Mine koeu, wennikene!
Käi sa kiirest kuulutama,
Mis sa märkanud mehesta,
Tunnistand ta tugewusest.
Murult leiad teised märgid,
Teised tähtsad tunnistajad
Kalewi poea kangusest,
Toona tehtud kättetöösta!
Ühe upitin rinnuni,
Teise paigutin palgeni,
Kolmas kukkus üle kulmu,
Kuhu kaewand kaewandiku,
Mattus paika mälestuseks.
Olen wõimusel wägewam,
Kehakangusel tugewam,
Pikusel teist palju pikem;
Teud ei kõlba teenijaksa
Ega suurus sulaseksa,
Ega pikus päiliseksa,
Wõimus wõõra woli alla.
Ennemine elan ükki
Kehwa mehelise kombel,
Kui et sulgun sunni alla,
Wõõra wolituse alla.
Kalewide kanget kaela
Saa ei kütke kinnitama,
Orja ikke ormandama.“

Salasaadikute sõidud,
Külaliste tuulekäigid,
Tühjateede tallamised
Pahandasid Kalew' poega.
Murekoorma muljutusel
Läks ta laane luusimaie,
Tuskatuju tuulutama,
Kus ei kanda enne käinud,
Warbad enne olnud weerend.
Kui ta tuska tuulutelles
Kõndind pääwa, kõndind kaksi,
Kõndind kolmandama pääwa
Luusil mööda laanesida,
Sealap sammud sattunesid
Peipse järwe piiredele,
Kus tal jalad õnnekäigil
Sagedaste enne sammund;
Ehk kül kohta kurwal silmal
Wõõras täna waatanessa.
Kaugemale käidanessa
Puutus Kalewide poega
Kääpa jõe kallastele,
Kuhu enne Pihkwa käigil
Õnne aea õitsemisel
Warastatud werewenna —
Mõõga kausund magamaie:
Karistajaks kandijale
Wiletsuseks wiidejale.
Kallis Kalewide poega,
Ei sa wõinud etteteada,
Taga tarkusel tähend'da,
Unenäussa ette näha,
Magadessa mõtteleda:
Kuda mõõgal' antud käsku
Soomesepa sajatusel,
Walmistaja wannetusel
Sulle surma sigitama,
Werist palka walmistama.
Eks sa elkind lustikäigil,
Laulnud lausa laenetesse,
Wannutanud wettewoodi,
Sajatanud sügawasse:
„Kui aga juhtub käidanessa
Jalakanda pistma jõkke,
Kes sind enne ise kannud:
Siisap mõõka, sõbrakene,
Murra jalad tal mõlewad'“
Kinnitatud kurja käsku
Suunitie sortsiele

Mõõka käte maksamaie,
Kesse mõõka seie kannud,
Wargakäpil wiinud wette.
Aga mõõga arwamist
Sepa wanne segatanud.
  Kui nüüd Kalewide poega
Kalakanda pistnud jõkke,
Mõõka kohe mõtlemaie,
Arwus nõnda arwamaie:
Kas ei enne ise kannud
Meesi ole mõõgakesta?
Kas ei kohus karistada?
  Sajatuse sunnitusel
Murdis mõõka mõrtsukana
Kalewile kintsudesse,
Leikas maha labajalad
Puretelles põlwedani.
  Kalewide kange poega
Surmawalu sunnitusel
Kibedaste kiljatama,
Hädas appi hüüdemaie!
Roomas käpil kalda ääre,
Langes maha lagedale,
Weri walgus wälja peale.
  Ehk kül jõke jäänud jalad
Põlwist saadik pundusiwad;
Kattis Kalewide keha
Waka osa werist maada.
  Kalewide kiljatused,
Hädas appi hüüdemised,
Walusurma wingumised
Paisusiwad pilwetesse,
Kerkisiwad kõrgemale,
Tõusenesid taewaasse
Kõrge isa kamberisse.
  Kalewi poea kiljatus,
Walu piinas wingumine
Kostab ikka kustumata,
Wältab ala waikimata
Eestipere poegadele,
Eesti-talu tüterile!
Saab weel aasta sadandala
Sündind kahju sõnaldama,
Kunni kattew murukaisu
Wiimsel laulja wõsukesel,
Kuldanokkal linnukesel
Surmas suud saab sulgumaie.
  Taewalikud tutwad tulid
Wennikesta waatamaie,
Tulid walu waigistama,
Kibedusta kustutama,
Panid rohtu haawa peale,
Walu wõtjat wermetele.
  Siiski sigis haawust surma,
Weri wõitis wennikese,
Närtsitelles mehe noore.
  Kalew kemples surmakütkes,
Waakus hinge walusaste;
Weri, tarretanud wäljal
Pani kohta punetama.
Keha juba külm ja kange,
Waikus werewoolamine,
Süda tuksul seisanessa;
Siiski Kalewide silmad
Sirasiwad selgeeste
Taewa taadi tubadesse,
Wana isa kamberisse.
  Põrmu paelust peasnud waimu
Lendis lustil linnukana
Pikil siiwul pilwetesse,
Tõusenesi taewaasse.
  Taewas tehti terwe keha
Warjuks Kalewide waimul,
Misga wõidumeeste mängil,
Pikkerlaste lustipidul
Õnnepäiwil hõiskadelles
Magusamat põlwe maitses,
Põrmupõlwe waewa puhkas.
  Tema istus tulepaistel
Taara kangelaste keskel,
Kuulas käsi põsakille
Laulikute lugusida,
Misga tema tegusida,
Jumedaida juhtumisi,
Ilmas ilmund imedusi
Tulepaistel paeatati,
Kulla keelil kuulutati.

Wana isa, isetarka,
Külap kandis murekoorma,
Kui ta pääd ei pähitsele
Mõnel ööl wõinud panna,
Mõttesida mõlgutelles:
Mis ta kangemale mehel'
Taewas töökse tõstanessa,
Ammetiksa arwanessa?
Poega oli põrmu põlwes,
Elu ilmas enne koolu
Suuri töösi sünnitanud,
Wägewaida walmistanud,
Waenlasi waenul wõitnud,
Põrgu taati paelutanud:
Wõind ei wõimsat wedelema,
Tugewamat jätta tööta
Laiskel taewas luusimaie.
Wana isa, isetarka,
Kutsus perepoegi kokku
Sala nõusi sünnitama,
Targemaida toimetama.
Taara taewalised targad
Istusiwad isekeskis
Salakambri seina taga
Nõudenikutuse nurgas,
Pidasiwad paari pääwa,
Paari ööda puhkamata
Sala nõu ja sõnaldasid:
Kudas Kalewide poega
Taewas tööle toimetada.
Taara taewalised targad
Mõtlesiwad ühel meelel
Seltsis wiimaks seaduseksa:
Kalewide kanget poega
Põrgu wahi poisiks panna
Alta ilma hoidamaie,
Wärawaida wahtimaie,
Sarwikuda sõitlemaie,
Et ei selli sidemesta,
Kuri peaseks kütketesta.
Angund kehast lahkund waimu,
Taewa tõusnud tuikesta
Sunnitie sedamaida
Külma kehasse kõndima,
Asupaika alustama.
Kalewide külma keha
Tõusis jälle toibumaie
Pääst saadik põlwedani,
Aga jõke jäänud jalgu,
Küllest katkend kintsusida
Wõind ei jumalate wägi,
Taara tarkus terweks teha,
Keha külge kinnitada.
Kalewide poega pandi
Ratsul walge hobu selga,
Saadetie salateedel
Põrguriigi piiredele
Wärawada walwamaie,
Sarwikuda sõitlemaie,
Et ei selli sidemesta,
Kuri peaseks kütketesta.
Kui siis Kalewide poega
Weeres kalju wärawasse,
Alla ilma ukse ette
Hüetie ülewalta:
„Raksa kalju rusikaga!“
Raske käega rabadessa
Lõi ta kalju lõhkeela, —
Äga käp jäi kalju kütke,
Rusik kinni kiwirahnu.
Sealap istub hobu seljas
Praegu Kalewide poega
Käsi kütkes kalju külles,
Walwab wahil wärawada,
Kaitseb kütkes teise kütkeid.
Põrgulastest püetakse
Kahelotsal põlend piirgul
Ahelaida abrastada,
Kütkesida katkendela.
Jõulu aeal lähwad lülid
Peene hiuksekarwa paksuks;
Kui saab hüüdma koidu kukke
Wana isa wärawalta
Jõulupüha tulikuda:
Lähwad ahelate lülid
Järsku jälle jämedamaks.
Kalewi poeg püab käpa
Wahewahel wägewaste
Kaljuseinast lahti kista,
Raputab ja raksatelleb

Maapõhja müdisema,
Künkasida kõikumaie,
Mere walgel wahutama;
Mana käsi hoiab meesta:
Et ei wahti wärawasta,
Kaitsew poega põrgust peaseks.
Aga ükskord algab aega,
Kus kõik piirud kahelotsal
Lausa lähwad lõkendama;
Lausa tuleleeki leikab
Käte kaljukammitsasta:
Kül siis Kalew jõuab koeu
Oma lastel' õnne tooma,
Eesti põlwe ueks looma.

Trüki wigad, mis õiendada tulewad.

Sissejuhatuseks,	riba	51	seisab:	Kunnitindu	loe:	Künnilindu.
"	"	179	"	juhatusid	"	juhtusida.
"	"	226	"	liuks	"	iluks.
Esimene lugu,	"	253	"	wuhtu	"	wahtu.
"	"	276	"	Meemaagnad	"	Meewaagnad.
"	"	405	"	Wrnnad	"	Wennad.
"	"	731	"	Lindan eidu	"	Linda neidu.
Teine lugu,	"	29	"	ela	"	elu.
"	"	194	"	Sannad	"	Saunad.
"	"	287	"	kolma	"	kolme.
"	"	487	"	ginki	"	pinki.
"	"	620	"	künnta	"	küünta.
"	"	623	"	pähkiaksa	"	pühkiaksa.
"	"	700	"	mainu	"	wainu.
Kolmas lugu,	"	836	"	wahtu	"	wahtus.
Neljas lugu,	"	308	"	paetausta	"	paeatusta.
"	"	708	"	Leisid	"	Leidsid.
Wies lugu,	"	11	"	wode	"	woode.
"	"	69	"	tuuleteda	"	tuuleteeda.
"	"	121	"	Pikar	"	Piker.
"	"	269	"	ettewöttewised	"	ettewöttemised.
"	"	312	"	Sunnia	"	Sunnib.
"	"	437	"	Wihmapilme	"	Wihmapilwe.
Kues lugu,	"	78	"	on pundu jäenud	"	Öhtu tuulil tallama.
"	"	192	"	Kes	"	Kas.
"	"	722	"	seaatusi	"	saeatusi.
"	"	733	"	Köiku	"	Köikus.
"	"	815	"	Tüwi meie	"	Tüwi ei meie.
Seitsmes lugu,	"	12	"	ilumelles	"	ilmutelles.
"	"	178	"	week	"	weel.
"	"	371	"	Juimese	"	Inimese.
"	"	805	"	lisa	"	liisu.
"	"	815	"	Astus	"	Astub.

Kaheksas lugu,	rida	41	seisab:	sönnst	loe:	sönust.
„	„	144	„	toimesi	„	toimest.
„	„	248	„	akkas	„	Hakkas.
„	„	279	„	Walitsejats	„	Walitsejaks.
„	„	735	„	kuja weru	„	juba weeru.
„	„	744	„	magi	„	mägi.
„	„	835	„	rangend	„	raugend.
Üheksas lugu,	„	84	„	teda	„	teeda.
„	„	229	„	Kest	„	Kes.
„	„	336	„	Sörwapaeatsed	„	Sörwapealsed.
„	„	409	„	wanaranka	„	wanarauka.
„	„	494	„	eh aölmata	„	eha ölmalta.
Kümnes lugu,	„	75	„	sowil	„	soowil.
Üksteistkümnes lugu,	„	23	„	kandu	„	kaudu.
„	„	351	„	Künnla	„	Küünla.
„	„	409	„	kerkimasa	„	kerkimata.
„	„	529	„	kana	„	kaua.
„	„	584	„	Ku	„	Kui.
„	„	698	„	Were	„	Weere.
Kaksteistkümnes lugu,	„	21	„	wöib	„	wöid.
„	„	219	„	Kahekatteks	„	Kehakatteks.
„	„	355	„	auru	„	aru.
„	„	946	„	seat	„	seal.
Kolmteistkümnes lugu,	„	32	„	kolmanda	„	Kolmandama.
„	„	106	„	sündimessa	„	sündinessa.
„	„	236	„	sitnika karwa	„	sinikarwa.
„	„	246	„	töngutega	„	töugutigo.
„	„	364	„	tuule	„	tule.
„	„	428	„	tunslar	„	tuuslar.
„	„	447	„	Wabest	„	Wahest.
Neliteistkümnes lugu,	„	2	„	enned	„	enne.
„	„	408	„	tabbikoda	„	taabi kodu.
„	„	594	„	wastel	„	waestel.
„	„	896	„	kape	„	kaape.
Viesteistkümnes lugu,	„	47	„	Kuugastele	„	Küngastele.
„	„	270	„	Küilese	„	Päikese.
„	„	332	„	küllekatkemine	„	küllekastemine.
„	„	343	„	kauge	„	kange.
„	„	427	„	leida	„	leiba.
„	„	629	„	kaukfosele	„	kaitsusele.
„	„	656	„	siiö	„	siis.
„	„	908	„	künnitanud	„	sünnitanud.
Kuesteistkümnes lugu,	„	21	„	Sammu	„	Sammun.
Kaheksateistkümnes lugu,	„	227	„	poega	„	poea.
Üheksateistkümnes lugu,	„	497	„	andumata	„	audumata.
„	„	743	„	äraswöista	„	äramöista.
„	„	838	„	Lindig	„	Lindid.
„	„	962	„	Kärkis	„	Käskis.
„	„	988	„	Lendas	„	Lendes.
Kakskümnes lugu,	„	33	„	wöinud	„	wöitnud.